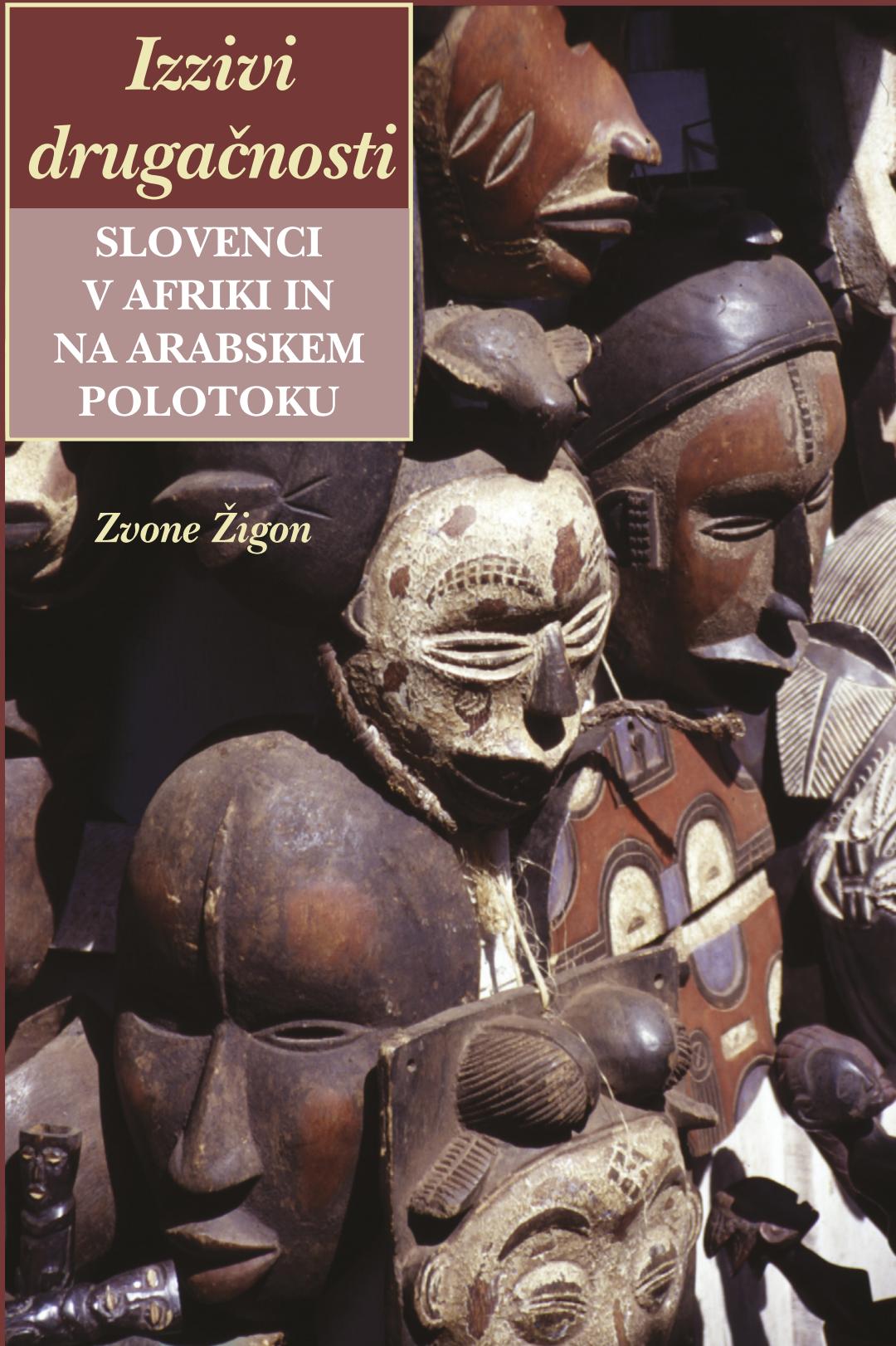

Izzivi drugačnosti

SLOVENC
V AFRIKI IN
NA ARABSKEM
POLOTOKU

Zvone Žigon

ZVONE ŽIGON (rojen leta 1967 v Postojni) se z vprašanjem etnične identitete v izseljenstvu ukvarja že od študentskih let. Za časa študija novinarstva je med rojaki v Južni Ameriki prebil slabega pol leta, nato pa so v več kot desetih letih ob različnih priložnostih sledila še številna potovanja med različne slovenske izseljenske skupnosti praktično po vsem svetu.

Na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani je diplomiral, magistriral in doktoriral (leta 2000) na to temo, iz magisterija in doktorata nastali knjigi, *Otroci dveh domovin* (1998) ter *Iz spomina v prihodnost* (2001), pa sta se posvetili ohranjenosti slovenske etnične identitete med potomci slovenskih izseljencev v Južni Ameriki oziroma vplivu političnosti na stopnjo ohranjenosti slovenstva pri slovenski politični emigraciji v Argentini.

Potem ko je slovensko izseljenstvo profesionalno spremljal najprej kot novinar in nato še kot (»mladi«) raziskovalec na Inštitutu za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, je od leta 2000 še bolj neposredno vpet v delo s tem živim udom slovenskega narodnega telesa kot svetovalec na Uradu RS za Slovence v zamejstvu in po svetu pri Ministrstvu za zunanje zadeve. Kljub novim zadolžitvam je ostal zvest raziskovalnemu delu in v okviru Inštituta še vedno sodeluje v različnih projektih.

V strokovnih revijah in na simpozijih doma in v tujini je predstavil več referatov in predavanj na temo etničnosti v izseljenstvu.

MIGRACIJE

INŠTITUT ZA SLOVENSKO IZSELJENSTVO ZRC SAZU

MIGRACIJE 3 Zvone Žigon
Izzivi drugačnosti
Slovinci v Afriki in na Arabskem polotoku

© 2003, Založba ZRC, ZRC SAZU

Urednica zbirke Janja Žitnik
Jezikovni pregled Marjeta Humar
Prevod Cvetka Puncer
Oblikovanje Milojka Žalik Huzjan
Fotografije Zvone Žigon

Izdajatelj Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU
Za izdajatelja Marina Lukšič-Hacin
Založila Založba ZRC, ZRC SAZU
Za založnika Oto Luthar
Glavni urednik Vojislav Likar

Tisk Tiskarna List d.o.o., Ljubljana

*Tiskano s podporo Ministrstva za šolstvo znanost in šport RS
in Ministrstva za kulturo RS*

*Digitalna verzija (pdf) je pod pogoji licence CC BY-NC-ND 4.0 prosto
dostopna:*
<https://doi.org/10.3986/9616358863>

Fotografija na ovitku
Afriške maske, tržnica v Nairobiju (Kenija). *Fotografija* Zvone Žigon

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

314.743(6=163.6)
314.743(5-011=163.6)

ŽIGON, Zvone
Izzivi drugačnosti : Slovinci v Afriki in na Arabskem polotoku /
[besedilo in fotografije] Zvone Žigon ; [prevod Cvetka Puncer]. -
Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003. - (Migracije ; 3)

ISBN 961-6358-86-3

124124672

*Izzivi
drugačnosti*

**SLOVENC
V AFRIKI IN
NA ARABSKEM
POLOTOKU**

Zvone Žigon

ZALOŽBA
Z R C

LJUBLJANA 2003

VSEBINA

PREDGOVOR	7
UVOD.....	9
A SLOVENSTVO PO DRŽAVAH.....	11
EGIPT.....	12
Slovinci v Egiptu	13
<i>Doba Aleksandrink</i>	13
<i>Slovenski vojaki v Afriki</i>	17
<i>Povojno obdobje</i>	20
» <i>Lepe Vide</i> « iz ljubezni.....	21
<i>Slovinci v Egiptu danes</i>	22
JUŽNOAFRIŠKA REPUBLIKA	24
Slovinci v Južnoafriški republiki	26
KENIJA.....	29
Slovinci v Keniji.....	29
DRUGE DRŽAVE	33
Izrael	33
Jordanija.....	34
Druge države.....	35
B ANALIZA	37
Poskus kategorizacije.....	38
<i>Ženske kot izseljenke</i>	42
Slovenstvo danes in jutri – sklep.....	45
C DNEVNIK.....	48
Č IZSELJENCI O SEBI.....	79
Metodološki uvod	79
Egipt	83
1. Marta Mladovan.....	83
2. Lojzka Kodrič Slamič.....	83
3. Joussef Kaučič	86
4. Irena Žužek.....	87

5. Franc Zajtl.....	90
6. Marija, Youssef Eid	92
7. Mary, Zmaga Pušpan	93
8. Natalia Al-Mansour.....	95
9. Marija Cvenk, s. Gabrijela, s. Elizabeta.....	96
10. Ivana, Berto Silič.....	100
11. Milojka Ismail	102
12. Silvija Pongračič.....	103
Južnoafriška republika	106
1. Sylvia Rijavec	106
2. Zlata, Mirko Bizjak.....	106
3. Rudi Mladovan	107
4. Aleksandar Joković	109
5. Pavla, Tone Kostanjevec.....	110
6. Franc Pirc ml.	113
7. Willy Krevatin.....	114
8. Franki Babnik	115
Kenija	116
1. Majda Povoden - Nginja.....	116
2. Nushka Muinde	118
3. Silva Owure - Drnovšek	119
4. Nevenka in Roman Biondič.....	121
Jordanija	123
1. Meta Hiasat	123
2. Ani Attar.....	123
3. Liljana, Diba Attar	125
Izrael	127
1. Nepoimenovano	127
2. Klemen Jelinčič.....	127
Alžirija	131
1. Dušica Adda Bendia	131
Uganda	132
1. Miha Logar	132
Povzetek	135
Summary	137
Izveček	140
Abstract	
141	
Zapisi uradnih dogodkov	142
Viri in literatura	151

PREDGOVOR

Ko sem znancem, ki se z izseljenstvom pač ne ukvarjajo, povedal, da se lotevam projekta »Slovenci v Afriki«, največkrat iz vljudnosti niso rekli nič, so pa zato njihovi pogledi povedali več kot dovolj. Vsakdo ve, da je veliko slovenskih izseljencev v Ameriki, eni ali drugi, v Avstraliji, pa v Nemčiji, Švici, Franciji, na Švedskem ..., ampak v Afriki, Arabiji!? Verjetno bi bil tudi moj pogled enako nejeveren, morda celo posmehljiv, če se ne bi pred leti na lastne oči prepričal, da so in da jih ni ravno malo. V okolici Johannesburga je nastop zbor, v katerem sem pel, spremljala skupinica več kot desetih rojakov, v Kairu pa sem po koncertu srečal celo svojo nekdanjo sosedo ...

Ti izkušnji in pa dejstvo, da (razen »Aleksandrink« Dorice Makuc, nekaj šolskih raziskovalnih nalog in morda kakšnega osamelega strokovnega ali časopisnega članka) o slovenstvu na tem geografskem območju ni bilo v slovenskem tisku napisanega skorajda nič, so me pripeljali do odločitve, da začnem s to tudi meni v glavnem neznan tematiko. Šlo je za izzivi drugačnosti, tako kot je drugačnost izzvala vse tiste, ki so znali ali zmogli premagati marsikateri predsodek in strah in so se podali novemu življenju naproti v tako negotov in neznan svet, kot je afriški, arabski. V nameri me je podprl matični Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Ministrstvo za kulturo RS pa je projekt tudi finančno omogočilo.

Delo je torej predvsem sad skoraj dvoletnega intenzivnega oranja ledine, pa čeprav sem se med rojaki v Afriki mudil že pred leti in se stiki in raziskovalna prizadevanja še nadaljujejo. Prvi sadovi so že obrodili, saj se je kmalu za mano podala v Južno Afriko ekipa RTV Slovenije, objavljenih je bilo že nekaj prispevkov na to temo, moje zadnje potovanje pa je posredno ali neposredno spodbudilo nastanek kar dveh kvalitativno zelo pomembnih slovenskih izseljenskih društev na afriški celini.

Knjigo posvečam svojemu očetu Stanku, ki je – hotel ali ne – kot italijanski vojak tudi sam nekaj mesecev gazil libijski pesek ...

Zvone Žigon

Postojna, 15. maj 2003

UVOD

Izseljenstvo katerega koli naroda je gotovo eden najbolj živih in spreminjajočih se subjektov oziroma procesov. Socializacijski procesi dobijo v situaciji izseljenstva drugačne, precej bolj kompleksne podobe, saj se standardnim inkulturacijskim modelom pridružijo specifični, nikoli dovolj raziskani ali standardizirani vplivi asimilacijskih dejavnikov.

Model hrvaškega ali litvanskega izseljenstva v Argentini tako nikakor ne more biti enak slovenskemu v isti državi, slovensko izseljenstvo v Argentini pa je kljub številnim podobnostim v vzroku ali zgodovinskem obdobju izselitve povsem drugačno od onega denimo v Kanadi. Vse je seveda v veliki meri povezano s specifikami imigracijske države, od njene zgodovine, politične podobe, stopnje razvitosti, kulturnih posebnosti, etnične sestave, imigracijske politike pa do na videz tako banalnih stvari, kot je podnebje.

V slovenskem družboslovju je razumljivo opazno kvantitativno vrednotenje izseljenstva, na čemer je temeljila večina odločitev za zgodovinsko, sociološko, antropološko ali katero koli drugo raziskovanje slovenskih izseljenskih skupnosti in iz njih izhajajočih posameznikov v večjih »kolonijah«, predvsem v ZDA, Kanadi, Argentini, Avstraliji, Nemčiji itd. Tudi sam sem dolga leta posvetil spremljanju slovenske skupnosti v Južni Ameriki, predvsem v Argentini. Ko pa sem pred časom po srečnem naključju uspel obiskati Slovence v Venezueli, torej skupnost, o kateri pred tem nisem vedel tako rekoč nič, se je moje zanimanje preusmerilo k manjšim, pa zato nič manj kvalitativno pomembnim otočkom slovenstva v svetu. Ker sem še pred tem – spet po naključju – spoznal tudi peščico rojakov v Južni Afriki, je zamisel o »obdelavi« slovenske navzočnosti v Afriki čedalje bolj glasno klicala po udejanjenju.

Ponujena priložnost je bila sijajna in kljub popolni nevednosti se je hitro rodil načrt dela, katerega sad so *Izzivi drugačnosti*. Zaradi geografske lege, v času projekta pridobljenih informacij in – s slovenske perspektive – kulturne drugačnosti sem se naknadno odločil, da poizvedovanje o slovenskih rojakih s sprva načrtovane Afrike razširim še na dežele Bližnjega vzhoda. Brali bomo torej o »Slovcih v Afriki in na Arabskem polotoku«.

Uvodoma si dovoljujem zapisati ugotovitev, da je namen oziroma cilj zastavljenega projekta dosežen, kot bo razvidno iz nadaljevanja, celo presežen, še posebej to velja za Južnoafriško republiko in Kenijo ter v veliki meri tudi za

Jordanijo in Izrael. Po opravljeni raziskavi so veliko bolj jasni količina, potek, načini in vzroki izseljevanja Slovencev v Afriko in na Arabski polotok, predvsem pa imamo popolnoma svežo podobo o trenutnem stanju ohranjenosti oziroma navzočnosti slovenstva v tem delu sveta.

S tem je vsaj delno zapolnjena velika vrzel v poznavanju slovenskega izseljenstva. Predvsem pa bodo izsledki in dosežki (formalna organiziranost Slovencev) pomembni za slovensko kulturno, zunanjo in tudi upam, gospodarsko politiko. Ker gre tako rekoč za »pilotsko« ali »pionirsko« raziskavo, je možnost, da bodo drugi raziskovalci prišli do natančnejših in kompleksnejših kvantitativnih podatkov, velika. Poudariti velja, da se besedilo nima namena natančneje zadrževati ne pri določenem zgodovinskem obdobju (2. svetovna vojna, povojno obdobje, sodobni čas, ...) ne pri kateri od »kategorij« Slovencev (Aleksandrinke, vojaki, misijonarji, ...), pač pa gre predvsem za prvi tovrstni prerez skozi zgodovino, vzroke in oblike slovenstva v Afriki in na Arabskem polotoku. Poudarek pa je vendarle na sedanjosti, torej na aktualnem stanju, ki se že ozira tudi v prihodnost.

Celotna knjiga se v veliki meri naslanja na študijsko potovanje v Egipt, Južnoafriško republiko in Kenijo, opravljeno od 24. oktobra do 18. novembra 2001. Čeprav je bilo veliko dela opravljenega že prej in potem – tako delo v arhivih kot pogovori in dopisovanja, predstavljajo intervjuji, pisna razmišljanja in pa dnevnik s potovanja temeljno »dokazno gradivo«, osnovni pripomoček pri poznavanju, predvsem pa razumevanju slovenstva južno in jugovzhodno od Slovenije.

A

SLOVENSTVO PO DRŽAVAH

Število in pomen Slovencev, izseljenih v Afriko in na Arabski polotok, sta bistveno večja in drugačna od predstav, ki jih ima o tem slovenska strokovna in širša javnost.

Slovenci so na omenjeno geografsko območje migrirali iz različnih vzrokov in tam živeli (in živijo) v različnih zgodovinskih obdobjih in v različnih socialnih situacijah.

Države, v katerih trenutno najdemo relativno večje število Slovencev, so: Egipt, Južnoafriška republika, Kenija, Jordanija in Izrael. V to skupino bi sicer lahko šteli tudi Madagaskar, kjer živi kar okoli 20 slovenskih misijonarjev, toda raziskava se misijonarstva zgolj dotika, misijonarje kot Slovence zgolj beleži. Zaradi specifičnosti bo tej vrsti izseljenstva posvečena druga raziskava, ki že poteka.

V naslednjih poglavjih bomo spoznali glavne poteze slovenstva v naštetih petih državah. Prav v teh predvsem zato, ker se ob vendarle opaznejšem številu tam kažejo zametki organiziranosti z namenom zavestnega, načrtnega, celo formalnega ohranjanja slovenske kulturne oziroma narodne identitete. Ker kljub temu ne gre za razmere, ki bi jih lahko primerjali organiziranosti Slovencev v značilnih izseljenskih državah, je še vedno v ospredju kulturni model posameznika – izseljenca, ki svojo etničnost prenaša na potomce predvsem znotraj družine, kar pa ne pomeni, da mu bližnja navzočnost drugih sonarodnjakov ne pomeni veliko.

EGIPT

O Egiptu kot deželi oziroma državi ne kaže izgubljati preveč besed, saj je njegova zgodovina enostavno prebogata in preobsežna, da bi jo lahko zaobjeli v nekaj vrsticah publikacije, ki sicer razglablja o povsem drugi stvari. Pa vendar moramo predvsem v prid boljšemu razumevanju razmer, v katerih so se znašle Aleksandrinke in njihovi sodobni nasledniki in naslednice iz Slovenije, čisto na kratko orisati vsaj bližnjo preteklost in pa sedanost.

Egipt je muslimanska dežela, v kateri je več kot 90 odstotkov prebivalcev sunitskih muslimanov. Egipčanska zakonodaja se naslanja na načela islamskega šeriatskega prava, toda poskusi nekaterih verskih skupin, da bi to pravo uvedli kot edino veljavno zakonodajo, so bili doslej neuspešni. V državi živi največja verska manjšina na Bližnjem vzhodu – Kopti, ki jih je v Egiptu zelo veliko, številke se gibljejo od uradnih 3,5 milijona do 8 milijonov po mnenju samih Koptov. Po vdoru Rimljanov (ok. 30 pr. n. š.) je dežela postala provinca rimske države, pri delitvi rimskega cesarstva leta 395 pa je medtem že pokristjanjena pripadla Bizancu. Leta 640 so krščanski Egipt osvojili Arabci in tako so kulturni, verski in jezikovni vplivi novih gospodarjev prodrli in postavili temeljni kamen sedanji arabski in islamski državi. Kljub številnim notranjepolitičnim bojem in poskusom osvajanja, od krščanskih križarjev do Mongolov in osmanskega cesarstva ter Napoleona, ki je deželo zavzel v 18. stoletju, ta skozi stoletja ni bistveno spreminjala svoje kulturne podobe. Prvi poskusi industrializacije v 30. letih 19. stoletja so pomenili hkrati tudi začetek konca bogatega, neodvisnega Egipta, pa čeprav je leto 1869, ko je bil dokončan Sueški prekop, pomenilo pozitivno prelomnico v razvoju države. Postajala je čedalje privlačnejša za evropske podjetnike, ki so začeli svoj kapital nalagati v Aleksandriji in Kairu. Mesti sta se razvijali in še posebej Aleksandrija je slovela po svoji arhitekturni lepoti in kozmopolitstvu. Leta 1882 so državo po nakupu delnic Sueškega prekopa zasedli Britanci. Leta 1922 je država sicer dosegla formalno neodvisnost, vendar ta letnica ni prinesla bistvenih dejanskih sprememb. Politična, gospodarska in družbena kriza je dosegla vrhunec leta 1952, ko je moral zadnji kralj Faruk po državnem udaru v izgnanstvo, oblast pa je prevzel vojaški poveljnik in vodja državnega udara Gamal Abdel Naser. Začelo se je tujcem neprijazno obdobje in mnogi so morali zapustiti Egipt, med njimi tudi številni Slovenci.¹

¹ Deloma povzeto po: Severna Afrika in Arabski polotok – zbirka Dežele in ljudje, 1994, str. 89–103.

Za sodobni Egipt lahko ugotovimo, da je v primerjavi z nekaterimi arabskimi državami kljub nenehnim socialnim in drugim težavam razmeroma mirna in politično stabilna, pa tudi relativno demokratična in razvita država. Za tako stanje, čeprav s pretežno avtoritarnim načinom vladanja, že več kot 20 let skrbi predsednik Hosni Mubarak. Kljub pritiskom verskih skrajnežev na eni in centraliziranemu vladanju na drugi strani je danes življenje za tujce ali prišleke iz drugih držav netežavno. Egiptovska zakonodaja, pa tudi prebivalci so do njih tolerantni in gostoljubni, kozmopolitska preteklost pa ima za posledico tudi danes sodobno in v svet odprto državo, kljub še vedno zelo skrajnim socialnim razlikam.

V zadnjih letih je opazen porast nasprotovanja prodoru zahodnjaške kulture, kar se do neke mere kaže tudi v načinu oblačenja žensk. Skrb zbujajo terorizem, ki tudi v tej 70-milijonski državi občasno izbruhne na dan z vso svojo močjo in grozovitostjo.

SLOVENCİ V EGIPTU

V omenjenih najbolj razvitih dveh mestih, Aleksandriji in Kairu, je v zgodovini živelo največ Slovenk in Slovencev na vsej afriški celini in Arabsem polotoku. Dejansko gre za že (pol)preteklo zgodovino, saj je danes za slovensko prisotnostjo v tem delu Afrike ostalo zelo malo sledov, če ne štejemo sodobnih izseljenk. Razmeroma veliko je zapisanega, pri čemer seveda velja omeniti predvsem knjigo *Aleksandrinke*² Dorice Makuc, veliko je časopisnih člankov, zanimivi pa so tudi izsledki raziskovalnih nalog osnovnošolcev in srednješolcev iz Vipavske doline. Od materialne zapuščine so najbolj zgovorni številni slovenski grobovi na katoliških pokopališčih v Kairu in Aleksandriji. »Tukaj počiva ..., rojena ... v Renčah, umrla ... Naj ji bo lahka tuja zemlja« – v slovenščini, pa tudi v nemščini, italijanščini ali francoščini napisanih nagrobnikov je mogoče že med bežnim sprehodom naštetih na desetine ... Seveda pa sta tu še dve ustanovi slovenskih redovnic – azil oziroma zavetišče za ostarele žene v Aleksandriji ter dom za študentke v Kairu.

Čeprav je namen te publikacije predvsem prikaz karseda sveže podobe slovenstva v Afriki in na Arabsem polotoku, velja nekaj vrstic nameniti tudi zgodovini oziroma poteku in značilnostim izseljevanja v Egipt.

Doba Aleksandrink

Slovenstvo v Egiptu ima svoje začetke že v sredini 19. stoletja, ko zabeležimo enkratni pojav v zgodovini slovenskega izseljenstva – množično izseljevanje mladih žensk v Egipt, večinoma v Aleksandrijo, zaradi česar se jih je prijel vzdevek »Aleksandrinke«.

² Televizijska oddaja, predvajana na RTV Slovenija 24. decembra 2002, nosi naslov »Aleksandrinke«, kar je slovnično bolj pravilno, vendar pa pričujoče besedilo v nadaljevanju ohranja že zelo udomačen izraz »Aleksandrinke«.

Izseljevanje v Egipt je bilo izrazitejše v zadnjih letih tega stoletja, ko se je predvsem v Aleksandrijo in Kairo z Goriškega in Tržaškega, pa tudi drugih delov Primorske in izjemoma ostalih delov današnje Slovenije, tja izselilo več tisoč žensk. V Egiptu so se zaposlile pri premožnih družinah kot guvernante, služkinje, dojilje ipd. Čeprav so predstavljale nizko kvalificirano delovno silo, so jih bogate židovske, angleške, avstrijske, druge evropske pa tudi arabske družine zelo cenile, saj so bile »les Goriciennes«, »les Slovenes« oziroma »les Slaves«, kot so poimenovali Slovenke, znane kot zanesljive, marljive, snažne, poštene ženske, ki so imele tudi smisel za otroke in so se hitro naučile po več jezikov (Merljak, 2002; Krese, 2001). Zaslužile so zelo dobro, niso bile izkoriščane z dodatnimi delovnimi nalogami in ob odhodu v domovino so mnoge prejele zelo visoke »odpravnine«. Iz intervjujev in raznih zapisov je celo razvidno, da so z družinami, v katerih so služile, vzpostavile zelo tesno razmerje, postale so del družine, nadomestne matere. Tudi to je eden od dejavnikov, ki so prispevali k dobremu počutju mnogih – velikemu delu Slovenk, predvsem tistim, ki se jim ni bilo potrebno ločiti od lastnih otrok, ni bilo nikoli žal, da so se odločile za izselitev. O visokem ugledu slovenskih guvernant na prepričljiv način priča podatek, da je ena od njih (Milena Faganelli iz Mirna) vzgajala bodočega predsednika OZN Butrosa Galija in njegovega brata, otroke v družini albanskega kralja Zoguja (Makuc, 1993, 161) itd.

V Egiptu naj bi bilo okrog leta 1897 že več kot 8.000 Slovenk, največ Primork, ki so pobegnile pred hudo revščino, ki je vladala doma, in domačim s poslanimi darili pomagale preživeti.³ Od leta 1895 do 1898 je v Aleksandriji delovalo slovensko oziroma »slovansko« društvo Sloga, ki se je preimenovalo v Slovensko palmo ob Nilu. V tem društvu so se zbirali predvsem moški, ženske pa so leta 1902 ustanovile Krščansko zvezo Slovenk (na pobudo p. Snoja). Leta 1905 sta se društvi združili. To društvo je v Aleksandriji ustanovilo azil Franca Jožefa, mariborske šolske sestre pa so tam leta 1908 ustanovile svojo podružnico. (Černigoj, ... 1995, 7–8)

V zavetišču so delovali slovenska šola in vrtec, bogata knjižnica, Slovenke so prirejale družabna srečanja in sooblikovale bogoslužje v slovenskem jeziku. Njihova vloga (ter vloga patrov Huberta Ranta, Benigna Snoja, Jozafata Ambrožiča idr.) pri premagovanju začetnih, pa tudi kasnejših težav mladih deklet je bila izjemno pomembna, saj se je večina pravkar prispelih Primork najprej zatekla v azil in tam ostala, dokler ni dobila ustrezne službe pri kateri od premožnih družin.⁴ Veliko jih je azil obiskovalo vsak konec tedna, saj so se tam srečale z

³ Nekateri podatki govorijo o manjši številki, o približno 5.300 osebah, od tega 5.000 guvernantah, služkinjah in dojiljah ter 300 moških. Izseljevanje naj bi se povečalo v začetku 20. stoletja. Da je bilo izseljevanje v Egipt res močno, priča že podatek, da je npr. samo iz vasi Selo odšlo najmanj 45 deklet in žena, iz Bilj že do leta 1871 50, iz Vrtočina pa 31 (Slamič 2001, 118).

⁴ »Ko je prispela v Aleksandrijo (v začetku 20. stoletja – op. Z. Ž.), se je najprej javila v azil, tako kot vse druge Slovenke. Tam so spale toliko časa, dokler se niso preselile k družinam, kjer so se udinjale. Vse so delale pri Evropejcih, redke pri kakšnem paši, mogoče še v kakšni koptski družini. Egipčanov na cesti skoraj nisi videl, mi je pripovedovala mama. Nikoli ji ni bilo žal, da se je odločila za Egipt. Pa še fašizem je bil na Primorskem.« (Matilda Silič v: Krese, 2001)

rojakinjami in na ta način ohranjale stik s slovenstvom.

Slovenke in Slovenci so ustanovili svoje društvo tudi v Kairu. Leta 1908 je bilo v Zavodu sv. Elizabete ustanovljeno društvo sv. Cirila in Metoda. Po začetnih težavah s prostori je delo društva, ki so ga večino časa vodile slovenske sestre usmiljenke in pa slovenski duhovniki (p. B. Snoj, p. E. Stanet), zaživelo in vsako leto so prirejali predstave, na razpolago pa je bila tudi knjižnica. Po prenehanju delovanja za časa 1. svetovne vojne je društvo spet zaživelo leta 1920. Leta 1929 je oblast prepovedala bivanje v dotrajani stavbi in ko se je društvo, ki je ostalo brez prostorov, znašlo v hudi stiski, so na pomoč priskočile slovenske šolske sestre iz Aleksandrije. V Kairu so vzele v najem drugo stavbo in v njej odprle zavod, kamor se je preselilo tudi društvo. V pravilih društva lahko preberemo, da je njegov namen »a) gojiti prosveto v katoliškem duhu med Slovenci živečimi v Kajri, b) obvarovati naša dekleta pred nevarnostmi, katerim so izpostavljene v vrtincu mestnega življenja. V ta namen se ustanovi: 1) Mešani pevski zbor, ki bo imel namen zabavati člane s slovensko pesmijo, 2) Izbrati skupino igralk, katerih skrb bo, da večkrat priredijo kakšno igro. 3) Pomnožitev že obstoječe knjižnice, da se bo vedno skrbelo za nove, dobre in poštene knjige. /.../ Član društva je lahko vsaka oseba slovenske narodnosti.« (Makuc, 1993, 93–94) Leta 1935 je Kairo obiskal Akademski pevski zbor iz Ljubljane pod vodstvom Franceta Marolta, kar je bil za tamkajšnje rojakinje in rojake izjemen dogodek.

Kljub razmeroma dobremu življenju v Egiptu so bile življenjske zgodbe deklet in žena velikokrat zelo bridke, saj so doma pogosto pustile vso družino, celo lastnega novorojenčka.⁵ Zgodilo se je tudi, da so nekatere postale žrtve trgovine z dekleti ipd. Na tovrstne pasti jih je opozarjala avstrijska družba sv. Rafaela, ob prihodu v Egipt pa tudi slovenski duhovniki. Iz različnih virov je mogoče razbrati, da je bil proces izseljevanja žensk v Egipt na Slovenskem deležen močne kritike, predvsem s katoliške strani, čeprav so bile dekleta in žene v veliki večini verne.⁶ Razvnelo se je več polemik, v katerih so sodelovale tudi same Aleksandrinke, ki so takemu pisanju seveda nasprotovale in opozarjale na nevarnost posploševanja nekaj primerov na

⁵ »... Na žalost je veliko otrok tudi pomrlo zaradi različnih bolezni. Če se je to zgodilo otroku Aleksandrinke, so ji smrt zamolčali. Kruto novico so ji sporočili šele čez kakšno leto, preprosto zato, da ne bi izgubila mleka.« (Trstelj ..., 1995)

⁶ Daljša serija člankov o »aleksandrovanju« je izhajala v listu Soča pod naslovom Rak na telesu primorskega ljudstva. Tam piše, da je »aleksandrovanje pogubno za ženo, moža, otroke, za občino, za državo, za cerkev, da, tudi za premoženje /... / Ne, aleksandrovanje škodi ženam in njihovi nrvstvenosti /... /, ko mlado dekle, neizkušeno ide daleč čez morje v trgovinsko, razbrzdano pomorsko mesto, kjer se vse lesketa, vse vabi v zanjko s zgledom! /... / Aleksandrovanje škodi pa ženskam tudi na veri: v Aleksandriji so večinoma Mohamedani, Judi, razkolniki in ne broj drugih izpovedan. /... / Aleksandrovc (možje Aleksandrink – op. Z. Ž.) se redno vržejo na pijačo in mesto, da bi za poslano denarje kakor zmenjeno plačal dolg hiši, kupil kos brega, zapiva. Žena, ki hoče v Aleksandrijo doječ služiti, zapusti otroče komaj mesec staro in gre. Gostokrat se godi, da ni še v Aleksandriji in vže je pokopan nedolžen črvček ... (Soča, 1890, št. 13/14, 441. V: Aleksandrinke 1993)

celotno skupino.⁷

Izseljevanje v Egipt se je nadaljevalo vse do 30. let 20. stoletja. Šlo je še vedno predvsem za ekonomsko emigracijo, saj je bil socialni in gospodarski položaj Slovencev na Primorskem izjemno slab, ponujeno delo v Egiptu pa je bilo zelo dobro plačano, tudi štirikrat bolje kot doma ali v bližnjem Trstu oziroma Gorici. K odločitvi za izselitev je v tem obdobju veliko pripomogel naraščajoči pritisk fašistične raznarodovalne politike. Veliko mož se je v tem obdobju izselilo v Argentino, ženske pa v Egipt.

Fašistične težnje so se že v 30. letih poznale tudi v Egiptu. Italijanski konzulat v Aleksandriji je od sester zahteval, naj izpraznijo azil Franca Jožefa. Morale so se preseliti v drug prostor, ki se je imenoval zavetišče sv. Frančiška (1930). Ker se je število Slovencev do leta 1937 močno povečalo, so sestre kupile še dve manjši hiši z vrtom, ju podrle in naredile novo stavbo. (S. Gabrijela v: *Izseljenci o sebi – Egipt*).

Slovenke so svojo slovensko identiteto ohranjale predvsem prek nedeljskih srečanj z rojakinjami, ki so bila prepletena s slovenskim bogoslužjem, pesmijo, knjigo in celo gledališko dejavnostjo, kar velja predvsem za Aleksandrijo.⁸ Znane so bile tudi

Azil oz. zavetišče sv. Frančiška danes

⁷ »... Egipt ni obljudljena dežela in naj si nobeden ne misli, da letijo tukaj pečeni golobje sami v usta. Trdo in pošteno je prigarana naš denar. Srečna se lahko šteje tista, ki naleti na prijazne gospodarje, da umejo njen položaj in ravnajo z njo po človeško. Tudi prijaznost je v Egiptu prava redkost. Že takoj, ko vstopiš na parnik, ki te pelje proti jugu, z žalostjo opaziš, da si že zapisan v zadnjo kasto. Ko bi ne bilo potrebe, bi ostale stokrat rajše doma. Kaj je pač neznosnejšega, kot biti vključena pod tujo oblast, posebno oni, ki ni bila tega vajena. V cerkev hodimo redno in komaj čakamo, kdaj bo nedelja. Slovenke niso, z malimi izjemami, lahkoživke. Dobro se zavedajo svojega poslanstva in predvsem vedo, da so Slovenke ...« (Goriška straža, 2. marec 1928. V: Makuc, 1993)

po slovenski hrani.⁹ V redkih slovenskih družinah se je jezik ohranjal tudi z branjem, načrtnim govorjenjem slovenske besede in pa z dopisovanjem s sorodniki doma.¹⁰

V različnih virih lahko zasledimo, da so bile Aleksandrinke med seboj zelo povezane, precej je bilo tudi porok med njihovimi otroki. Čeprav so svojo slovensko identiteto nedvomno ohranile, je Egipt vendarle vplival nanje, na njihov estetski čut, navade, kuhinjo, način oblačenja, znanje jezikov, vrednostni sistem (Slamič, 2001, 120). Po vrnitvi v domovino je bila razen drugih vidnih znakov opazna predvsem njihova kozmopolitska miselnost. Živele so namreč v izrazito multikulturni oziroma multietnični družbi, čeprav se evropski priseljenci v glavnem niso mešali z Egipčani.¹¹ Pomenljiva potrditev takšnega opažanja je društvo prijateljev Aleksandrije v Rimu, v katerem poskušajo povezati vse, ki so se tam rodili in odraščali, in na ta način ohranjati spomin na najbolj kozmopolitsko obdobje tega danes že precej bolj izrazito afriškega mesta.

Slovenski vojaki v Afriki

Posebno kategorijo izseljencev v Egiptu, pa tudi v drugih državah Severne Afrike, predstavljajo **slovenski vojaki**, ki so v času 2. svetovne vojne na tej celini pristali kot italijanski vojaki ali pa so ostali v Egiptu kot vojaki razpadle jugoslovanske vojske, pridruženi angleškim enotam. Slednji so v Egiptu izdajali celo časopis *Bazovica*, ki je izhajal od 30. septembra 1941 do 19. novembra 1944, ko je izšla zadnja, 135. številka.¹² List je začel z naklado 50 izvodov, do jeseni 1943 pa naj bi ta številka zrasla

⁸ »Vsako leto smo vsi šli do cerkvice Device Marije v Matariji (ime po zvočnem zapisu). Med nami smo imeli tri šoferje, ki so nas peljali s svojimi avtobusi. Bilo nas je več kot sto. Sicer pa smo se dobivali enkrat pri eni, drugič pri drugi družini. Imeli smo tudi slovenske sestre, nune. Pri njih smo imeli vsako nedeljo popoldan slovensko bogoslužje, potem pa družabno srečanje ob čaju. Bogoslužje je vodil slovenski duhovnik. To je trajalo vse do leta 1950, ko sta morala slovenska duhovnika oditi drugam.« (Pušpan v: Izseljenci o sebi – Egipt)

⁹ »Slovenke so v tujini ohranile svojo kulturo. Najpogosteje so jo izrazile v hrani, saj so pripravljale polento, golaž, pekle zavitke in potice. Hčere in sinovi grških, italijanskih ali francoskih očetov so torej že majhni vzljubili slovensko deželo, čeprav so rasli daleč stran. Jezika so se učili v pogovorih z materami in skozi pisma, ki so prihajala iz domovine.« (Amalia Romanelli v: Merljak, 2002)

¹⁰ Mama in oče sta imela slovensko branje, pogosto smo pisali domov. V domu smo imeli slovensko šolo, v kateri je poučeval profesor Rudolf. On je imel tudi časopis *Bazovica*. V šolo nas je hodilo okoli 20. Danes vseh teh ljudi ni več, saj so pomrli ali se odselili. (Pušpan v: Izseljenci o sebi – Egipt)

¹¹ »V Aleksandriji smo se družili različni mediteranski narodi: Slovenci, Italijani, Grki, Armenci, Francozi, Libanonci, Maltežani, Sirjci in Židi. Ohranjali smo kulturo in se povezovali z drugimi. Vsi smo od drugih vzeli najboljše. Mešali smo kuhinje in mentalitete. Potrebovali smo le malo dobre volje in ljubezni ter spoštovanje drugačnosti. Potem smo lahko živeli skupaj.« (Amalia Romanelli v: Merljak, 2002)

¹² Urednik Ivan Učeničnik (Rudolf) poroča o dogodkih na tleh Jugoslavije in jih komentira. Odlično je viden vpliv angleškega informiranja in razumevanja tamkajšnjega dogajanja. Sprva razberemo veliko naklonjenost kralju Petru, skozi leta pa čedalje večjo privrženost OF in NOV. Urednik je moral od doma zaradi svojega sodelovanja v tajni primorski organizaciji TIGR.

do 5.000. Po pisanju urednika naj bi jo prejeli Slovenci po vsem svetu.¹³ Konec leta 1944 je časopis pisal o vlogi tajništva Jugoslovanskega odbora iz Italije. To naj bi v 42 mesecih svojega poslovanja v Egiptu iz ujetniških taborišč v Egiptu, Sudanu, Ugandi, Keniji, Somaliji, Indiji in Južni Afriki osvobodilo 1.533 bivših italijanskih (torej primorskih op. Z. Ž.) častnikov, podčastnikov in vojakov, po posredovanju odbora pa je bilo osvobojenih tudi precej civilnih internirancev v Egiptu. Odbor je poskrbel tudi za 2.343 nekdanjih italijanskih in 528 nekdanjih nemških vojnih ujetnikov, »ki bi drugače odšli v Ameriko in bi bili do konca vojne za nas izgubljeni. Od teh je ogromna večina danes v vrstah N.O.V. in letalstva. Tako je tajništvo odbora izpolnilo svojo nalogo, s katero je bil tajnik odposlan v marcu l. 1941 v tujino s prispevkom 5.404 prostovoljcev za osvobodilno borbo.« (Bazovica, 19. 11. 1944, str. 8)

Navzočnost slovenskih vojakov v različnih vojaških formacijah in vojaškem ujetništvu v afriških državah pomeni specifično »etapo« slovenstva v tem delu sveta. Gre za populacijo, ki svoje narodnosti v glavnem ni mogla manifestirati, pa vendar je njena navzočnost predvsem v Egiptu pustila nekaj sledov. Nenazadnje je bil časopis *Bazovica* namenjen tako slovenskim vojakom in vojnim ujetnikom kot civilnemu prebivalstvu slovenskega rodu. Časopis je bil s svojimi novicami za mnoge Aleksandrinke edina vez z domovino. Precej je bilo namreč jetnikov, ki so prestopili k Angležem in bili izločeni iz ujetniškega taborišča. Imeli so svoje prostore in lahko so šli v Aleksandrijo. Ta se jim je po mesecih neznoznega življenja v puščavi zdela skoraj neresnična – »toda za nas Slovence sta bili najvažnejši dve 'postojanki': Azil sv. Frančiška in Jugoslovanski dom. Takrat smo po Aleksandriji na ves glas peli naše stare otožne pesmi, kot so Oj ta vojaški boben, potem Barčica po morju plava in seveda Delaj, delaj dekcle pušcl ... Pri častnih sestrah smo bili vedno zelo lepo sprejeti; tja so ob nedeljah prihajale primorska dekleta in žene. Skušale so izvedeti kaj več o domačih, mi pa smo med njimi iskali tete, sestrične ali druge sorodnice, ki so tukaj služile. Mladi smo bili in se na samostanskem vrtu celo učili plesati; dobre sestre se niso jezile, vedele so, da nas čaka nova fronta.« (V: Makuc, 1993, 143) Prof. Ivan Rudolf je do marca 1945 izdal še 23 številke publikacije *Štorske knjižnice*.

Kairski Slovenci so ob koncu vojne na slovesni paradi navdušeno pozdravili jugoslovanski kraljevi bataljon in njegovega podpoveljnika Slovenca Milana Prosenca. (Makuc, 1993, 153)

¹³ »Le pogledjmo, kaj pravi ekspedicija: Egipet, Italija, Severna Afrika (Tunis, Alžerija, Maroko), Združene ameriške države, Argentina, Avstralija, Nova Zelandija, Velika Britanija, Kanada, Urugvaj, Palestina, Turčija, Sirija, Angloegiptski Sudan, Eritreja, Abesinija, Uganda, Kenija, Južna Afrika, Indija, osvobojena Kitajska, Čirenajka, Tripolitanija, Perzija, Sovjetska zveza, Portugalska, Čile, Malta, Somaliland, Švica, in tudi osvobojena Jugoslavija.« Bazovica, št. 129, 1. oktober 1944.

 Berilo Jugoslovanskega odbora iz Italije
Bazovica
 POŠILJA : IVAN UČENIKOV - KAIRO RUE MANSHAET EL MAHRANI ŠT. 5

Leto: 4.

Št. 129

1. oktobra 1944.

TRILETNICA „BAZOVICA”

Na včerajšnji dan, 30. septembra je "Bazovica" praznovala tri leta, odkar je zagledala luč sveta prva njena številka, natipkana na pisalnem stroju in z naklado 50 izvodov. Že tretja številka se je povzpela na razmnoževalno proizvodnjo s 400 izvodi. V taki svoji skromnosti je bila tako neznatna in "nenevarna", da za njeno življenje varuhi jugoslovanskega javnega mnenja niti vedeli niso. Naklada je kljub temu rasla, ker je raslo povpraševanje.

Novo življenje je "Bazovica" prinesla v tehničnem pogledu številka 12, ki se je že "tiskala" po novem "Učeničkografsistemu" in že v 1000 izvodih. To je trajalo vse do št. 54, ki je izšla 24. januarja 1943., tiskana tako kakor so tiskani vsi ostali časniki. Pol leta pred tem je "Bazovica" dosegla naklado 3000

Tako je bilo z uradnim "zvaničnim" varuštvom. Zasebna iniciativa pa je tudi pokazala svojo polno vrednost. "Integralni Jugosloveni", ki so svoje "vrhove" poslali tudi v tujino in na Srednji vzhod, so pridno preštevali in seštevali, kolikokrat je zapisala besedi "Slovenec" in "slovenski" v svoje stolpce. Posebno je to bilo takrat, ko je še životaril z največjimi telesnimi in duhovnimi mukami od kr. vlade vzdrževani "Jugoslovenski Glasnik", na papirju kot tednik v resnici pa "periodični" sobrat beograjskega "Balkana". V tej neslavni dobi izpred El Alameina je bila "Bazovica" separatistični, antidržavni, klerikalni, komunistični in sploh vagabundski "slovenački pamflet". Še huje je bilo, ko so uradni stari "Glasnik" neslavno izdihnil z vsemi štirinajstimi

Naslovnica Bazovice

*Slovenski vojaki
v zavezniških
uniformah pred
piramidami*

Povojno obdobje

Precejšen del slovenskih izseljenk se je po različno dolgem obdobju vrnil v domovino, pri čemer je odločilno vlogo odigral konec 2. svetovne vojne. Veliko premožnih evropskih družin in Židov se je izselilo takoj po vojni, največ tujcev pa je bilo prisiljenih zapustiti državo po letu 1952, ko je Egipt postal neodvisna republika s predsednikom Gamalom Abdelom Naserjem. Tako so v Slovenijo ali Italijo odšli tudi Slovenci in Slovenke, pa vendar ne vsi. Za začetek »drugega« obdobja slovenstva v Egiptu bi lahko šteli leto 1936, ko je bil v Aleksandriji ustanovljen Jugoslovanski dom. V društvu, v katerem je bila večina Slovencev, so imeli biljard, zbor, ansambel itd. Zbor je v mešani ali moški zasedbi prepeval tudi pri slovenskih sestrah in patrih (Berto Silič v: *Izseljenci o sebi – Egipt*). Klub je deloval tudi v času vojne, a leta 1946 so ga oblasti zaprle zaradi domnevne levičarske usmerjenosti.¹⁴ Za nekaj časa je bil zaprt tudi ves klubski odbor. V času do ponovnega začetka delovanja kluba so se slovenski rojaki dobivali pri posameznih družinah, za praznike pa tudi pri slovenskih sestrah v

Stavba v središču Aleksandrije, v kateri je nekoč deloval jugoslovanski klub.

azilu. Po prihodu Naserja so klub leta 1954 spet odprli. članov je bilo takrat že precej manj, pa še vedno veliko, če upoštevamo dejstvo, da je bilo ob zaprtju kluba leta 1970 registriranih 348 članov, od tega več kot tri četrtine Slovencev.¹⁵ Pripravljali so vrsto prireditev, od pustovanja, božiča, novoletnega plesa, dneva republike (SFRJ) pa do srečanj z Josipom Brozom Titom. Jugoslovanska vojna ladja Galeb je namreč večkrat obiskala Aleksandrijo in »člani kluba so bili pogosto povabljeni na sprejem na ladjo, častniki pa so prihajali v klub in s seboj prinašali razna darila, od vina naprej« ...¹⁶

Zaradi smrti in odseljevanja članov je bilo delovanje kluba čedalje bolj težko in leta 1970 je bilo organiziranega slovenstva v Egiptu konec. Tajnik društva in direktor kluba je po zaprtju izročil vse dokumente jugoslovanskemu veleposlaništvu.¹⁷

¹⁴ V intervjuju za *Mladino* (Krese, 2001) in v intervjuju za to delo Silič navaja letnico 1948.

¹⁵ Berto Silič v: *Izseljenci o sebi – Egipt*.

¹⁶ Prav tam.

¹⁷ Kljub prizadevanjem slovenskega veleposlaništva v Kairu teh dokumentov še ni bilo mogoče izslediti.

Zakonca Silič

Še do 60. let je bila v cerkvi sv. Katarine v Aleksandriji slovenska maša.¹⁸

Drugače je bilo takoj po 2. svetovni vojni, ko je bila jugoslovanska skupnost razdeljena na privrženca Titove in kraljeve Jugoslavije – slednji naj bi bili celo »zaslužni« za zaprtje jugoslovanskega kluba (Silič v: Krese, 2002).

Zakonca Silič sta danes gotovo med najbolj poznanimi Slovenci v Egiptu, predvsem seveda zato, ker je bil Berto Silič dolga leta direktor kluba.

»Lepe Vide« iz ljubezni

Zadnje obdobje priseljevanja iz Slovenije v Egipt se je začelo v 70. letih. V veliki večini so to spet ženske, vendar je vzrok izselitve popolnoma drugačen. Gre namreč skoraj brez izjeme za nekdanje študentke, ki so med študijem spoznale Egipčane, ki so kot državljani prijateljske neuvrščene države študirali v Sloveniji. Njihova zgodba je torej drugačna, predvsem manj pretresljiva od zgodb Aleksandrink. Bistveno drugačne so zgodovinske okoliščine in seveda sam motiv izselitve. Če je šlo v prvem primeru za izrazito ekonomsko oziroma v času italijanskega fašizma tudi deloma narodno-politično emigracijo, lahko v zadnjem obdobju govorimo o izrazito osebnih vzrokih in prostovoljni izselitvi.

O teh sodobnih, čisto prostovoljnih »lepih Vidah« ni v literaturi ali časopisju tako rekoč nobenega sledu, pa čeprav gre za specifičen vzorec, ki prevladuje ne le v Egiptu, ampak tudi v Jordaniji, Keniji idr.

¹⁸ Silič v: Izseljenci o sebi – Egipt.

Slovenstvo v Egiptu danes

je bistveno drugačno kot v vseh opisanih minulih obdobjih. Označimo ga lahko za mešanico vseh naštetih obdobj in »kategorij«, saj v Kairu in Aleksandriji lahko srečamo vse, od še živeče Aleksandrinke pa do sedemletnega tekoče slovensko govorečega napol Slovenca, napol Egipčana.

V času svojega bivanja sem neposredno srečal ali zgolj izvedel za: 39 oseb slovenskega porekla, od tega: 6 redovnic, 1 misijonarja, 2 še živeči Aleksandrinki, 6 rojakov, rojenih v Egiptu slovenskim staršem ali tam živečih od malega, 7 Slovenk, ki so se poročile z nekdanjimi egiptovskimi študenti v Sloveniji, 17 otrok iz teh mešanih zakonov.

Gre za socialno, izobrazbeno, starostno, ... zelo različno populacijo, sicer naseljeno skoraj izključno v širšem Kairu in Aleksandriji. Glavna vsebinska razdelitev bi lahko bila na »predvojne« ali »aleksandrinske« Slovence oziroma še živeče Aleksandrinke, njihove potomce ter slovenske redovnice, in na sodobne izseljenke, ki so svoje može – Egipčane – spoznale med študijem v Sloveniji.

Prva skupina je večinoma zelo ostarela in razen nekaterih izjem (redovnice) nedejavna. Gre v glavnem za upokojenke in upokojence, ki pa lahko še vedno veliko povedo o minulih časih slovenstva. Ohranili so narečni jezik, ki so ga uporabljali že njihovi starši, in ker tesnejših stikov z matičnim razvijajočim se jezikom ni bilo, lahko sredi Aleksandrije slišimo pristno vipavsko narečje izpred sto ali še več let. Stiki z matično domovino so večinoma šibki, omejeni na občasne telefonske pogovore in dopisovanja. Vsi pripadniki te »skupine« govorijo po več jezikov, poleg narečne slovenščine največkrat še italijansko, angleško ali francosko, zanimivo pa je, da je precej takih, ki ne obvladajo najbolje arabščine. Ta namreč dolgo ni bila obvezna kot učni predmet v šolah, ki so bile v primeru Slovencev največkrat zasebne. Danes je stanje drugačno, saj arabščino kot domači jezik poučujejo kot obvezni predmet na vseh šolah.

Druga skupina je sestavljena iz povprečno visoko izobraženih in emancipiranih Slovenk v srednjih ali poznih srednjih letih, imajo razmeroma tesne stike z domovino in si jih želijo še okrepiti. Več jih odhaja vsako leto na daljše počitnice v Slovenijo in otroci nekaterih govorijo brezhibno slovenščino. Tudi možje so visoko izobraženi in kot po pravilu zelo odprti za vse, kar je slovenskega, večinoma tudi še obvladajo slovenščino, ki so se je naučili v času študija. Te izseljenke, ki v Egiptu živijo od 20 pa do 40 let, tekoče obvladajo slovenščino, otroci pa zelo različno, pogosto odvisno od tega, ali slovensko govori tudi oče (Egipčan). Za te otroke sicer velja še dodatna ugotovitev, da so izraziti multilingvisti, tako kot njim podoben sloj mladih iz egipčansko-evropskih mešanih zakonov. Vsi zelo dobro obvladajo angleško, nekateri tudi francosko, pa seveda arabsko. O srečanjih in različnih jezikovnih situacijah več v nadaljevanju (Dnevnik), pa vendar naj kot primer omenim družino, v kateri

sedemletnik z mamo govori brežhibno slovensko, z očetom arabsko, zakonca med seboj in z otrokom angleško, deček pa se v šoli uči še francosko ... Otroci Slovenk, ki končujejo srednjo šolo, so v pogovorih z mano pokazali živo zanimanje za možnosti študija in izpopolnjevanja slovenskega jezika, pa tudi življenja in dela v Sloveniji.

Na vseh srečanjih v času 10-dnevnega bivanja v Egiptu sem skušal izvedeti še za druge rojake, vendar večinoma neuspešno, v oporo mi je le še pričevanje g. Siliča (glej Dnevnik ...), ki ocenjuje, da bi lahko v Aleksandriji našli še okoli 20 oseb slovenskega porekla. Špekulativno torej ocenjujem, da živi v Egiptu najmanj 80 oseb slovenskega porekla (I., II., III. generacija). Dejanska številka je gotovo precej večja, vendar gre za osebe, ki niso znane ne slovenskemu veleposlaništvu ne Slovenkam ali Slovencem, ki še vzdržujejo stike z matično domovino oziroma njenim diplomatskim ter verskimi »predstavnostmi«. Rojaki v Egiptu niso več organizirani v društvo, edina oblika medsebojnega srečevanja so priložnostni sprejemi na slovenskem veleposlaništvu ali morebitne kulturne prireditve s slovensko udeležbo (gostovanje Komornega zbora Ave v Kairu leta 1994).

Žal v času bivanja v Egiptu nisem uspel vzpostaviti stika z veleposlaništvom ZRJ. Tajnik oziroma »direktor« nekdanjega Jugoslovanskega društva v Aleksandriji, v katerem je bila velika večina Slovencev, je namreč po končanju delovanja društva (v 70. letih) vso dokumentacijo predal takratnemu jugoslovanskemu konzulatu v Aleksandriji. Prizadevanja v zvezi s pridobitvijo te dokumentacije še potekajo, predvsem na relacijah Slovenija–slovensko veleposlaništvo v Kairu–jugoslovansko veleposlaništvo v Kairu–jugoslovansko zunanje ministrstvo v Beogradu. Ustanove, ki bi utegnile hraniti kakršne koli statistične, arhivske, ... podatke o Slovencih v Egiptu, so nedostopne in neurejene, znana so dolgoletna neuspešna prizadevanja slovenske ambasade z istim namenom. Naletel sem edino na ročno izdelan seznam pokopanih na katoliškem pokopališču v Aleksandriji, iz katerega pa je praktično nemogoče izluščiti priimke slovenskega izvora.

Kot opisujem v Dnevniku, je nekaj Slovenk izrazilo željo po večji organiziranosti. Želele bi si pogostejših srečanj (vsaj enkrat mesečno), na katerih bi se seznanjali z možnostmi študija v Sloveniji za njihove otroke, brali slovensko časopisje in literaturo, načrtovali organizacijo kulturnih in drugih gostovanj iz domovine itd.

JUŽNOAFRIŠKA REPUBLIKA

Naravna bogastva (zlato, diamanti itd.) in pomembna strateška lega so v Južno Afriko privlačili številne Evropejce, sprva predvsem Nizozemce in Britance. Zgodovina »bele« Južne Afrike se tako začne z letom 1488, ko je Portugalec Bartholomeo Diaz kot prvi objadral Rt dobrega upanja in tako odprl novo, izjemno pomembno trgovsko pot med Evropo in Indijo. Leta 1652 so Nizozemci ustanovili mesto oziroma oskrbovališče za ladje Kaapstad (Cape Town), po hudih pritiskih Britancev pa so tem leta 1814 prepustili Kapsko kolonijo in začelo se je napredovanje Britancev proti notranjosti celine. 12.000 burskih družin se je v 30. letih 19. stoletja odpravilo na Veliki pohod proti severovzhodu, da bi si poiskali nov naseljitveni prostor. Ustanovili so burski republiko Transvaal in Oranje. Leta 1868 so pri Kimberleyu odkrili nahajališča diamantov, v 80. letih pa zlata, in tedaj so se v Johannesburg zgrnili tisoči evropskih priseljencev. Vrhunec nasprotovanj in boja za prevlado v posameznih delih dežele je bil dosežen v letih 1880 v prvi in nato v letih 1899 do 1902 v drugi burski vojni. Takrat je Velika Britanija premagala Bure in burske republike so postale britanske kolonije z omejeno avtonomijo. Leta 1910 so se južnoafriške province združile v britanski dominion Južnoafriško unijo, ki je postala leta 1931 samostojna država v Britanski skupnosti narodov. Politika rasnega razlikovanja se je v teh letih krepila in leta 1936 so pod vplivom Burov odpravili že tako omejeno volilno pravico črncev. Sistematična politika rasnega ločevanja pa je po drugi svetovni vojni postala državna ideologija, saj je leta 1948 izvoljena Nacionalna stranka začela izvajati zloglasni program apartheida oziroma uzakonjenega rasnega ločevanja. Vse do konca 80. let 20. stoletja številni upori črncev niso zalegli, leta 1990 pa se je z izpustitvijo Nelsona Mandele, že 27 let zaprtega voditelja Afriškega nacionalnega kongresa, začelo obdobje odpravljanja apartheida.¹⁹ To se je zaključilo z demokratičnimi volitvami, na katerih je bil za predsednika izvoljen Nelson Mandela, in začelo se je novo obdobje, v katerem so belci postopoma izgubili privilegije, ki so jih bili vajeni iz preteklosti, še več, danes vlada v državi prav nasprotna rasistična zaposlovalna politika, po kateri so belci zadnji, ki denimo lahko dobijo državno službo.

Kljub mednarodni izolaciji zaradi politike apartheida se je JAR razvila v

¹⁹ Afrika južno od Sahare – Dežele in ljudje, 1993, str. 153–165.

gospodarsko daleč najbolj razvito državo na afriški celini. V zadnjih letih pa se je z odpravo sankcij odprla tako v gospodarskem kot vseh drugih pomenih, kar je privabilo množice priseljencev iz Zimbabveja, Zambije in drugih afriških držav. Najbolj očitna posledica nenadzorovanega pritoka prebivalstva²⁰ pa so velika nezaposlenost, čedalje večja razširjenost okuženih in obolenih za aidsom ter kriminal. Belopolti prebivalci se odločajo za izselitev iz države, ne le zaradi izgube privilegijev, ampak tudi zaradi vseh naštetih problemov, predvsem kriminala.

Slovenci v Južnoafriški republiki

Slovenci so v Južno Afriko prihajali predvsem v poznih 60. in 70. letih, torej v obdobju, ki je bilo za belce ugodno. O navzočnosti slovenstva v tej državi sem se prepričal oziroma sploh prvič izvedel leta 1995, ko sem s Komornim zborom Ave kot pevec in organizator turneje gostoval na mednarodnem zborovskem festivalu in tekmovanju. Takrat se je okrog nas povsem spontano zbrala skupina 10 do 15 rojakov. Po festivalu sem v tej državi ostal sam še nekaj dni in v tem času iz ustnih pripovedovanj izvedel, da naj bi v JAR živelo celo do 300 Slovenk in Slovencev ter njihovih potomcev. Šlo je za nepreverjene ocene, ki pa, kot kažejo zadnje izkušnje, niso tako daleč od resnice, kot se je zdelo takrat. O rojakih v tem delu afriške celine ni bilo napisanega še ničesar, razen nekaj člankov v *Rodni grudi* in morda še kateri od slovenskih periodičnih publikacij.²¹

Tamkajšnji Slovenci so se iz matične domovine izselili v največ primerih najprej v Nemčijo ali Avstrijo in šele od tam v JAR. Gre za značilno ekonomsko emigracijo. V JAR so se naseljevali nepovezano in precej raztreseno, zato tudi nikoli ni bilo slovenskega društva ali vsaj poskusa organiziranja. Ker so večinoma prihajali iz razvitih zahodnoevropskih držav v belopolto sredino, ki je ohranjala evropski način življenja, prilagoditev na nove razmere ni bila težavna in kulturni šok, ki bi ga bilo pričakovati ob prihodu v Afriko, ni bil hud, ampak prejel zelo specifičen in »postopen«.

Izseljenci, največkrat moški, so se v Južni Afriki poročili s pripadnicami oziroma pripadniki drugih narodov, gre torej za mešane zakone Slovenec (Slovenka) in belopolti družinski partner (priseljenci iz Nemčije, Velike Britanije, Buri, ...). Ker so iz Evrope prišli največkrat kot kvalificirani delavci, so z marljivostjo, iznajdljivostjo in – resnici na ljubo – verjetno tudi zaradi barve polti lahko hitro napredovali v finančnem in statusnem smislu, čeprav je bila še posebej pred leti (deloma tudi še danes) tudi belopolta družba notranje razdeljena po vrednostni lestvici na Angleže in Bure, ki se med seboj še danes ne razumejo najbolje, nato na pripadnike

²⁰ Uradno v JAR živi dobrih 43 milijonov prebivalcev, od tega danes še okoli desetina belcev, vendar pa je resnično število praktično neugotovljivo zaradi izjemno velikih množic ilegalnih, neregistriranih priseljencev.

²¹ Tudi sam sem v dnevniku Slovenec v letih 1995 in 1996 objavil nekaj prispevkov na to temo.

zahodnoevropskih držav in šele nato na Slovane in ostale belce.

Naseljeni so na širšem območju Johannesburga, nekateri pa tudi v Durbanu, Pretoriji, Sasolburgu, Cape Townu in drugih krajih. Socialna struktura je torej razmeroma visoka, večina spada v srednji ali višji srednji sloj prebivalstva. Kljub grozeči nezaposlenosti in rasno razločevalni zaposlovalni politiki nove črnske vlade je tudi mlajša generacija razmeroma dobro situirana, težave pa se kažejo pri študentih. Prav študenti in nekateri drugi mladi se zanimajo za delo ali študij v Sloveniji, interes za vrnitev v domovino pa kljub relativno trdnemu socialnemu položaju obstaja tudi pri starejših. Deželo namreč poleg visoke nezaposlenosti močno pesti zelo visoka stopnja kriminala in nasilništva, pa tudi aids.²²

Ohranjanje slovenske identitete je bilo do ustanovitve slovenskega društva omejeno na osebne stike z matično domovino in kolikor je bilo mogoče zavestno slovenske kulture v krogu družine. Nekaj je primerov oseb, ki so skušale svoje slovenstvo udejanjiti s tkanjem gospodarskih povezav, vendar jim to zaradi – po njihovih besedah – nepripravljenosti slovenskega gospodarstva ni uspelo. Pomagali niso niti obiski v Sloveniji niti organiziranje obiska slovenske gospodarske delegacije v JAR.

Društveno življenje med našimi rojaki torej ni obstajalo. Izseljenci, ki so v tej državi že zelo dolgo, se še spominjajo slovenskega duhovnika, ki je nekaj časa deloval na tem območju in celo poročil slovenski par,²³ znana je tudi navzočnost nekaj slovenskih redovnic – misijonark, vendar njihovo delovanje ni imelo zveze s Slovenci in slovenstvom.

Društveno življenje je (bilo) boljše organizirano med mnogo bolj številnimi Hrvati in Srbi, vendar pa se tega Slovenci niso udeleževali. Znana je le informacija, da so nekateri rojaki zahajali v hrvaško cerkev v Johannesburgu.

Slovenski jezik je v popolnosti navzoč pri pripadnikih prve generacije, pogosto tudi neslovenski zakonski partnerji (večinoma soproge) razumejo posamezne izraze ali fraze. Pri otrocih je znanje slovenščine prej izjema kot pravilo, kažejo pa interes za učenje.

Taka situacija je značilna za narodno mešane zakone, v katerih je – tako tudi v južnoafriškem primeru – oče Slovenec. Zdaj večinoma že odrasli potomci slovenskih izseljencev se identificirajo kot beli Južnoafričani, kar pomeni, da imajo svoje korenine v Evropi. Ob naraščajoči gospodarski krizi, slabšanju položaja belcev in čedalje večji kriminaliteti se pri mladih povečuje zanimanje za izselitev iz JAR in med možnimi opcijami za študij, zaposlitev oziroma življenje je Slovenija na prvem ali drugem mestu.

Poleg omenjenih značilnih ekonomskih izseljencev sem v Johannesburgu srečal tudi nekdanjega vojnega ujetnika, ki se je javil v vojsko kralja Petra, vključeno v angleške letalske enote, in je med urjenjem v Južni Afriki spoznal svojo bodočo ženo, pa dva

²² Uradne statistike govorijo, da je z aidsom okužen vsak deseti, neuradno pa velja podatek, da ima aids vsak četrti temnopolti Južnoafričan.

²³ Misijonar p. Albin Kladnik.

pripadnika povojne politične emigracije in, kar je bilo najbolj presenetljivo, mlajša moška, ki sta v to državo prišla šele pred približno desetimi oziroma trinajstimi leti.

O številu Slovencev in njihovih potomcev v JAR sem se skušal prepričati tudi na eni večjih univerz (Wittwatersrand University), vendar se je izkazalo, da je tu sicer študiralo nekaj slovenskih študentov, vendar je šlo za krajša študijska gostovanja študentov različnih fakultet ljubljanske univerze in ne za izseljence ali njihove potomce. Moje poizvedovanje o številu Slovencev v JAR pri tamkajšnjem jugoslovanskem veleposlaništvu prav tako ni obrodilo sadov.

Prvi poskus organiziranja Slovencev v JAR je bil v letu 1997, ko je v to državo prispela na obisk tedanja državna sekretarka na Uradu RS za Slovence v zamejstvu in po svetu Mihaela Logar. Na neformalnem srečanju se je takrat v Roodeportu v okolici Johannesburga zbralo okoli 15 oseb. Približno od tedaj naprej potekajo intenzivnejša prizadevanja za doslednejše organiziranje. Zakonca Pavla in Tone Kostanjevec sta med pripravami na moj obisk zbrala 47 naslovov rojakov v JAR, Namibiji in Bocvani ter vse tudi povabila na srečanje. Na srečanju v Sasolburgu 11. novembra 2001 se je zbralo okoli 40 Slovenk in Slovencev različnih generacij ter nekaj njihovih najzobjih neslovenskih družinskih članov.

Ob upoštevanju dejstva, da kar nekaj rojakov živi v oddaljenih krajih (Durban, Cape Town) in da so se nekateri opravičili, je število vendarle visoko, v vsakem primeru pa je šlo za največje srečanje Slovencev v tem delu sveta doslej. Nekateri so se srečali prvič v življenju, drugi prvič po več letih. Na srečanju sem navzoče seznanil s cilji svojega projekta, z delom Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, ki mi je omogočil potovanje, in tudi z vlogo Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Rojaki so pokazali veliko zanimanje za ustanovitev lastnega društva, imeli so tudi precej vprašanj, predvsem v zvezi z državljanstvi, pridobivanjem potnih listov, vizumov (če niso državljani RS), možnostmi preselitve v Slovenijo, študija, učenja slovenskega jezika itd. Zelo pogrešajo uradno slovensko diplomatsko predstavništvo.

Glavni sklep srečanja je bil, da se kmalu spet srečajo, predvidoma najkasneje 25. junija 2002. Do takrat naj bi bilo vse nared za ustanovitev društva Slovencev Južne Afrike (vključno z Namibijo, Zimbabvejem in Bocvano). Formalni del smo zaključili s petjem slovenske himne.²⁴

Srečanje je očitno obrodilo sadove, saj so rojaki kmalu organizirali še več srečanj oziroma sestankov in 3. marca 2002 ustanovili Društvo Slovencev v Južni Afriki.²⁵

Srečanja se nadaljujejo in društvo ima redni stik z Uradom RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Ob obisku delegacije Gospodarske zbornice Slovenije (avgust 2002) in pa delegacije vlade RS na svetovnem kongresu o trajnostnem razvoju (september 2002) so se predstavniki društva srečali z gosti iz Slovenije.

Glede na seznam z naslovi, ki sta ga oblikovala prvi predsednik društva Tone

²⁴ Glej: Zapis prvega srečanja južnoafriških Slovencev 11. 11. 2001 v Sasolburgu pri družini Kostanjevec – priloga.

²⁵ Glej: Zapisnik ustanovitvenega sestanka Društva Slovencev v Južni Afriki, 3. 3. 2002 – v prilogi.

Udeleženci prvega večjega srečanja Slovencev v Južni Afriki

Kostanjevec in žena Pavla, živi na tem območju najmanj 106 oseb slovenskega porekla, od tega 2 v Namibiji, 7 v Bocvani, ostali pa v JAR. Številka je gotovo precej večja, saj je na seznamu nekaj oseb, pri katerih ni navedenih družinskih članov (otrok) in z njimi zaradi pomanjkanja časa nisem imel priložnosti navezave neposrednega stika. Seznam se še dopolnjuje in se je že v času po srečanju v Sasolburgu razširil za nekaj naslovov. Velja ocena, da živi na območju Južne Afrike okoli 250 oseb slovenskega porekla (I., II., III. generacija).

Ustanovitev slovenskega društva je zelo pomembna, saj so tamkajšnji Slovenci tako dobili oporno točko za ohranjanje slovenstva, navezovanje stikov z matično domovino in širjenje slovenske kulture v tej izrazito večetnični²⁶ državi.

Prihodnost slovenstva v Južni Afriki je v veliki meri odvisna od razvoja političnih razmer. Ob stopnjevanju nestrpnosti do belcev in kriminala lahko pričakujemo, da bo v razmeroma kratkem času državo zapustila večina belopoltega prebivalstva, med njimi tudi Slovenci. V primeru stabilizacije razmer pa bo delovanje društva prepuščeno predvsem prizadevnosti nekaj posameznikov – njegovo delovanje v nobenem primeru ne bo primerljivo z društvi Slovencev v značilnih imigrantskih državah, kot so npr. Argentina, ZDA ali Avstralija, saj je že ob ustanovitvi soočeno s stanjem, kakršnemu se hitro bliža večina ustanov Slovencev v omenjenih državah – akulturacijski dejavniki tudi v tem delu sveta pač vplivajo na narodno identiteto posameznika. Ob tem lahko kot pozitivno razumemo dejstvo, da je tako kot v drugih večetničnih priseljskih državah tudi v JAR med belopoltim prebivalstvom opaziti »renesanso« etnične pripadnosti pri mlajših generacijah.

²⁶ V JAR živi okoli 20 % belopoltega prebivalstva, večinoma potomcev Angležev in Burov oz. Nizozemcev, pa tudi Nemcev in številnih drugih narodov. Njihove vezi z matičnimi domovinami so precej bolj tesne, tudi zaradi navzočnosti diplomatskih predstavništev.

KENIJA

Britanci so se za to državo začeli zanimati šele proti koncu 19. stoletja in leta 1895 je postala njihov protektorat. Tako kot v vseh podobnih državah je kolonializem tudi v Keniji zapustil pozitivne in negativne sledi. Čeprav je država samostojna že od leta 1963, so vplivi britanske kulture vidni še danes, od šolskega sistema do nekaterih navad, veliko število Evropejcev pa daje pečat predvsem prestolnici Nairobi in pristaniškemu mestu Mombasa. Kenija je danes mešanica svetovljanstva in visoke razvitosti v središčih in bogatih četrtih mest, plemenskih tradicij in v veliki meri nespremenjenega načina življenja na podeželju ter velike revščine v barakarskih naseljih na obrobjih prenatrpanega Nairobija. Prestolnica, v kateri živijo tudi maloštevilni Slovenci, predstavlja ne le gospodarsko in upravno središče države, ampak tudi »izvleček« vseh različnih kultur te države. Tako lahko srečamo muslimane, ki sicer živijo v nekdanjem pretežno arabskem obalnem pasu, hindujce, ki so v času angleške prevlade prihajali in še prihajajo iz Indije, belce protestantske in katoliške veroizpovedi ter seveda najštevilčnejša domača ljudstva, predvsem Kikuyu, Luhya, Luo, Kamra in Kalenjin. Masaji²⁷ kot »maskote« te države živijo na jugu oziroma jugozahodu države, predvsem na območju narodnega parka Masay Mara. Naključni obiskovalec si med kratkim obiskom težko ustvari pravo sliko o družbeni podobi te države, prvi vtis pa je vendarle pozitiven, saj daje Kenija vtis ene najbolj »razvitih« držav »črne« Afrike. Takšno podobo pa motijo številna poročila o nezadržnem širjenju socialnih nemirov in aidsa.

Slovenci v Keniji

Slovenstvo v Keniji je »staro« vsega tri desetletja. Znano je sicer, da so nekatere glavne kenijske prometne povezave med drugo svetovno vojno gradili italijanski vojni ujetniki, med katerimi je bilo tudi nekaj Slovencev, Kenija pa je bila privlačna tudi za nekatera naša (jugoslovanska) gospodarska predstavništva, vendar ne v enem ne v drugem primeru ne gre za permanentno oziroma daljše bivanje.

Čeprav živi v tej državi razmeroma malo Slovencev oziroma oseb slovenskega porekla, vsega okoli 20, je bil zame prav obisk v tej državi s formalnega vidika najuspešnejši. Skupinica štirih Slovenk in dveh Slovencev ter njihovih večinoma že odraslih otrok je namreč zelo dejavna. V času pred razpadom SFRJ so se srečevali na sprejemih na jugoslovanskem veleposlaništvu, pa tudi na rednih neformalnih

²⁷ Afrika južno od Sahare – Dežele in ljudje, 1993, str. 92–93.

srečanjih, ki jih ohranjajo tudi sedaj, ko na ambasado ne morejo več. Že pred nekaj leti so prišli do zamisli o ustanovitvi slovenskega društva, vendar ni bilo večjih premikov. Med obiskom Majde Povoden-Nginja v Sloveniji pa je prišlo do dogovora, da obiščem tudi Kenijo in opisano skupino, moj obisk pa naj bi bil povod za končno uresničitev dolgoletnih želja in načrtov. 17. novembra se je tako v hiši Majde Povoden-Nginja zbralo devet ustanovnih članov in ustanovilo Društvo Slovencev v Vzhodni Afriki. Sedež društva je v Nairobiju, vključuje pa v Keniji, Ugandi in Tanzaniji živeče Slovenke in Slovence ter njihove najožje družinske člane, tudi soproge, ki niso Slovenke(-ci) »po krvi«. Društvo je ob ustanovitvi štelo 31 članic in članov.²⁸

Navzoč sem bil tudi na naslednjem srečanju 2. decembra, na katerem so sodelujoči določili organe društva (predsednica je ga. Povoden-Nginja) in se seznanili s potekom formalnosti glede uradne registracije društva, na koncu pa smo skupno zapeli slovensko himno.²⁹

To razmeroma majhno, a kvalitativno pomembno skupino oseb slovenskega porekla bi najlažje primerjali z zadnjim »valom« izseljenih v Egipt. Tudi v tem primeru gre namreč za ženske, ki so v času študija v Sloveniji spoznale kenijske študente in se za preselitev odločile iz značilno osebnih razlogov. Ker je Kenija kljub svoji relativni razvitosti še vedno izrazito afriška, je bil kulturni šok v tem primeru precej hujši kot v egiptovskih velemestih ali »beli« Južni Afriki.³⁰ Širše središče kenijske prestolnice Nairobi ima za zunanjega obiskovalca presenetljivo visoko raven življenja, morda primerljivo celo z družbami Zahodne Evrope ali Severne Amerike. Precej drugače je v predmestjih vključno z velikimi barakarskimi naselji, predvsem pa na podeželju, kjer je tradicionalni način življenja še zelo močen. Tako je bil tudi za slovenske izseljenke kulturni šok povezan predvsem s srečanjem s podeželsko tradicionalno ruralno kulturo, v mestu pa so si vse »opomogle« – tudi zato, ker je življenje potekalo v delno segregiranem družbenem krogu mešanih evro-afriških zakoncev in njihovih otrok.³¹

Kot po pravilu imajo vse tukajšnje Slovenke po tri otroke, ki so že odrasli. Vsi govorijo ali vsaj razumejo slovensko, predvsem pa se čutijo tudi Slovence. Veliko pomeni obisk v Sloveniji, sploh če gre za daljše obdobje, kot npr. pri Sashiju, ki je v Sloveniji študiral tri leta.³² Potomci nosijo v sebi dve oziroma tri kulturne različice: so

²⁸ Glej: Zapisnik ustanovnega srečanja Društva Slovencev v Vzhodni Afriki – priloga.

²⁹ Glej: Zapisnik 2. srečanja Društva Slovencev v Vzhodni Afriki – priloga.

³⁰ Značilen kulturni šok je doživljala moja glavna sogovornica v Keniji, pa čeprav je njeno razmišljanje na to temo drugačno, bolj poglobljeno. /.../ »Namreč, vsakdo je rojen v neki kulturi in običajno mislimo, da je ta edina prava in najboljša. Potem pa greš v svet in spoznaš, da obstajajo še drugačni načini življenja, vse skupaj vidiš z druge strani. Ugotoviš, da imajo tudi ti ljudje svoj prav, svoje razloge – od načina oblačenja pa do vzgoje, arhitekture itd. Na primer mnogoženstvo ...« (Majda Povoden-Nginja, v: Izseljenci o sebi, Kenija)

³¹ »Tako sem spoznala, da je način življenja čisto drugačen – socialni razredi, služabniki, nočni čuvaji, zasebne/državne šole in bolnice, plemenske tradicije itd. Zame kot Evropejko je bilo gibanje zelo omejeno.

Počasi sem spoznavala načine življenja različnih ras (domačini, Azijci, ljudje z zahoda)

Ustanovni člani Društva Slovencev Vzhodne Afrike

deloma Slovenci, deloma pripadniki ljudstva oz. plemena po očetovi strani, sicer pa v Keniji veljajo za »mzungu«, kar je oznaka za otroke mešanih »črno-belih« zakonov. Predvsem v Nairobiju je slednjih zelo veliko.

Tudi v Keniji imajo slovenski rojaki največ težav s konzularnimi zadevami

in se počasi prilagajala. Družabnega življenja ni bilo veliko, morda obiski ob nedeljah ali sobotah, in zabave v zelo ozkem krogu, največ z mešanimi zakoni. Tudi otroci so obiskovali isto šolo in se tako medsebojno spoznavali. Otroke smo vzgajali v slovenskem duhu, govorimo slovensko, otroke sem tudi učila slovenske narodne pesmi in poslušali smo domačo glasbo. Moževi klanski starešine so dvignili vso plemensko tradicijo z moje družine, tako da otroci ne poznajo njihovega jezika (luo – ob jezeru Victoria) in tudi ne običajev, kar mi je zelo pomagal, ko je mož leta 1992 umrl v prometni nesreči in sem imela proste roke, da delam po naših, katoliških običajih. Plemenske tradicije sicer pripisujejo ženi zelo majhno vlogo, glavno besedo ima starešina klana.« (Silva Owure Drnovšek, v: Izseljenci o sebi)

³² »Sashi je rojen leta 1975 v Keniji. Sredi 90. let je odšel študirat medicino v Rusijo, v Moskvo, in tam ostal tri leta. Bila je dragocena izkušnja, spoznal je tudi, kaj je razisem, saj je postal tarča tamkajšnjih obritoglavcev. Nato je odšel za tri leta v Slovenijo, kjer je prav tako študiral in delal. Govori torej slovensko, angleško, rusko, svahili, francosko in še dva lokalna afriška jezika. »Po približno letu dni v Keniji še ne vem točno, kje sem. Nekoč sem čutil nekaj slovenske kulture, navijal sem za Slovenijo v raznih portih itd., vendar to ni bilo isto kot sedaj. Po treh letih sem resnično začutil slovenstvo. Ker sem v Keniji treniral rugby, sem v Sloveniji tudi igral za slovensko rugby reprezentanco. /.../ Nekoč sem se v Sloveniji počutil kot turist, zdaj ne več.« (Sashi Nginja v: Izseljenci o sebi)

(državljanstvo, vizumi), zelo pa jih zanima tudi učenje slovenščine na daljavo ali v Sloveniji, študij v matični domovini ter navezava kulturnih in gospodarskih stikov. Zelo radi bi dosegli vzpostavitev diplomatsko-konzularnega predstavništva Slovenije ali vsaj občasne konzularne dneve, ga. Povoden-Nginja pa se je že pred leti ponudila za častno konzulko.

Težava je v tem, da Slovenija in Kenija nimata uradno vzpostavljenih diplomatskih odnosov, čeprav naj bi Kenija avtomatsko priznavala vse države, ki so članice Združenih narodov.

Podobno kot v Južni Afriki lahko tudi v Keniji ustanovitev društva, pa čeprav gre predvsem za formalnost, veliko pomeni, saj se iz formalnosti lahko razvije tesnejše sodelovanje z matično domovino, za kar so nedvomno zainteresirani tudi mladi. »Ker imajo naši otroci vez s Slovenijo, bodo tudi oni, ker bodo skoraj gotovo ostali tu, širili slovensko kulturo, kolikor je imajo v sebi. Branchi na primer slabo govori slovensko, ker skoraj nima s kom govoriti, svojo ženo Kenijko pa uči slovenščino in jaz z njegovo hčerko, torej mojo vnukinjo, govorim slovensko ...«, ugotavlja Majda Povoden-Nginja (Intervjuji).

DRUGE DRŽAVE V AFRIKI IN NA ARABSKEM POLOTOKU

Izrael

Na osnovi pridobljenih naslovov, ustnega pričevanja in pisma³³ lahko predvidevam, da živi v Izraelu najmanj 50 oseb slovenskega porekla. Gre za zelo različne »kategorije«, pa vendar velja najprej omeniti slovenske Jude,³⁴ ki so se v Izrael izselili med leti 1948 in 1950 na osnovi zakona o vrnitvi (Hok Hašvut – Law of Return), ki podeljuje izraelsko državljanstvo vsakomur, ki lahko dokumentira judovsko poreklo vsaj enega od štirih starih staršev. Po mnenju Klemna Jelinčiča, ki je v tej državi preživel okoli deset let, je potrebno pri kategorizaciji slovenskih Judov v Izraelu upoštevati tudi širšo jugoslovansko judovsko identiteto. Nekateri med njimi imajo sorodstvene vezi tudi s področji izven Slovenije ali pa so se po prihodu v Izrael priključili združenju priseljencev *Udruženje Jevreja iz bivše Jugoslavije u Izraelu* in vzdržujejo osebne stike z neslovenskimi člani tega združenja. Pri tistih, ki so prispeli po 50. letih (v 80. in 90. letih je iz Slovenije prispelo okoli 20 oseb), pa presenečajo visoka raven slovenskega jezika in povezave s slovenskim prostorom. Te povezave so temeljile predvsem na družinskih in prijateljskih vezeh s Slovenijo in Slovenci v Izraelu, občasnem branju slovenskih knjig in tiska, pa tudi na obiskih v Sloveniji sami.

Za Egipt, Jordanijo in Kenijo značilno »kategorijo« predstavlja skupina nekaj Slovenk, večinoma študentk, ki so se v Izrael priselile iz osebnih razlogov oziroma zaradi poroke, niso pa nujno tudi sprejele judovske veroizpovedi. Ta pojav je bil značilen predvsem v 90. letih prejšnjega stoletja.

Poleg omenjenih dveh največjih je v Izraelu še cela vrsta manjših podskupin Slovencev:

- katoliški duhovniki in redovnice,
- vojaki in vojakinje,
- poslovneži, športniki, študenti,
- druga generacija – Izraelci slovenskega porekla.

Prelomno točko pri povezovanju Slovencev v Izraelu predstavlja odprtje veleposla-

³³ Pismo Klemna Jelinčiča; v: *Izseljenci o sebi*.

³⁴ Polemike o pravilni uporabi izraza »Jud« ali »Žid« se Judov oziroma Židov samih očitno ne dotikajo pretirano, saj moj sogovornik Klemen Jelinčič izmenično uporablja oba izraza.

ništva Republike Slovenije sredi 90. let. Ob slovenskih državnih praznikih (dan državnosti, dan neodvisnosti, dan kulture) namreč veleposlaništvo pripravlja sprejeme, včasih združene z gostovanji slovenskih kulturnikov. Srečanji se udeležujejo pripadniki vseh različnih skupin Slovencev v tej državi in predstavljajo glavno stičišče.

Po pričevanju Klemna Jelinčiča so za začetek leta 2002 načrtovali ustanovitev slovenskega društva, vendar do zaključka pisanja tega besedila še ni prišlo do uresničitve.

Vsekakor velja povzeti ugotovitev, da posamezniki iz vseh naštetih raznolikih »kategorij« Slovencev v Izraelu ohranjajo razmeroma tesne stike z matično slovensko kulturo, tako prek obiskov na veleposlaništvu, dopisovanja in branja kot z obiski Slovenije. V zadnjem desetletju se je okoli deset ljudi celo odločilo za preselitev v Slovenijo.

Jordanija

V Jordaniji živi 80 do 100 oseb slovenskega porekla. Migracijski vzorec je v jordanškem primeru skoraj popolnoma enak kot v kenjskem ali egiptovskem. Gre torej za slovenske študentke, ki so se v Sloveniji spoznale z Jordanci in se z njimi izselile, ter njihove potomce. V to državo se je na tak način izselilo najmanj 15 Slovenk in vse imajo po tri ali celo štiri zdaj večinoma že odrasle otroke. Iz pogovorov in dopisovanja je mogoče sklepati, da so se življenju v sicer razvitem in svetovljanskem glavnem mestu Aman, kjer živi velika večina, razmeroma hitro prilagodile. Kultura je sicer res precej drugačna, vendar pa so bile v družinah svojih mož zelo dobro sprejete. Jordanija velja v očeh tamkajšnjih Slovenk za zelo »odprto in tolerantno deželo, v kateri so ljudje do tujcev zelo prijazni, razumevajoči in odprti, mesto pa je tako kozmopolitsko, da si lahko praktično vsak izbere tak način življenja, kot si ga želi.«³⁵ Dejansko je Jordanija, čeprav izrazito muslimanska država s kraljem Huseinom II. (in po njegovi smrti leta 1999 sinom Abdulahom), v zadnjih desetletjih vzor odprte, tolerantne, miroljubne in varne države.³⁶

Otroci vseh tam živečih Slovenk govorijo bolj ali manj tekoče slovensko, nekateri so v Sloveniji celo študirali ali obiskovali tečaj slovenskega jezika. Čeprav rojakinje v Jordaniji nimajo svojega izseljenskega društva, se ožja skupina osmih prijateljic redno srečuje na neformalnih srečanjih pri eni ali drugi, kjer govorijo in pojejo slovensko, ob raznih priložnostih tudi skupaj z mlajšo, zdaj že odraslo generacijo. Skozi desetletja so stiki z domovino ostali zelo tesni, kar nekaj jih vsako leto obiše Slovenijo. S seboj so vedno jemale tudi otroke, ki so tako ohranili živ stik z jezikom. Prišlo je obdobje, ko že odrasli in poročeni otroci ne zahajajo več vsako leto v domovino njihovih mam, vendar pa so prav oni tisti, ki zdaj načrtujejo obisk Slovenije skupaj z jordanskimi zakonskimi partnerji in svojimi otroki. V družinah je pogovorni

³⁵ Liljana Attar, v: *Izseljenci o sebi, Jordanija*.

³⁶ Spletna stran Yahoo – Travel, Jordan, Dežele in ljudje, 1994, str. 124–129.

jezik vsaj včasih tudi slovenski, odvisno od situacije. Pri ohranjanju slovenstva pa si pomagajo tudi s satelitsko televizijo, radijem in internetom.

Potomci slovenskih izseljenk v Jordaniji se ne počutijo nič drugače od drugih Jordancev, pa čeprav jih »pravi« domačini spoznajo po nekoliko svetlejši polti. Toda otrok mešanih zakonov je v Amanu ogromno in zato niso nobena posebnost.

Vse sogovornice so nakazale možnost formalne oblike organiziranja, seveda ob pomoči pristojnih organov v Sloveniji. Pokazale so že veliko organizacijsko in mobilizacijsko sposobnost. Tako so pred leti z velikim veseljem sprejele novogoriški oktet Vrtnica, pred nedavnim obiskom slovenskega predsednika Milana Kučana pri jordanskem kralju pa so se kar same odpravile na nekaj sto kilometrov dolgo pot in se na lastno pobudo srečale z njim.

Druge države

V okviru poizvedovanja po Slovencih v Afriki in na Arabskem polotoku sem naletel na več imen ali celo polnih naslovov ter nanje tudi naslovil pismo s prošnjo za sodelovanje, vendar večinoma ni bilo odgovora. Razlogov za neodzivnost je lahko več: velika verjetnost je, da so se nekateri preselili ali odselili nazaj v Slovenijo, zelo mogoče je, da se je katero od pisem izgubilo na poti do naslovnikov, realno pa je seveda tudi pričakovati, da mnogi pač nimajo časa, volje, interesa ali smisla za tovrstno kon-taktiranje. Vseh naslovov, razpršenih po tako obširnem območju, seveda ni mogoče obiskati, ostaja pa upanje, da bo prihodnost prinesla nove neposredne stike.

Precej bi bilo mogoče napisati o navzočnosti Slovencev v nekdanjih »neuvrščenih« državah predvsem severne Afrike. V Libiji, Alžiriji in nekaterih drugih državah so delovale velike skupine slovenskih delavcev, ki so na teh območjih ustvarile lastni specifični način življenja, le delno povezan z delavci iz drugih držav nekdanje SFRJ.

Redovnica iz Aleksandrije je med svojim 15-letnim delovanjem v Libiji srečala zelo veliko Slovenk in Slovencev, ki so tam delali predsem kot zdravniki in inženirji. V Tripoliju so imeli ves čas celo »jugoslovanski dom«, v katerem so se srečevali predvsem ob petkih (muslimanska nedelja). Ocenila je, da je v tistih letih (od sredine 50. let pa do konca 60.) v Libiji občasno živelo vsega skupaj 500 do 600 Slovencev.³⁷ Z začetkom obdobja revolucije in vojn so se začeli pogoji za delo in življenje naših delavcev slabšati, zato se je ta specifična migracija v Libiji prenehala, podobno pa se je pozneje zgodilo v Alžiriji.

V okviru iskanja Slovenk in Slovencev na afriški celini in Arabskem polotoku

³⁷ Janez Grilc, ki je tudi sam delal v Libiji, mi je pokazal celo seznam skupine 30 tehničnih delavcev (inženirjev, geometrov, tehnikov itd.), ki je nekaj let (najmanj dve, kot je razbrati iz opomb v seznamu) delala na različnih ministrstvih. Na delo jih je napotil Zavod za mednarodno tehnično sodelovanje – oddelek za pomoč deželam v razvoju iz Ljubljane. Samo ta skupina je torej skupaj z ženami in otroki štela 77 oseb. Grilc po spominu omenja tudi zdravnike in medicinske sestre v bolnišnicah, delavce SGP Slovenija ceste (sedanji SCT) z gradbišči v Bengaziju, Agedabiji in Sirti, predstavnštva podjetij Slovenijales in IMP itd.

sem se preko spletnih strani zunanjega ministrstva ZRJ obrnil tudi na 18 elektronskih naslovov jugoslovanskih veleposlaništev. Prejel sem le dva odgovora. Iz Jordanije sem prejel nekaj imen tam živečih Slovenk, ki sem jih sicer že sam »izsledil«, iz Kenije pa so sporočili, da naj tam ne bi bilo Slovencev.

Tabela v nadaljevanju skuša povzeti približke oziroma ocene o številu oseb slovenskega porekla v državah, v katerih sem sploh izsledil vsaj ime ali pa mi je o tem pripovedovala tretja oseba.

Možnosti, da posamezni Slovenci oziroma njihovi potomci živijo tudi v drugih državah Afrike in Arabskega polotoka, so seveda zelo velike. To besedilo, ki zgolj za silo zapolnjuje vrzel v poznavanju slovenstva v tem delu sveta, tako – predvsem glede slovenstva v državah, ki se jih knjiga posebej ne dotika – služi predvsem kot iztočnica za nadaljnje raziskovanje in zbiranje podatkov.³⁸

Slovenci v Afriki in na Arabskem polotoku – stanje aprila 2003

Država	Dokazljivo število	Ocena
Alžirija	4	4
Bocvana	3	5
Egipt	34	80
Gana	5	5
Gvineja Bisao	1	3
Izrael	50	70
Jordanija	80	90
Južnoafriška republika	107	250
Kenija	23	23
Kuvajt	9	15
Sirija	3	10
Tanzanija	1	4
Tunizija	1	?
Uganda	3	3
Združeni arabski emirati	?	5
Zimbabve	1	?

³⁸ Vprašaj namesto številke pomeni, da trenutno ni mogoče dokazati nobene številke oziroma da ni podlage za oceno dejanskega števila. Npr. v primeru osebe iz Tanzanije ni podatka, koliko otrok ima, zato je ocena o številu oseb slovenskega porekla nemogoča. V tabeli niso upoštevani slovenski misijonarji in misijonarke.

B ANALIZA

Slovensko izseljenstvo v Afriki in na Arabskem polotoku je v slovenskem družboslovju tako redka in neraziskana tema, da je bil pristop k njenemu odkrivanju povezan z veliko mero začetne negotovosti in improvizacije. Pri veliki večini drugih slovenskih skupnosti po vsem svetu se raziskovalec lahko najprej iz običajno dokaj obsežne literature pouči o njihovi preteklosti, načinih, vzrokih izseljevanja in vsaj o začetkih delovanja v deželi priselitve. Potem se obrne na bolj ali manj aktivna slovenska izseljenska društva ali posameznike in s takšne odskočne deske nadaljuje vsebinsko raziskavo teme. V našem primeru ni (bilo) tako, saj v začetku leta 2001, ko so se začele priprave na projekt, ni bilo znanih veliko več kot pet, šest naslovov na vsem ogromnem območju. Dobesedno »pionirsko« delo pa je vendarle obrodilo sadove in slovenstvo v tem delu sveta zdaj vendarle dobiva osnovno, »izhodiščno« podobo. Kot je bilo zapisano, se bo ta s prihajajočimi raziskovalci različnih strok gotovo še spremenila, pa vendar predstavlja nepogrešljivo osnovo.

Kvalitativni deskriptivni pristop, ki v raziskavi prevladuje, je nujno dopolnjevan z empiričnimi približki oziroma prvimi ocenami o številu rojakov v posamezni državi. Redki dostopni zgodovinski podatki ali zapisi pričajo predvsem o nekdanji navzočnosti Slovencev oziroma Slovenk v Egiptu (ti so tudi razmeroma natančni) ter o slovenskih vojakah predvsem na severu Afrike. O Slovencih na drugih ozemljih v preteklosti ni zapisanega ničesar.

Ker tudi sicer med raziskovanjem nisem naletel na noben zapis o Slovencih v drugih državah – razen seveda o posameznih misijonarjih, ki pa jih v tem projektu namenoma skoraj v celoti izpuščam oziroma jih obravnavam kot posebno kategorijo »zunaj konkurence« – lahko torej sklenemo, da je sodobno slovenstvo v tem delu sveta po dobi svoje navzočnosti razmeroma mlado, večinoma, razen Egipta, ne sega dlje kot tri do štiri desetletja v preteklost.

POSKUS KATEGORIZACIJE

Pri poskusu kategoriziranja značilnih skupin se opiram predvsem na vzrok izselitve iz matične domovine. Ločimo torej lahko **šest osnovnih kategorij**:

1. Aleksandrinke,
2. vojaki,
3. poveljna ekonomska emigracija,
4. emigracija iz osebnih razlogov,
5. začasna delavska – poslovna emigracija,
6. misijonarji.

1 Aleksandrinke

Gre za gotovo številčno in kvalitativno največjo in tudi zgodovinsko edino res oprijemljivo »kategorijo« tisočev Slovencek, večinoma Primork, ki so odhajale od doma iz izrazito ekonomsko-socialnih vzrokov – preprosto zaradi neznosne revščine. Izseljevanje je trajalo več kot pol stoletja in ga lpo količini in kontinuiranosti gotovo lahko postavimo ob bok glavnim emigracijskim tokovom, kot npr. izseljevanju v ZDA ali Argentino. Prvemu razmeroma dolgemu obdobju od sredine 19. stoletja do začetka 1. svetovne vojne je namreč sledil še en močen val, ki so ga poleg deklet in žena sestavljali tudi moški. Ker se je revščini po letu 1920 na Primorskem pridružil še čedalje bolj neznošen pritisk italijanskega fašizma, lahko ekonomskemu oziroma socialnemu vzroku izselitve dodamo še političnost ali narodnopolitičnost.

Ta slovenska skupina, ki je bila dodobra spojena s prvimi »aleksandrinskimi« priseljenkami, je bila dolgo edina v Afriki in na Arabskem polotoku. Njeno delovanje je bilo podobno samoorganiziranju slovenskih izseljencev v bolj tipičnih izseljenskih državah. Rojaki v Aleksandriji in Kairu so, pogosto ob pomembni pomoči slovenske duhovščine, prakticirali slovenstvo z društveno in narodno-versko dejavnostjo, ki je predvsem v primeru azila v Aleksandriji vsebovala tudi močne socialne elemente. Mnoga slovenska dekleta so namreč v azilu našla tudi fizično zatočišče.

Čeprav je bila razlika med prvimi Aleksandrinkami in medvojno napol politično emigracijo precejšnja, tudi slednjo uvrščam v isto »kategorijo«, saj so se njihove dejavnosti skozi čas prepletale in dopolnjevale. Tudi slovenski člani jugoslovanskega kluba v Aleksandriji, ki je pozdravil zmago socialistične Jugoslavije in redno sprejemal obiske jugoslovanske vojne ladje Galeb ter predsednika Tita, so denimo ohranjali živ stik s slovenskimi redovnicami v katoliškem azilu, velikokrat so jih poročali slovenski duhovniki itd.

Celotni skupini, ki je bila zelo velika, velja pripisati vsaj dve skupni značilnosti, od katerih najprej omenimo svetovljanstvo. Revna in večinoma neizobražena dekleta

iz majhnih vasi so v multietničnih Aleksandriji in Kairu duhovno in intelektualno izrazito napredovala, z lahkoto so se naučila jezikov in sprejemala različne vplive evropskih in arabske kulture, v nekaterih primerih tudi judovstva.

Za izjemno velik del te skupnosti je značilno tudi dejstvo, da se je vrnila v domovino, kar je v slovenskem izseljenstvu spet svojevrsten fenomen. Večina izseljencev se namreč vsidra v novem okolju in tam ostane predvsem zaradi navezanosti na potomce, ki jim izseljenska dežela pomeni domovino. Ta migracija pa je bila očitno prekratkotrajna in tudi locirana v kulturno preveč drugačnem okolju, da bi bili asimilacijski učinki lahko tako odločilni.

2 Vojaki

V času 2. svetovne vojne so morali primorski fantje in možje v italijansko, precej pa je bilo tudi mobilizirancev v nemško vojsko. Obe armadi sta delovali tudi na tleh severne Afrike in v njunih vrstah je bilo veliko Slovencev.³⁹ Po zmagah zaveznikov (1942–43) so se med vojnimi ujetniki, teh je bilo okoli 250.000 (Makuc, 1993, 142), znašli tudi številni Slovenci. V Egiptu so ostali tudi pripadniki jugoslovanske kraljeve vojske, predvsem oficirji, ki so se priključili angleški vojski, ta pa je formirala posebne enote iz slovenskih ujetnikov, ki so prestopili na zavezniško stran. Urili so jih v različnih vojnih veščinah in jih usposabljali za odhod na domača tla, kjer naj bi se pridružili NOB.⁴⁰ V času urjenja je bil režim njihovega »ujetništva« precej omiljen, tako da so lahko vzpostavili stik s slovenskimi redovnicami in jugoslovanskim klubom. Še enkrat pa velja omeniti pomen časopisa Bazovica.

Tovrstna emigracija je bila izrazito kratkotrajna in seveda zelo specifična, žal pa verjetno nikoli ne bodo znane njene številčne razsežnosti. Ker je šlo predvsem za italijanske državljane s pogosto poitalijančenimi priimki in imeni, bi bilo celo zamudno brskanje po italijanskih vojaških arhivih dokaj neplodno in za namen tega projekta tudi nesmiselno.

3 Povojna ekonomska emigracija

Značilno ekonomsko emigracijo danes srečamo zgolj v Južnoafriški republiki. Čeprav gre za standardni vzrok in cilj izselitve, je podoba slovenskega izseljenstva v tej državi vendarle specifična. Posebnost je že v sami državi priselitve. JAR je bila v času prihoda večine slovenskih izseljencev (60., 70. leta) država uzakonjene rasne segregacije – »apartheida«, ki je imel v našem kontekstu dve značilnosti:

1. Belopolti prebivalci so imeli absolutno prednost na vseh področjih življenja, zato

³⁹ Znani sta še najmanj dve živi priči bitke pri El Alameinu, kot radiotelegrafist v italijanski vojski pa je nekaj mesecev v Libiji (1942) služboval celo moj oče. Zbolel je za trebušnim tifusom in z zadnjo ladjo Rdečega križa 11. novembra izplul iz Bengazija, tik pred zračnim napadom zavezniških enot. Sam se ne spomni drugih Slovencev v svoji enoti, ve pa, da jih je bilo veliko, tako v Libiji kot Alžiriji in drugod.

⁴⁰ Žal so bili mnogi doma sprejeti kot potencialni vohuni in se nikoli niso vrnili iz domačih gozdov ...

so tudi naši rojaki hitro prosperirali in si zagotovili razmeroma visok življenjski standard. S prihodom temnopolte oblasti se je ta prednost spremenila v njeno nasprotje, saj v javnem sektorju velja pravilo, da je belopolti kandidat ob enakih pogojih zadnji na listi upravičenih do službe.

2. Belopolti prebivalci so živeli (in še vedno živijo) povsem ločeno, sredi afriškega sveta so ustvarili skoraj hermetično zaprto dominantno kulturno enklavo. Tudi znotraj nje pa se je že od samega prihoda belcev ustvarila svojevrstna hierarhija narodov, ki bi jo nemara lahko primerjali avstralskemu modelu. Kot najbolj »avtohtone« od priseljencev so se šteli v prvi vrsti Angleži in Buri in takšna je tudi belska subkultura v JAR. Vsi drugi pozneje prispeli narodi so veljali za drugorazredne, pri čemer so bili v nemara nekoliko boljšem položaju le Nemci, najnižje na stratifikacijski družbeni lestvici pa so kotirali pripadniki slovanskih narodov – deloma zaradi drugačnosti kulture, predvsem pa zaradi politike, saj so prihajali iz političnega bloka, ki je podpiral temnopolto Afriko in nasprotoval imperializmu, kapitalizmu in rasnemu ločevanju, torej ravno postulatoma, na katerih je temeljila povojna bela Južnoafriška republika.

»Zdomski« slovenski emigraciji v JAR bi težko pripisali enake lastnosti kot tisti v Egiptu. Šlo je za izrazito neorganizirano in razpršeno naselitev (Aleksandrinke so prihajale po ustaljeni poti, pogosto k sorodnicam, ki so tam že živele, in celo v skupinah), zato tudi nikoli ni prišlo do kakršnega koli povezovanja v društva in podobno, asimilacija pa je zaradi porok z neslovenskimi partnerji zelo hitro napredovala. Med mlajšimi generacijami je slovenstvo kot vrednota zato potisnjeno dokaj v ozadje različnih ravni osebne identitete. Zaradi ugodnih klimatskih, do nedavnega pa tudi ekonomskih razmer, razmišljanje o vrnitvi v domovino ni bilo tako zelo izrazito, kot je to postalo v zadnjih letih. Ne glede na zadnje trende pa te migracije nikakor ne moremo označiti kot začasno ali kratkotrajno, saj mnogi tam živijo že 30 ali celo 40 in več let.⁴¹ Pripadniki te »kategorije« so pristali v družbi, ki je bila – kljub sorodni rasni segregiranosti – v primerjavi z Egiptom precej manj odprta in dovzetna za »neevropske« vplive. Zato tudi ne moremo govoriti o tako izrazitem svetovljanstvu, kot so ga premogle Aleksandrinke.

4 Emigracija iz osebnih razlogov

Študentke, ki so v času študija spoznale študente iz »prijateljskih neuvrščenih držav«, se z njimi poročile in emigrirale v njihova domača okolja, sodijo v intelektualni in tudi ekonomski vrh slovenskega izseljenstva nasploh. Vse po vrsti so visoko izobražene, poročene z intelektualci, vzrok njihove izselitve iz Slovenije ni povezan s prisilo ali kakršnimi koli ekonomskimi ali političnimi vzroki. Čeprav so se iz Slovenije izseljevale nepovezano, so hitro vzpostavile medsebojne stike in jih ohranile skozi desetletja. Ohranjanje slovenske etnične identitete, vključno z

⁴¹ Po času bivanja v JAR izstopa zakonski par, ki spada k značilni povojni politični emigraciji, in pa izseljenec, ki je v JAR pristal že med urjenjem za zavezniškega letalca.

jezikom, je v veliki meri naslonjeno na tesne stike z domovino in pogoste obiske, zato je tudi zelo uspešno. To potrjuje dejstvo, da velika večina pripadnikov 2. generacije govori tekoče slovensko in dobro pozna Slovenijo. Zanimivo je opažanje, da se, čeprav doslej niso bile formalno organizirane v društva, zavzemajo za takšno vrsto delovanja in so tudi doslej same organizirale neformalna srečanja na prijateljski, v primeru Jordanije pa tudi že na višji ravni ob priložnosti kulturnega ali političnega gostovanja iz Slovenije.

Med migrante iz osebnih razlogov lahko štejemo tudi druge posameznike, ki so se za preselitev v ta del sveta odločili brez pravega razloga, nemara zgolj iz čiste radovednosti, avanturizma, želje po življenju v drugačni kulturi, nemara pa so si za emigracijo neznačilne države izbrali tudi zato, da bi se umaknili osebnim težavam v domačem okolju.

5 Začasna delavska – poslovna emigracija

O začasni delavski oziroma poslovni emigraciji v 60., 70., ponekod tudi 80. letih je zaenkrat znanega malo, saj so se podjetja, ki so delovala v teh delih sveta, medtem prestrukturirala, prenehala z delovanjem in podobno, povsem drugače pa je tudi z ustanovami, ki so nekoč vsaj do neke mere koordinirale ali vsaj spremljale stike med Slovenijo (Jugoslavijo) in manj razvitimi državami Afrike in Bližnjega vzhoda. Povzamemo lahko le, da ta specifična skupina skorajda ni prišla v neposreden stik z domačo kulturo, kajti delavci so bili bolj ali manj zaprti v lastni krog in niso navezovali stikov z domačini, razen poslovnih, seveda. Svojega bivanja v Alžiriji, Libiji ali kateri drugi državi tudi niso dojemali kot izseljenstva, ampak kot nekoliko daljše »službeno potovanje«, podobno kot denimo diplomatski staž na veleposlaništvu. Zaradi naštetega ne moremo pisati o kakršnih koli akulturacijskih sledovih – ne o asimilacijskih vplivih, pa tudi ne o sledih, ki bi jih ti začasni migranti utegnili pustiti na večinski kulturi; razen seveda zgrajenih cest, mostov, stavb itd.

V to »kategorijo« lahko štejemo tudi slovenske zdravnike in poslovneže, ki se za krajša ali nekoliko daljša obdobja odpravljajo v bogate arabske dežele, kot so na primer Združeni arabski emirati, Jemen, Kuvajt, Savdska Arabija idr. Tudi v tem primeru gre za izrazito začasno ekonomsko migracijo, včasih omejeno celo samo na nekaj mesecev.

Pozornost zbujajo odločitve nekaterih posameznikov, ki so se za življenje v Afriki odločili v zadnjih nekaj letih. V dveh primerih gre za zakonca, ki sta v Afriki ustanovila lastni podjetji in se ukvarjata s turistično dejavnostjo oziroma organiziranjem fotosafarija ali gorskih tur, najdemo pa tudi posameznika, ki deluje v okviru nevladne organizacije, pri čemer mu pomagata prostovoljca, prav tako iz Slovenije.

6 Misijonarji

Slovenski misijonarji in misijonarke ter njihovi laični pomočniki so razpršeni praktično po vsem svetu, od Filipinov in Rusije pa do Latinske Amerike in seveda Afrike, kjer jih je praktično polovica od skupaj več kot 110.⁴² Najmočnejšo

slovensko misijonarsko navzočnost občutijo prebivalci Madagaskarja, saj je tam kar 18 slovenskih misijonark in misijonarjev. Ta skupina je najmočnejša slovenska misijonarska »postojanka« na svetu, večinoma pa deluje v slovenski javnosti že dobro znanem »slovenskem naselju« za najrevnejše prebivalce malgaške prestolnice Atananarivo. Po številčnosti sledijo Zambija (11), Egipt (9), Slonokoščena obala (6), Burundi (5), nato s po dvema misijonarjema Izrael, Ruanda, Angola, Togo, Libanon in Bocvana, po en slovenski misijonar ali misijonarka pa deluje v Kongu, Ugandi, Beninu, Tanzaniji in Južnoafriški republiki. Na območju Afrike in Arabskega polotoka jih torej lahko naštejemo skupno 66.

Izjemno vlogo pri ohranjanju slovenske kulture so odigrale redovnice in pa frančiškanski patri v Egiptu, saj so ne le v duhovnem, ampak tudi v kulturnem in celo socialnem oziroma fizičnem smislu skrbeli za veliko število slovenskih deklet in žena, pa tudi mož.

Ker gre za izrazito specifično emigracijo, se kljub njenemu siceršnjemu pomenu in dimenzijam – razen v primeru Egipta – v knjigi ne ustavljam podrobneje ob njej, ampak vprašanju sodobnega (slovenskega) misijonarja kot izseljenca posvečam celotni projekt, ki poteka vzporedno z nastajanjem tega besedila.

V primeru misijonarja ne prihaja do za izseljensko situacijo značilnih asimilacijskih procesov, gotovo pa so navzoče in potrebne druge akulturacijske oblike, predvsem adaptacija in sposobnost kulturne empatije. Če ne moremo govoriti o asimilacijskih vplivih na to v bistvu začasno migracijo, ki se večinoma zaradi zavezanosti celibatu tudi ne more fizično reproducirati (izjema so laični misijonarji), pa gotovo lahko opazamo njihov kulturni vpliv na okolico. Dodati pa moramo še novo dimenzijo oziroma vlogo posrednikov med matično Slovenijo in državo delovanja misijonarja, predvsem v kulturnem, pa tudi socialnem oziroma humanitarnem in gospodarskem smislu. Prav misijonarji so namreč pobudniki kulturnih izmenjav in celo nekaterih večjih gospodarskih, predvsem pa človekoljubnih projektov pomoči.

Ženske kot izseljenke

Pri svojem delu sem obiskal številne rojakinje, predvsem v Egiptu in Keniji, pa tudi Južni Afriki, z nekaterimi (predvsem iz Jordanije) sem se pogovarjal doma, v Sloveniji, še pred časom sem imel priložnost preživeti nekaj nepozabnih dni pri slovenski misijonarki med ljudstvom San (»Bušmani«) v Bocvani itd. Nemara je nenavadno, a prav pri preučevanju slovenstva na celini, ki se na »na prvi pogled« zdi najbolj »divja«, »necivilizirana«, se srečamo predvsem z nežnejšim spolom. Zaradi odsotnosti tipskega modela »društvenega« ohranjanja etnične identitete se na primeru rojakinj v tem delu sveta izkaže, da je skozi prizmo ohranjanja slovenske kulture vloga izseljenke kot matere neprecenljiva. Preletimo še enkrat »kategorije«

⁴² Skupna številka zelo pogosto niha, saj se nekateri vračajo v domovino, drugi spet odhajajo svojemu poslanstvu naproti itd.

Slovenk v Afriki in na Arabskem polotoku:

1. **Aleksandrinke.** O tem fenomenu slovenskega izseljenstva so in še bodo veliko zapisali in povedali že drugi, predvsem avtorica knjige *Aleksandrinke* Dorica Makuc. Po eni strani lahko sočustvujemo z njimi zaradi situacije, ki jih je prisilila k taki odločitvi – namreč, da so zapustile domače okolje, pogosto lastne majhne otroke, može ... in šle »s trebuhom za kruhom« v zelo drugačen svet v času, ko je bila taka odločitev kljub njeni očitni nujnosti deležna tudi zelo kritičnega odnosa v domači družbi.

Njihove usode so bile zelo različne, od zelo dobrega življenja pa do razpada lastne družine, trpljenja zaradi kulturno neskladnega zakona ali celo zdrsna na dno družbene lestvice.

Večina se jih je bodisi vrnila v domovino bodisi poročila v Egiptu, večinoma s pripadniki drugih narodov.

Tiste, ki so ostale v Egiptu, so kot ženske in matere – podobno kot velja pravilo v kateri koli družbi – znale poskrbeti za kulturno identiteto svojih otrok. To je bilo razmeroma lažje ohraniti že zaradi izrazite različnosti arabskega sveta. Potrjuje se pravilo, da je možnost upiranja asimilaciji večja, če je razlika med matično in večinsko imigracijsko kulturo velika, pa tudi, da je v narodno mešanih zakonih narodnost matere tista, ki jo v večji meri »povzame« potomec.

2. **Redovnice.** Mariborske šolske sestre so leta 1908 v Aleksandriji ustanovile svojo podružnico in v tem azilu je bilo predvsem ob sobotah in nedeljah zelo živahno, saj tam ni potekalo le slovensko bogoslužje, ampak tudi gledališke igre, petje in podobno. Vloga slovenskih sester pri ohranjanju slovenstva v Egiptu je v tem smislu izjemno pomembna, saj so se okrog njih zbirala številna slovenska dekleta. Danes vodijo dom za ostarele v Aleksandriji in študentski dom v Kairu in so v Egiptu še vedno ena glavnih iztočnic za novinarje, raziskovalce in druge obiskovalce iz Slovenije.

3. **Študentke,** ki so odšle z možmi – gre za razmeroma visoko izobražene ženske, ki so se v času študija zaljubile v študente iz **Egipta** in nato prej ali pozneje, na tak ali drugačen način, odšle z njimi. Gre za specifično skupino – te ženske so visoko emancipirane, hkrati pa kulturno zelo odprte. Pogosto celo spremenijo vero (iz katolištva v islam), vendar se redko prilagodijo standardnim patriarhalnim vzorcem islama, nasprotno, zdi se, da iz ene in druge vere črpajo tisto, kar je pozitivnega. Res je tudi, da so možje zelo izobraženi in odprti, sodobni muslimani.

Med pogovorom je nekaj Slovenk izrazilo željo po tesnejših stikih z domovino. Želele bi si rednih medsebojnih srečanj (vsaj enkrat mesečno), na katerih bi se udeleženci seznanjali z možnostmi študija v Sloveniji za njihove otroke, brali slovensko časopisje in literaturo, načrtovali organizacijo kulturnih in drugih gostovanj iz domovine itd.

Podoben vzorec velja za rojakinje v **Jordaniji**. Vzdržujejo družabnost in se

medsebojno srečujejo, v družini skrbijo za slovenski jezik.

V **Južnoafriški republiki** gre pri prvi generaciji večinoma za moške, tipične ekonomske izseljence, ki so iz Avstrije ali Nemčije prišli za še boljšim kruhom v to državo. Žensk iz prve generacije je razmeroma malo, so pa te ohranile zelo močno slovensko identiteto.

Pavla Kostanjevec in Pavla Babnik sta (vsaj po moji izkušnji) glavni in najbolj požrtvovalni Slovenki v tej državi; Kostanjevčeva je v odločilno podporo možu, predsedniku društva, pri organizaciji srečanj in zbiranju naslovov in sploh Slovencev v JAR ter Bocvani, Zimbabveju in Namibiji.

4. Misijonarke. Težko bi govorili o njihovi vlogi pri ohranjanju slovenske identitete, prej o pričanju, promoviranju (srčne) kulture, ob tem da vedno s ponosom povedo, kako se imenuje dežela, iz katere prihajajo, pa čeprav Bušmanom – Grmičarjem – to ime nič ne pomeni. Če-prav gre za povsem drugačno obliko, so tudi misijonarke svojevrstna kategorija izseljenk.

*Misijonarka Zora Škertlj –
Bocvana.*

SLOVENSTVO DANES IN JUTRI – SKLEP

Stopnje ohranjenosti slovenske etnične identitete med Slovenci v Afriki in na Arabskem polotoku se, kot smo lahko ugotovili, razlikujejo glede na vzrok preselitve, številčnost, predvsem pa medsebojno povezanost in organiziranost na etnični osnovi. Nedvomno so svojo slovensko kulturo v preteklosti najbolj trdoživo ohranjale prav **Aleksandrinke**. Vzrokov za to je več: v Egipt so prihajale v razmeroma kratkem časovnem obdobju, v velikem številu in v »navezi« – s sorojakinjami so bile povezane že od odhoda iz domače vasi naprej, pogosto so odhajale za svojimi sorodnicami (sestrami, materami, sestričnami) ali sosedami. Veliko vlogo pri organiziranem gojenju oziroma ohranjanju slovenstva in katoliške vere so odigrali slovenski duhovniki in redovnice. Seveda pa je zelo pomemben tudi dejavnik velike različnosti tamkajšnje kulture od njihove izvirne slovenske, srednjeevropske. V skoraj vseh pričevanjih lahko zasledimo ugotovitev, da sta bila svetova priseljenih Evropejk in Evropejcev, pa tudi nekaterih drugih bogatejših družin (Sirijci, Judje), in na drugi strani domačega, muslimanskega Egipta med seboj zelo daleč narazen. Asimilacija v večinsko kulturo torej tako rekoč ni bila mogoča, pogosteje lahko ugotavljamo amalgamacijo oziroma obliko »zlitja« v popolnoma specifično dominantno priseljensko multietnično meščansko kulturo. Podoben primer bi težko našli kjer koli drugod v svetu.

Toda pojav Aleksandrink je v dejansko že preteklost in razen za redkimi še živečimi je za njimi žal le še malo sledov, če seveda ne štejemo mnogih pisnih, zvočnih ali vizualnih pričevanj, fotografij, nagrobnikov itd.

O prizadevanjih za ohranjanje navzočnosti slovenske kulture v tem delu sveta danes in v prihodnosti lahko govorimo predvsem v povezavi s še tremi »vrstami« slovenskih izseljencev:

- ekonomska emigracija v Južnoafriški republiki,
- nekdanje študentke, poročene v Egiptu, Keniji, Jordaniji in nekaterih drugih državah ter
- pretežno judovska slovenska skupnost v Izraelu.

V primerjavi z večino slovenskih izseljenskih skupnosti v značilno imigrantskih državah, kot so Avstralija, Argentina, Kanada, ZDA itd. sta številčnost in organiziranost v Afriki in na Arabskem polotoku sicer precej nižji oziroma manjši. Pa vendar lahko prav tu – za razliko od nekaterih naštetih skupnosti, kjer je opaziti predvsem upadanje zanimanja za slovenstvo, razpad doslej veljavnih modelov društvenega organiziranja in resignacijo – zasledimo povečan občutek povezanosti z matično domovino in željo po samoorganiziranju ter sodelovanju s Slovenijo.

Čeprav je izrazito razpršena ekonomska emigracija v **Južnoafriški republiki** že dodobra »podlegla« asimilacijskim procesom in je druga generacija v glavnem

vračena v angleško ali bursko belsko južnoafriško družbo, sta nedavna ustanovitev društva in sodelovanje vseh generacij dokaz, da kljub izgubljanju slovenščine povezanost s slovenstvom ostaja. Ob tem ne gre zanemariti trenutno zelo neugodnih gospodarskih in varnostnih razmer, ki silijo predvsem belce k izseljevanju iz države, ob tem pa se vsakdo najprej ozre po svojih (evropskih) koreninah. Opisane razmere v deželi, predvsem pa osamosvojitve in demokratizacija Slovenije, so, čeprav je druga generacija Slovencev v glavnem že močno asimilirana, pripeljale do oživitve zanimanja za domovino in za sorojake v izseljenstvu. V južnoafriškem primeru ne gre za društvo z lastnimi prostori in razvejanimi dejavnostmi, pač pa za formalno organiziranost, temelječo predvsem na kolikor mogoče pogostih in tudi neformalnih stikih, kar se izkaže za koristno pri organiziranju posamičnih akcij, kot na primer sodelovanje pri gostovanjih kulturnih skupin, gospodarstvenikov, politikov idr. iz Slovenije, urejanje vizumske problematike in nekaterih pravnih vprašanj, posredovanje pri študiju slovenskega jezika in drugih znanj v Sloveniji za pripadnike mlajših generacij itd. Pomemben pa je že sam obstoj društva, saj se v kontinuirani komunikaciji in na občasnih srečanjih pri posameznikih obnavlja občutek medsebojne povezanosti in posrednega stika z matično domovino ali domovino staršev. To pa nedvomno veča pozitivno energijo za ohranjanje in obnavljanje izvirne etnične identitete.

Nekdanje slovenske študentke v narodno mešanih zakonih v **Jordaniji, Keniji, Egiptu** in v nekaterih drugih državah ohranjajo zavidljivo visoko raven slovenskega jezika in povezanosti z matično domovino in to uspešno prenašajo tudi na svoje

Grob slovenskih redovnic.

otroke. Popolnoma normalno se jim na primer zdi, da njihovi potomci govorijo tekoče slovensko, čeprav zgolj znotraj družinskega kroga. Prav na tem primeru torej lahko dokazujemo veljavnost socioloških teorij, ki pri akulturacijskih procesih poudarjajo vpliv družine kot posameznikove primarne družbene socializacijske celice. V Keniji so se maloštevilni rojaki formalno že organizirali v društvo, o tem pa razmišljajo tudi v Jordaniji in Izraelu,⁴³ kar daje slutiti, da se bo tako pozitiven odnos do slovenske kulture ohranjal tudi v naslednjih generacijah.

Nasplošno lahko torej zaključimo, da ima slovenska emigracija v tem delu sveta v smislu ohranjanja izvirne etnične identitete pred seboj prihodnost, ki bo temeljila predvsem na vzpostavljanju svežih stikov z matično domovino in pretežno projektni organiziranosti, po drugi strani pa se bo kot najpomembnejši dejavnik ohranjala neformalna povezanost. Procesi asimilacije so in bodo veliko prispevali k manjšanju občutka etnične pripadnosti Sloveniji. To je sicer naravni proces, načeloma značilen za prav vse migracijske situacije z neštetimi podrazličicami. Specifična za afriško celino in arabski »podkontinent« je velika kulturna različnost, ki posameznika že sama po sebi razloči od večinskega okolja. Za razliko od številnih primerov izseljenstva v razvitem zahodnem svetu takšna drugačnost ne pomeni stigme, ampak pogosto celo prednost, predvsem v kulturno tolerantnejših družbah. Slovenci iz mešanih zakonov pripadajo posebnemu sloju prebivalstva s sorodno evropsko-afriško ali evropsko-arabsko kulturno dvojnostjo identitete, ki je v omenjenih družbah načeloma popolnoma sprejemljiva in dobrodošla. To pa kljub nadaljevanju procesa amalgamacije pomeni, da v glavnem ni ovir za ohranjanje in spodbujanje stikov med obema domovinama.

Prihodnost slovenstva je tako kot drugod po svetu ob odsotnosti dotoka novih izseljencev torej odvisna od potomcev izseljencev. Tudi v Afriki in Arabiji se glede na biološko determiniranost tega vprašanja bliža menjava generacij, torej čas, ko bodo stiki s Slovenijo v celoti odvisni od angažiranja potomcev samih izseljenk in izseljencev. Zato je gotovo na mestu ugotovitev, da bo stopnja navzočnosti slovenske kulture v tem delu sveta čedalje bolj odvisna samo od prizadevanj slovenskih kulturnih in političnih subjektov, saj samoiniciativnosti, ki izhaja iz energije teritorialne etnične navezanosti na izvirno domovino, od generacij iz etnično mešanih zakonov pač ne moremo pričakovati.

⁴³ V primeru slovenskih Judov v Izraelu je situacija sicer še dodatno zapletena, a prav zato tudi toliko bolj zanimiva. Ta kulturna situacija je vredna poglobljene raziskave, ki bi nedvomno lahko postregla z zelo »unikatnimi« ugotovitvami in pričevanji.

C

DNEVNIK

s študijskega potovanja
24. oktober–18. november 2001

24. oktober

Po dveh letih v mojem naročju spet počiva dobri stari mali »leptop«, prenosni računalnik, ki ga uporabljam res samo še za popotovanja. Njegova vrednost bi bila v primeru prodaje verjetno zelo blizu ničli, zato se mi ga ne zdi neprimerno vlačiti s seboj v npr. Kairo. Mesto, ki mi je ostalo v spominu predvsem po neznosnem prometnem kaosu, gneči, umazaniji in hrupu, čeprav je po drugi strani res, da je kriminala tu razmeroma malo.

Takrat, leta 1994, sem bil tu s Komornim zborom Ave in vse je bilo nekoliko drugače, saj smo bili skupina, vedno s spremljevalcem in v avtobusu. Ko pa človek potuje sam, vsa čutila delujejo s podeseterjeno močjo in v spominu ostane veliko več vsega tistega, kar se giblje okrog obiskovalca. Turist v skupini tako na primer nikoli ne doživi vratolomne vožnje s taksijem, ko gre v vsakem trenutku za centimetre, hazardskega prečkanja ceste med neusmiljeno drvečimi avti, prijaznega rokovanja z domačini, ki so načeloma zelo dobri in pošteni – barantanje za vsako stvar je pač del folklore ...

Začuda so bili kljub že znanemu neprijetnemu občutku ogroženosti vtisi po prvih urah bivanja v egiptovski prestolnici tokrat drugačni. Nered je ravno tak kot pred leti in me torej ni presenetil, le bolj neposredno sem ga doživljal. Ob cesti sem opazil nekaj imenitnih stavb, parkov, lepih mošej, celo hotel je bil nekje v skladu s pričakovanji. Povrh vsega sem imel še srečo s samim prihodom, saj je letalo zapeljalo tik nad piramidami v Gizi.

Takoj po prihodu, 24. oktobra zvečer, sem se že lotil dela. Moj cilj je ugotoviti, koliko je danes oseb slovenskega porekla v Egiptu, kje, zakaj in kako so. Zato mi je v nenadomestljivo pomoč seznam petnajstih naslovov, ki mi ga je v času priprav na odhod poslala sodelavka Mateja, Štajerka, ki je v Egiptu preživela osem let, se tu poročila, po moževi smrti pa se je avgusta letos preselila v Slovenijo in zdaj dela na ministrstvu za zunanje zadeve. Izredno dobro pozna tukajšnje Slovence, saj je bila zaposlena na slovenskem veleposlaništvu.

Na prvem mestu na seznamu so seveda slovenske šolske sestre, vsega pet minut hoda od hotela, zato sem se še istega večera odpravil k njim. Imel sem polovično srečo, saj je bila še sicer najbolj čila sestra Kristina, doma iz Ajdovščine, bolna. Kljub

temu sem ji uspel po telefonu prenesti pozdrave Aleksandrinke Lojzke Kodrič Slamič, ki sem jo pred nekaj dnevi obiskal v rodnem Vrtovinu. V študentskem domu za študentke vseh ver in tudi narodnosti, ki ga vodijo sestre, sem tako srečal sestro Silverijo Gogala in sestro Ignacijo Peljhan, sicer doma iz Šturij pri Ajdovščini. Prva jih ima že 86 in je v Egiptu od leta 1970, druga pa je stara 77 let in je tu že od leta 1948. S. Ignacija je očitno zelo bolehná, čeprav se marsičesa spomni. Tako je potrdila, da so se Slovenke in Slovenci v letu njenega prihoda še dobivali v klubu, s katerim pa sestre sicer niso imele stikov. S. Silverija je bila precej bolj hitra v svojem pripovedovanju. Tako sem izvedel, da je sprva delovala v BiH, zatem v Novem Sadu, nato naj bi bila eno leto v Egiptu, nazadnje pa je tu ostala in zdaj teče že 31. leto. Obe govorita tekoče slovensko, redno prebirata *Družino* in imata stike s tistimi rojaki, ki se pač oglasijo. O številkah in drugih zame uporabnih podatkih se nismo mogli pogovarjati, sva pa s s. Silverijo ugotovila, da dobro poznam njenega nečaka dr. Jožeta Ranta, avtorja *Zbornika ob 50-letnici Zedinjene Slovenije*, krovne organizacije slovenske politične emigracije v Argentini.

Sestre imajo sicer z veleposlaništvom dobre stike in žalosti jih nedavna smrt veleposlanika Andreja Žlebnika.

Sogovornicama sem po okusni večerji, ki so mi jo postregle domače študentke, pustil v spomin stilizirane svinčnike z minizgibanko s fotografijami slovenskih krajev. Čeprav je menda prav tega dne prišla v Kairo tudi skupina slovenskih študentov, nista skrivali zadovoljstva, da sem si vzel čas zanju.

Večer v hotelski sobi je minil v znamenju telefonarjenja oziroma iskanja stikov z rojaki, ki mi jih je svetovala Mateja. Uspel sem priklicati Ireno Žužek in se dogovoriti za sestanek pri njej doma. Pri Marti Abdallah sem imel polovično srečo. Slovenka po rodu, sicer avstrijska državljanka, je vdova po egiptovskem profesorju, ki s hčerko in vnuki živi že dlje časa v Egiptu. Čeprav govori slovensko, še do nedavnega ni imela stikov z veleposlaništvom. Nekatero tukajšnje Slovenke in Slovence ter osebje veleposlaništva je spoznala po naključju, zdaj pa je redna udeleženka sprejemov in prireditev. Že telefonski pogovor je trajal kakšnih 15 minut in predstavljam si, da bi srečanje utegnilo biti dolgo, prijetno in zanimivo. Žal so jo trenutno pestile zasebne težave, zato je ostalo najino srečanje vprašljivo, že vnaprej pa je odklonila intervjuvanje, snemanje itd.

Natalia Al-Mansour je Slovenka, poročena z Egipčanom, sicer pa zaposlena na slovenskem veleposlaništvu. Gre za »operativko«, ki je zame poiskala in rezervirala hotel in bo prav gotovo tudi v prihodnjih dneh bivanja v Egiptu nepogrešljiva pomočnica. Žal tudi pri njej nisem imel »telefonske« sreče, pa nič hudega, saj se vidiva naslednji dan na veleposlaništvu.

Klical sem tudi Miro Kaučič, vendar sem naletel samo na avtomatsko tajnico in ji seveda zaupal svoj naslov in telefonsko številko.

25. oktober

Moj zares prvi dan bivanja v Kairu sem začel s telefoniranjem. Zjutraj je bilo sreče nekaj več, tako da sem se dogovoril še za tri srečanja. Potem pa samo minutka hoje do slovenskega veleposlaništva, kjer sem spoznal odpravnika poslov mag. Igorja Pogačarja, tretjega sekretarja Andreja Dernovščka in tajnico Natalio Al-Mansour. Prav Natalia je prijazno poskrbela za primeren hotel v Kairu in Aleksandriji, mi pomagala pri iskanju nekaterih oseb itd.

Mag. Pogačar mi je pojasnil vlogo tukajšnjega veleposlaništva, edinega na afriški celini. Zato imajo tudi veliko konzularnega dela, saj prihajajo prošnje za vizume iz praktično vseh držav, od Egipta do Madagaskarja in tudi Jordanije, saj je slovensko veleposlaništvo v Izraelu iz znanih versko-političnih vzrokov na nek način izolirano oziroma omejeno zgolj na to judovsko državo. Opozoril je na prenapolnjenost egiptovske prestolnice – širše območje mesta šteje 14–18 milijonov prebivalcev, samo ožji Kairo pa okoli 6 milijonov. To seveda prinaša kronične težave z nezaposlenostjo in pa hudo revščino. Po standardih OZN je kar tretjina Egipčanov pod pragom revščine. Ob vsem tem se zdi že prava umetnost obdržati socialni in politični mir v kulturno tako raznoliki državi. V Egiptu je namreč še vedno kar nekaj Evropejcev, veliko je Koptov, državna religija pa je seveda islam. Mag. Pogačar, ki živi v Kairu dve leti, opaža spremembe v smeri islamskega konservativizma, kar je vidno že npr. pri oblačenju. Pred časom že precej sekularizirani prebivalce čedalje pogosteje posegajo po tradicionalnih oblačilih in pomen vere se večja, k čemur seveda odločilno pripomorejo dogodki, kot je bil teroristični napad na ZDA in ameriško bombardiranje muslimanskega Afganistana.

Veleposlaništvo sicer sodeluje pri kulturni in gospodarski promociji Slovenije, dvakrat na leto pa priredi sprejem, ki se ga udeležijo tukajšnji Slovenci in njihove družine. Seznam, ki sem ga dobil od Mateje, je, kot kaže, edini. Na veleposlaništvu sem se v pogovoru z mag. Pogačarjem in sodelavcema zadržal skoraj tri ure.

Potem ko sem del popoldneva zapravlil za neuspešno iskanje še odprte banke oziroma menjalnice, me je uslužbenec veleposlaništva Andrej s svojim terencem odpeljal v precej oddaljen predel Kaira Maadi, kjer tudi sam živi. »Dostavil« me je do komaj 17-letnega Joussefa Kaučiča, sina Mire Kaučič, ki je bila te dni odsotna. Izjemno inteligentnemu in razgledanemu mladeniču se pozna, da je njegova družina živel nekaj časa v ZDA in da je obiskoval angleško šolo. Na moje veliko presenečenje je povedal, da ne zna pisati po arabsko, saj je tako rekoč od rojstva vzgajan v zahodnjaškem stilu. Ne mara egiptovske glasbe, po obnašanju in izrazju deluje popolnoma zahodnjaško, hkrati pa se priznava za muslimana. Ve, da je napol Slovenec, vendar se ima za Egipčana, čeprav drugačnega od drugih Egipčanov. Pogovor je bil, sploh glede na starost sogovornika, zelo zanimiv. Več v zapisu pogovora.

S taksijem me je pospremil do Irene Žužek, s katero sta se prvič videla, čeprav živita družini zelo blizu druga drugi.

In potem še eno presenečenje. Irena Žužek je poročena z egiptovskim doktorjem fizike. Dr. Zaki je doktoriral na Institutu Jožef Stefan v Ljubljani. Doma vsakodnevno

uporabljajo tri sporazumevalne jezike. Z možem govorita med seboj angleško, mož z otroki arabsko, ona slovensko. In vsi razumejo vse tri jezike. Doma je bil osemletni Adam, ki je proti koncu mojega obiska vendarle demonstriral svojo čisto ljubljansko slovenščino. Tam ima tudi prijatelje, saj vsi vsako leto preživijo počitnice v Sloveniji. Irena me je presenetila tudi z željo, da bi tukajšnji Slovenci imeli svoje društvo, klub oziroma da bi se vsake toliko lahko kje dobili, se pogovorili, prebrali kakšen slovenski časopis, knjigo itd. Dogovorila sva se, da bo preučila možnosti organiziranja društva, jaz pa sem seveda povedal vse o Uradu RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki bi lahko pomagal pri ustanovitvi in vzdrževanju delovanja, ter o Inštitutu za slovensko izseljenstvo. Več v zapisu pogovora.

Sledila je še nora, res nora vožnja s taksijem do hotela, kjer sem se, ko sem izstopil, po dolgem času spet zavedel, kako lepo je življenje ...

26. oktober

Zjutraj me je v hotelu obiskal salezijanski misijonar Franc Zajtl, ki je v Egiptu 28. leto, sicer pa deluje v tujini že 33 let. Z več kot 20 let starim fiatom 128 sva se odpeljala do študentskega doma v upravi slovenskih sester, kjer se je od nekod pojavila sestra Silverija in naju postregla z mineralno vodo. Podaril mi je knjigo *Štirje črnci in en zamorec*, ki piše o petih slovenskih salezijanskih misijonarjih, in bil sploh zelo prijeten sogovornik. Zaposlen je na italijanski srednji tehnični šoli kot pomočnik ravnatelja in učitelj. Zadolžen je tudi za disciplino med več kot 500 srednješolci različnih veroizpovedi, od muslimanov do Koptov in jehovcev. Glede vprašanja slovenstva mi ni mogel veliko povedati, saj s tukajšnjimi Slovenkami in Slovenci nima pogostih stikov, zato je pogovor tekel bolj o njegovem misijonarstvu, ki je pravzaprav v prvi vrsti socialno in vzgojno delo, saj druge veroizpovedi pustijo pri miru oziroma imajo pouk organiziran tako, da imajo pripadniki različnih ver ob istem času vsak svoj verouk. Pohvalil je vlogo slovenskega veleposlaništva, čeprav sam ne more biti vedno reden gost. Pozna bolj malo rojakov, manj kot jih imam na Matejinem spisku, omenil pa je, da ve za Slovenko, ki naj bi živela na njegovem območju – v revnem predelu mesta – Shoubra. Več v zapisu intervjuja.

Do pol dveh sem nato v hotelu telefoniral in zapisoval, vse dokler nista prišla pome Marija Eid in njen sin Youssef Nabil Eid. Gospa, ki jih niti slučajno ne kaže 67, je doma iz Grosuplja, v Egiptu pa je že od leta 1960, ko je sem prišla kot fizioterapevtka in to tudi ostala vse do danes. V Kairu je spoznala moža Egipčana, sina Libanonca in Sirijke, po veroizpovedi maronita (libanonska katoliška cerkev). To »versko« kombinacijo sama ocenjuje kot posrečeno, saj meni, da je poroka denimo z muslimanom lahko zelo tvegana zadeva, ker zahteva še dodatno medsebojno prilagajanje. Pred 27 leti se jima je rodil sin Youssef, ki je danes prodajni oziroma marketinški agent Gorenja. Doma so vedno govorili več jezikov, predvsem angleško in arabsko, in sama se čudi, kako je Youssefu uspelo priti do tako dobre slovenščine, kot jo govori. Pri tem je odločilno vlogo seveda igral vsakoletni enomesečni obisk v

Sloveniji. Prav na smeh mi je šlo, ko sem ju poslušal, medtem ko smo iskali naslov, na katerega sta me peljala – tretjina stavka je bila angleška, tretjina arabska, tretjina slovenska. Youssef je zelo prijeten človek, odprt za pogovor. Svojo narodno identiteto seveda težko natančno določi, ima se tako za Egipčana kot za Slovenca. Na vprašanje, za koga bi navijal, če bi igrala nogomet Egipt in Slovenija, se na mamino začudenje ni opredelil za Slovenijo, čeprav tudi za Egipt ne. V vsakem drugem primeru pa je velik navijač Slovenije. Del pogovora v zapisu.

Po odličnem kosilu v plavajoči restavraciji – jedli smo zanimivo kombinacijo mesnih predjedi, večinoma libanonske kuhinje – sta me odpeljala v Heliopolis, kjer živi z njima vred pet slovenskih družin. Pustila sta me pred stanovanjem sester Zmage in Mary Pušpan. Prva je letnik 1942, je upokojena, sicer poročena z Egipčanom in ima sina, druga pa je bila rojena leta 1929 in je vdova po Egipčanu. Sta edini starejši osebi, že rojeni v Egiptu, ki sem ju srečal do sedaj. Oče je prišel v Kairo daljnega leta 1910, mama pa 1925, ko sta se spoznala in poročila. V razmeroma kratkem, a izčrpnem pogovoru sem izvedel veliko o organiziranju Slovencev v pred-, med- in povojnih letih. Poudariti velja, da obe govorita tekoče slovensko, seveda v goriškem narečju njunih staršev. Zmagin sin noče govoriti slovensko, bi pa zelo rad odšel na obisk. Doma govorijo arabsko, angleško, francosko, »kakor jim pride z jezika«. Več v zapisu pogovora.

Potem ko sem se poslovil, sem brez težav sam ustavil taksi in tudi tokrat spet na hitro nekoliko osivel. Po petih minutah vožnje človek zelo dobro razume, zakaj v Egiptu nihče noče imeti lepega novega avtomobila ...

V hotelu sem nadaljeval z »oblegovanjem« ge. X, spet neuspešno. Očitno mora biti nekaj narobe, saj me je prosila, če bi se lahko pogovorila kar telefonsko, če ne pa na veleposlaništvu. Že v prejšnjem pogovoru me je nekoliko začudilo, ko je rekla, da mora vprašati moža (muslimana), če se lahko pogovoriva, da ne bi bilo kaj narobe.

27. oktober

Dopoldne sem imel »prosto«, kar sem izkoristil za pešačenje po središču sodobnega Kaira. Poleg prečkanja cest sem se pozabaval z iskanjem zemljevida mesta in menjalnice. Ob petkih je namreč muslimanska »nedelja«, banke pa so večinoma zaprte tudi ob sobotah. Življenje se spet normalizira ob nedeljah, ko je normalen delovni dan, razen za nekatera koptska in druga (redka) krščanska okolja – čeprav se iz praktičnih razlogov največkrat prilagajajo muslimanski večini.

Na ulicah in ob vseh pomembnejših bančnih, gospodarskih, političnih, verskih in turističnih objektih mrgoli policistov, varnostnikov in vojakov. V Egiptu so razmere zaostrene že od pokola turistov v Luksorju, stanje pa se je vnovič poslabšalo po terorističnem napadu na ZDA 11. septembra letos. V sicer versko razmeroma strpni državi, za kar ima nedvomno največje zasluge sicer »železni« predsednik Mubarak, so takoj po zaostritvi razmer preventivno pozaprli večino islamskih skrajnežev, ob vseh pomembnih ustanovah pa je tudi poostren nadzor osebne prtljage obiskovalcev. Pravo obsedno stanje velja v okolici ameriškega veleposlaništva, ki že brez do zob

oboroženih vojakov in oklepnih vozil spominja na utrdbo. Kako to, da ima »najbolj demokratična država na svetu« toliko sovražnikov ...?

Poskusil sem se tudi v vožnji s podzemsko železnico in šlo mi je kar dobro. Brez težav sem prišel do koptske cerkve Mari Girgis, pod katero so prostori, v katerih naj bi nekaj časa živeli Jožef, Marija in Jezus v času izgnanstva v Egiptu. Čisto blizu naj bi bilo tudi katoliško pokopališče, na katerem so pokopane številne Aleksandrinke in druge Slovenke in Slovenci. Našel sem pravoslavno in še dve drugi pokopališči, a nobeno ni bilo pravo. Končno sem skupini taksistov uspel dopovedati, da iščem »katoliško italijansko« pokopališče tik ob akvaduktu in kmalu sem se znašel pred očetom Anzelmom, frančiškanom, ki je pokopal večino Slovenk in Slovencev v Kairu. Pokazal mi je, kje približno so nekateri grobovi. Nisem sicer naletel na množice, pa vendar sem našel nekaj napisov, celo v slovenščini, večinoma v smislu »Tukaj počiva ...« in največkrat brez kraja rojstva. Oče Anzelmo sicer ima spiske pokopanih, vendar bi med tisoči le stežka izluščil rojakinje in rojake. Pater me je peljal do frančiškanske cerkve sv. Jožefa, v katero so največkrat zahajale Slovenke.

Zelo na hitro sem si jo ogledal, saj me je čakala še pot do hotela, nato pa pogovor z Natalio Al-Mansour ...

Z možem Mohamedom, Egipčanom, sta me pred slovenskim veleposlaništvom pobrala v svoj avto in odpeljala do enega najboljših hotelov v mestu, ne zaradi hotela, ampak ker Mohamed dela v bližnji marketiški agenciji. O Nataliji nisem še pred nekaj dnevi vedel tako rekoč nič, razen da je kot delavka na slovenskem veleposlaništvu zelo prijazna in ustrezljiva – to mi je pri pripravi potovanja v Egipt

Ganljiva podoba slovenskih nagrobnikov sredi Egipta

in tudi po prihodu v Kairo seveda ogromno pomenilo. 25-letna Poljslovenka in Polsirijka je izmenično živela po nekaj let v Sloveniji in nekaj v Siriji, a večinoma vendarle v Sloveniji. V Egiptu živi šele leto dni oziroma odkar se je poročila v to državo. Ker je tako kot jaz FDV-jevka, sva se seveda najprej na dolgo razgovorila o profesorjih na fakulteti, hkrati pa sem spoznaval njeno res zanimivo življenjsko pot oziroma položaj Polsirijke v Sloveniji. Več v zapisu pogovora.

28. oktober

Dokaj zgodaj zjutraj sem brez zapletov, skoraj že kot kakšen domačin (vsaj domišljam si lahko ...) prišel na železniško postajo in bil ob 10. uri že v Aleksandriji. Vlak je bil tih, hiter, dokaj udoben, skratka boljši kot večina slovenskih vlakov, le klima je bila morda vendarle precej prehladna, tako da sem moral prvič v času bivanja v Afriki obleči jopo.

Če odštejem taksistovo nepopustljivost pri ceni, je mesto name naredilo zelo prijeten prvi vtis. Veliko je zelenic, fontan, parkov, široka prometnica ob obali je urejena. Čeprav podoba kot običajno kazijo neasfaltirane stranske ulice tik ob mondeni obali, obiskovalec lahko hitro verjame, da je bilo to mesto nekoč »le petit Paris« – mali Pariz. Sem so z ladjo priplule Slovenke, »les Goricienes«, »les Slovenes«. Bilo jih je na tisoče in njihove življenjske zgodbe in sploh zgodovino natančno in lepo opisuje Dorica Makuc v svoji knjigi *Aleksandrinke*.

Iz hotela s pogledom na morje sem najprej opravil nujne telefonske pogovore in se dogovoril za srečanja z redkimi še živečimi rojakinjami in rojaki.

Imel pa sem tudi čast opazovati, kako zgleda, če se mimo pelje predsednik države. Tega dne se je v Aleksandriji namreč mudil Hosni Mubarak, človek, ki ima gotovo izredno veliko zaslug, da je Egipt razmeroma mirna in varna država. Način vladanja je seveda nekoliko svojevrsten. Predvsem je očitno potrebna zelo trda roka, kar pomeni, da mora imeti na svoji strani vojsko in policijo. Še posebej v zadnjih časih so poostreni varnostni ukrepi nujni tudi pri njegovem varovanju, čeprav so ta dan morda vendarle nekoliko pretiravali. Okrog 10. ure, ko sem prišel v mesto, sem že opazil gruče neoboroženih varnostnikov ter skupine oboroženih vojakov in policistov, ki so se razporejali ob cestah. Na obeh straneh nekaj kilometrov dolge avenije ob morju in povsod po mestu, kjer se je peljal predsednik, so na vsakih deset metrov stali razporejeni uniformirani varnostniki. Četrto ure pred prihodom predsednika je bila ulica zaprta, prepovedano je bilo tudi prečkanje peš. Nato je prišlo nekakšno nadzorno vozilo pa nekaj motoristov, ki so umikali morebitne zapoznelce, potem pa reci in piši 43 vozil v tesni gruči in nekje na sredini predsednikov avto. Čez nekaj minut je promet spet stekel, varnostniki so še stali na svojih mestih in čez kakšni dve uri se je vse skupaj ponovilo, saj se je predsednik verjetno vračal domov. Ob vsej previdnosti pa se je vseeno zgodilo, da se je tik pred drvečo kolono znašel terenec, verjetno vojaški, ki je skoraj ustavil kolono. Motoristu iz predhodnice so gasilke skoraj pokukale iz grla ... No, stvar se je vendarle srečno končala in Aleksandrija je živela naprej.

Prva pot me je peljala k slovenskim šolskim sestram. Zelo prijazni sestri Gabrijela in Elizabeta sta mi razkazali nekdanji azil za Slovenke, ki je v svoji zgodovini igral tudi vlogo slovenskega kluba in šole, zdaj pa je dom upokojenk. S s. Gabrijelo sva ugotovila, da je njen nečak Tomaž moj sopevec v zboru Ave (svet je majhen ...).

Imel sem srečo in čast, da sem se lahko pogovarjal s 94-letno Marijo Cvenk, Aleksandrinko, o kateri je v *Mladini tik* pred mojim odhodom v Egipt pisala novinarka Meta Krese. Čeprav sem glede na njeno pisanje pričakoval živahno gospo, so me njene prve besede: »Pozdravljeni, kako se imate? Sedite, da se ne boste utrudili ...« vendarle prijetno presenetile, predvsem pa spravile v smeh in dobro voljo.

Na hitro sem si ogledal še nekaj fotografij o začetkih »organiziranega slovenstva« v Aleksandriji, kapelo s podobo svetogorske Marije, prostor, v katerem so slovenska dekleta v času pred drugo svetovno vojno uprizarjala gledališke igre, pela in se zabavala, pomudil pa sem se tudi v sobi Marije Cvenk. Fotografiral sem njen potni list iz časa kraljeve Jugoslavije – v Egipt je namreč prišla kot deklica davnega leta 1914 – bilo pa je še veliko zanimivih fotografij. Gorje, če se vse to dragoceno gradivo izgubi ...! Več v zapisu pogovora.

29. oktober

Na komuniciranje s taksisti sem se končno nekako navadil, tako da mi zdaj ne računajo več po 10 funtov, ampak jim v roko preprosto stisnem toliko, kolikor mi svetujejo rojaki, receptorji oziroma kdor že, torej le po 2, 3, morda 5 funtov. Nikakor se ne smem spustiti v pogovor o ceni ... Razmeroma poceni sem tako prišel že pet minut pred uro do Siličevih. Gospa je že rojena v Egiptu in govori arhaično goriško narečje, saj je bila njena mama doma iz Renč, gospod pa je prišel v Egipt še kot enajstletni otrok iz Bilj na Goriškem. Ker so ju pred mano obiskali že novinarka *Mladine* s fotografom in novinarka TV Slovenija s snemalcem, sem moral najprej premagati njuno zadržanost in vzpostaviti karseda neformalen stik, povedati veliko o sebi, tako da sta sicer izjemno odprta zakonca kmalu začela prehitevati drug drugega s podatki in spomini. Gospa je prinesla cel kup fotografij, žal pa nimata niti enega posnetka jugoslovanskega doma, ki je tu deloval vse do leta 1970. Njuno stanovanje je v stari stavbi z velikimi sobami in zelo visokimi stropi. Povedala sta, da je bil tu marsikateri sprejem za Slovence in druge prijatelje iz jugoslovanskega kluba. G. Berto je bil od leta 1947 dalje tajnik oziroma direktor – upravitelj kluba in je hranil vse podatke in dokumente, vse dokler jih ni po letu 1970 izročil jugoslovanskemu konzulatu. Upam, da na veleposlaništvu ZRJ res še hranijo to dragoceno gradivo ... Če kdo, potem Berto lahko oceni, koliko bi utegnili biti v Aleksandriji Slovencev. Žal tudi on ne ve skoraj za nikogar več, razen še za enega rojaka. Ocenjuje pa, da bi morda lahko našli nekje do 20 potomcev.

Dve uri in pol sta minili, kot bi mignil, saj imata zakonca Silič res veliko povedati in pokazati. Vendar je pome že prišel dr. Ismail, mož ge. Milojke, ki me je povabila na kosilo. Po navodilu g. Siliča sva tik za hišo v sosednji ulici našla hišo, v kateri je bil od leta 1936 do 1946 prvi jugoslovanski dom, in stavbo sem seveda fotografiral.

Zakonca Ismail imata spet čisto drugačno zgodbo. On je prišel na doktorski študij v Ljubljano in na novoletni zabavi spoznal njo, »čistokrvno«, »zapečkarško« Gorenjko, ki je neskončno ljubila svoj dom in nikoli ni niti razmišljala dlje od Ljubljane. Pa se je zgodilo to, kar se v takih primerih največkrat. »Končala« je v Aleksandriji in se kljub hudemu kulturnemu šoku privadila na novo okolje. Življenjska pot ju je z možem vodila še za dve leti v Slovenijo, pa za dve leti v Libanon in zdaj sta spet v Aleksandriji, skupaj s 17- in 21-letnima Jaserjem in Ekremom. Otroka dobro govorita slovensko, tako kot tudi oče, izredno kultiviran in umirjen ter odprt človek, sicer doktor fizike. Presenetilo me je, da se je 45-letna gospa pred kratkim sama od sebe odločila, da prestopi iz katoliške v muslimansko vero, pa čeprav je še danes veliko stvari, ki jo v arabski oziroma egipčanski kulturi motijo, in čeprav komaj čaka, da bosta bodisi sama z možem bodisi skupaj s sinovoma spet odšla živet v Slovenijo. Tudi mlajši sin Jaser bi rad šel v Slovenijo, če ne zaradi drugega zaradi študija.

Kosilo je bilo kakopak zelo okusno, nekoliko me je zmedla le navada, da Arabci jedo juho hkrati z glavno jedjo. Seveda sem ob piščancu in na poseben način pripravljenih makaronih pozabil na juho, tako da sem jo pojedel na koncu. Nazadnje sem se seznanil še z rdečimi, temno rjavimi in vloženimi datlji, ki so po mojem zakrivili manjše želodčne težave.

Zakonca Ismail sta z menoj odšla še do pokopališča, na katerem so pokopane mnoge Slovenke in Slovenci, vendar je bilo že zaprto. Pokopališča namreč niso stalno odprta kot v večini krajev v Sloveniji, ampak so obdana z zelo visokim zidom in zastražena. Dogajalo naj bi se namreč, da so izginjala sveža trupla, ki so jih tatovi prodajali za razne poskuse.

Ker nismo ničesar opravili, smo se peš namenili še do slovenskih sester – upal sem namreč, da bom imel kaj več sreče s s. Martino. Pa sem imel spet smolo. Sestri Gabrijela in Elizabeta sta se sicer zadržali z nami v krajšem pogovoru, s sestro Martino pa sem se komajda utegnil dogovoriti za sestanek naslednji dan. Res bi se rad pogovoril z njo, ker je nekaj let delovala v Libiji in pravi, da je imela tam opravka s Slovenci ...

V azilu slovenskih sester me je poglalo na stranišče in sestra Gabrijela je takoj poskrbela za zdravilo – domači borovničevce. Ne vem, ali je bil res tako zdravilen ali je šlo le za psiho, ampak naslednje tri ure, do trenutka tega zapisa, je črevesje dalo mir ...

V hotelu sem skušal na številki, ki mi jo je dal g. Silič, dobiti Richarda Vidmarja, vendar je bila številka očitno že spremenjena, saj se je oglasil Arabec, ki ni znal niti besede angleško in tudi ni kazal znakov poznavanja priimka Vidmar.

30. oktober

Čeprav je noč minila mirno, me je belina na jeziku opozorila, da bi bilo pametno zaužiti preventivno merico medicinskega oglja ... Po obilnem zajtrku sem končno uspel spregovoriti nekaj besed s sestro Martino v azilu slovenskih šolskih sester.

Pogovora nisva snemala, pa tudi ni bilo potrebno, saj je moja sogovornica v Egiptu šele deset mesecev. Rojena je bila leta 1933 in v redovništvo je vstopila šele, ko ji je bilo 34 let. Kot višja medicinska sestra je že sredi 50. let odšla z zdravniško ekipo v Libijo, najprej v Tripoli. Tam je živila 15 let in v tem času srečala zelo veliko Slovenk in Slovencev, ki so tam delali predvsem kot zdravniki in inženirji. Sama je največ časa živila pri družini Cizej. Povedala mi je, da so imeli v Tripoliju ves čas »jugoslovanski dom«, v katerem so se srečevali predvsem ob petkih (muslimanska nedelja). Presenetila me je z oceno, da je v tistih letih v Libiji živel vsega skupaj kar 500 do 600 (!) Slovencev. Leta 1967 se je vrnila v domovino, kmalu za njo pa tudi vsi drugi, saj se je začelo obdobje revolucije, vojn, gostujoči delavci niso več dobivali plačila itd. O Slovencih v Libiji bom moral še govoriti z nekaterimi osebami doma, v Sloveniji, saj tega pred odhodom enostavno nisem utegnil ...

Po vrnitvi v Slovenijo je s. Martina vstopila v red šolskih sester in tudi kot redovnica nadaljevala z delom v ljubljanskem Kliničnem centru. 12. 12. 2000 je prišla pomagat sestram v Aleksandriji – za tri leta, morda pa tudi več, saj jo azil potrebuje.

Še zadnjič sem šel pozdravit gospo Marijo Cvenk, ki (pri štiriindevetdesetih!) vsak dan sama pride do kuharic in pri njih spije kavico, pa še kakšnega bolnika obišče ...

Nato so mi sestre predstavile še eno dejavnost – gostijo namreč dečke z ulice. Otroci, ki večinoma pobegnejo od doma in ne vedo kam, se zatečejo k njim. Tu dobijo zajtrk, se umijejo, sestre jim operejo obleko, imajo tudi šolo, a popoldne in

Marija Cvenk dames in nekoč, kot varuška

čez noč morajo spet na ulico, saj sestre ne zmorejo te dejavnosti. Zgodi se, da jih pobere policija in končajo v poboljševalnici. Pa vendar so mi pokazali seznam kar nekaj fantov, ki so tu spet našli pravo pot in zdaj hodijo v šole ali službe. Morda bo vzgojiteljem – mladim socialnim delavcem – letos pri nekih redovnikih uspelo ustanoviti zavod, v katerem bi bili taki otroci ves čas. Eden od vzgojiteljev me je vprašal, kako je z malimi brezdomci v moji deželi in z olajšanjem sem mu lahko povedal, da jih zaenkrat, kolikor vem, skorajda nimamo. Komaj je verjel ...

S sestro Gabrijelo sva odšla do katoliškega pokopališča. Predstavila me je upravniku, ki mi je pokazal nekaj seznamov pokopanih. Žal imajo samo nekateri sezname rubriko izvirne države, nekateri niti tega ne. Ugotavljanje narodnosti pokopanih je praktično

nemogoče, zato si s sezname nisem mogel prav nič pomagati, razen da sem po dolgem iskanju vendarle našel tudi nekaj slovenskih priimkov. Bolj uspešno je bilo iskanje slovenskih grobov, saj sem jih v dobre pol ure našel gotovo več kot 25. Nagrobni napisovi so v italijanščini ali slovenščini («Tukaj počiva ...»), nekateri tudi v nemščini ali francoščini. Našel sem grob mame ge. Silič pa mame ge. Marije Cvenk in celo grob Rudolfa Žigona iz Renč. Ni sorodnik, pa vendar. Občutki ob prebiranju slovenskih napisov v Egiptu so še bolj nenavadni kot ob podobnih »obiskih« pri pokojnih izseljencih v ZDA ali Argentini. Kje vse so pokopani naši ljudje! Na križu, ki že nima več svojega groba, je pod imenom pisalo: »Naj ti bo lahka tuja zemlja.«

Preostanek dneva sem izkoristil za ogled izjemno lepih mošej na koncu zaliva in utrdbe, ki pa žal še ni popolnoma urejena za ogled. Med dolgim pešačenjem vse do hotela sem se še zadnjič prepričal o tem, kako neprimerljivo lepše od Kaira je to mesto, predvsem promenadna ulica ob obali. Krasijo jo visoka, lepa pročelja in palme, na vsakem kilometru pa je večji trg s spomenikom neznanemu vojaku ali kralju Faruku. Meščani so ponosni na popolnoma novo veliko in najsodobneje opremljeno univerzitetno knjižnico, poleg nje je urejen park itd. Celo tolsti podgani, ki sta pri belem dnevu skakljali tik ob pločniku, nista mogli pokvariti vtisa ...

Na žalost ima vsaj predel, v katerem sem živel, precej slabo »oskrbo« z Mac'Donaldsi, Pizza-Hutami in podobnimi zatočišči zahodnjaških želodcev.

31. oktober

Aleksandrija danes

Na začetku tega ne ravno koristnega dne sem na železniški postaji ugotovil, da gre naslednji vlak šele čez dve uri, ob desetih, do takrat pa sem predvsem stiskal pesti, da mi ne bi bilo treba uporabiti neznansko umazanega stranišča. Ta živčna vojna se je nato nadaljevala vse do hotela v Kairu, kamor sem prispel šele ob 14. uri. Potovanje v obratno smer, torej iz Kaira v Aleksandrijo, je bilo iz meni neznanih razlogov krajše za skoraj polovico.

Spet sem najprej potelefoniral in se uspel dogovoriti za sestanka z go. Abdallah in z go. Kaučič, ki je z menoj raje govorila kar angleško. Na veleposlaništvu sem se srečal z go. Pongračič, doma s Pohorja. Gospa je oblečena kot muslimanka, z ruto na glavi, čedni hčerki, ki sta jo spremljali, pa popolnoma zahodnjaško. Zdelo se je, kot da sta z življenjem v Egiptu manj zadovoljni kot mama. Ga. Silvija je očitno oseba, ki se zna hitro prilagoditi, naučila se je celo pisati po arabsko, česar nekateri drugi rojaki niso uspeli v vsem življenju. Kar 20 let so skupaj z možem živeli v Združenih arabskih emiratih. Hčerkama je bilo tam bolj všeč kot v Egiptu, ampak tudi tja se ne bi vrnili. Počutita se tujki in radi bi šli v Slovenijo, pa čeprav ne znata slovensko in tam še nista bili. Seznanil sem ju z možnostmi učenja slovenščine, pustil nekaj prospektov, ki sta jih z zanimanjem ogledovali, gospa pa se je uspela pogovoriti tudi z Natalijo glede državljanstva za otroke.

Sestra Kristina je v naslednjem telefonskem pogovoru na moje razočaranje končno priznala, da ne bi rada govorila o verjetno res že velikokrat premlelih stvareh v zvezi s slovenskimi rojakinjami in rojaki, pa tudi zdrava ni še povsem. Čeprav ji nisem prav nič zameril, se je zelo opravičevala.

Po večerji (končno spet normalna lasagna) sem opral perilo in se z Andrejem z veleposlaništva dogovoril za izlet v petek, dan pred odhodom v Švico.

1. november

Po današnjem dnevu sem ugotovil (upam, da ne delam prezgodnjih zaključkov ...), da sem vendarle že kar dober kairski cestni maček, sploh potem, ko sem opazoval velikega svetlolasega turista popotnika, ki se je hotel junačiti s prečkanjem ceste, pa bi jo skoraj skupil. Rešilo ga je že skoraj nogometiško bočno preskakovanje.

Pa začnimo na začetku dneva. Najprej sem obiskal prvonovembrsko mašo v kapeli doma slovenskih šolskih sester. 86-letna sestra Silverija se ne da kar tako in ne le, da je »mežnarila«, tudi pela je »naprej«. Bila me je zelo vesela, medtem ko je druga sestra pozabila, da sva se pred nekaj dnevi že videla. S. Kristine ni bilo k maši, zato sem sestram zanjo izročil nekaj spominkov in lepe pozdrave, nato pa sem odhitel v hotel, kjer sem počakal Marto Abdallah. Gospa je že v sedemdesetih, pa še vedno vozi avto po Kairu. Pristala sva v znanem hotelu Hilton-Nil, kjer me je gostila s pečenimi kruhki in krompirčki. Mladost je preživela v rojstnem Šmarju pri Jelšah in v Celju, študirala in živel pa je v Avstriji. Moža Egipčana je spoznala na dopustu v Dubrovniku, kjer se je poslavljala od študija v Jugoslaviji. Prilagajanje na življenje v Egiptu, ki sta ga začela leta 1961, niti ni bilo tako strašno težko, saj jo je moževa sicer dobro stoječa in izobrazena družina lepo sprejela. Leta 1967 se jima je rodila hčerka Mirijam, od

takrat naprej pa je bil mož ves čas bolehen, dokler ni pred nekaj leti umrl. Tudi tu sem se lahko samo čudil, kakšne jezikovne kombinacije so lahko v rabi v mešanih zakonih. Zakonca Abdallah sta med seboj govorila angleško. Mož je s hčerko govoril arabsko, žena nemško. Mirijam je hodila v nemško šolo in se naučila tudi angleško, da o arabščini niti ne govorimo. Za slovenščino žal ni bilo prave priložnosti, kajti ga. Marta je predogo živela v Avstriji, pa tudi nobene rojakinje ali rojaka ni poznala, da bi materni jezik lahko kje obnavljala. Kljub vsemu ji gre še vedno kar dobro, pogosto tudi potuje v Avstrijo in Slovenijo na počitnice.

Odgovor na vprašanje, kako se identificira hči Mirijam, je bil seveda nemogoč, saj je odraščala v okolju, ki je bilo večnacionalno, v glavnem je imela vrstnice in vrstnike iz podobnih mešanih zakonov.

Tudi ga. Abdallah ne pozna nobenega drugega rojaka, razen nekaterih s seznama, ki mi ga je dala Mateja.

Na slovenskem veleposlaništvu sem se zadržal v krajšem »poslovnem« pogovoru z namestnikom veleposlanika mag. Pogačarjem in omenil sem mu pobudo ge. Žužek za morebitno ustanovitev slovenskega društva. Obljubil je, da bo na sprejemu ob koncu leta navzoče rojake pobaral in obljubil pomoč veleposlaništva, seveda v okviru pristojnosti, ki jih ima. Nadvse iskreno sem se zahvalil tudi Nataliji, saj je bila ambasada z njo in Andrejem v teh dneh zame pravi »bazni tabor«.

Nekaj prostih ur pred večernim srečanjem z go. Kaučič sem izkoristil za novo avanturico. Z mestnim metrojem sem se odpravil do razmeroma oddaljene nove koptske katedrale. Sama katedrala je sicer res mogočna in lepa (žal sem jo lahko videl le z zunanje strani), a pravo doživetje je bila vožnja z metrojem v prometni konici dneva, ko vsi hitijo domov. Da stvar ne bo popolnoma nezanimiva, sem ugotovil že na peronu, ki je bil iz trenutka v trenutek bolj natlačen. Ko pa se je vlak ustavil, je iz njega pritekla prerivajoča se množica, kot bi notri gorelo ali kaj podobnega. Ko se je tok obrnil v drugo smer, v vagon, sem se skoraj nagonsko še sam vrgel vanj in znašel sem se na svojem kvadratnem decimetru. Pasti v taki gneči ni bilo mogoče, dihati pa tudi ne, večino zraka so namreč porabili neki nervozneži, ki so se začeli prepirati. Smilile so se mi ženske in starejši, ki enostavno niso bili fizično sposobni za tako vožnjo. Zlahka bi koga poteptali. Ljubljancanom, ki nergajo nad LPP-jem, bi privoščil vsaj eno samo minuto na takem vlaku ...

Enkrat sem se še sprehodil po mostu čez Nil, potem pa je bil že čas za go. Kaučič in tajsko večerjo.

Večerni prevoz s podzememno železnico je minil brez večjih pretresov in z Youssefom ter mamom Miro Kaučič smo prav kmalu sedeli v popolnoma evropsko zasedeni restavraciji. Pogovor je potekal v angleščini, čeprav ga. Kaučič govori slovensko. A v tujini je že od svojega 14. leta, pa tudi Youssef naju ne bi razumel. Pozneje se je izkazalo, da bi se slovenščine prav rad naučil in z zanimanjem je prisluhnil mojim zagotovilom o kakovosti poletne šole slovenskega jezika. Ga. Kaučič je doma iz obmejne vasi Cmurek pri Šentilju. Tam je končala osnovno šolo, nato pa je odšla v Avstrijo, kjer je tudi spoznala moža, Egipčana. Nekaj časa sta živela v

Libiji, potem v Avstriji ter nazadnje v ZDA, kjer se je sin naučil odlično angleško.

Zanima jo vprašanje žensk v Egiptu, predvsem priseljenk, kot je tudi ona. Tema je kot nalašč za našo Marino z Inštituta za izseljenstvo, ki vodi raziskovalni projekt o Slovenkah v tujini ...

Povedal sem ji vse o svojem delu in ji omenil pobudo ge. Žužek o osnovanju društva Slovencev v Egiptu. Čeprav je imela doslej pravzaprav zelo malo stikov z rojaki, je zamisel popolnoma podprla in pokazala interes za sodelovanje predvsem v smislu organiziranja učenja slovenskega jezika ...

Dirka s taksijem do hotela je bila najbolj nora doslej.

2. november

Ogled piramid z Andrejem Dernovščkom z veleposlaništva in priprave na odhod.

*

Verjetno se spodobi, da potegnem črto pod svojim bivanjem v Egiptu. S svojim delom sem zadovoljen, saj sem uspel dobiti skoraj vse osebe s seznama, ki mi ga je zaupala Mateja, ponekod tudi njihove otroke. Vsega skupaj sem imel 21 terminov. Obiskal sem pokopališči v Kairu in Aleksandriji, se srečal oziroma govoril z 22 Slovenkami in Slovenci oziroma njihovimi potomci, če ne štejem diplomatov na slovenskem veleposlaništvu, fotografiral sem večino sogovornikov in tudi več nagrobnikov pokojnih rojakov, sprožil sem povečano zanimanje za učenje slovenščine med mladimi ter predlagal ustanovitev društva, o čemer sem govoril tudi z veleposlaništvom.

Nekoliko pa sem razočaran nad dejstvom, da nisem uspel »izvohati« skorajda nobenega »novega« rojaka, če ne štejem pričevanja g. Siliča v Aleksandriji, ki je omenil še dva rojaka prve generacije in ocenil, da bi v Egiptu lahko našli okoli 20 otrok slovenskih izseljencev. Stanje je torej precej borno, lahko bi celo rekel, da se počasi bližamo koncu »slovenske zgodovine« v tej državi, čeprav je bila ta svojčas zelo bogata. V vsakem primeru bo morebitna ustanovitev društva dobrodošla in v kvalitativnem smislu tudi koristna za ohranjanje in večanje resnici na ljubo ne ravno močnih kulturnih in siceršnjih stikov med Slovenijo in Egiptom.

Prepričal sem se, da v Egiptu trenutno živi največ do 20 Slovenk in Slovencev prve generacije, skupno pa največ do 80 oseb slovenskega porekla ter osebje veleposlaništva.

Slovenska identiteta je opazna v različnih oblikah in različno močno, od otrok, ki govorijo tekoče slovensko (Žužek), do takih, ki ne znajo niti besede, bi se pa radi učili.

3. november – pot v Zürich, prenočišče pri sestri Bernardi

Na daljšem sprehodu po mestu sem na vsakem koraku opazal, kako velike so lahko kulturne razlike. Mesto se mi je tokrat zdelo lepše kot kdajkoli in ljudje strašno zadovoljni in prijazni, tako da sem postal kar nekako otožen in osamljen.

Najraje bi zavil domov, k svoji ženki. No, tolažila me je misel, da je za mano že

polovica poti, in to tista, ki sem se je najbolj bal.

4. november – pot iz Züricha v Johannesburg

Draga gospa Kavčič s Swissaira – v oddolžitve za vso negotovost in travme, ki sem jih doživljal ob težavah, s katerimi se je ta čas srečevalo to švicarsko podjetje, mi je rezervirala sedež ob zasilnem izhodu. Noge so prav nesramno svobodno štrlele v praznino pred menoj, kar sem doživel prvič na tako dolgem letu. Prihod v Jo'burg je minil brez težav. Ob izhodu me je čakala gospa Pavla Babnik, s katero se pozna že izpred šestih let, in me zapeljala do doma v bližini letališča. Tam sem se rokoval z gospodom Francem Babnikom, s katerim sem že pred leti opravil intervju in ga objavil v *Slovenecu*. Nazdravili smo z medenim žganjem in čajem in začetek je bil res obetaven.

5. november

Dopoldne sta do »nas« prišla zakonca Kostanjevec, glavna organizatorja mojega obiska. Imel sem veliko srečo, da sem v *Rodni grudi* opazil intervju s Tonetom, sicer elektroinženirjem in slikarjem. Pismo, ki sem jima ga poslal, sta sprejela z velikim veseljem in se takoj lotila zbiranja naslovov v Južni Afriki živečih rojakov. Pa ne samo to: na vsakega od zbranih naslovov sta poslala celotni »imenik« in vabilo na skupno srečanje, poleg tega pa sta nalašč zaradi mene prišla iz 70 kilometrov oddaljenega manjšega kraja, samo da sta me lahko pozdravila in se dogovorila za nadaljnji program. Dogovorili smo se, da prideta pome čez pet dni, v petek popoldne. V Sasolburgu poleg njiju živijo še njuni otroci, vsak s svojo družino. Srečal se bom z vsakim od njih posebej, verjetno tudi skupaj, šli naj bi na kratek izlet v »bližnje« (240 km oddaljene ...) hribe, v nedeljo pa imamo skupno srečanje.

Vse lepo in prav, ampak za naslednje dni sem si moral zadeve urediti sam. Sedel sem na telefon in začela se je »slaba sreča«, saj se nikakor nisem mogel z nikomer dogovoriti o ničemer, saj bodisi nihče ni dvignil telefona bodisi zaenkrat niso utegnili. Pa se nisem preveč sekiral, kajti na obisk sta prišla tudi Junes in Srečo Venika, h katerima sem odšel to noč.

»Sistem« kontaktiranja s Slovenci mora biti v JAR namreč popolnoma drugačen kot v Kairu. Egiptovska prestolnica je sicer res zelo obljudena, a na razmeroma strnjenem ozemlju, ima podzemno železnico in ogromno razmeroma poceni taksijev in – kar je najpomembneje – izredno malo ali skoraj nič kriminala. Po nekaj dneh, ko sem se otresel prvih strahov, sem se v mestu počutil že kar domače, obvladal sem orientacijo in taksiste in tako razmeroma lahko obiskal vse rojake ...

Johannesbourg pa je mesto z najvišjo stopnjo kriminala na svetu. Ni ga Slovenca, ki mu ne bi vsaj dvakrat vlomili v hišo, mu ukradli en ali več avtomobilov, ga oropali na cesti ali kako drugače. Središče nekoč zelo urejenega mesta je postalo podobno džungli, v kateri preživi močnejši, torej tisti, ki je bolj oborožen. Veča se stopnja nezaposlenosti, razsaja aids, iz centralnoafriških držav se valijo množice nelegalnih priseljencev. Temnopolta oblast po razpadu apartheida predvsem po zaslugi

legendarnega Nelsona Mandele sicer ni ravnala »črno-belo«, ampak je bil prehod dokaj mehak, pa vendar imajo v državnih službah zdaj menda prednost temnopolti in veliko premožnejših belcev je v zadnjem desetletju že zapustilo državo.

Razdalje med posameznimi predeli mesta so zelo velike in premikanje je možno skoraj samo z osebnim avtom, česar si nisem mogel privoščiti. Velika je namreč možnost, da bi zašel v nevarne predele, kjer je vsak postanek pred semaforjem lahko priložnost za oboroženi napad na voznika oziroma za krajo avtomobila, vožnja poteka po levi strani ceste, zavarovalnice pa niso ravno navdušene za povračila stroškov nezgode ali kraje. Bivanje v hotelu je sicer možno in bi bilo verjetno tudi za silo varno, a to bi lahko povzročilo velike preglavice mojim gostiteljem, ki bi morali pome in me zvečer, v nevarni temi, voziti nazaj v hotel. Situacija me je torej pripeljala do tega, da sem ubral morda nekoliko nelagoden »sistem« prenočevanja pri izseljencih, kar je po eni strani sicer zelo dobro. Videl sem lahko domovanja rojakov, se vživel v njihov način življenja, spoznal njihove bližnje, se ob večerih zadržal v prijetnih neformalnih pogovorih, ki velikokrat o sogovorniku povedo več kot intervju ob vključenem diktafonu. Ima pa tak način tudi svoje slabe lastnosti – potrebno je veliko prilagajanja, previdnosti, da ne postaneš preveč vsiljiv in v nadlego, in veliko dogovarjanja, saj so me morali rojaki vendarle nekako »dostavljati« drug do drugega, čeprav je šlo navadno za »štafetni« način, torej da sem bil gost ljudi, ki stanujejo razmeroma blizu drug drugemu.

Začetek je bil težak. Večer pri prijaznem in praktičnem Sreču je minil v znamenju pogovora z njim in v bližini živečim Francem Kocjančičem ter dokaj neuspešnega telefoniranja. Najbolj me je zmedel skoraj polurni pogovor z dolgoletnim prijateljem Janezom.⁴⁴ Izkazalo se je namreč, da je bila njegova nepripravljenost za sodelovanje posledica ne le razočaranosti nad južnoafriškimi rojaki, ampak tudi nad nami v Sloveniji. Ko je bil lansko leto v domovini, je namreč pričakoval veliko več gostoljubnosti in pomoči, kot je je bil deležen. Poleg tega je medtem huje zbolela tudi njegova resnično vedno prijazna in praktična žena. Po daljšem razmisleku sem prišel do zaključka, da se kljub očitku, ki sem ga zaznal, ne čutim krivega, saj sem v okoliščinah oziroma v času, v katerem je bil na obisku v Sloveniji, storil največ, kar sem mogel. Za druge pač ne morem odgovarjati. Dogovorila sva se, da se pred odhodom še slišiva in morda (!) vidiva, ampak odločil sem se, da se ne mislim hoditi posipat s pepelom, čeprav to ne zmanjšuje moje hvaležnosti za vse, kar je pred šestimi leti storil zame in za »moj« pevski zbor.

Pogovora s Srečom in Francem nisem snemal, ker sem ocenil, da bi predvsem drugi tega morda ne sprejel ravno z odobravanjem. Srečo je 54-letni Ljubljčan mladostnega videza. Doma je končal šolanje, nato pa kmalu odšel na delo v Nemčijo. Ponudila se mu je priložnost in ne zaradi kakšnih posebnih političnih ali ekonomskih vzrokov, ampak predvsem iz čistega avanturizma, izziva drugačnosti, je leta 1973 odšel v Južno Afriko. Tu je zelo hitro naletel na nekaj rojakov in kar nekaj let tudi delal v podjetju v lasti Slovencev. V sedemdesetih je nameraval

⁴⁴ Psevdonim iz osebnih razlogov.

odpotovati v Kanado, a je medtem spoznal Junes, belo Južnoafričanko, s katero sta se poročila in dobila dva otroka. Zdaj ima samostojno delavnico za popravilo oziroma izdelavo sestavnih delov za različne mesarske predelovalne naprave. Dokaj pogosto je odhajal na obisk v Slovenijo, kjer ima še žive starše in druge sorodnike in tudi letos decembra nameravata z ženo na počitnice tja. Prijazen »možakar«, poln idej in tudi zanimivih hobijev. Nekoč je imel stanovanje polno akvarijev, ukvarja se z umetnostjo tridimenzionalnega rezbarjenja v usnju, ima črni pas v karateju, v zadnjem času pa trenira tai-chi. Žena Junes je zelo simpatična gospa, med drugim uživa v peki domačega kruha, izdelavi raznih mil, marmelad itd. Nad Slovenijo je naravnost navdušena in če bi tako kazalo, bi bila takoj pripravljena oditi tja – tu jo pravzaprav drži samo še navezanost na starše.

Otroka sta zdaj že odrasla. Niki je stevardesa. Slovensko sicer ne govori, razen nekaj besed, in živo mi je predstavila komično situacijo, v kateri se je znašla, ko je nekoč sama prišla v Slovenijo in tako rekoč nihče od njenih sorodnikov ni znal niti besede angleško. Sicer pa ji je bilo tam zelo všeč. V svoji večkulturnosti uživa, zdi se ji zelo v redu, da je potomka različnih narodov. V družini so vedno govorili v glavnem angleško, čeprav se spomni, da ji je oče, tudi ko je bila že velika, rad zapel Moj očka ima konj'ča dva.

Za trenutek sem srečal tudi mlajšega brata, ki dela v delavnici skupaj z očetom. Z njim nisem imel priložnosti spregovoriti kaj več kot »nice to meet you«. Je še mlad in ima seveda veliko opravka s prijatelji in prijateljicami.

65-letni Franc živi le nekaj ulic od Sreča, sicer pa je doma iz Slovenske Bistrice. Preden je prišel v Južno Afriko, je delal v Nemčiji, nato prek podjetja v Keniji, nazadnje pa v južnoafriškem Durbanu in nato v Johannesburgu. Je ločen in nima otrok, v Sloveniji ni bil že dolgo. Tudi njega so že večkrat oropali, pokazal je tudi sledove strelne rane na boku. Čeprav se ni premikal, je ropar ustrelil vanj, kar tako, za vsak primer ...

6. november

Srečo me je zgodaj zjutraj odpeljal do delavnice Štefana Gumilarja. Čeprav sta popolnoma istih let in sta prišla v Afriko ob tako rekoč istem času, se še nikoli nista srečala. (Še ena koristna stran mojega potovanja ...) Štefan ima v avtomehanični delavnici tajnico, ki je Hrvatica, rojena v Argentini. V razmeroma dobri hrvaščini mi je povedala, da sta starša odšla živet domov, ampak da se nameravata vrniti v JAR, ker da so doma razmere za življenje nemogoče. Moj sogovornik je bil ves čas razpet med stranke, telefon in delavce v delavnici, tako da nisva utegnila sesti in se v miru pogovoriti. Ubral sem nekoliko drugačno taktiko in ga začel »zasliševati« kar stoje, sredi delavnice. Komaj polnoleten je odšel na delo v Avstrijo, kjer je dobil več ponudb za delo v Severni Ameriki, Avstraliji in v Južni Afriki. Za zadnje se je odločil predvsem zaradi precej boljših pogojev in plačane vozovnice. Tu je bilo dela dovolj in življenje je bilo kar dobro, tudi po menjavi oblasti. Tudi njega seveda skrbi kriminal – pred kratkim so mu oboroženi roparji ukradli avto. Pogosto odhaja domov, v okolico

Murske Sobote. V Sloveniji bi rad odprl delavnico, tako da bi bil štiri mesece v letu tam, osem pa v Južni Afriki. Tako bi ohranil stik z domovino in se izognil zimi ... Povabil me je tudi k sebi domov, tako da bi mi predstavil ženo Čehinjo in otroke. Posebno enajstletna hči je zelo navezana na Slovenijo, precej bolj kot na Češko, in Štefanu se zdi, da bi se nekoč utegnila odločiti za preselitev tja. Dogovorila sva se, da se oglasim pri njih doma po srečanju v Sasolburgu.

S telefoni sem imel ta dan nekaj več sreče in iz delavnice sem poklical Toneta Kuharja in Ludvika Podkrižnika, lastnika tovarne plastičnih izdelkov. Na hitro smo se dogovorili, da prideva s Štefanom »na en pir« in res sem kmalu sedel v njuni pisarni s pivom v roki. Tone in Ludvik sta prijatelja in sodelavca že od mladih let, ko sta se skupaj učila v Litostrojevih delavnicah. V JAR sta prišla »delat biznis«, obogatet, in to jima je tudi uspelo. Da ne gre za prazne besede, sem se prepričal že pred šestimi leti, ko smo se na vrtu Tonetove hiše pevci zbora Ave in še nekateri tukajšnji Slovenci mastili ob pečenem odojku in drugih dobrotah. Tone je takrat deloval nekoliko brezbrizno, a ni mi ušla rosa na njegovem očesu, ko smo peli Nocoj pa, oh nocoj ... Ima odraslo hčer, ki se me je celo spomnila.

Ludvik je na videz bolj glasne in trde narave, predvsem pa zelo neposreden. Alergičen je na brezkoristno tarnanje o daljni domovini in tudi ne razmišlja o preselitvi tja, kajti boji se dolgčasa. Zelo ga jezi odnos domovine, predvsem domačega gospodarstva, do poslovanja z državami, kot je JAR, in še posebej do poslovanja s slovenskimi podjetniki v izseljenstvu. Tega namreč skoraj ni. (Kot Postojnčan sem s ponosom sprejel informacijo, da z njima sicer posluje postojnski Liv.) Nedo dolgo tega so gostili delegacijo GZS, ki pa ni bila dovezetna za številne obiske, ki so ji jih organizirali. Kar pa se tiče izseljenstva, misli, da je ohranjanje slovenstva odvisno od dobre materialne podlage. Slovenci po svetu so po njegovem sprti med seboj predvsem tam, kjer je življenjski standard nizek.

Šofer me je odpeljal proti središču mesta do univerze Witts, kjer sem bil dogovorjen s prof. dr. Aleksandrom Boškovičem. Kljub svoji mladosti – prihodnje leto jih bo dopolnil 40 – je mednarodno uveljavljen socialni antropolog. Mama je Makedonka, oče Srb. Magistriral je v ZDA, doktoriral na Škotskem, raziskoval je verovanja Majev v Gvatemali, kot gostujoči profesor je predaval v Braziliji, Sloveniji, Južnoafriški republiki in verjetno še kje ... Pozna veliko slovenskih antropologov, publicistov idr., saj je pri nas opravil obsežno študijo o feminizmu in vsako leto gostuje na Fakulteti za družbene vede na povabilo dr. Vesne Vuk Godina. Iz popolnoma praktičnih razlogov sem se odločil, da sprejemem njegovo povabilo in prespim v njegovi dnevni sobi, saj me bo Rudi Košir naslednji dan gotovo precej lažje našel pred veliko in znano univerzo kot v majhnem hotelu, katerega naslov sem dobil v pisarni oddelka za antropologijo. Svoje stvari sem tako pustil v profesorjevi pisarni do naslednjega dne. Pri malici se nama je pridružil dr. Robert Thornton, ameriški predavatelj, ki je nekoč tudi že obiskal Slovenijo. Sicer je že dolga leta gost oziroma raziskovalec na različnih univerzah po Afriki, v Zanzibarju pa se ukvarja s »kulturnim turizmom« – skušal mi je pojasniti, kaj naj bi to bilo, a mu ni čisto uspelo ... Omenil

je, da je lansko leto na univerzi slučajno naletel na skupino študentk, ki so se med seboj pogovarjale slovensko.

Z dr. Boškovičem sva odšla domov in imela ves čas zelo zanimive pogovore o vsem mogočem. Kot sem pričakoval, nima ravno navdušenega odnosa do pomena etnične ali nacionalne pripadnosti, saj je rojen v mešanem zakonu, živel je na območju, ki je doživljalo dokaj izrazito »etnično« vojno, sam pa že vrsto let vsakodnevno uporablja po več jezikov in se družil z ljudmi z vsega sveta. Tekoče govori srbsko, špansko, portugalsko, angleško, francosko, makedonsko, razume slovensko itd. Presenetil me je odnos, ki ga imajo tukajšnji profesorji do študentov – na cesti se prijateljsko pozdravljajo kot stari znanci, moj gostitelj se pogosto tudi družil z njimi.

Skupaj s še nekaj prijatelji, v glavnem podiplomskimi študenti ali raziskovalci, sva šla v kino, ki je seveda popolnoma enak kot večina tovrstnih manjših kinematografov v nakupovalnih središčih povsod po svetu.

7. november

Thorntonova omemba slovenskih študentk me je seveda popolnoma presenetila, zato sem zjutraj odšel na referat za tuje študente. Na seznamu študentov iz tujine so bili sicer štirje iz Jugoslavije, a nobenega iz Slovenije. Moral bi na referate posameznih fakultet, pa še tam bi lahko dobil podatke morda le v primeru, da bi mi prof. Bošković napisal priporočilo. Torej slabo kaže, razen če v dneh, ki mi ostajajo, vendarle uspem najti čas za ponovni obisk na fakulteti, po predhodnem dogovoru itd.

Na univerzo so me prišli iskat kar trije Koširjevi: mama Stanka ter oče Rudi in sicer hudo bolan 30-letni sin Rudi. Pri Koširjevih smo bili pred šestimi leti na kosilu nekateri pevci iz zbora Ave. Gospa je doma iz sosednje vasi kot moji starši, zato mi je ostala toliko bolj v spominu. Ker so starši v povojnih letih iz življenjske nuje optirali v Italijo, ima hude težave pri pridobivanju slovenskega državljanstva. To jo zelo boli, saj se je vedno imela za zavedno Slovenko.⁴⁵ Z možem Rudijem, sicer doma iz Sodražice na Dolenjskem, sta se srečala v Rimu, poročila pa sta se v Južni Afriki. To je bila prva (in zelo verjetno zadnja) »slovenska« poroka v tej državi, saj ju je leta 1958 poročil slovenski misijonar g. Kladnik, priče in svatje pa so bili prav tako tukajšnji Slovenci. Sicer imata še tri hčerke, vse zelo uspešne.

Pred kosilom sem nenapovedano srečal Ivana K.⁴⁶ H Koširjevim je prišel zaradi neke vsakdanje zadeve in naletel name. Potem ko sem mu pojasnil, kdo in kaj sem, se je razgovoril, a na snemanje ni pristal. Z ženo sta prišla v JAR leta 1975. Kot elektrotehnik je hitro dobil delo in stvari so šle še kar dobro. Z ženo sta bila pogosto v Sloveniji, ljubezen do domovine je bila tako močna, da sta se že dvakrat poskusila vrniti. Toda ko je doma spraševal za službo, so se mu skorajda smejali, saj ni več v rosno mladih letih, tako da življenje na koncu koncev ni bilo tako, kot bi si ga želel povratnik iz izseljenstva. V JAR sta se z ženo vrnila pred dvema mesecema,

⁴⁵ Zaradi razočaranja, pa tudi zaradi sinove bolezni mi Koširjeva ni dovolila objaviti intervjuja, in tudi epizoda v dnevniku je precej skrajšana.

⁴⁶ Psevdonim.

Prva (in zadnja?) »slovenska« poroka v JAR

odprla sta trgovino, pred dvema tednoma pa so jima jo popolnoma izropali. Ivan ima sicer rad Slovenijo, a je razočaran nad tem, kar se mu je tam dogajalo, tako da se zdaj ne namerava več vračati.

Tega dne me je čakalo še eno presenečenje. Na kratek obisk je prišel Miha Kušar, 35-letni Ljubljčan, ki je v Južni Afriki od leta 1992. Ob prihodu je nekako našel Koširjeve in pri njih živel mesec dni, dokler si ni uredil službe in stanovanja. Sicer je kemijski inženir. Zame pa je sploh zelo zanimiv, saj je daleč najmlajši »pravi« izseljenec, s katerim sem imel kdajkoli opravka. Časa za daljši pogovor ni bilo, a saj se bova srečala v Sasolburgu.

Zadnja je h Koširjevim prišla še ga. Silvija Rijavec. Je njihova dobra prijateljica in sploh zelo prijazna gospa, ki je že veliko pretrpela. Pred nekaj leti ji je umrl mož, prav tako Slovenec, pred petimi leti pa je izgubila tudi hčer.

Gospod Rudi me je nazadnje odpeljal še do Mirka Bizjaka in njegove žene, napol Slovenke, napol Bosanke, sicer pa Dubrovčanke Zlate. Zlata je res zlata, pa njen mož tudi – zelo prijazni osebi z zanimivo življenjsko zgodbo. Čeprav sem o Mirku, mesarju z Repentabra, slišal že predavnimi leti in čeprav je v JAR že zelo dolgo, tudi on ne pozna nobenega Slovenca več, kot jih je na seznamu Kostanjevčevih. Bilo jih je seveda še več, vendar jih je veliko že pomrlo, precej pa se jih je tudi izselilo, predvsem v zadnjem času. G. Bizjak se je bal, da bo po menjavi vlade huje, kot je v resnici; ko bi le ne bilo toliko kriminala ... Bizjakova imata sicer sina in hčerko, ki živi v ZDA, sama pa sta že upokojena. Vseeno imata kar veliko skrbi s šestimi stanovanji, ki jih oddajata v najem. Več v zapisu pogovora.

Po večerji sva z Mirkom šarila po internetu, da bi odkrila podatke o slovenskih zdraviliščih, pa tudi sicer se je izredno zanimal za vsa dogajanja doma. Z ženo obiskujeta domače kraje na dve ali tri leta. Po telefonu sem skušal dobiti Marjano Pintar, a je še vedno ni bilo doma, s Potočnikovimi pa sem se dogovoril, da se dobimo v nedeljo v Sasolburgu.

8. november

Ta dan je bil precej manj naporen. Dopoldan me je Mirko kljub težavam z išijasom odpeljal do starega znanca Rudija Mladovana, s katerim se nista videla že kar nekaj časa.

Rudi je letnik 1921 in ima precej živahno življenjsko zgodbo. Kljub svojim letom še vedno dela v svoji delavnici za izdelavo gumijastih tesnil in odloča o stvareh, poleg tega pa poprime za harmoniko, kuha lastno žganje, tako za prijatelje, itd. itd. Je najstarejši še živeči Slovenec v Južni Afriki z najdaljšim »stažem« bivanja v tej državi, saj je sem prišel pred davnimi 50 leti. Večkrat je bil oropan, tako da je moral na stara leta začeti tako rekoč z ničle. Nekoč je imel sedem zaposlenih, zdaj ima samo še dva, pri delu pa mu izdatno pomaga tudi hčerka. Stanje se je tako poslabšalo, da zdaj že kar nekaj let ni mogel domov, ker ni imel s čim kupiti vozovnice. Ampak zdaj gre delo na bolje in verjame, da bo prihodnje leto prišel na obisk v rodni Ozeljan. Želja je res velika, kajti solze ne lažejo ... Več v zapisu pogovora.

Mladovanov šofer me je odpeljal do Sreča Venike, pri katerem sem eno noč že prespal. Pozno popoldne sem si vzel čas za pisanje dnevnika, zvečer pa me je Srečo peljal s seboj na trening tai-chija. Doma sva izvedela, da so vlomilci v kakšnih dvesto metrov oddaljeni hiši ustrelili očeta Nikine prijateljice ...

9. november

Zbudil sem se živ, a še vedno pod močnim vtisom grozljivih zgodb o kriminalu v tej državi, ki jih poslušam vsak dan. Ljubezniva Junes me je odpeljala do Babnikovih, od koder naj bi me Marko Kostanjevec odpeljal v Sasolburg. Ga. Babnik pa mi je pripravila prijetno presenečenje: dogovorila se je za pogovor z g. Aleksandrom - Acom Jokovićem. Gospod je sin Slovenke in Srba. Rodil se je v Ljubljani, nato pa so se zaradi očetove službe – bil je oficir – odselili drugam, nazadnje so bili v Beogradu. Govori srbsko, a z vsem srcem ljubi Slovence in Slovenijo. Pred leti je celo ustanovil podjetje Slovenia Trade, s katerim naj bi spodbudil trgovanje med Slovenijo in JAR, a se je zataknilo na slovenski strani, ki ni pokazala nikakršnega zanimanja. Podjetje še vedno obstaja na papirju.

Čeprav se je mudilo, naju je z go. Babnik odpeljal na kosilo v portugalsko restavracijo. Kalamari, veliki škampi, cabernet sauvignon, vse je bilo več kot odlično.

Medtem pa se je g. Babniku doma zažgal zrezek ... No, hiša je ostala cela in Marko Kostanjevec me je konec koncev čakal samo nekaj minut. Odpeljala sva se mimo zabavišnega parka in turističnega rudnika Golden Reef City, kjer sva pobrala še Ziono, 21-letno potomko Burov, sicer Markovo ženo. Marko je 33-letni sin Pavle in Toneta

Kostanjevca. Z ženo delata v Johannesburgu, živita pa v Sasolburgu in imata »luštno« hčerko. Marko govori tekoče slovensko in mu Johannesburg in sploh Južna Afrika nista niti malo všeč. Nima se za Južnoafričana, ampak v popolnosti za Slovenca. Želi si oditi v Slovenijo, a težava je, kako tam dobiti službo, stanovanje itd. S starši in sestro so doma vedno govorili slovensko, zato resnično nima težav. Njegov položaj je zelo podoben mnogim mladim v Argentini rojenim Slovencem, ki bi radi »domov«. Vzrok je seveda težko finančno stanje v državi, v kateri živijo, v Južni Afriki pa tudi čedalje bolj nemogoče varnostne razmere zaradi naraščajočega kriminala.

Zakonca Kostanjevec sta me sprejela z odprtimi rokami, komaj sta čakala, da se (spet) vidimo. Imeli smo nekoliko bolj svečano večerjo, potem pa sem posnel življenjski zgodbi oziroma pogovor z njima. Več v zapisu pogovora.

10. november

Dan je bil namenjen razvedrilu. Tone, nečak Bogdan in jaz naj bi šli hodit v »bližnje« (250 km oddaljene) hribe. Vreme je bilo bolj kot ne deževno, tako da sem sicer res čudovite skalne tvorbe lahko samo fotografiral. Odpeljali smo se še dlje, do začetka narodnega parka Drakensberg. Odpirali so se resnično čudoviti pogledi, čeprav je podoba kvarila megla, peljali pa smo se tudi skozi nekaj zulujskih vasi, tako da sem dobil vsaj bežno podobo življenja na vasi. Spoznal sem tudi strukturo manjših industrijskih mest, kot je Sasolburg. Velika industrijska cona, lepo načrtovano mesto z okoli 40.000 belimi prebivalci, na obrobju pa barakarsko naselje, zraslo v zadnjih petih letih.

Prevozili smo 750 kilometrov, kar se v lepem beemveju sploh ni zdelo tako hudo. Bogdan je vozil hitro in zanesljivo. Danes 41-letni Ljubljčan je prišel v JAR leta 1989. Najprej je pravzaprav samo obiskal strica Toneta in se vrnil v Slovenijo, a je kmalu prišel za stalno, delal nekaj časa pri stricu, nato pa se je osamosvojil. Ukvarja se z računalniškim hardverom in posel mu gre očitno kar dobro. Pravi, da domovino hudo pogrešaš prva leta, ko se tudi zelo rad vračaš na obisk, potem pa se privadiš na novo življenje. Ko le ne bi bilo toliko kriminala ... Poročen je z Bolgarko, ki je v JAR prišla s hčerko. Med seboj govorijo hrvaško, Bogdan pa prakticira svojo slovenščino pri Tonetu.

Zvečer sem pofotografiral Toneta v slikarskem ateljeju ter prebral zadnje novice s svojega elektronskega nabiralnika. S Tonetom sva tudi dopolnila podatke na seznamu Slovencev v JAR in natisnila novega, s Pavlo pa sva se pogovarjala o tem, kako bi lahko ustanovili društvo oziroma kako naj bi potekalo nedeljsko srečanje.

11. november

Nedelja se je začela s kratkim obiskom parka ob reki, kamor hodijo ob nedeljah Sasolburžani. Zelo lepo, ampak kaj, ko je vse zagrajeno, zavarovano in sploh kot vse drugo v Južnoafriški republiki urejeno v stilu zapora odprtega tipa. S Tonetom sva odšla v edino katoliško cerkev v mestu. Tu se je izkazal tudi kot vitražist in kipar, saj so vsa poslikana okna in lesen kip sv. Jožefa njegovo delo. Priprave na srečanje

Slovencev so bile že na višku – Tone in Pavla sta vse res temeljito pripravila, od usmerjevalnih tabel »Slovenci« do zastave na vhodnih ograjnih vratih.

Zaradi nesporazumov glede ure začetka srečanja so nekateri precej zamudili, ampak vendarle se je zbralo okoli 40 oseb (tudi nekaj takih, ki jih ni bilo na seznamu Kostanjevčevih), kar je absolutni rekord. Največ Slovencev se je v JAR zbralo na kupu pred tremi leti, ko je državo obiskala državna sekretarka Mihaela Logar, in sicer predvsem kot predsednica Zveze kmečkih žena Slovenije ter zgolj posredno tudi kot sekretarka na Uradu RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Takrat so Letnikovi gostili okoli 15 ljudi.

Srečanje je začel Tone Kostanjevec, ki je pozdravil navzoče, nato pa je besedo predal meni. Navzoče sem pozdravil v imenu državne sekretarke Magdalene Tovornik. Kolikor mogoče na kratko sem predstavil sebe, delo Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu ter delo Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, v katerega okviru tudi opravljam projekt Slovencev v Afriki. Informiral sem jih o približnem številu rojakov v izseljenstvu in še o drugih ustanovah, ki se v Sloveniji ukvarjajo z izseljenstvom, predstavil sem možnosti obiskovanja poletne šole slovenskega jezika v Sloveniji, posebno pozornost pa sem posvetil možnostim osnovanja društva Slovencev v Južni Afriki. Poudaril sem prednosti, ki jih lahko prinese ustanovitev društva, kot na primer možnost vplivanja na Ministrstvo za zunanje zadeve glede morebitnih konzularnih dni v tej državi (v vsej Afriki ima RS samo eno veleposlaništvo, in to v Egiptu), možnost dajanja pobud za učenje slovenskega jezika v JAR ali na daljavo, večja medsebojna informiranost in možnosti medsebojnega sodelovanja na gospodarskem in še katerem drugem področju itd.

Splošna ugotovitev je bila, da so tovrstna srečanja zelo dobrodošla, kajti izkazalo se je, da se mnogi sploh niso poznali, pa čeprav živijo razmeroma blizu drug drugemu že 20, 30 ali celo 40 let. Nekateri so se srečali prvič po 15 letih. Udeleženci se bodo skušali spomniti še nekaterih imen ali naslovov rojakov, za katere vedo, da živijo v JAR, pa jih ni na seznamu oziroma niso prišli na srečanje.

Obveljalo je tudi splošno strinjanje glede ustanovitve društva, vendar pa sam nisem mogel oziroma smel nadaljevati, saj morajo društvo ustanoviti izseljenci sami, ne pa raziskovalec oziroma državni funkcionar.

Uradni del srečanja se je končal s ploskanjem in petjem slovenske himne, nadaljevali pa smo z zdravico in okusno hrano, ki so jo pripravile žene. Blestela je Južnoafričanka Junes, žena Sreča Venike, saj je med drugim spekla prav okusno, čisto »slovensko« potico.

Med srečanjem sem bil na voljo za razna individualna vprašanja in prevladovala so tista v zvezi s pridobivanjem (novih) slovenskih potnih listov. Dobil sem tudi nekaj vprašanj glede možnosti pridobitve slovenskega državljanstva, študija oziroma zaposlitve v Sloveniji. Vse sem si zapisal in obljubil, da bom poskušal najti odgovore. Kljub splošni prezaposlenosti mojih sogovornikov sem se uspel dogovoriti za še nekaj pogovorov.

Na kratko sem se pogovoril s Francem Pircem starejšim in tudi mlajšim, ki ga

zanima služba oziroma življenje v Sloveniji, vendar pa ne zna niti besede našega jezika. Pogovarjal sem se tudi z Jožetom Mavrijem. 62-letni rojak živi sam, brez družine, v izseljenstvu pa je od leta 1956. Najprej je sedem let delal na Švedskem, nato pa se je odločil za JAR, za kar mu je še danes žal. Približno podobno zgodbo ima tudi Franc Terpinč, ki je prišel v JAR leta 1967 in je prav tako samski. Oba sta na slovensko srečanje v Sasolburg prišla nenapovedana in oba sta bila nad vsem skupaj zelo navdušena.

Nasplošno so bili vsi udeleženci zelo zadovoljni s srečanjem in si želijo še več podobnih dogodkov. Čutil sem, da jih je razmeroma veliko število navzočih razveselilo in opogumilo. Zanimivo je tudi, da starost tamkajšnjih rojakov niti ni zelo visoka. Pripadniki prve generacije štejejo večinoma okoli 55 let, je pa tudi nekaj starejših in mlajših. Spodbudno je, da je »dosegljivih« kar nekaj pripadnikov druge generacije, še več pa bi jih bilo zainteresiranih, če bi nekoč dejansko mogli pripraviti denimo tečaj slovenščine.

Na seznamu, ki ga je Tone dopolnjeval pozno v noč, najdemo skupno 47 naslovov. Iz podatkov na seznamu ter nekaterih še nepopolnih dopolnilnih informacij, zbranih med mojim bivanjem ter neposredno po srečanju, lahko razberemo, da je v JAR in Bocvani najmanj:

- 56 oseb (izseljencev) I. generacije (dva Pol斯洛venca, dve misijonarki v Bocvani),
- 30 oseb slovenskega porekla oz. II. generacije, večinoma iz narodno mešanih zakonov,
- 5 oseb III. generacije,

Del zbrane družbe ob petju slovenske himne

- 15 sorodnikov – Neslovencev, skupaj torej najmanj 91 oseb slovenskega porekla (do tretje generacije), od tega 6 v Bocvani. (Op.: Za nekaj družin nimam podatkov o potomcih, zato je predvsem število pripadnikov druge in tretje generacije gotovo višje.)

Celotna skupnost Slovencev in njihovih neslovenskih družinskih članov torej šteje najmanj 106 oseb. Poleg tega sem izvedel še za zakonski par, ki je v Namibiji pred kratkim odprl turistično – safari agencijo.

Po srečanju sem za kratek čas obiskal Marjetko, Marka in Bogdana oziroma njihove družinice. Pogovori so se večinoma sukali okrog možnosti življenja v Sloveniji, o primerjavah kakovosti življenja tu in tam itd. Moja ugotovitev je bila, da je v JAR še vedno lažje zaslužiti dovolj denarja za osnovno eksistenco, kot npr. veliko stanovanje, dober avto itd., Slovenija pa ima prednost zaradi relativne socialne in osebne fizične varnosti (kriminal).

12. november

Marko in Ziona sta me odpeljala v Johannesburg k Štefanu Gumilarju. Iz njegove pisarne sem se javil ge. Povoden v Kenijo in spet brezuspešno iskal Marjano Pinter, nato pa sem odšel na univerzo Wittwatersrand, saj sem na vsak način hotel izbrskati resnico o slovensko govorečih študentkah. Srečal sem dr. Boškovića, ki je ta dan odhajal na Škotsko in nato v Slovenijo, ter dr. Thorntona, ki mi je pomagal navezati stik s tajnico dekana fakultete za družbene vede (približen naziv). Ta me je napotila na osrednjo informacijsko pisarno univerze (Academic Information System Unit), kjer sva z asistentko Maggie ugotovila, da bi bila edina možna pot do odkritja slovenskih študentk in študentov preko kategorije oziroma gesla »home language« – jezik, ki ga študentje govorijo doma. Ni verjela, da bi bil na univerzi kdo, ki bi govoril slovensko, a vendarle je bil na seznamu zabeleženih doma govorjenih jezikov tudi slovenski. Ugotovitev me je seveda navdala z veseljem, ki ga ob tovrstnih odkritjih verjetno začutijo detektivi ... Ker se mora držati zakona o varstvu osebnih podatkov študentov, je od mene zahtevala pisno garancijo o sodelovanju s kom na univerzi in dr. Thornton mi ga je brez oklevanja napisal. Z Maggie sva se nato dogovorila, da se bo čisto zares potrudila in mi skušala sporočiti katero od imen v naslednjih dneh. Dal sem ji vedeti, da bom tečen.

Dokaj zadovoljen z brskanjem sem počakal Gumilarjevega šoferja, ki me je odpeljal nazaj v delavnico, tam pa sem se končno lahko posvetil urejanju vtisov prejšnjega zelo napornega dne.

G. Gumilar se je spomnil, da se je pred leti 12 do 13 slovenskih družin udeležilo srečanja Hrvatov pri hrvaškem župniku Veselku Grubišiću, zdaj župniku nekje v Dalmaciji.

Štefan ima veliko, lepo hišo z zelo dobrim varovanjem, vendar, kot je žalostno ugotovila njegova sporoga Sasha, sicer Čehinja, živijo kot v zaporu. Štefan je bil zelo navdušen nad mojim prihodom in sploh nad tem, da smo se lahko pogovarjali o

čemer koli že, saj sem bil razen njegovega brata prvi Slovenec v njegovi hiši. Z ženo sta razmeroma pozno dobila simpatično hčerko Simon, ki je že bila na Češkem in v Sloveniji in se zelo rada spominja trenutkov na snegu.

Štefan mi je pokazal lovsko pratiko za leto 2001, v kateri je prispevek o slovenskem paru, ki je v Namibiji kupil posestvo in ima zdaj tam safari turizem.

13. november

Zgodaj zjutraj sva s Štefanom odšla do pisarne, od koder sem poklical v Slovenijo, nato pa me je šofer odpeljal do Babnikovih, kjer so me čakali Škofovi. 40-letna Petra in 45-letni Franc Škof sta doma iz Hrastnika. On je rudarski inženir, zato sta se leta 1990 odpravila v južnoafriški Welkom, kjer je dobil dobro službo. Rudniki v JAR pa se zapirajo in to je bil eden od razlogov, da sta se preselila v Bocvano, ki je še vedno zelo mirna država z eno najvišjih gospodarskih rasti na svetu, predvsem pa polna rudnikov diamantov. Sin končuje srednjo šolo v Welkomu in zanj bi bilo po njunem najbolje, če bi šolanje nadaljeval v eni od držav z angleškim jezikom. Triletna Špela hodi v vrtec skupaj z bocvanskimi otroki in z njimi prepeva pesmice v jeziku cvana, sicer pa z lahkoto tekoče in izmenično govori angleško in slovensko.

Marca se nameravata vrniti v Slovenijo.

Škofovi so kmalu odšli, saj je bila pred njimi dolga pot do doma v Bocvani, mene pa je kmalu prišel iskat Willy Krevatin. Zapeljal me je do svojega doma v »bližnjem« Kempton Parku (samo 15 minut vožnje ...), kjer sta me čakali še žena in hči Tatjana. Žena je Afrikanka, torej potomka Burov, sicer pa imata tri hčerke. Te govorijo samo angleško in dve se ne zanimata kaj preveč za očetovo domovino, medtem ko je Tatjana nekoliko drugačna. Več v zapisu pogovora.

Pri Babnikovih sem si pod večer nekoliko odpočil, tudi psihično, kajti pri njih se počutim zelo domače. Kako bi se ne, saj Pavla sama peče razne vrste zavitkov in je sploh zelo »operativna« (oprala je tudi moje perilo), soprog, ki sem ga pred šestimi leti intervjuval za časnik, pa je zelo prijeten sogovornik. Zvečer smo bili vsi utrujeni in pogovor, ki sem ga nameraval opraviti s Pavlo, smo soglasno prestavili na naslednji dan.

14. november

Zjutraj me je obiskal Franky Babnik, 43-letni računalniški programer, ki je nekaj let preživel v Sloveniji. Tam je končal srednjo šolo in en letnik fakultete, nato pa se je vrnil v Zambijo. Že na zunaj je zelo podoben očetu, verjetno pa ima v sebi tudi kar nekaj očetovega neustrašnega in nemirnega duha. Več v povzetku pogovora.

Po telefonu sem se pogovarjal z Maggie, tajnico statističnega oddelka na univerzi Wits, ki je v skladu z mojimi pričakovanji ugotovila, da iz rubrike »home language« ne more izbrskati študentk ali študentov slovenskega rodu. Žal.

Franc Babnik se je kar namučil, preden je od nekod izbrskal telefonsko številko gospe, pri kateri je bil pred leti na obisku. Potem sem tudi sam govoril z go. Miro Krošel, 73-letno vdovo iz Ljubljane, ki je v JAR že 40 let, pa ni vedela za tako rekoč

nobenega od rojakov. Razumljivo je torej, da je bila še kako presenečena, ko sem ji povedal, da se nas je pred dnevi v Sasolburgu zbralo okoli 40. Z veseljem mi je sporočila svoj naslov, ki sem ga nemudoma posredoval Kostanjevčevim.

Preostanek dneva je minil v znamenju zelo zanimivih pogovorov najprej s Francem, nato pa še s Pavlo Babnik. Ker je šlo za precej osebne izpovedi, pogovorov ne nameravam javno obnavljati. Pavli sem pustil knjigo o Sloveniji in cede zbora Ave za Janezovo⁴⁷ družino, pri katerih očitno nisem zaželen. Preveč so razočarani nad drugimi tukajšnjimi Slovenci, nad Slovenci v Sloveniji, tu so še osebni problemi itd. Upam, da se bodo zadeve obrnile na bolje in da bodo še kdaj za stike – jaz sem na to pripravljen.

Zvečer sta pome prišla Irena in Branko Potočnik. Spadata med mlajše izseljence prve generacije v JAR. Mariborčan Branko je odšel od doma kot 19-letni mladenič, in sicer najprej v Nemčijo. Tam je spoznal ženo Ireno, sicer Madžarko iz Lendave. Po petih letih sta se odločila za Južnoafriško republiko, tako, samo za kakšno leto. Kot je to običajno, se je leto raztegnilo na desetletje, nato na še eno desetletje in tako se zdaj začinja že 28. leto njunega bivanja v tej državi. Imata dobri službi, veliko prijateljev in tudi doma imata zadeve dokaj urejene. Konec koncev sta v Sloveniji vsako leto in njuni stiki z domačimi so tekoči. Irena ne ve za veliko Madžarov v JAR, sicer pa je njena identiteta spet »posebne sorte«, saj je pripadnica madžarske manjšine, odrasla v Sloveniji, poročena s Slovincem, več kot polovico svojega življenja pa živi v JAR.

V piceriji smo preko Brankovega prijatelja izvedeli, da se je slovenska reprezentanca uvrstila na svetovno prvenstvo v nogometu. Še jaz, ki nisem ravno nogometni navdušenec, sem kar kipel od ponosa, Branko pa je svoje veselje komaj obvladoval.

Tudi onadva v glavnem ne poznata nobenega drugega rojaka, pa čeprav imam občutek, da bi skoraj vsak od mojih sogovornikov, če bi se res zavzel, utegnil najti še koga.

15. november

Gospa Pavla me je zjutraj odpeljala na letališče. Zelo v redu gospa. Bila je zelo vesela, ko sva srečala nekatere od kar 90 slovenskih turistov, ki so prav takrat čakali na letalo za Viktorijine slapove, znala pa se je tudi postaviti po robu kakšni po razizmu dišeči debati ...

Polet je bil dolgočasen, saj je bilo skoraj vso pot oblačno, povrh vsega pa so mi šli na živce še japonski turisti na sedežih pred mano, ki so sklenili, da se ga bodo na letalu zastonj nacukali. V Kenijo sem vstopil brez najmanjših težav. Pri izhodu z letališča me je čakala Majda Povoden-Nginja. Ker so cene hotelov v Nairobiju vrtoglavo visoke, rojaki pa živijo precej narazen, mi je ponudila, da lahko ostanem pri njej doma, saj ima prazno sobo z dvema posteljama in s tem bi tudi precej olajšal obiske njim in sebi. Glede na to, da so me tako ali tako čakale predvsem še počitnice, zav-

⁴⁷ Psevdonim.

oljo svojega dela pa naj bi bil v Nairobiju le še dva, tri dni, sem pristal na to in ni mi bilo žal. Že prvi dan sem srečal dva od treh Majdinih sinov, Sashija in Branchija, pa pomočnika Kisija in njegovo 9-letno hčerko. Z Majdo dela že 15 let in predvsem zato se njegova otroka imenujeta Tatjana in Mitja.

Arhitektka Majda je spoznala moža v Sloveniji, v Kenijo pa je prišla leta 1968.

Več v zapisu pogovora, ki se je prijetno zavlekel tja do zgodnjih jutranjih ur ...

16. november

Dopoldne sem v bližnjem nakupovalnem središču zamenjal nekaj denarja, kupil zdravila proti malariji in se srečal z go. Nušo Muinde. Zelo podjetna gospa, sicer psihologinja, predavateljica na raznih univerzah, mojstrica reikija itd., je prav tako kot ostale tri tu živeče Slovenke spoznala moža Kenijca v Sloveniji in je mati treh otrok, le da njeni živijo v ZDA. Vsi trije bi radi sodelovali s Slovenijo, pa ne vedo, kje začet.

Potem ko smo se nagledali čudovitega parka, sredi katerega je Nušina hiša, sva z Majdo, ki me je prišla iskat, odšla še do Silve Owure - Drnovšek. Kot rečeno ima tudi ona tri otroke, dva sinova in hčerko. Glavna tema pogovora so bila vprašanja, povezana z državljanstvom (bodisi slovenskim bodisi kenijskim) in težavami, ki jih imajo tukajšnji rojaki s tem. Več v zapisu pogovora in Silvinem pismu.

17. november

Ta dan je bil zelo pomemben. Sicer maloštevilni Slovenci so namreč ustanovili Društvo Slovencev vzhodne Afrike. Ustanovitvenega srečanja se je udeležilo sicer le devet odraslih oseb, vendar to nikakor ni zmanjševalo pomena in resnosti sestanka. Začela ga je Majda, ki je najprej obnovila več let tlečo zamisel o organiziranju društva, do česar nikakor niso prišli. Pozdravila je mene kot raziskovalca pa tudi vladnega uslužbenca in me prosila za besedo. Na podoben način kot v Južni Afriki sem predstavil delo Inštituta za slovensko izseljenstvo ter Urada za Slovence po

Tri generacije: Majda Povoden-Nginja, sin z ženo in vnukinja

svetu in mojo vlogo pri vsem tem, še posebej sem tudi tokrat poudaril prednosti, ki jih lahko prinese formalna ustanovitev društva. Nastajajočemu društvu sem izročil kaseto s slovensko himno, cede s turističnimi informacijami o Sloveniji, faksimile Zdravljice in namizno slovensko zastavo, poleg tega pa sem jim v informacijo pustil tudi zgibanke o Inštitutu in o zadnjem simpoziju v Gozd Martuljku. Seveda je vsak prejel tudi značko z uradnim slovenskim turističnim znakom – stiliziranimi planikami in napisom »Slovenija«.

Čeprav so štiri Slovenke, ki so steber »slovenskega« dogajanja v vzhodni Afriki, zelo različnih značajev, je ustanovni sestanek potekal v znamenju treznega sodelovanja, brez kompliciranja, sproščeno in hkrati čisto resno. Z glasovanjem so najprej potrdili voljo za organiziranje društva, nato so določili ime (Društvo Slovencev Vzhodne Afrike – Association of Slovenes of East Africa), odbor (predsednica Majda, tajnik Vojko, blagajničarka Nuša), sedež in druge formalnosti, ki jih zahteva kenijska oblast. Člani društva so Slovenke in Slovenci, živeči v Vzhodni Afriki, in sicer sami izseljenci ter potomci, pa tudi ožji sorodniki, ki po rodu niso Slovenci. Člani so lahko tudi družinski člani, ki živijo drugod po svetu, kot na primer sinovi in hčerke kenijskih Slovenk, živeči v ZDA, JAR, Sloveniji ali drugod. Helenina hčerka, ki živi v Johannesburgu, pa ni vedela za srečanje rojakov v Sasolburgu, zato me je Helena prosila za naslov organizatorjev – Kostanjevčeva bosta torej dobila novo (mlado) ime na že kar obsežnem seznamu.

Glede na število oseb na seznamu in njihove družinske člane ocenjujem, da društvo trenutno šteje 34 oseb. Od tega večina živi v Keniji, pa tudi v Tanzaniji (4), ZDA (3) in Sloveniji. Pet je neslovenskih družinskih članov, 7 izseljenk in izseljencev prve generacije, 20 druge generacije in 2 tretje generacije, skupaj 29 oseb slovenskega porekla, kar je zaenkrat tudi končna ocena števila rojakov v tem delu sveta.⁴⁸

V naslednjih dneh bodo zadevo predali odvetniku in še pred mojo vrnitvijo v Slovenijo bom prejel uradno obvestilo o ustanovitvi društva, seznam članic in članov ter kopijo dokumenta, potrjenega od kenijske oblasti.

Mladi in starejši so že začeli kovati prve načrte za prihodnost društva, od nabiranja morebitnih novih članov v Tanzaniji in drugod, vprašanj o možnostih študija v Sloveniji za enega od mlajših fantov pa do povezovanja s Slovenci v JAR, Egiptu in Jordaniji. Seveda sem vso zadevo ovekovečil na fotografiji.

Naslednji dan se mi je Majda še posebej zahvalila za navzočnost, saj bi sicer vse skupaj verjetno spet ostalo le pri besedah.

Moje študijsko potovanje se je torej končalo z res veliko »piko na i«, saj sem bil navzoč pri ustanovitvi slovenskega društva, prvega v tem delu sveta, če ne štejemo že razpadlih društev v Egiptu iz prve polovice 20. stoletja.

Upam, da bodo zgledu iz Kenije sledile tudi rojakinje in rojaki iz JAR in Egipta,

⁴⁸ Spomladi 2003 sem izvedel za slovenski par, ki je šele po ustanovitvi društva prišel v Kenijo in osnoval turistično agencijo ter družinico, društvu pa se bo z veseljem pridružil tudi mladi Kranjčan, ki se je odločil za življenje v Ugandi. Od časa pisanja dnevnika do izida knjige se je število torej povečalo še za tri.

saj se oboji zanimajo za to.⁴⁹

Po 17. novembru sem v Keniji skupaj z ženo, ki je prišla za mano iz Slovenije, preživel še dobra dva tedna dopusta, 2. decembra pa sva bila oba navzoča še na drugem sestanku DSVa v Nairobiju, na katerem so določili odbor društva in sprejeli pravilnik, »formalni« del pa smo kronali s petjem slovenske himne.

Vrnitev domov 5. decembra 2001.

Zaključek dnevnika je nemara nekoliko suhoparen. Tak je zato, ker naj bi knjiga vendarle obdržala določeno »znanstveno« distanco, nepristranskost. Čustva, ki tu in tam vendarle niso mogla ostati skrita, opozarjajo na raziskovalčevo subjektivno naravo. Ampak temu bi lahko rekli tudi »človeškost« – taki pač smo ljudje in kdor zanikuje svojo subjektivnost, je tudi od objektivnosti še zelo daleč. Naj bo torej subjektivno ali objektivno, znanstveno ali ne, vsem, ki so mi na tak ali drugačen način pomagali izpeljati tole potovanje, sem ob njegovem koncu vsekakor dolžan najmanj en velik in iskren HVALA!

⁴⁹ Predvsem v JAR se je moje upanje uresničilo, saj je bilo 3. marca 2002 ustanovljeno Društvo Slovencev Južne Afrike.

C

IZSELJENCI O SEBI

METODOLOŠKI UVOD

Bistvena prednost kvalitativnega družboslovnega raziskovanja je, kot jo sam vidim, (tudi) v tem, da je odnos med raziskovalcem in »raziskovancem« postavljen na raven, ki presega dominacijo, morda manipulacijo in včasih celo zlorabo. Standardno anketiranje s kvantitativno obdelavo podatkov je vsekakor lahko zelo dobrodošlo in koristno, vendar pa vprašanj v povezavi s kulturno identiteto enostavno ni mogoče v celoti uokviriti v kvantitativne kategorije. Poleg tega se po vsaki še tako skrbno načrtovani empirični raziskavi lahko pojavi nov »zakaj«, »kje«, »kdaj« ali kakšno drugo vprašanje, ki smo ga spregledali in bi interpretacijo tematike morda bistveno ali vsaj delno, pa vendar, spremenil.

Moj način dela je bil prav zato v veliki meri prepuščen sodelovanju samih Slovenk in Slovencev v Afriki in na Arabskem polotoku. Raziskovanje je namreč potekalo po različnih poteh. Začelo se je s pismom z zelo okvirno zastavljenimi vprašanji oziroma izhodišči, pred katerimi sem najprej karseda podrobno predstavil samega sebe. Po pričakovanjih na pismo ni bilo veliko odgovorov, je pa služilo kot predpriprava na osebni pogovor »v živo«. Ko sem torej potrkal na vrata rojakov v Egiptu in drugod, so vsaj približno vedeli, s kom imajo opravka in kakšni so način, cilji in smisel mojega dela. Tudi sami pogovori so potekali, kolikor je bilo mogoče, v neformalnem ozračju, prej kot sproščeno kramljanje, v katerem pa so sogovornice in sogovorniki povedali o sebi in o sami temi pogovora veliko več, kot bi nemara z obkrožanjem anketnih odgovorov. Vprašanja so se prilagajala trenutni situaciji oziroma poteku pogovora, rdeča nit je bila namenoma komaj vidna. Gre torej za značilni polstrukturirani globinski intervju.

Metodo »opazovanja z udeležbo«, ki bi zahtevala nekajmesečno bivanje na terenu, sem tokrat dodobra prilagodil tehničnim možnostim oziroma zelo kratkemu času, ki sem ga lahko namenil terenskemu delu. Če je bilo le mogoče, sem slovenske rojake obiskal na njihovem domu, kajti tudi urejenost stanovanja je velikokrat lahko odličen pokazatelj načina življenja in čutenja. Raziskovalec vsaj za nekaj minut ali ur »zaživi« življenje sogovornika, morda si ogleda družinske albume z dragocenimi fotografijami, večerja kranjsko klobaso, narejeno tam nekje onkraj oceana, ali celo izmenja nekaj besed z mladoletnim sinom, ki ga te stvari sicer sploh ne zanimajo, a je med dvema obveznostma prihitel zamenjat garderobo ...

Izbor intervjujev in dnevnik s potovanja sta zato nepogrešljiv del informacije o Slovencih med Afričani in Arabci. Intervjuji in pisni odgovori imajo dokumentarno vrednost, saj je njihovo sporočilo neposredno, poleg tega pa predstavljajo podlago in razlago za ugotovitve, zapisane v deskriptivnem oziroma analitičnem delu knjige. V mislih, izrečenih med pogovori ali pisanjem, lahko »v živo« *začutimo* tisto, kar po branju prvega dela zgolj *vemo*.

Pri intervjuvanju nisem izbiral sogovornikov, saj teh ni bilo tako veliko, da bi si lahko privoščil kaj takega. Čeprav sem si na ta način nakopal veliko težav v boju s časom, sem, če je bilo le mogoče, govoril z vsakomer. V dobrih treh tednih sem v okviru terenskega dela obiskal rojake v Egiptu, Južnoafriški republiki in Keniji. V Egiptu sem obiskoval rojake v Kairu in Aleksandriji, v JAR sem se mudil v Johannesburgu in Sasolburgu, v Keniji pa v Nairobiju. Posnel sem 25 pogovorov, med katerimi sem se pogovarjal s skupno 50 osebami – v skoraj večini globinskih polstrukturiranih intervjujev sta namreč sodelovala oba zakonca ali mama s sinom ipd. Vseh srečanj s slovenskimi rojaki je bilo seveda še veliko več, zato so tisti pogovori, ki niso bili posneti, povzeti v Dnevniku. Med intervjuji je tudi nekaj pogovorov, opravljenih v Sloveniji, ter nekaj odgovorov, poslanih v pisni obliki. Objavljeni so za obravnavano tematiko pomembni deli intervjujev, saj sicer v ničemer ne bi pripomogli k poznavanju tematike, ampak bi le zameglili bistvene dele. Oris ozračja med posameznim intervjujem je podan v Dnevniku.

Pisni odgovori so navedeni karseda dobesedno, popravljene so zgolj slovnične in nekatere skladenjske napake, ki so posledica dolgoletnega bivanja v neslovenskem okolju, a ne tako značilne, da bi jih bilo vredno ohranjati. Poudariti velja, da je jezik glede na dolžino bivanja v tujini izjemno dober, gotovo boljši kot pri velikem delu v Sloveniji živečih Slovencev.

Predvsem v Južnoafriški republiki in Keniji je bilo kontaktiranje s slovenskimi izseljenci dokaj olajšano zaradi že prej vzpostavljenih stikov z nekaterimi rojaki. Na veliko odprtost in pripravljenost za sodelovanje pa sem naletel tudi v Egiptu, čeprav nisem nikogar poznal. Kooperativnost pripisujem tudi več mesecev pred prihodom poslanemu pismu. Čeprav je v glavnem obležalo v predalih, so se ga moji sogovorniki takoj spomnili in se mi celo opravičevali, ker niso uspeli odgovoriti v pisni obliki.

Če lahko intervjuje razumemo kot primarni vir informacije o ciljni populaciji, potem velja raziskovalčev dnevnik razumeti kot najbolj subjektivni in na svoj način tvegani del pisanja. V dnevniku raziskovalec razgalja svoje občutke, zapisuje vse tisto, kar spremlja tovrstni način dela: utrujenost, strah, negotovost, veselje, lastno gledanje na deželo, v kateri se trenutno mudi, itd. Objava dnevnika je nekaj podobnega, kot če bi skozi steklo laboratorija opazovali raziskovalno delo biologa – vidimo, da kdaj tudi kaj polije, da se nemara znoji zaradi pokvarjene klimatske naprave, opazimo nasmeh na obrazu, ko mu eksperiment uspe ...

V dnevniku so tudi povzetki srečanj in pogovorov, ki jih iz različnih razlogov nisem snemal.

Na bodoče sogovornike sem poleti 2001 (in nato po potrebi še večkrat na na

ново pridobljene naslove) naslovil naslednje pismo z okvirnimi vprašanji. Vsebino sem v naknadnih odpošiljanjih malenkostno priredil naslovniku, kar velja predvsem za pisma, odposlana po vrnitvi s terenskega dela. Po potrebi sem pisma napisal tudi v angleščini.

Spoštovani!

Ljubljana, julij 2001

Na Vas se obračam s prošnjo za sodelovanje pri izpeljavi projekta Slovenci v Afriki in na Arabskem polotoku.

Še preden prideam k podrobnostim, naj se Vam na kratko predstavim.

/.../

V okviru mojega raziskovalnega dela nameravam v letošnjem letu raziskati navzočnost Slovencev in slovenske kulture na afriški celini, pa tudi na Arabskem polotoku. Ker v Sloveniji o rojakihi v tem delu sveta ne vemo tako rekoč nič, sem kot raziskovalec praktično na samem začetku. Ustvariti moram predvsem »informacijsko mrežo« – imenik oseb, ki so živele ali še živijo tam, in tako ustvariti temelje za nadaljnje delo.

Dosedanje poznavanje slovenskega izseljenstva in lastne izkušnje s potovanj so me privedle do predpostavke, da bom, poleg misijonarjev, največ Slovencev »našel« v Egiptu ter v Južnoafriški republiki.

Ker nameravam konec oktobra za namen raziskave prebiti po nekaj dni v eni in drugi državi, potrebujem za kakovostno delo na terenu predhodno pripravo doma. Gotovo je tudi, da se ne bom mogel srečati z vsemi rojaki na tako velikem območju, kot sta Afrika in Arabski polotok. Zato sem se odločil, da na vse Vas, katerih naslove sem uspel izbrskati v domovini (teh ni ravno veliko), naslovim to pismo.

V njem Vas vljudno prosim za nekaj »uslug« oziroma sodelovanje, s čimer boste pomagali ne le meni kot raziskovalcu, ampak predvsem samemu poznavanju slovenskega izseljenstva in s tem večjemu zavedanju rojakov v domovini o navzočnosti in pomenu tega dela slovenskega narodnega telesa.

1. *Prosim Vas, da pobrsate po svoji beležki in skušate najti naslove Slovencev in njihovih potomcev v državi, v kateri živite, morda tudi v drugih državah z omenjenega območja, in jim, če je mogoče, posredujete to pismo, meni pa njihove naslove ali vsaj e-maile.*

2. *Prosim Vas, da si vzamete nekaj svojega časa in skušate v pisni obliki odgovoriti na naslednja vprašanja oziroma opisati:*

- svojo življenjsko zgodbo: od kod ste doma (v Sloveniji), kdaj, zakaj, s kom, kako, kam ... ste se izselili,*
- kako ste se prilagodili novemu okolju, v kolikšni meri je na Vas in druge rojake vplivalo novo okolje, predvsem tudi na morebitne potomce,*
- na kakšen način uspevate ohranjati svojo slovensko identiteto, kakšna je ta danes (v primerjavi s časom vašega prihoda), kako je v zvezi s tem pri drugih rojakihi, ki jih morda poznate (stiki s sorodniki doma, branje slovenskih knjig, petje, molitev, druženje z rojaki,*

- radio, tisk iz Slovenije ...),*
- *kako je v zvezi z ohranjenostjo slovenstva pri mladih,*
 - *koliko je po Vaši oceni Slovencev v državi, v kateri živite, oziroma tam, kjer poznate razmere, ali obstajajo kakšne oblike druženja, združevanja,*
 - *ali mislite, da obstajajo možnosti večje organiziranosti slovenskih rojakov v »Vaši« državi v društvo, ki bi lahko sodelovalo pri pomoči promocije slovenske kulture in sploh Slovenije,*
 - *ali imate stike z domovino tudi v formalnem smislu – državljanstvo, stiki z Ministrstvom za kulturo RS, Uradom za Slovence po svetu ...) itd.*

Vprašanj ni malo, zato bom razumel, če boste morda odgovorili le na nekatera. Seveda sem pripravljen priti tudi osebno do Vas ali se pogovoriti z Vami, če boste slučajno na obisku v Sloveniji. Moja pripravljenost na obisk pri Vas je seveda pogojena s finančnimi sredstvi in časom, je pa zelo realna in uresničljiva v primeru Egipta in Južnoafriške republike. V ti dve državi se namreč odpravljam konec oktobra in v novembru letos. V Egiptu se bom mudil predvidoma od 24. oktobra do 3. novembra, nato pa odidem še v Južnoafriško republiko, kjer bom do 15. novembra.

Namen mojega dela je:

- *ugotoviti karseda verodostojno število Slovencev v državah Afrike in Arabskega polotoka (danes in v preteklosti),*
- *opisati vzroke izselitve, način prilagajanja novemu okolju, sedanjo stopnjo ohranjenosti slovenstva, ...*
- *ugotoviti možnosti za ohranjanje slovenske identitete in »zastopanje« slovenske kulture v prihodnosti.*

Na podlagi Vaših razmišljanj, morebitnega pogovora z Vami in podobno bom sestavil elaborat za potrebe Ministrstva za kulturo RS, napisal bom obširnejši strokovni članek o Slovencih v Afriki in na Arabskem polotoku, v prihodnosti pa nameravam iz tega gradiva morda izdati tudi knjigo na to temo – v njej bi, z Vašim ljubeznivim privoljenjem seveda, objavil tudi Vaša razmišljanja.

Poudarim naj, da nimam namena izkoriščati Vaše ljubeznivosti za nudenje prenočišča in druge materialne usluge, saj moja pot in bivanje krije slovensko ministrstvo za kulturo.

Številne izkušnje me učijo, da se tovrstna pisma zaradi odlaganja na poznejši čas pogosto izgubijo v predalih in nanje ne dobim odgovora, zato Vas lepo prosim, če lahko odgovorite čim prej, morda že v naslednjih dneh. Odgovorite lahko prek telefona, faksa, e-maila, pošte ..., v slovenščini ali angleščini ... Zanima me predvsem in samo VSEBINA, ne pa oblika sporočila.

V upanju, da mi boste mogli in želeli pomagati, Vas lepo pozdravljam in se Vam vnaprej zahvaljujem za čimprejšnji odgovor, morda celo pogovor!

Zvone Žigon

EGIPT

1. **Postojna, november 2000: Marta Mladovan (1922)**

Zapis pogovora

Gospa Mladovan je bila od mojih otroških let dalje naša sosedka. Po njenem odhodu v Egipt sem za njo izgubil sled in jo po naključju srečal po koncertu pevskega zbora Ave, v katerem sem nastopal, v kairski mestni operi. Zaradi bolezni se je vrnila v Slovenijo, kjer se ji je stanje popravilo šele po precej zahtevni operaciji. Še pred začetkom dejanskega raziskovanja slovenstva v Afriki sem jo obiskal v njenem stanovanju v Postojni, ko je bila v zelo slabem zdravstvenem stanju. Pozneje se ji je po zahtevni operaciji zdravje izboljšalo in preselila se je v dom za upokojence.

Na vprašanje, kako je »pristala« v Egiptu, je povedala, da je tam že od leta 1922 živela njena starejša sestra Suzana, od leta 1925 pa tudi Ana. Ga. Marta je po sestrični smrti podedovala precejšnje premoženje v Egiptu, vendar pa naj bi italijanska država prevzela tri četrtine. Po prihodu v Kairo leta 1981 je spoznala sestrinega dolgoletnega advokata, Egipčana, s katerim se je spoprijateljila in ostala.

Začetki so bili hudi, predvsem zaradi povsem drugačne kulture, jezika, pa tudi sitnosti na sodiščih. Po naključju je spoznala slovensko fizioterapevko in preko nje še nekaj slovenskih rojakinj in rojakov, vsega skupaj približno osem. Slovenci se občasno zbirajo na veleposlaništvu, in sicer za dan slovenske državnosti in neodvisnosti, omenila pa je tudi velikonočna srečanja.

2. **Vrtovin, 18. 10. 2001: Lojzka Kodrič Slamič (1907)**

Gospa je bila ob mojem obisku za svojih 95 let izjemno čila, še tisti dan je šla sama z avtobusom v Gorico. Pri 80 je bila še »po svetu«, bere brez očal ...

... V Egipt sem prišla 8. marca 1926, z 19 leti. Takrat so vse punce, vse ženske hodile dol. Tu so bili fašisti, dela ni bilo, če pa je bilo, so ga dobili Italijani iz drugih delov Italije. Šli sta dve sosedki, dve leti pred menoj tudi moja sestra. Sama nisem imela ravno veselja, da bi šla, kajti doma sem morala pustiti mamo.

Kako ste si predstavljali Egipt? Takrat namreč še ni bilo televizije, da bi imeli kakšno predstavo ...

Res nismo imeli nobenih informacij, razen morda radia in pisem. Ko sem prišla dol, sem bila najprej pri svoji sestri, vendar so gospodarji od mene preveč zahtevali. Tako kot sestra in vsi drugi sem tudi sama delala kot služkinja.

Morda veste, koliko je bilo Slovenk in Slovencev takrat v Egiptu?

O, Marija, bilo jih je veliko! Tam so bile že Slovenke, ki so prišle v Egipt dolgo nazaj (v 19. stoletju), takrat so služile kot »baglie« (dojilje). Še dobro, da so bile tam tudi slovenske sestre (redovnice). Večinoma so vse varovale otroke.

... Po devetih mesecih v Aleksandriji sem šla v Kairo, kjer sem že drugi dan dobila novo službo. Varovala sem hčerko avstrijskih Judov. Tam je bilo dobro. Mama ni hotela, da bi bila jaz sama v Kairu in je hotela, da grem nazaj k sestri v Aleksandrijo, tako da sem še enkrat šla v Aleksandrijo, a žal k istim gospodarjem, tako da sem kaj kmalu spet zamenjala delo. Pri tej družini, sirijski, sem delala enajst let. Ta družina je bila zelo v redu, imeli so me kot za članico družine. Še po dolgih letih so me vabili k sebi, pa ne na delo, ampak na počitnice. V tistem času, leta 1938, sem se tudi poročila, s Slovincem. Moj mož je delal v švicarskem hotelu v puščavi. Bil je upravnik.

Je bilo veliko mož – Slovencev?

Da, veliko, le da so oni delali predvsem kot »autisti« (šoferji), natakarji in podobno.

... Potem je prišla vojna in prišlo je spet veliko naših fantov – vojakov. V Kairu (v letih 1942–43) so naredili jugoslovansko-slovenski klub, v katerem je bilo veliko rojakov. V Egipt so prišli bodisi s celimi družinami bodisi kot vojaki, pa so se tam poročili. Iz Egipta jih je potem veliko odšlo v Avstralijo, Brazilijo in še kam. Po vojni jih je precej prišlo tudi nazaj domov, vendar ne vsi, saj so nekateri od tam zbežali, ko je prišlo do tiste zmešnjave s Titom ...

Moj mož je dobil v Egiptu delo v nekem hotelu sredi puščave, jaz pa sem bila pri njem prvo leto. Ampak kmalu so morali vsi Italijani od tam, tako tudi on. Nato so vse italijanske državljane, tudi njega, zaprli – tako je v Suezu preživel dve, tri leta. Kmalu po vojni je prišla tista zmešnjava z Naserjem. Arabci so se dvignili in začeli metati iz služb vse Evropejce. Moj mož je osem let delal v angleškem kolidžu, potem pa je to službo izgubil.

Sploh so se po prihodu Naserja na oblast začele dogajati hude reči. Vsem bogatim je nacionaliziral premoženje in mnogi so izgubili vse. Družina, pri kateri sem delala, je šla v Švico, njihova mati je imela veliko denarja, ki ji je ostal, in od tega so živeli. Najhuje pa je bilo za Slovenke, ki so bile poročene z Italijani. Obe moji sestri sta z družinama morali zapustiti Egipt – brez vsega. Najprej so bili v begunskih taboriščih, potem pa se je ena naselila s sinovi v Rimu, druga pa v Bologni. Sestra Ivana je že zdavnaj umrla, 93-letna sestra Olga pa še živi s hčerko v Bologni. Jaz sem lahko ostala v Egiptu, saj sem imela jugoslovansko državljanstvo, Tito in Naser pa sta bila prijatelja.

Leta 1950 sva prišla v Italijo, v Jugoslavijo pa nisva mogla priti. Z bratom in njegovo

družino smo se pogovarjali čez žico v Novi Gorici. Leta 1952 sva prišla na obisk v Slovenijo, po vrnitvi v Egipt pa mož ni več dobil dela. Jaz sem delala kot šivilja in s tem sva živela nekaj časa, a zelo slabo. Šla sva v Slovenijo, kjer pa mož spet ni dobil dela. Medtem ko je on iskal službo, sem šla sama spet v Egipt. Imela sem kar dobro delo in vsako leto sem prišla domov. Vendar pa so bile razmere vedno slabše in leta 1972 sem se morala vrniti. Vsako leto sem nato čez poletje odhajala na delo v Švico, v Ženevo, k neki premožni družini. Tam sem delala še, ko sem imela 80 let. Mož se je leta 1952 za stalno vrnil v Vrtovin. Delal je pri gozdni upravi in bil receptor v hotelih Sabotin in Park, pa tudi v Bovcu. Potem se je upokojil in v osemdesetih umrl (1983).

Kako je bilo v Egiptu – vas je bilo veliko v slovenskem domu?

Da, srečevale smo se v azilu Franca Jožefa. V dom so, poleg Slovenk, hodili tudi drugi, predvsem Hrvati. Aleksandrija je bila čudovito mesto, en sam vrt! Bilo je vse zeleno, čisto. Zdaj je vse rumeno, porušeno, drugače.

Kako ste se razumeli z Arabci?

Na moč dobro. Še posebej so imeli radi Tita. Bili so dobri, ustrezljivi. Spomnim se, kako je neka Slovenka med delom padla z balkona in se ubila; pustila je tri otroke in Arabka jih je zastonj čuvala, vse dokler se ni vrnil njihov oče, Slovenec. Bili so res dobri. Ampak potem, ko je prišlo do revolucije, so postali drugačni.

Ste se naučili kaj arabsko?

Malo že, ampak ne veliko, saj je bilo vse v francoščini, italijanščini itd.

Koliko časa je obstajal slovenski klub v Kairu?

Ni bil ravno dolgo. Dokler so ga fantje lahko obiskovali, je deloval, potem pa so ga zaprli. Vodja kluba je bil neki moški, ki je odšel v Trst. Sicer sta bila dva kluba, v Aleksandriji in v Kairu.

Še danes morajo tam delovati slovenske nune. Spomnim se sestre Marceline, ki je hodila po hišah in preverjala, kako gospodarji ravnajo z nami. Imeli smo tudi slovenskega duhovnika. Vsako nedeljo smo imeli slovensko mašo in tam se nas je tudi največ srečalo. Ko pa je prišel na oblast Naser, so duhovniki morali oditi. Ostal je eden, pater Jozafat. Bil je Štajerec. Patra Stanka, ki je bil sicer Hrvat, so poslali v Južno Ameriko.

Lojzka Kodrič Slamič

Ste imeli kakšne predstave?

Ne, samo peli smo, pa plesali, se pogovarjali in podobno. To so bili v glavnem sami Primorci, pa tudi Hrvati, tisti, ki so bili v klubu.

Se morda spomnite, da je katera rojakinja pozabila slovensko?

Ne, ne. Tega se ne pozabi! Maternega jezika se ne pozabi.

Kako ste se prilagodili, ko ste se vrnili v Slovenijo?

Ja, prav dobro, brez težav.

3. Kairo, 25. 10. 2001, Youssef Kaučič (1984) – pogovor posnet v angleščini

Youssef je inteligenten, podjeten in za svoja leta zelo zrel. Slovensko ne zna, zato sva se pogovarjala v angleščini. Doma je bil sam, z mamo, Slovenko, pa sva se srečala kasneje.

Če najprej začneva pri življenjski zgodbi tvoje mame ...

Moja mama je doma iz kraja Trate pri Mariboru, blizu meje z Avstrijo. V Avstriji, kjer je študirala, je srečala očeta, Egipčana. Takrat je delal za OPEC. Prišla sta v Egipt in se tu poročila.

Hodil sem v pakistansko šolo, kjer je bil pouk v angleščini, nato pa sem skupaj s starši živel štiri leta v ZDA. Tudi doma smo vedno govorili angleško. Arabsko govorim, ne znam pa brati in pisati. Veliko, polovica otrok iz mešanih zakonov je takih kot jaz. Če se arabščine ne učiš od malih nog, jo je zelo težko obvladati. Poznam zelo malo izjem, ki jim gre ...

Govoriš in misliš torej v angleščini. Kako, kaj se torej počutiš – Egipčana, Slovenca, Američana?

Počutim se predvsem Egipčana, saj tu živim, pa tudi nekoliko Slovenca. Mislim, da sem prevzel mentaliteto od očeta. Tudi moja mama se po vseh teh letih čuti Egipčanko.

Ampak zdiš se mi drugačen od Egipčanov, ki jih vidim na cestah ...

Nikoli ne bom tak kot oni. Veliko sem potoval, videl sem Evropo, ZDA, veliko stvari. Imam srečo, da sta moja starša iz različnih narodov.

Kolikokrat si bil v Sloveniji, kako dobro jo poznaš?

V Sloveniji sem bili morda petkrat. Vsakič, ko grem tja, grem v Trate, komaj da poznam Maribor, Ljubljano sem le obiskal, tako tudi nekatere turistične kraje. Nazadnje sem bil v Sloveniji leta 1998. Rad bi še šel tja.

Kako si se počutil v Sloveniji? Se ti je zdelo, da imaš kaj skupnega z ljudmi, ki si jih tam srečal?

Po zunanjem videzu se lahko primerjam z njimi, saj delujem »evropsko«. O jeziku nimam pojma. Moji stari starši v Sloveniji govorijo nemško, tako da se z njimi lahko pogovarjam v nemščini. Zelo udobno se počutim v Ljubljani, še posebno v starem delu mesta. Slovenci se mi zdijo prijazni, v redu. Seveda pa bi bili moji občutki precej drugačni, globlji, če bi v Sloveniji tudi nekaj časa živel, če bi živel z njimi. Sicer kar dobro poznam vsakdan mojih starih staršev in vasi, kjer živijo. So kmetje in njihova mentaliteta je popolnoma drugačna od tiste v mestih. Zanimivo je, da je ta razlika opazna tudi pri mladih in reči moram, da mi mladi Slovenci s podeželja niso všeč. Mladi v mestih so bolj odprti, na vasi pa nočejo sprememb, do tujcev so precej zaprti.

Ali ni isto v Egiptu?

Tu, v Kairu, imajo tako rekoč vsi stik z zahodnim svetom. Egiptovski filmi začenjajo posnemati ameriške itd. Glavna razlika med mestnimi in primestnimi mladimi je, da mestni porabijo več denarja. Privoščijo si pijačo, šišo itd., ker imajo več denarja.

Če te kdo vpraša po narodnosti, po izvoru, kaj mu poveš, kdo si?

Sem Egipčan, a če me vprašajo po narodnosti, povem, da sem napol Egipčan in napol Slovenec. Prihajam pa iz Egipta.

Se v Sloveniji počutiš Egipčana?

Prav gotovo se ne počutim kot Slovenec, ampak tudi kot Egipčan ne. Mislim, da se nikoli ne bom čutil Slovenca, razen če bi tam ostal 20 let. Če bi se moral omejiti na eno, bi se opredelil za Egipčana. Ampak stvar ni tako preprosta. Sem popoln Egipčan, pa vendar se popolnoma razlikujem od katerega koli drugega pravega Egipčana.

So tudi tvoji prijatelji podobne »sorte«?

Imel sem prijatelja, ki je bil prav tako napol Slovenec, a se je vsa družina preselila v Kanado. Imam pa še enega in ta je napol Avstrijec in napol Tajec. Ne vem zakaj, ampak ne morem si predstavljati, da bi »sedel na istem čolnu« z nekom, ki bi bil napol Egipčan in napol Američan. Biti ameriški Egipčan je popolnoma drugače. Nekoč je to pomenilo, da so imeli dostop do vsega najsodobnejšega in podobno, danes, po 11. septembru in napadu na Afganistan, je to drugače ... Danes je dobro imeti potni list države, ki je čim bolj nepoznana, kot na primer Slovenija ...

4. Kairo, 25. 10. Irena Žužek (rojena v 50. letih)

Doma sem iz Polja pri Ljubljani. Moj mož je živel sedem let v Sloveniji. Tam je tudi doktoriral iz fizike. Razume in tudi nekoliko govori slovensko. Z možem sva se spoznala v študentskem naselju na nekem družabnem srečanju. Po večletnem druženju sem se odločila. Najprej sem prišla sem na obisk, spoznala sem družino bodočega moža in zdelo se mi je, da bi se tu dalo živeti. V Egiptu sem od leta 1985.

Ste sociologinja – kako ste se prilagodili?

Človek predvsem ne sme imeti predsodkov. Če jih ima, je bolje, da ostane doma. Meni se je zdela ta kultura predvsem zanimiva, drugačna, tako tudi religija, čeprav sama nisem religiozna. Kljub temu pa je bilo na začetku težko.

Mož je musliman in religija je tu navzoča povsod, vendar me vse to ni nikoli motilo. Tako mož kot njegova družina so zelo tolerantni ljudje, nikoli jim ni prišlo na misel, da bi me silili v kar koli. Sicer pa je Kairo zelo svetovljanski, tu so vajeni tujcev in se zanje skorajda »ne zmenijo«.

Kaj je bilo najtežje ob prihodu?

V Sloveniji sem bila zaposlena, delala sem na SCT. Najtežje je bilo pravzaprav začeti živeti brez zaposlitve, doma, pasivno. A pohitela sva z otrokom in čas je bil zapolnjen. Nato smo šli leta 1988 za štiri leta v Alžirijo, v Egipt pa smo se vrnilo ravno, ko so se tam začele težave. Po vrnitvi se je rodil še drugi sin, ki mu je zdaj 8 let. Zdaj sem zaposlena, delam v majhni simpatični predšolski ustanovi.

Težko je bilo z jezikom, ki mi je bil seveda popolnoma tuj. Zdaj že lahko gledam televizijo, kaj preberem, govorim dovolj, da grem lahko po opravkih.

Poznate še kaj Slovencev? Ste jih srečali v Alžiriji?

Da, v Alžiriji so bili predvsem delavci iz Slovenije, saj je imel SCT tam večji projekt.

Kako govorite doma?

Jaz govorim z otroki slovensko in oni mi odgovarjajo slovensko. Z možem se pogovarjajo arabsko, midva z možem pa med seboj govoriva angleško.

So otroci že bili v Sloveniji?

V Sloveniji smo vsako leto, v času bivanja v Alžiriji sem s starejšim sinom Aleksandrom prišla domov celo za tri, štiri mesece. Zdaj gremo tja za mesec in pol. Otroka zato govorita tekoče slovensko in imata tam tudi nekaj prijateljev. Starejši je bil letos na Triglavu in sploh imata zelo rada Slovenijo. Slovenščina je njun materni jezik, pred arabščino, s katero imata tudi kakšno težavo. Tu je še angleščina, saj obiskujeta angleške šole, tam pa se učijo še francoščino ...

Pa niso otroci nikoli kazali odpora do tega, da bi govorili slovensko? Srečal sem namreč že veliko ljudi, ki se z otroki trudijo v slovenščini, ti pa jim odgovarjajo v jeziku okolice ...

Ne, nikoli nisem imela težav. Do tega pride verjetno v primeru, ko začneš prepozno. Tudi do mešanja besed iz različnih jezikov ni nikoli prihajalo, čeprav govorimo doma tri jezike. Mlajši sin, Adam, je prav danes v šoli dobil priznanje za najbolj pridnega učenca v razredu, kar pomeni, da mu jezikovna situacija ne povzroča težav, ampak ga še spodbuja.

Vi ste Slovenka v Egiptu. Kaj pa so vaši otroci?

Oboje. Starejši petnajstletni sin ima nekako skoraj raje Slovenijo, mlajši pa zaenkrat še ne kaže kakšnih »opredelitev«. Aleksandru so vseč zelenje, čistoča, urejenost Slovenije. Tudi po zunanosti ima nekaj več »evropejskega« in kot takega ga dojema tudi okolica. V Sloveniji se počuti kar doma. Sama imam veliko prijateljic in tako je tudi z otroki.

Kako vaša sinova sprejema okolica v Sloveniji?

V glavnem ju vsi občudujejo, kako lepo govorita slovensko. Imajo ju čisto za svoja, saj sta v soseski vsako leto več kot mesec dni. Govorita popolnoma brez naglasa, tako da ju tudi po tem ne morejo ločiti od ljubljanskih otrok. Sicer pa sta oba rojena v Sloveniji.

So občasni sprejemi na slovenskem veleposlaništvu edina oblika druženja tukajšnjih Slovencev? Koliko oseb se udeležuje takih sprejemov?

Na žalost je to res edina oblika. Bile so pobude za ustanovitev društva, ampak za kaj takega je treba imeti svoj prostor, kjer se lahko pogovoriš, prebereš slovenski časopis itd. To pa je seveda povezano s financami. O tem sem že govorila s predstavniki veleposlaništva, pa ni bilo kakšnega konkretnega odziva. Sprejemov se sicer udeležuje okoli 30 Slovenk, Slovencev in njihovih sorodnikov. Nerodno je, ker se ne poznamo, ne vemo drug za drugega.

Irena Žužek z možem in mlajšim sinom

Pa mislite, da bi med ljudmi bila volja za ustanovitev takega društva?

Mislim, da, vsaj z moje strani lahko tako rečem. Vem, da se dekleta v Jordaniji dobivajo na rednih neformalnih srečanjih, enkrat pri eni, drugič pri drugi.

Ste že razmišljali o tem, da bi prišli živeti v Slovenijo?

To je tudi možnost, odvisno od moža, otrok, od upokojitve itd. Mislim, da bi bil mož tudi za, s tem da je seveda lepo priti pogosto nazaj, morda za nekaj mesecev. Odprte imamo vse možnosti.

5. Kairo, 26. 10. 2002, Franc Zajtl (salezijanec, misijonar)

Imam seznam 14 naslovov Slovencev v Egiptu. Jih vi poznate kaj več?

Ne, ne. Poznam slovenske redovnice, kakšno starejšo ženico in še nekaj posameznikov oziroma posameznic. Imel sem več stikov z dvema družinama, ki pa sta se odselili. Z ostalimi se srečam enkrat, morda dvakrat na leto, navadno na veleposlaništvu.

Kakšna je vaša življenjska zgodba, kako ste se znašli v Egiptu kot misijonar?

Veliko je v knjigi, ki sem jo izdal, vse do leta 1991. Rojen sem bil leta 1947 v Šentrupertu nad Laškim, sicer sem salezijanec. Šolal sem se doma, tri leta na Hrvaškem, v Želimljem, nato, takoj po končani gimnaziji, sem šel za dve leti v Aleksandrijo za vzgojitelja (1969). Po tem obdobju bi se lahko vrnil v domovino, a sem se do takrat že dodobra vživel, zato sem kar ostal. Začel sem študirati jezike – angleščino, italijanščino, arabščino ... Leta 1970 sem odšel študirat v Palestino, v bližino Betlehema, kjer sem po petih letih končal teologijo. V duhovnika sem bil posvečen v dvorani Jezusove zadnje večerje v Jeruzalemu na veliki četrtek. Potem sem odšel v Slovenijo, kjer sem imel novo mašo, pot pa me je kmalu vodila v Kairo. V tujini sem torej skupaj že 32 let, od tega 27 let v Egiptu.

Delam v revnem predelu mesta Shoubra, kjer živi okoli 5 milijonov ljudi. Po podatku, ki sem ga prebral v časopisu, naj bi v nekaterih predelih živelo celo 128.000 ljudi na enem kvadratnem kilometru. V eni sobi živi tudi po 10 ljudi.

V salezijanski šoli sem odgovoren za disciplino med učenci, kar ni lahko, saj moram držati »na vrvici« 525 živahnih, pogosto že odraslih fantov.

Ste imeli vedno željo oditi v tujino, v misijone?

Da. Že kot majhen sem rad splezal na hrib in razlagal, da bi rad odšel tja daleč ... V gimnazijo v Želimlje je nekoč prišel iz Rima eden od višjih predstojnikov našega reda in propagiral misijonarstvo. Vprašal je, kdo bi želel v misijone in javil sem se, vsaj za kakšno leto, potem pa sem ostal. Želel sem ne samo za vzgojitelja v Italijo, ampak prav v misijone, v Egipt ali na Filipine. Prva priložnost je bila pač Egipt.

Kakšni so bili prvi trenutki po prihodu?

Takrat sem bil mlad, vedno sem bil s fanti, učenci na dvorišču in med njimi sem se dobro počutil. Gre za našo zasebno tehnično šolo, ki jo obiskujejo v glavnem muslimani in pravoslavci. Od 525 fantov je 280 kristjanov, 8 jehovcev, ostali so muslimani. Med kristjani je tudi nekaj malega katoličanov.

Kako pa je z verskim poukom? Se med seboj dobro razumejo?

Pri nas je tako vzdušje, da ni težav, drugače je »zunaj«. Urnik v šoli je tako usklajen, da imajo pripadniki različnih veroizpovedi ob istem času vsak svoj verouk. V razredu se učijo skupaj, pogosto se najboljša prijateljstva stkejo prav med pripadniki različnih ver. Tak način sobivanja jih gotovo bogati.

Kako pride v tem okolju do izraza vaša – slovenska narodnost? Kako ste se prilagodili novemu okolju?

Živim v italijanskem zavodu oziroma skupnosti, ki je sicer mednarodna – imamo dva Poljaka, Belorusa, Centralnoafričana, Slovaka, tri Arabce, ostali pa so Italijani. Med seboj govorimo italijansko, tako da slovenščina absolutno odpade. Tudi o Sloveniji kot državi ni nikoli govora, smo premalo poznani.

Vedno mi je bila zelo všeč arheologija dežele, v kateri sem živel oziroma živim. Ko sem bil v Palestini, sem dobro poznal tamkajšnjo arheologijo, na podoben način sem se ob prihodu v Kairo dobro seznanil z zgodovino in arheologijo koptov, muslimanov, zgodovino starega Egipta itd. Tudi z živimi ljudmi se dobro razumem, s fanti se veliko pogovarjam.

F. Zajtl in s. Kristina v pogovoru z mladim koptskim voznikom (Kairo, 1994)

Se vam zdi, da ste dojeli islam?

Prebral sem veliko knjig, živim sredi muslimanov, delam z njimi, se pogovarjam, tako da mislim, da islam poznam.

In kako gledajo drugi na vas kot katoliškega misijonarja?

Večinoma me sprašujejo, kakšna je naša vera, čeprav smo za muslimane pravoslavci in katoličani eno in isto, oboji smo kristjani. Navadno tudi mi rečemo, da smo kristjani, ker je to za večino lažje razumljivo.

Misijonarstvo pomeni v osnovi oznanjanje vere. V pogovoru z vami pa dobivam občutek, da ste predusem neke vrste socialni delavci in da vsakomur pustite, da živi svojo vero ...

Da, mi smo socialni delavci, naš namen je vzgoja. Če je kdo musliman, mu pomagamo, da bo dober musliman. Pri nas se nauči obrti in ko je usposobljen za pošteno delo in življenje, lahko tako živi tudi svojo vero. Nimamo namena, da bi koga spreobrnil, konec koncev je to tu tudi prepovedano – če bi se musliman odločil za krščanstvo, bi s tem tvegala izobčenje iz svoje družbe, družine, to pa so hude stvari. Tukajšnji ljudje vero že imajo, kar potrebujejo, je vzgoja, znanje.

Ste se iz stikov z drugimi verami kaj naučili, pridobili?

Nismo samo mi tisti pravi, ki moramo pridigati in učiti druge. Velikokrat so muslimani in drugi tisti, ki nam dajo zgled, kako naj dojemamo življenje ali pač Boga, vdanost v božjo voljo. V tem so močnejši kot mi. Vera je pri ljudeh v teh krajih nekaj vsakdanjega, povsod vidijo božjo navzočnost, ne le muslimani, ampak tudi kristjani. Razliko opažam tudi na sebi, posebej, ko grem na obisk domov. Tam živim drugačno življenje, kot da bi moral popustiti v tistem, kar živim tu. Okolje v Sloveniji je precej manj sakralno.

6. Kairo, 26. 10. 2001, Marija (1934) in Youssef Eid (sin)

Pogovor je potekal med kosilom v libanonski plavajoči restavraciji na Nilu. Sogovornika sta mi brez težav dovolila snemanje, ki pa je bilo zaradi okoliščin – kosilo – seveda večkrat prekinjeno ali moteno in tudi pogovor ni bil strnjen. Zapisani so zgolj inserti iz sicer zelo sproščene pogovora o marsičem.

Kako ste prišli v Egipt, od kod ste ... ?

Doma sem iz Grosuplja, rojena sem leta 1934, po poklicu fizioterapevtka. Najprej sem živela in delala v Sloveniji. Ko je prišlo tu do vojne, so nas vprašali, kdo bi bil zainteresiran za delo v Egiptu. Sama sem se od nekdaj želela dotakniti piramid itd. Prijavila sem se in tako prišla sem. Tu smo bili takrat, leta 1960, trije fizioterapevti. Po letu in pol smo se v Egipt vrnili za stalno, tega je zdaj že okroglo 40 let ... Egipt je bil namreč zelo zelo lepa dežela, ljudje so bili prijazni itd., zdaj pa se je vse spremenilo.

Ste imeli kaj težav s prilagajanjem na novo kulturo?

Ne, pravzaprav me je vse skupaj predvsem zelo zanimalo, na primer opazovati, kako ti ljudje živijo v času ramadana – posta. Zdaj je tudi to drugače, saj več govorijo, kot da bi se zares postili, pa nervozni so zaradi tega itd. Vedno sem bila tesno povezana s tukajšnjimi ljudmi, tudi z zelo visokimi sloji, saj so bili moje stranke. Med drugim sem na primer kar nekaj časa skrbela za ministra za kulturo. Sicer pa sva s sinom zelo pogosto v Sloveniji, tako rekoč vsako leto.

Kako pa ste v kulturnem smislu »shajali« z možem, Egipčanom?

Moj mož je študiral v Švici, bil je vzgojen v zahodnjaškem duhu, pripadal je maronitski veroizpovedi, ki je zelo sorodna katoliški, tako da sploh nisem imela občutka, da sem poročena z Egipčanom. Njegova mati je bila sicer Sirijka, oče pa Libanonec ...

Koliko slovenskih rojakov je v Kairu in kje so?

Največ jih je v Heliopolisu, pa tudi v Maadiju (ena lepših četrti Kaira, kjer živi večina bolje situiranih evropskih in tudi egiptovskih družin). Vem tudi za kakšnega v Aleksandriji, vendar nikogar, ki ga vi že ne bi imeli na seznamu. Na sprejemih na slovenskem veleposlaništvu se nas zbere okoli 25, morda kakšen manj ali več.

7. Kairo, 26. 10. 2001, Mary (1929) in Zmaga Pušpan (1942)

Vidve sta rojeni v Egiptu. Od kod so vajini starši?

Mary: Moja mama je iz Prvačine, oče pa iz Kojškega. Oče je prišel v Egipt leta 1910, star šele 14 let. Tu je namreč imel teto, mamino sestro. Ona je bila poročena z nekim Sicilijancem, ki je izdeloval okvirje za slike. Imela sta štiri sinove in nečaka je povabila, naj pride, da bo lahko tudi on pomagal pri delu v delavnici. Mama je ušla pred fašisti in spoznala sta se šele tu, leta 1925. Takrat je prišlo v Egipt veliko Slovencev. Spomnim se, da nas je bilo zelo veliko. Precej jih je tu tudi umrlo, mnogi pa so po vojni odšli domov. Z očetom sta se poročila leta 1929, ko sem bila jaz rojena.

Se spomnita časov, ko sta bili še mladi – je bilo v Kairu veliko Slovencev?

Zelo zelo veliko. Vsako leto smo vsi šli do cerkvice Device Marije v Matariji (ime po zvočnem zapisu). Med nami smo imeli tri šoferje, ki so nas peljali s svojimi avtobusi. Bilo nas je več kot sto. Sicer pa smo se dobivali enkrat pri eni, drugič pri drugi družini. Imeli smo tudi slovenske sestre, nune. Pri njih smo imeli vsako nedeljo popoldan slovensko bogoslužje, potem pa družabno srečanje ob čaju. Bogoslužje je vodil slovenski duhovnik. To je trajalo vse do leta 1950, ko sta morala slovenska duhovnika oditi drugam.

Ko je bila vojna, smo imeli jugoslovanski dom – v ulici Sherif – v katerem smo bili sami Slovenci. Ta dom je kmalu po vojni prenehal delovati, saj so se vsi preselili v

Jugoslavijo, Južno Afriko, Italijo, ...

Zmaga: Klub je pravzaprav obstajal še nekaj časa, tam je deloval srbski Inter-Export. Tam sem tudi jaz delala od leta 1960 dalje.

So potem prišli slabši časi?

Niti ne, ni bilo slabše. Ljudje so se pač bali, sama ne vem zakaj. Tudi moj oče je odšel, ampak zato, ker si je želel umreti v Sloveniji. Mi pa smo ostali tu.

Kakšno je bilo življenje doma, ste govorili slovensko?

Mary: Da, da, seveda. Doma smo govorili slovensko. Sicer smo hodili v nemško šolo, naši prijatelji pa so bili Egipčani, Italijani, vse sorte. Mama in oče sta imela slovensko branje, pogosto smo pisali domov. V domu smo imeli slovensko šolo, v kateri je poučeval profesor Rudolf. On je imel tudi časopis Bazovica. V šolo nas je hodilo okoli 20. Danes vseh teh ljudi ni več, saj so pomrli ali se odselili.

Zmaga: Jaz sem imela prijateljice Armenko, Slovenko, Čehinjo, Grkinjo, ... Tu najdete vse narode.

Ste se počutile kot Egipčanke, Slovenke v Egiptu ... ?

Mary: Do nastanka Jugoslavije nismo imeli nobenega potnega lista. Mama je imela italijanskega, a ga je v trenutku, ko je prišla s parnika, raztrgala. Oče pa je prišel kot avstrijski državljani. Šele po vojni smo naredili jugoslovanske potne liste, glede Egipta pa smo imeli rezidenčno dovoljenje. Ko je prišla Slovenija, smo naredili slovenske potne liste, no, ampak zdaj imamo tudi egiptovske. Sicer pa sama ne berem in ne pišem arabsko, zgolj govorim lahko. Zmaga je mlajša in se je učila arabščine v šoli, jaz pa ne.

Če bi na televiziji predvajali nogometno tekmo Slovenija – Egipt, za koga bi navijali?

Zmaga: Za Slovenijo!

Je še več takih, kot sta vidve – rojenih tu?

Mary: Veliko sva jih poznali, a so se odselili. Zdaj nas je tu zelo malo. Veleposlaništvo nama redno pošilja vabila na sprejeme, ki pa se jih udeležuje malo Slovencev, vedno manj.

Sta bili kdaj na obisku v Sloveniji? Bi radi še šli?

Mary: Jaz sem bila, ko sem bila stara tri leta, potem pa leta 1978. Saj naju vabijo, čaka naju streha nad glavo in postelja in tudi radi bi šli, ampak težava je v denarju. Obe sva že upokojeni.

Zmaga: Jaz sem bila enkrat, in sicer leta 1963. Potem nikoli več. Imam odraslega sina, ki ne govori slovensko, si pa zelo želi videti Slovenijo.

Kako sta si predstavljali Slovenijo iz pripovedovanja staršev? Sta ob obisku videli, kar sta

Zmaga in Mary Pušpan

Instituta Jožef Stefan in tako smo se spet znašli v Sloveniji. Študirala sem na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Leta 2000 sem se poročila z Egipčanom in tako zdaj približno leto dni živim tu ter delam na slovenskem veleposlaništvu.

Kako govorita doma z možem, kako ste govorili v družini?

Z možem govoriva arabsko, s tem da jaz zelo rada govorim tudi slovensko in tako tudi moj mož že zna nekaj besed.

V družini nas je sicer šest, dve sestri, dva brata ter mama in oče. Zdaj so vsi v Sloveniji. V naši družini je veljalo pravilo, da smo v Siriji doma vedno govorili samo slovensko, da ne bi pozabili. V Sloveniji naj bi govorili arabsko, ampak mlajša brata ne znata več dobro. Vsaj vsakih nekaj let gremo oziroma gredo v Sirijo. Moja starša sta oba zelo narodno zavedna, zato sta vedno spodbujala ohranjanje obeh jezikov in narodnih identitet. Mislim, da je v Sloveniji premalo spodbujanja, negovanja slovenske identitete. Svojim prijateljem v Sloveniji sem povedala, da sem jaz bolj Slovenka kot oni, saj jaz svojo identiteto spoštujem, oni pa je ne. Morda je to zaradi tega, ker smo živeli v Siriji, morda zato, ker je mama iz zavedne slovenske družine. Hecno je, da v Sloveniji nisem skoraj nikoli pela slovenskih pesmi, v Siriji in v Egiptu pa jih zelo rada.

Zelo rada berem knjige in ko smo živeli v Siriji, sem prebrala celo knjižno zbirko Zlato jabolko. Ker sem morala končati osnovno šolo, sva bili s sestro v Siriji leto dni

pričakovali?

Mary: Mama je vedno pripovedovala, kako so živeli, ko je bila majhna, in ko sem prišla domov, je bilo ravno tako, bilo je lepo. Bilo je, kot bi že kdaj bila tam. Počutili sva se zelo domače.

8. Kairo, 27. 10. 2001, Natalia Al-Mansour (1976)

Kakšna je pravzaprav tvoja življenjska zgodba?

Moj oče, Sirijec, je prišel študirat strojništvo v Slovenijo. Tam je spoznal mojo mamo, doma z Vrhnike. Ko je doštudiral, sta leta 1974 šla v Sirijo in tam ostala tri leta. Medtem sem se jima leta 1976 rodila jaz. Nato je oče dobil še eno štipendijo in vsi skupaj smo odšli v Slovenijo, kjer je oče magistriral in doktoriral. Leta 1986 smo šli spet v Sirijo, po štirih letih pa je oče dobil ponudbo

brez staršev, ker sta že odšla v Slovenijo. V tistem času sem res veliko prebrala in ko sem potem prišla v Slovenijo, sem govorila čisto knjižno slovenščino.

V Siriji sicer ni drugih Slovencev?

Ne da bi jaz vedela, so pa kakšne Hrvatice, Srbkinje itd.

(V avtorizaciji januarja 2003 N. Al-Mansour sporoča, da je izvedela za tri slovenske družine – op. Z. Ž.)

Kakšna je tvoja identiteta – si Slovenka, Sirijka ... ?

Oboje. Vsi v Sloveniji mi pravijo, da imam nek temperament, ki ni slovenski, čeprav imam v sebi veliko cankarjanskega svetobolja. Res je, da se v Siriji počutim bolj Slovenko, v Sloveniji pa bolj Arabko. Tu, v Egiptu, pa sem oboje, sem dvojna tujka. Na sebi vidim, da je slovenska kultura v meni pustila globlji pečat, konec koncev sem tam živela veliko več časa. Moja percepcija sveta je predvsem slovenska.

Ti je znano, ali je v mešanih zakonih več problemov zaradi kulturne in verske različnosti?

Tukajšnjih slovenskih rojakov ne poznam dovolj dobro, zato težko rečem. Toda, sama izhajam iz take družine in večina ljudi, s katerimi se družim, pripada tovrstnim družinam – in težav je res veliko. O tem je sicer težko razpravljati, ker ljudje sami o tem ne govorijo.

Ko se poročiš, ne razmišljaš o kulturni različnosti. Takrat ne razmišljaš o tem, v kakšnem jeziku boš vzgajal otroke, katere praznike boš praznoval, ali boš lahko praznoval svoje praznike, ne da bi pri tem žalil partnerjeva čustva ... Poznam kup primerov, kjer se je zalomilo, pa to nima zveze s Slovenci.

Menim, da morajo biti ljudje, ko vstopijo v medkulturni zakon, pripravljeni na marsikatero odrekanje in trud ...

9. Aleksandrija, 28. 10. 2001, Marija Cvenk (1907), s. Gabrijela, s. Elizabeta

Gospa Cvenk, koliko ste bili stari, ko ste prišli v Egipt?

M. Cvenk: Imela sem šest, sedem let. To je bilo leto 1914. Mama je delala že prej tu, takrat pa je prišla pome. Oče je umrl v vojni. Hodila sem v nemške šole, govorili smo tudi italijansko, obiskovala pa sem tudi slovensko šolo tu v Egiptu.

Je bilo takrat tu veliko Slovencev? So imeli svoj klub?

M. Cvenk: Polno, polno, vsa Gorica. Še več pa jih je prišlo po vojni. Obstajal je jugoslovanski dom.

S. Elizabeta: Leta 1908 so prišle v Aleksandrijo slovenske šolske sestre iz Maribora, da bi imele tu šolo za avstrijske državljane. Najprej je bila to šola Franca Jožefa, po razpadu Avstrije pa je postala azil sv. Frančiška. Sem so prihajale mlade rojakinje, predvsem z Goriškega. Prek azila so dobivale službe, ob sobotah in nedeljah pa so

prihajale sem, imele družabna srečanja, mašo, litanije, uprizarjale so gledališke igre, vadile petje itd.

V cerkvi sv. Katarine so bile v tistih časih pri nedeljski jutranji maši baje polne klopi Slovencev. Zlasti med drugo svetovno vojno, ko je bilo tudi veliko rojakov Slovencev v italijanski vojski. Ko so jih zajeli Angleži, so se ti Slovenci javili, da se želijo pridružiti angleški vojski, da osvobodijo domovino. Mnoge so Angleži urili, na primer kot radiotelegrafiste, in jih pozneje pošiljali kot padalce v Jugoslavijo, da bi se borili proti okupatorjem. Naše sestre so prišle v Kairo leta 1929 in tudi tja so vsako nedeljo popoldne prihajala naša dekleta. Tudi tam je deloval klub.

M. Cvenk: Da, v azilu je bilo lepo, igrale smo tombolo, tudi do devete ure. Sicer pa so eni šli v klub, drugi k sestram.

V Kairu sem delala z otroki, pri norveškem konzulu. Čuvala sem princeso. Imela sem visoko plačo, tako da sem, ko sem šla domov, v Slovenijo, lahko šla na izlet v Ljubljano. Prvič sem šla domov, ko sem imela 30 let. Najprej sem šla v Trst, potem pa v Ljubljano, kjer sem imela prijateljico, ki je nekoč živela tu.

S. Elizabeta: Še pred desetimi leti, ko je bila tu Dorica Makuc, je bilo precej več Slovenk. Ko sem jaz prišla v Aleksandrijo (1975), jih je bilo v tem azilu dvanajst, danes pa je samo še Marija Cvenk. Večinoma so bile neporočene.

S. Gabrijela: Ob stoletnici naše kongregacije (1969) je izšla knjiga, v kateri je omenjena tudi naša hiša. Bila je najstarejša podružnica sv. Petra in Pavla. Eden prvih duhovnih voditeljev je bil pater Hubert Rant. Njega je zamenjal p. Benigen Snoj. Vsi so si vztrajno prizadevali za izseljence. Tako je leta 1908 prišlo do nastanka šole. Najprej je bilo vpisanih 5 otrok, a število je hitro naraščalo. Učni jezik je moral biti nemški, poučevali pa so tudi slovenščino, srbohrvaščino in francoščino. Čez dve leti so sestre odprle še otroški vrtec. Šola je narasla na tri razrede, pouk pa se je raztegnil še na ročna dela in klavir. Leta 1914 se je začela vojna in veliko ljudi je odpotovalo domov ali so bili internirani. Odšle so tudi sestre, ostale so le štiri, ki so živele izredno osamljeno. Po končani vojni je zaradi poraza Avstrije ugasnila osnovna šola za avstrijske državljane. Sestre so vse svoje moči usmerile v azil, v katerem so se zbirala slovenska dekleta. Fašistične težnje so se poznale tudi v Egiptu. Italijanski konzulat je od sester zahteval, naj izpraznijo azil Franca Jožefa. Morale so se preseliti v drug prostor, ki so ga imenovala zavetišče sv. Frančiška (1930). Ker se je število varovank do leta 1937 močno povečalo, so sestre kupile še dve manjši hiši. Pozneje so ju podrle in naredile novo stavbo (1979).

S. Elizabeta: Za časa druge svetovne vojne so zavezniški bombniki ogrožali tudi zavetišče, ker se nahaja blizu železniške postaje. Zveza z domovino je bila tri leta popolnoma pretrgana. Po vojni so mnogi spet odšli domov, po tukajšnji revoluciji pa je mnogo tujcev moralo oditi, ker jim nova oblast ni več hotela podaljšati dovoljenja za bivanje. Titova Jugoslavija pa ni več pustila, da bi sem prihajale nove izseljenke, kar je bilo po svoje tudi prav, saj družine niso bile več raztrgane in ni se več dogajalo, da otroci niso več spoznali svojih mater, ko so se po letih vrnile iz Egipta itd.

Govorili ste o predstavah – za kakšne predstave je šlo?

S. Elizabeta, s. Gabrijela: Dekleta so se naučila gledaliških iger, ki so jih izvajale v slovenščini. Imele so tudi prave operete, pa družabno petje itd.

Verjetno jih je veliko odšlo nazaj domov?

S. Elizabeta: Da, po vojni so mnoge odšle domov, precej pa jih je tudi ostalo tu. Poročile so se in ustvarile družine. Nekatere so se oddaljile od slovenske skupnosti, ker so se poročile z muslimani ali tudi z Italijani.

Kako je bilo, gospa Marija, ko ste prišli domov? Kdaj ste bili nazadnje tam?

Domačega kraja sem se zelo malo spomnila, saj sem odšla še kot zelo majhna. Prijateljica mi je vse pokazala ... Nazadnje sem bila v Sloveniji leta 1950.

Ga. Cvenk, kakšno je bilo vaše delo? Ste imeli svojo sobo ... ?

Da, imela sem svojo sobo. Jaz sem bila zadolžena samo za otroke, hodila z njimi v klube, na sprehode ..., pri mizi pa so stregli drugi. Govorili smo italijansko in francosko, v šoli pa smo govorili nemško, ker je bila nemška šola. Družina je bila zelo prijazna in dobra do mene, saj sem pri njih, v Kairu, živela še ne tako dolgo tega. Hči, ki je bila princesa, je postala balerina. Imajo me kot za svojo mamo in vsako leto grem z njimi na morje za dva, tri mesece.

Ste imeli kakšnega fanta, Slovenca ali Arabca?

Ne, nisem hotela, sem se bala. Bala sem se, da ne bi bila srečna. Veliko je bilo takih, ki sem jih videla zelo trpeti, tudi Slovenk, in tega si nisem želela. Videla sem Slovenko, ki jo je mož, Italijan, tepel. Ne, sem si rekla, mene že ne bo nihče tepel.

Pa ste se kdaj počutili kot Egipčanka?

Ne, še vedno imam shranjen potni list Kraljevine Jugoslavije, zdaj pa sem šla delat slovenskega, vendar imam težave, ker ne najdejo podatkov.

Sestre, kako je bilo za vas, ko ste prišle v Egipt. Prav tako ste se morale prilagoditi novi kulturi, podnebju, jeziku, prevladujočemu islamu ... ?

S. Elizabeta: V samostanu smo govorile veliko slovensko, z nekaterimi italijansko itd., tako da z arabskim svetom niti nismo imele tako veliko neposrednega stika. Nismo bile vržene v nek tuj svet. Huje je bilo s samo arabščino, ki je zelo težka. Ampak po nekaj mesecih in s prakso zdaj kar dobro govorim.

S. Gabrijela: Kot je rekla s. Elizabeta, čutim tudi jaz: redovnice, ki nas Kristus povezuje v redovni družini, nismo vržene v tuj svet. Kultura koptskih kristjanov ima svojo lepoto, ki tudi nas bogati. Težave tukajšnjih kristjanov med muslimani so tudi naše težave. Vendar ljubezen vse premosti. Dekletom, ki se želijo pridružiti naši redovni družini, želimo nuditi strokovno in duhovno izobrazbo v njim razumljivem jeziku.

Imajo pa domačinke velik dar za jezike in se tudi slovenskega naučijo kar mimogrede.

Ali je res, da je bila Aleksandrija včasih lepša, kot je danes?

Seveda, seveda! Bilo je čisto, same vile in vrtovi. Tu so živeli v glavnem sami tujci, Judje in Evropejci.

S. Elizabeta: Bilo je okoli 60.000 Italijanov, pa še več Grkov, veliko Angležev, Francozov, tudi Armencev. Razlika je velikanska. Sedanji prefekt mesta (župan – op. Z. Ž.) se zelo trudi, da bi Aleksandrijo uredil in olepšal.

Po pogovoru sem si ogledal prostore, v katerih se je nekoč razlegala slovenska pesem, še zdaj pa v omarah kraljujejo skoraj izključno slovenske knjige, ki so zelo obrabljene, kar pomeni, da so Slovenke rade brale. Marija Cvenk mi je v svoji sobi pokazala 50 do 60 fotografij iz mladih let. Med drugim tudi mladega vojaka, s katerim je, kot kaže, vendarle imela ljubezensko razmerje. A verjetno se pač ni hotela na nikogar vezati. Bila je zelo vesela mojega obiska in ob slovesu je prav vedro in vdano dejala, da »se še vidimo, če ne drugače, pa naj jo pridem obiskat na pokopališče ...«

10. Aleksandrija, 29. 10. 2001, Berto (1923) in Ivana (1932) Silič

Ga. Silič: Moj oče je Grk, mama pa Slovenka, doma iz Renč. V Egiptu je bilo poleg mame še pet njenih sester. Mama je prišla sem leta 1913, druge pa so prihajale za njo. Samo ena je prišla sem že poročena, za možem. Aleksandrija je bila v tistih časih

S. Elizabeta, s. Gabrijela in s. Martina s svojo »varovanko« Marijo Cvenk

majhen Pariz, so pravili, tu je bilo več Italijanov, Grkov, Francozov, Angležev itd. kot Egipčanov. Takrat je štela okoli pol milijona prebivalcev, zdaj pa 5 ali 6 milijonov. Še posebno močna je bila grška skupnost, ki je imela svoje šole, cerkve, urade, vse. Še danes imajo grške šole.

Jaz sem sicer rojena leta 1932.

Mi smo vedno živeli popolnoma evropsko življenje, saj je bila tu neke vrste evropska kolonija. Hodila sem v grške šole, tako da znam tudi ta jezik. Tu vsi govorimo po več jezikov. Moji otroci so, ko so hodili v šole, že znali arabsko, francosko, italijansko in slovensko. V šoli so se naučili še angleško in nemško. Sin je naredil francoske, hči pa nemške šole. Zanimivo, kako je imel moj sin rad arabščino – bil je najboljši v razredu, pa čeprav Slovenec po rodu.

Kako ste govorili doma?

Mama ni znala grško, oče ni znal slovensko, oba pa sta govorila italijansko, zato je bil pogovorni jezik pri nas doma italijanski. Veliko časa sem preživela pri stricu in teti, kjer pa mi italijansko niso pustili govoriti. Tako sem ohranila svojo slovenščino, čeprav smo otroci med seboj govorili francosko ... Tukajšnji Slovenci so bili torej trdni, zelo so se trudili, da bi ohranili slovenski jezik pri svojih otrocih.

V naš dom so pogosto zahajali mornarji z jugoslovanskih ladij. Govorili so nam, da so Slovence srečali na vseh koncih sveta. A ugotovili so, da ni nikjer družine, katere otroci in otroci otrok tako govorijo slovensko. Hči, ki živi v Avstraliji, mi je povedala, da slovenski otroci tam sploh ne znajo več slovensko. Rekli so ji, da jim v šolah ne pustijo učiti se drugih jezikov, da ne bi mešali. Hči se jim je začela smejati, saj je sama od rojstva dalje živela s štirimi jeziki. Pri nas doma je bila Slovenija.

Pa Grčija?

Ne. Moj oče, Grk, je živel, kot bi bil Slovenec. Mama je namreč praznovala vse praznike, tako kot doma, pekla je flancate, krofe, potice ... Zato je pri nas slovenska kuhinja, pa tudi če kdaj pojemo tudi kakšno egipčansko poslastico, ker nam je pač všeč.

Pa vi, govorite arabsko?

Pred revolucijo v zasebnih šolah arabščina ni bila obvezna, s prihodom Naserja pa je arabščina postala obvezni jezik tudi tam. To se mi zdi prav. Mlajše generacije zato znajo arabsko, brati in pisati. Jaz sem se naučila brati skupaj z otroki, pa s televizije, tudi govorim dobro. Pisati pa je zelo težko in ne znam.

Se imate torej za Grkinjo, Slovenko, Egipčanko, vsakega malo ... ?

Imam grški in slovenski potni list. V Grčiji sem bila dvakrat, ampak samo v Atenah. Moj oče je bil namreč rojen že v Egiptu. Njegova mama je bila Dalmatinka, tako da je v meni nekaj dalmatinske, nekaj grške in nekaj slovenske krvi. Seveda, rojeni smo v Egiptu in to državo imamo radi. Tudi moji otroci imajo to mesto zelo radi.

Ste poznali veliko Slovenk? Kakšne so bile?

Tu je bilo seveda zelo veliko Slovenk in Slovencev. Ženske so bile zelo cenjene, ker so bile pridne, delavne, poštene in čiste. Najbolj so bile iskane kot varuške. Bile so dobro plačane in rade so se lepo oblačile.

G. Silič, vi ste letnik 1923. Kakšna je vaša življenjska zgodba?

Rojen sem bil v Biljah na Goriškem, sem pa sem prišel kot otrok, leta 1934. Najprej je prišla mama, že leta 1927. Ko je oče umrl, sem sam oziroma z drugimi Slovenkami prišel za njo. Ženska, ki je na ladji skrbela zame, se je v Egiptu poročila z domačinom in je pred kratkim umrla. V Aleksandriji sem naredil italijansko šolo Don Bosco. Zaposlen sem bil kot vodja podjetja, ki je prodajalo parket, gospodar pa je bil Jugoslovan. Sicer sem bil ves čas po vojni tajnik in direktor jugoslovanskega kluba. **Ga. Silič:** Naju z Bertom je poročil slovenski duhovnik (1956), pater Kerubin Bregelj.

Bila sta precej dejavna v jugoslovanskem oziroma slovenskem društvu ...

G. Silič: Da, v Aleksandriji je bil jugoslovanski klub, v katerem so bili večinoma Slovenci. Nastal je leta 1936, imenoval pa se je Jugoslovanski dom. Gre za stavbo prav za našim stanovanjem. Pozneje vam jo pokažem. Imeli so biljard, zbor, ansambel itd. Pevski zbor je bil zelo dober in je pel tudi pri slovenskih sestrah in patrih; vodil ga je profesor, ki se mu ne spomnim imena, potem pa je vodstvo prevzel Miha Batistič. Imeli so štiri base, da jih v vsej Aleksandriji ni bilo takih! Zbor je bil mešan, včasih pa so nastopali samo moški. Pri sestrah pa so bile samo ženske. Klub je deloval tudi v času vojne, dr. Rudolf (imena se ne spomnim) je celo izdajal časopis Bazovica, v katerem je pisal za Slovenijo in Slovence.

Ga. Silič: Leta 1948 so zaprli Jugoslovanski dom. Šele pozneje smo izvedeli, da so klub dali pravzaprav zapreti srbski kraljevi privrženci. S prihodom Gamala Abdela Naserja pa je prišel ukaz, da se mora klub spet odpreti; to je bilo leta 1954. Takrat ni bilo več toliko ljudi, pa vendar nas je bilo dovolj in prostori so bili čisti, urejeni. Zanj so skrbele v glavnem ženske. Imeli smo vrsto prireditev, od praznovanja dneva republike 29. novembra, Titovega rojstnega dne pa do pustovanja, božiča, redno smo imeli novoletni ples, pogosto nas je obiskala jugoslovanska vojna ladja Galeb. Tito je bil tu vsako leto in takrat so nas povabili na sprejem na ladjo. Častniki so bili v našem klubu vsak večer in s sabo so prinesli vse sorte, od vina naprej ... Slovenci smo bili tam tako rekoč vsak večer, drugi so prišli samo za večje praznike.

Koliko ljudi je prihajalo, koliko je bilo članov ... ?

V prvem obdobju je bilo zelo veliko članov, v zadnjem obdobju pred zaprtjem pa jih je bilo registriranih 348. Več kot tri četrtine je bilo Slovencev, nekaj je bilo Hrvatov in Makedoncev, drugih pa skoraj ne. Klub je leta 1970 nehal z delovanjem in kmalu po tem sem kot tajnik društva in direktor kluba vse dokumente izročil jugoslovanskemu veleposlaništvu v Kairu.

Pri slovenskih sestrah v azilu smo se dobivali za vse praznike. Še do 60. leta smo imeli vsako nedeljo pri sv. Katarini slovensko mašo. Udeležilo se je veliko ljudi, seveda pa s časom vedno manj.

Je danes v Aleksandriji še veliko slovenskih rojakov?

Veliko je bilo takih, ki so bili rojeni v Egiptu. Sam poznam štiri osebe, ki še živijo tu, v Aleksandriji. Mislim, da jih je še vsaj 20. Vedo, kje je doma njihova mama, vendar pa skoraj nihče več ne zna slovensko. Nekaj jih je tudi v Kairu, a o njih veliko ve sestra Kristina, ki vodi vso stvar tam že več kot 20 let. O številkah je težko govoriti, ker so se mnogi poročili z neslovenskimi partnerji in se »izgubili«, z njimi nimamo stikov in ne vemo ne, kje so, ne, koliko jih je.

11. Aleksandrija, 29. 10. 2001, Milojka Ismail (1956) in soprog

Kako se je začelo vaše »egiptovsko« življenje?

Leta 1975 je moj mož prišel študirat v Slovenijo. Spoznala sva se na novoletni zabavi leta 1978. 16. oktobra 1979 sva prišla v Egipt in se tu še isto leto poročila. Imela sva precej težav z različnimi dokumenti in ko so naju nekega dne končno vprašali, kdaj naj bi se poročila, sem rekla, da kar takoj. Glede poroke sva uredila zelo na hitro. Leta 1985 sva šla za dve leti spet v Slovenijo, kjer se je rodil drugi sin. Potem smo odšli v Aleksandrijo in ostali sedem let, nazadnje pa smo bili še dve leti v Bejrutu, v Libanonu. Tudi tam je bilo sprva hudo, ko smo videli vse razrušeno. Imeli smo omejeno porabo elektrike in vode, bila je nevarnost ropov itd., vse hiše so imele pred vhodnimi vrati zid, za primer bombnega napada ... Ampak stvari so se sčasoma uredile. Notranjost je sicer zelo lepa, imajo celo sneg, več je zelenja. Tudi ljudje so bolj sproščeni, odprti, vidi se, da je tam več ver na kupu.

Kako ste se prilagodili?

Ko sem prišla, je bilo vse zelo drugače kot danes. Veliko stvari ni bilo mogoče dobiti, danes se vsi oblačijo bolj evropsko, stanovali smo v slabšem predelu mesta v študentskem stanovanju. Bila sem ena redkih tujk v tistem predelu in poslušati sem morala kar nekaj opazk. Sprva je bilo hudo. Nisem jedla njihove hrane, nisem pila njihovega mleka, nisem sprejela načina življenja, kulture. Zdaj sem se kar prilagodila, pred kratkim sem celo prevzela muslimansko vero.

Vedno sem bila zelo rada doma, še Ljubljana me ni več zanimala, zato je bilo ob moji odločitvi za Egipt začudenje mojih staršev in okolice še kako veliko. Mama je mislila, da se bom poročila in ostala v Sloveniji. Moja starša sta prišla nekaj mesecev za nama na obisk, nato še enkrat, po mamini smrti pa je oče sam prišel še dvakrat. Ko sta oče in mati videla, kako tu živim, sta se nekako pomirila.

Imate dva sinova. Ste z njima govorili slovensko, znata materni jezik?

Da. Ko sta otroka izgovarjala prve arabske besede, sem se z njima učila tudi jaz, hkrati pa sem ju vzporedno učila še slovenskih izrazov. Menila sem namreč, da morata znati slovensko, kako se bosta sicer pogovarjala z dedkom in babico. Hecno je bilo, da je starejši sin po dveh letih v Sloveniji pozabil arabsko. Sicer pa hodimo skoraj vsako leto na počitnice v Slovenijo.

Vas vleče, da bi se vrnili za stalno? Vidim, da imate avdiotehniko prilagojeno tako, da lahko gledate slovensko televizijo in poslušate slovenski radio ...

Da, vleče me in upam, da nam to tudi uspe. Zadeva s slovenskimi programi je zelo v redu, tako smo na tekočem z dogajanjem doma, po drugi strani pa imam zato še toliko večje domotožje.

Sta fanta čista Egipčana?

Vsakega nekaj. Starejši – Akrem – bo kmalu diplomiral in ima dekle, Egipčanko. Zanj ne vem, ali bi bil pripravljen iti v Slovenijo. Jaser, mlajši, je tu ...

Jaser, ali te tvoji vrstniki imajo za napol Evropejca?

Da, vedo, da je moja mama Slovenka, čeprav na cesti tega ne morejo ugotoviti. Akrema sicer prej »pogruntajo«. Tudi jaz bi kar rad odšel v Slovenijo, tam je tudi več možnosti za študij. Res pa je, da sem navajen tega okolja, da ne znam najbolje slovensko ...

12. Kairo, 31. 10. 2001, Silvija Pongračič (1944) in hčerki

Doma sem s Pohorja, rojena leta 1944. Najprej sem hodila v šolo v Šmartnem na Pohorju, potem smo se preselili v Zgornjo Polskavo, pozneje pa me je pot vodila še v Slovensko Bistrico in v Maribor. Tam sem spoznala svojega Muhameda, ki je študiral v Sloveniji. Preselila sva se v Egipt, v Port Said (1964), kjer je končal svoje šolanje, jaz pa sem študij pustila. Življenje ni bilo slabo. Mesto je lepo, moževa družina je bila prijazna z mano. Težava je bila edino z denarjem, tako da smo morali kdaj kaj potpeti. Tam sva ostala tri leta, potem pa sva se preselila v Združene arabske emirate in tam smo živeli 20 let. Slovencev tam nisem srečala, samo eno Hrvatiko in eno Srbijanko. Tam je bilo življenje precej lažje.

V Egipt smo spet prišli pred sedmimi leti. V Sloveniji sem bila 1974 in 1975, potem pa spet 1995. Mama me je prišla kar trikrat obiskat v emirate.

Kako ste se prilagodili novemu okolju, ko ste prišli v Egipt? Kako so na to gledali domači?

Kar hitro sem se privadila, tako kot vedno v življenju. Mislim, da nisem nič drugačna od drugih ljudi in da lahko živim tako kot oni. Jezika sem se hitro naučila in zdaj znam brati in pisati. Učila sem se kar z otroki, če sem jim hotela pomagati pri delu za šolo ... Prestopila sem v muslimansko vero, ki pravzaprav uči prav tako vero v enega boga tako kot kristjani ali judje. Muslimanska vera se mi zdi zelo enostavna,

uporabna v vseh življenjskih okoliščinah. Je čista vera. Vera sama brez fanatizma pa je dobra. Prej sem bila katoličanka in ni mi bilo všeč čaščenje raznih »malikov«. Na primer: ne morem verovati v božjega sina itd. V islam sem prestopila že skoraj prej, kot sva se poročila.

Doma so se nekako sprijaznili. Mama mi je sicer očitala, da zapuščam vero svojih dedov – ampak povedala sem ji, da ne verujem v hudiča, ampak prav tako v boga. Pomembno je, kako živimo.

Vidim, da ste oblečeni kot muslimanske ženske, imate ruto ...

Ko sem pred kratkim odšla na obisk v Slovenijo, ker mi je umrla mama, sem se odkrila in sem hodila oblečena tako, kot se oblačijo doma. Tu pa prav tako nočem izstopati. Sicer pa, oblečena sem čisto normalno, samo ruto si dam na glavo, kar so konec koncev počele tudi moje tete in mama doma v Sloveniji ...

Vas vleče, da bi šli živet nazaj v Slovenijo?

Zdaj je težko, saj imam sedem otrok. Nekaj je res že odraslih. Tri starejše hčerke so zdravnice, sin je strojni inženir itd. Šolanje je veliko stalo in na druge variante nismo niti pomislili. Mlajše hčerke bi rade dobile slovensko državljanstvo in morda odšle živet v Slovenijo, tako da zdaj iščemo potrebne dokumente.

Z otroki niste govorili slovensko?

Včasih poskusim, vendar je težko. Edino starejša hči, ki zdaj živi v Angliji, je večkrat obiskala svojo babico v Sloveniji in še kar govori slovensko. Tudi drugi bi, če bi bili kakšna dva meseca v Sloveniji, hitro spregovorili.

Otroci so že obiskali Slovenijo. Kako jim je bila všeč?

Bili so skoraj vsi in moja domovina jim je bila zelo všeč. Radi imajo Slovenijo in če jih vprašate, bodo rekli, da so napol Slovenci. Radi bi dobili slovensko državljanstvo in zanima jih učenje slovenskega jezika.

Pogovor s hčerkama Mono (18) in Shaimo (20), v angleščini (odlomek):

Bi radi študirali v Sloveniji – kako vama je všeč?

Da, radi bi dobili državljanstvo in šli študirat, delat, živet, ne kam drugam, ampak prav v Slovenijo. Midve sicer še nisva bili tam, a videli sva fotografije. Sodeč po fotografijah nama bo zelo všeč, ima gore, jezera, veliko zelenja. Ko je najina sestra nekaj časa živela v Sloveniji, se je tam počutila kot doma, kot v svoji domovini. Mama nam je veliko pripovedovala o svojem domu.

Sta Egipčanki, morda deloma Slovenki ...?

Tu se ne počutimo dobro, ne moremo se prilagoditi Egipčanom, čeprav bi se radi. Večino življenja smo pravzaprav preživeli v emiratih in že zato smo tu obravnavani nekako kot tujci, poleg tega pa smo še napol evropske krvi. Pa tudi v emiratih se nismo počutili res dobro, kajti ljudje so tam precej zaprti do prišlekov. Še najboljše se razumemo z drugimi napol Egipčani in med njimi imamo najboljše prijatelje. Slovensko ne govorimo, ampak gotovo imamo nekaj slovenskega v sebi.

JUŽNOAFRIŠKA REPUBLIKA

1. Johannesburg, 4. 11. 2001, Sylvia Rijavec (1930)

Kakšna je vaša življenjska zgodba?

Doma sem iz Avč blizu Kanala pri Gorici. Februarja 1951 smo šli od doma, čez mejo v Italijo, jaz, moj mož in njegov brat. Doma je bila revščina, dela pa ni bilo. Moža so vsakega pol leta klicali v rezervo in imel je vsega dovolj. Poročila sva se šele v Italiji, v Neaplju, kjer sva ostala dve leti in pol. Hotela sva v Kanado, a je bila najina prošnja zavrnjena, v Avstralijo nisem hotela, nazadnje pa naju je v JAR povabil stric, ki je sem prišel že med vojno kot jugoslovanski (angleški) vojak iz Egipta. Sem sva prišla leta 1953, z ladjo, po tritedenskem potovanju iz Brindisija prek Sueza do Durbana. Sprva sem doma gospodinjala, saj sva imela sedemmesečnega sina, nato pa sem se zaposlila in občasno delam še danes. Imela sva tri otroke. Dva sinova sta tu, hči je živela v Kanadi in je umrla pred petimi leti. Eden od sinov bo šel zdaj kmalu v Avstralijo.

Ste hodili na obiske v Slovenijo? Kako je bilo, ko ste bili tam prvič po tolikih letih?

Prvič sem šla po petnajstih letih, potem pa še večkrat. Nazadnje sem bila tam maja 2000. Ko sem bila doma prvič, sem bila res samo doma. Zdelo se mi je, da moram biti doma, pri starših. Morda me je bilo tudi malo strah, ker sem zbežala. No, nihče me ni nič vprašal in vsi so me dobro sprejeli. Drugič sem bila že bolj sproščena.

Pa otroci, so že bili tam?

Starejši sin je bil, drugi pa ni šel nikoli, čeprav zna slovensko.

Se sinova počutita Slovenca ali Južnoafričana?

Za nobenega ne bi mogla reči, da se ima za Južnoafričana ... Vedo, da so potomci Slovencev ...

2. Johannesburg, 4. 11. 2001, Mirko Bizjak (rojen v 30. letih) in žena Zlata

G. Mirko, zakaj ste se odločili za izselitev, kakšna je vaša zgodba?

Doma sem iz Repentabra, ki je bil nekoč v znameniti »coni A« in je zdaj v Italiji. Leta 1951 sem na slovenski realki v Trstu končal gimnazijo. Vpisal sem se na pravo,

vendar pa nisem imel dovolj denarja za študij, zato sem se zaposlil. Ko je zavladala Italija, se mi tudi ni več zdelo smiselno študirati. Hotel sem v Kanado, potem pa sem v časniku prebral oglas, da tukajšnje železnice iščejo delavce. Prijavil sem se in bilo nas je okoli 30.

Tudi kakšen Slovenec, ki morda celo živi kje tu blizu?

Da, to je bil Vili Krevatin, ki živi v Johannesburgu, pa še nekaj drugih. V JAR smo prišli leta 1956. Pogoji pri železnici so bili zelo slabi, Afrikanarji so z nami slabo ravnali. Zato sem si kmalu poiskal drugo službo in se vpisal na dopisni študij prava. S še enim rojakom sva odprla majhno trgovinico, prodajali smo »fish'n'chips«. Razmere so se počasi nekako izboljšale, tako da sem leta 1963 prvič odšel domov. Naslednje leto sem odšel še enkrat, z namenom, da bi doma tudi ostal. Takrat sem spoznal Zlato in leta 1966 sva drug za drugim odšla v JAR. Poročila sva se prek zastopnikov, na daljavo, nato pa še »zares«, ko sva bila skupaj. Rodila sta se nama hči in sin. Hči Sonja že štiri leta živi v Kaliforniji, sin Jožko pa tu blizu, v Johannesburgu.

Gospa Zlata je po očetu Hrvatica, po mami Slovenka, vi Slovenec, živite v JAR. Kako govorita in čutila otroka?

Zlata: Da, moja mama je Slovenka, vendar sta se z očetom poročila v Beli Crkvi v Vojvodini, nato odšla v Sarajevo in se kasneje preselila v Dubrovnik. Zanimivo, da me, odkar je mama umrla, nič več ne vleče tja.

Jožko govori malo slovensko, malo hrvaško. Ko je šel prvič na obisk v naše kraje, je bil zelo nervozen, kako se bo odrezal, a so bili vsi zelo veseli ...

3. Johannesburg, 5. 11. 2001, Rudi Mladovan (1921)

Doma sem iz Ozeljana, kjer sem bil rojen leta 1921. Letos sem praznoval 80-letnico. Naši hiši pravijo »Fežulova hiša« in tam imam še danes brata Milana. Ko sem bil še majhen, nas je oče zaradi fašizma odpeljal v Ljubljano. Ko so prišli Italijani tudi tja, smo šli nazaj domov. Ko mi je bilo 18, 19 let, so me odpeljali na Sicilijo v delavski bataljon. Dobili smo vojaško uniformo in kopali rove, v katere smo zakopavali žrtve angleškega bombardiranja. Ko so leta 1943 prišli Američani, so nas odpeljali v Tunizijo v vojaško taborišče. Vsi Jugoslovani smo bili v enem delu taborišča, tako da sem se tudi sam javil v vojsko kralja Petra, ki je bila vključena v angleške enote. Šli smo delat na letala v Alžir. Častniki jugoslovanske vojske so vprašali, kdo se javi za angleško letalstvo za pilota ali strelca in z bratom sva se javila. Odpeljali so nas v Egipt, od koder smo z ladjo odšli v učni center v Južno Afriko. Najprej smo se v Pretoriji učili jezika, nato pa me je pot peljala v Port Elizabeth, kjer sem spoznal svojo ženo, Angležinjo, in dalje v Cape Town, kjer sem se izuril za strelca na bombniku. Ker jugoslovanski kralj ni imel več denarja, da bi nas plačeval, sem se javil v angleško vojsko, ki me je plačala za šest mesecev nazaj. Dobil sem čin »sargenta« in kar dobro

plačo. Potem se je vojna končala in ženo sem odpeljal domov, v Ozeljan. Jaz sem moral še za dve leti v Beograd, medtem pa je žena živela v Ozeljanu. Končno je prišel ukaz, da morajo moj letnik izpustiti iz vojske, pa me niso hoteli. No, ko sem šel do nekega slovenskega oficirja in mu povedal, da imam doma ženo, ki sploh ne zna našega jezika, sem končno dobil civilno obleko in sem lahko šel. To je bilo leta 1947. Nekaj let smo živeli doma, ko pa se je rodil prvi sin Andrej, je žena začutila domotožje po svoji domovini in hoteli smo v Južno Afriko. Ona je dobila potni list, saj je bila južnoafriška državljanka, jaz pa ne. Tako sem ju odpeljal v Trst na ladjo in spet se nismo videli dve, skoraj tri leta. Kar trikrat sem prosil za potni list, pa so mi samo zagrozili, da bom šel v zapor, če bom še vztrajal. Bilo mi je vedno bolj hudo in nekega večera sva s prijateljem odšla v Italijo. Najprej v taborišče Frascete, kjer so bili sami hudi kriminalci. Od tam so me poslali v lepo taborišče v Neapelj, kjer sem delal kot kuhar za dojenčke. In šele od tam sem leta 1951 odšel v Južno Afriko. Tega je že pol stoletja!

Žena mi je takoj uredila službo v gumarski industriji, kjer sem delal 32 let, nakar sem šel na svoje in še danes se ukvarjamo z izdelovanjem tesnil in drugih izdelkov iz gume.

Ste ob prihodu v JAR vedeli za še kakšnega Slovenca?

Po radiu sem slišal, da je prišla skupina Jugoslovanov, ki delajo v nekem rudniku. Med njimi je bil Bruno Kuret in šel sem ga obiskat. Še danes sva prijatelja. Potem sem kmalu spoznal Mirka Bizjaka, Boltarja, pa še pokojnega Toneta ...

Rudi Mladovan, v ozadju med drugimi fotografija Rudija in tovarišev na kamelah pred Keopsovo piramido

Ste se Slovenci kaj srečevali?

O, da, kar pogosto.

Na omari vidim nalepljene kar zanimive fotografije, ki pričajo o vašem živahnem življenju ...

Da, to so fotografije mene in mojega sina, pa fotografija nogometnega moštva moje tovarne v Ljubljani, kjer sem bil delovodja, jaz kot zmagovalec kolesarske dirke okoli Ljubljane in nas šest Primorcev, vojakov, na kamelah pri piramidah v Kairu leta 1942 ...

Kako ste se pogovarjali v svoji družini? Otroci čutijo v sebi kaj slovenskega?

Žena zna slovensko, otroci – dva sinova, hči in še posvojeni sin – pa niso hoteli, morda znajo le kakšno besedo. Sicer govorimo angleško. Z družino sem bil včasih doma vsako drugo leto, zato otroci

poznajo svoje korenine.

Zdaj bo že osem let, kar nismo mogli v Slovenijo, saj posel ni tekel in še ogoľjufali so nas. Zdaj gre posel spet bolje in načrtujem obisk doma prihodnje leto junija, pa tudi če bi si moral denar izposoditi. Hočem domov!!!

4. Johannesburg, 10. november 2001, Aleksandar Joković (1937) (pogovor v srbsčini)

/.../ Zelo sem vesel, da ste prišli. Rojen sem bil v Ljubljani (1937), saj je bil oče oficir JLA v topniški enoti. Tam je spoznal mojo mamo, Slovenko, in poročila sta se. Zaradi njegove službe smo se preselili v Belo Crkvo, Hercegnovi in nato v Beograd. Leta 1962 sem sam odšel oziroma pobegnil iz Jugoslavije in prišel do JAR. Vedno me je motilo, ko so me ljudje spraševali, ali sem Srb ali Hrvat ali kar že. Doma sta me starša vzgajala tako, da spoštujem vse ljudi na tem svetu. Zelo mi je žal za vse, kar se je zgodilo na tleh nekdanje Jugoslavije.

Kako ste šli čez mejo?

Odšel sem na Dansko, kjer je imel moj klub Crvena zvezda tekmo, hotel sem tam ostati, a so me ujeli in hoteli vrniti. Takrat sem pred Hamburgom ušel z vlaka in še enkrat so me prijeli. No, takrat je dal zame garancijo nek nemški trener, tako da sem tam ostal pet let. V tem času sem se prvič srečal s šovinizmom in sovraštvom med Srbi in Hrvati, imel sem celo nekaj težav. Vse to je prispevalo k moji odločitvi za preselitev v Avstralijo ali Kanado. Vsak konec meseca smo morali v nekakšno zbirno taborišče, kjer so izbirali izseljence. No, po neki drugi zvezi in priporočilu sodelavca sem se odločil za Južnoafriško republiko. Pisal sem pismo mami, da bi želel tja, ampak mama ni bila za to. No, kljub temu je prek očetovega poznanstva dobila nek naslov v JAR. Ko sem leta 1965 prišel tja, so me že prvi teden napadli temnopolti roparji, me zabodli in okradli. Takrat sem se spomnil, da je imela mama prav. No, vseeno sem s taksijem nekako prišel do družine na naslovu, ki sem ga imel. Niso mi kaj dosti pomagali, a sem se sam vseeno znašel. Delal sem v neki tovarni dve leti in pol, nato pa sem odprl lastno podjetje, ki je bilo kar uspešno. Imam dve hčerki (18 in 16 let) in življenjsko sopotnico, ki mi pomaga pri administraciji. Hčerkama nisem nikoli govoril o Srbiji, veliko pa sem jima pripovedoval o Sloveniji. Sicer pa ne govorita ne srbsko ne slovensko.

Ste še kdaj obiskali Slovenijo?

V Sloveniji sem bil samo še enkrat, ampak samo na letališču, na poti v Beograd. Žal nisem smel iz tranzitne cone, telefona pa nisem imel. Bil sem večkrat v Nemčiji zaradi posla, v Sloveniji pa ne, tudi v Srbiji skorajda nič. Bi pa seveda rad imel slovensko državljanstvo, vložil denar v Sloveniji in imel tam svojo hišo. Nikoli nisem ničesar ukradel, vedno sem veliko delal in pošteno služil svoj denar. V Ljubljansko banko v

Beogradu sem vložil veliko denarja, ampak zdaj te banke ni več in z njo tudi ne denarja ...

Koliko zaposlenih imate danes?

Razmere so danes precej slabše. Kot lahko vidite, imam veliko tovarno, ki pa je precej prazna, imam samo še osem delavcev. Podjetja vsak dan propadajo. Težava je v delovni sili, saj ni kvalificiranih zanesljivih delavcev. Velik problem je tudi kriminal, saj nikoli ne veš, od kod te bodo napadli, ne veš, ali ne boš ti naslednji ... To ni več država prihodnosti, zato bi rad vzgojil svoje otroke in jih odpeljal v Slovenijo. Sodeloval sem s slovenskimi podjetji, tudi z g. Pučnikom z Intertrada, vendar na drugi strani ni bilo pravega interesa. Osnoval sem celo podjetje Slovenia Trade (1991), ki pa je žal ostalo samo na papirju. Moja prizadevanja, da bi tu izvedeli kaj več o Sloveniji, so bila neuspešna. Možnosti je veliko – zakaj ne bi Slovenci tu prodajali usnjene galanterije, kristala itd.?

Imate še kakšno sestro ali brata?

Imam sestro, ki je bila prav tako rojena v Ljubljani, sicer živi v Beogradu, imam brata pomorca, ki živi v Kotoru, precej sorodstva pa imam v Ljubljani in Celju. Vedno sem bil bližje mami, ki me je tik pred slovensko osamosvojitvijo obiskala. Takrat mi je vsa srečna povedala, da se bo Slovenija, kot kaže, odcepila.

Ste v JAR srečali kaj Slovencev?

Slovence je težko najti. Bilo je veliko Srbov in Hrvatov, obstajal je celo klub, v katerega so zahajali vsi, vendar nikoli ni bilo prave sloge, veliko je bilo predvsem pijače, kockanja in celo nasilja. Mislim, da danes še obstaja hrvaško društvo, ki ima tudi svojo cerkev, za Srbe pa ne vem. Sam sem imel vedno preveč dela, da bi se komu pridružil. V zadnjem obdobju je prišlo veliko novih priseljencev iz Srbije.

6. Sasolburg, 10. 11. 2001, Tone (1937) in Pavla (1938) Kostanjevec

Pavla: Doma sem iz Dragovic pri Grgarju na Primorskem, kjer sem se rodila leta 1938. Danes temu kraju pravijo Grgarske Ravne. Tam je bilo nekoč kakšnih 25 naseljenih hiš, danes pa je skoraj vse prazno. Tudi moje sestrične so razseljene po vsem svetu. Bilo nas je šest otrok. Oče je še pred vojno sam odšel v Argentino. Dva brata partizana sem izgubila zadnje leto vojne, jaz pa sem pozneje, 17-letnica, odšla v Ljubljano k slepi sestri in kmalu potem našla delo v Iskri. V Iskri sem delala 10 let in stanovala pri različnih družinah, nekaj časa celo na podstrešju tovarne. V podjetju smo mladi začeli s folklorno in dramsko skupino. S Tonetom sva se srečala na folklori, ne med delom.

In vi, Tone?

Rodil sem se v Dolenji Nemški vasi pri Trebnjem leta 1937. V družini nas je bilo 13, a samo 9 nas je preživelo otroštvo. Moj stari oče je zaradi pijače napravil vse premoženje,

zato so se moji starši morali preseliti k teti in jaz sem se rodil dobesedno na poti med selitvijo. Ker je bila revščina velika, je oče lahko preživel samo pet otrok, šesti pa je moral od hiše. Prvi štirje so bili zato oddani bogatejšim kmetom v pomoč pod pogojem, da jih izšolajo, po končani osemletki pa so si otroci sami odločili življenjsko pot. Za menoj so prihajali na svet novi otroci in še kot majhen sem se bal, da bom kmalu moral od doma tudi jaz. Ampak zadnja dva bratca sta kmalu po rojstvu umrla, tako da sem jaz lahko ostal pri hiši. Po končani osemletki sem odšel na tehnično šolo in začel sodelovati pri folklorni skupini. Nekoč smo šli v okviru izmenjave folklornih skupin na Dansko, kjer sem stanoval pri neki gospe – ta je imela hčer, ki je takrat plesala v Sloveniji, pozneje pa se je poročila v Južni Afriki. No in ta hči nama je pomagala, da sva s Pavlo leto dni po poroki pristala v JAR.

V Iskri sem 10 let delal kot elektronski tehnik. Nekaj let sem se vozil z vlakom v službo in vstajal ob 2.30 zjutraj. V Iskri sva ugotovila da vsaj nekaj let ne bova mogla dobiti stanovanja, zato sva se leta 1965 odločila za tujino. S potnimi listi sva kot turista odšla na Dansko, kjer sva ostala devet mesecev in z velikimi težavami le prišla v JAR, tu pa naju je že čakala hči gospe z Danske. Od vsega začetka sva v Sasolburgu, kjer sem se že po treh dneh zaposlil v tovarni SASOL, kjer predelujejo premog v vse vrste ogljikovodikov. Po treh tednih pa sva si že izbrala hišo.

Kako je bilo na začetku, ste se hitro privadili?

Tone: Pavli je bilo zelo težko. Bila je sama doma, jezika ni poznala itd. Jaz sem bil cele dneve zdoma, saj sem se ob delu še dodatno šolal, ker mi niso priznali izobrazbe iz Jugoslavije. Ob prihodu nisva imela ničesar, denarja je bilo komaj za majhen hladilnik in za mizo v kuhinji.

Pavla: Ves čas sem samo jokala in se jezila na Toneta, kaj je naredil z mojim življenjem. Počutila sem se, kot bi me odpeljali v puščavo in me spustili z letala sredi ničesar. Imela sva hudo domotožje in šest let nisva vedela, kako se bova na koncu koncev odločila. Po šestih letih sva odšla za tri mesece v Slovenijo in takrat sva ugotovila, da se bo treba odločiti in si nekje pač ustvariti dom. Takrat sva se odločila za JAR.

Tone: K sreči sva kmalu spoznala neko angleško družino in še druge ljudi, tako da je bilo vključevanje v družbo vendarle lažje. Po treh letih sva dobila tudi hišo, ki je bila večja in bližje tovarni. V njej živiva še danes. 20 let sem se prebija od radiomehanika do inženirskega naslova, v tem času sem dobil od podjetja tudi avtomobil.

Kakšni so bili sicer stiki z domovino, ste bili pogosto doma?

Tone: Hodila sva kar pogosto, Pavla je šla večkrat sama z otrokoma. Moji bratje in sestre si ne upajo sem doli, Pavlina sicer slepa sestra pa je bila tu že 13-krat po nekaj mesecev. Zdaj si zaradi kriminala tudi ona ne upa.

Kako ste doma govorili z otrokoma?

Pavla: Doma smo govorili slovensko in zdaj oba, Marjeta in Marko, govorita slovensko. Na ulici in v šoli ni bilo nobenih težav, takoj sta se naučila angleško in

afrikansko (različica flamščine).

Tone, vi ste tudi slikar ...

Da, vedno sem bil dober za risanje in slikanje. Imel sem že 16 razstav, na prvi sem prodal polovico slik, zdaj pa se ne prodajajo več tako dobro. Če mi Bog nakloni v življenju naslikati še 200 slik, bom slikal zelo počasi, sliko ali dve na leto ...

Poslikal sem tudi tukajšnjo katoliško cerkev, in sicer vitraže, pa tudi nekaj lesenih kipov sem izdelal.

Ste srečali kaj Slovencev?

Skoraj nič. Spoznali smo eno družino, v Johannesburgu smo spoznali še nekoga, pa ga nismo več videli ... Šele v zadnjih letih smo uspeli navezati stik in zdaj sva zelo zagnana, zato tudi pripravljava srečanja, ki bodo od zdaj naprej bolj pogosta. Najprej sva imela samo 15 naslovov. Vsem sva pisala, naj nama odgovorijo, če poznajo še koga, pa ni skoraj nihče odpisal. Šele po treh letih in številnih telefonadah nama je uspelo, da sva zbrala okoli 40 naslovov in na pobudo dr. Žigona smo marca 2002 ustanovili Društvo Slovencev v JAR. Prepričana sva, da je še kakšnih 100 družin Slovencev v tej državi, za katere še ne vemo.⁵⁰

Razmišljate o vrnitvi v Slovenijo?

Razmere tu so vedno slabše. Okoli milijon mladih belcev naj bi že zapustilo JAR, večinoma so šli v Kanado in Avstralijo. Belci so konservativni in nočejo, da bi se otroci mešali s temnopoltimi. Tu je še »afirmative action« – pravilo, po katerem dobi državno službo najprej temnopolta ženska, nato temnopolti moški, potem »coloured« (mulati) ženska oz. moški, za njimi pridejo na vrsto Indijka in Indijec in šele na zadnjem mestu belka oz. belec (Evropejec). Kvalifikacije in izkušnje niso več glavno merilo – gre za nekakšno ustvarjanje ravnotežja in da se popravi krivica, ki jo je apartheid povzročil temnopoltim v preteklosti. Najina dva odrasla in poročena otroka v takih razmerah tukaj ne vidita

Pavla in Tone Kostanjevec ob družinskem avtoportretu

⁵⁰ Zadnji stavek je bil dodan ob avtorizaciji, saj v času opravljanja intervjuja društva še ni bilo, tisti dan smo se skupaj s Kostanjevecema pripravljali na prvo srečanje Slovencev. Op.: Z. Ž.

prihodnosti. Sin se bo v kratkem preselil v Cape Town in razmišlja o selitvi v Slovenijo, izselila bi se rada tudi hči z družino. Midva se bova morala najprej prepričati, da sta družini najinih otrok v redu, šele nato bova razmišljala o preselitvi. Pa še to je veliko vprašanje, saj so tukajšnje pokojnine dvakrat premajhne za življenje v Sloveniji, tam tudi nimava stanovanja itd.

7. Sasolburg, 11. 11. 2001, Franc Pirc ml. (1979) (pogovor v angleščini)

Star sem 22 let. Moj oče, star je 53 let, je iz Kranja. Tu se je poročil z mojo mamo, ki je angleško govoreča Južnoafričanka. Imam še dve starejši sestri, ki jima je 31 oziroma 33 let. Slovensko ne govorimo, se pa, še posebej v zadnjih letih, ko sem odrasel, sam počutim zelo »slovensko« in zelo rad bi odšel živeti v Slovenijo. Tam sem bil pred dvema letoma in zelo mi je bila všeč. Poleg tega pa imam do Slovenije še poseben, čustven odnos.

Kako si se počutil v Sloveniji – kot tujec ali tudi nekoliko kot Slovenec?

Vsekakor sem čutil pripadnost tej deželi, del nje, zdela se mi je znana in v kulturnem smislu sem se hitro udomačil. Sploh ker sem veliko tega doživljal že tu v Afriki, prek očeta – na primer kuhinja, pa nekateri slovenski prijatelji, ki jih imamo tu.

Je oče pogosto obiskoval domovino?

Včasih, ko je bila še živa njegova mama, da. Potem nekoliko manj, no, v zadnjih dveh letih pa spet.

Bi ti odšel živeti tudi v kakšno drugo državo ali te mika prav Slovenija?

Moj oče je Slovenec in Slovenija je na prvem mestu. Čakam prvo priložnost za odhod tja in rad bi se naučil slovenščine.

8. Johannesburg, 13. 11. 2002, Willy Krevatin (1936), hči Tatjana

(pogovor v slovenščini in angleščini)

Rojen sem bil v Trstu leta 1936, živel pa sem v kraju Bane. Hodil sem v slovensko šolo v Rojanu, kjer sem se tudi izučil za strojnika. Bratranec je z dekletom hotel oditi in tako sem tudi jaz hotel z njim. Ampak bratrančevo dekle je zanosilo in ostala sta doma, jaz pa sem odšel v JAR – sam. Najprej sem prišel v Durban, od tam pa v Kemton park pri Johannesburgu. To je bilo leta 1956. V železniškem podjetju sem se tri mesece učil angleško in afrikansko, potem pa sem dobil službo natakarja na letališču v Johannesburgu.

Po sedmih letih sem spoznal svojo ženo. Delo sem nadaljeval v jeklarni, nato pa sem postal mehanik. Bil sem tudi potapljač. Zdaj kaj naredim, če me prosijo, sicer

pa sem v pokoju. Vse, kar sem ustvaril, sem ustvaril s svojimi rokami in nihče mi ni pomagal, zato sem danes zadovoljen. Imam tri hčerke. Tatjana, ki je z nami, je stara 36 let, druga je leto mlajša, tretja pa ima 28 let.

Kakšen je bil prihod? Kaj ste pravzaprav pričakovali?

Ko sem bil mlad, sem bil precej »divji«, tako sem tudi Afriko vzel predvsem kot avanturo. Sploh si nisem predstavljal, kako zgleda ta celina, videl sem jo samo na zemljevidu. Najprej sem štiri leta delal na letališču, večinoma med belci, tako da ni bilo hude spremembe. Sicer pa sem se dobro znašel tudi zaradi znanja jezikov. Govorim slovensko, italijansko, angleško, flamsko in portugalsko – slednjega sem se naučil »v postelji«, imel sem namreč portugalsko dekle.

Ali ste srečali tudi kaj Slovencev?

Poznal sem samo Koširja in Bizjaka, pa Mladovana.

Koliko ste imeli stika z rodnim krajem? Kdaj ste odšli prvič nazaj, domov?

Jaz sem pisal, vendar mi bratranec ni nikoli odpisal. Odgovorili so mati, oče, tete. Prvič sem odšel nekje leta 1959, in sicer službeno, samo do Rima, kamor me je prišla obiskat mama. Na letalu, na katerem sem takrat delal, so bili Italijani, Grki, Nemci, tudi Slovenci. Prav domov sem šel nekje 1963. leta, kasneje pa sem prišel tudi z ženo leta 1971. V Sloveniji in na Tržaškem so bile tudi vse tri hčere.

Vaši otroci ne govorijo slovensko. Je to težko za vas?

Niti ne, res pa je, da je hudo, če nimaš s kom govoriti maternega jezika. Če govoriš sam s sabo, pa lahko kdo pomisli, da si nor.

Tatjana, ti razumeš slovensko?

Ne prav veliko. Govorimo svojo afrikanščino (flamščino), pa tudi angleščino, imam kar nekaj angleško govorečih prijateljev.

Kakšna je bila tvoja slika o očetovi domovini? Kaj si pričakovala in kako je bilo v resnici?

Vse je bilo zelo lepo, dežela, ljudje ..., zmotilo me je le to, da Italijani z menoj niso hoteli govoriti slovensko. Sicer smo se v vasi počutili precej domače, saj so vsi vedeli, od kod prihajam, in so mi vedno priskočili na pomoč. Spomnim se tudi obiska v Tomaju, kjer me je očetov prijatelj odpeljal v zvonik, od koder sem posnela vinograde in vas. Ljudje v Sloveniji se mi zdijo zelo navezani na družinsko življenje, radi pomagajo, boljši so kot Južnoafričani.

Čutiš v sebi tudi kaj slovenske krvi? Te morda zanima odhod v Slovenijo?

Čeprav je moj oče formalno v Italiji, se gotovo ne počutim Italijanke in v Italiji se ne počutim domače. Bila sem v Rimu, Milanu, pa mi ljudje niso bili všeč. Na nek način se res počutim tudi Slovenko, gotovo sem bolj Slovenka kot na primer Italijanka.

Tudi tu vedo, da nisem standardna bela Južnoafričanka, že zaradi »ruskega« imena Tatjana. Vsem moram dopovedovati, kje je Slovenija.

9. Johannesburg, 13. 11. 2001, Frenki Babnik (star blizu 40 let)

(pogovor v angleščini – odlomek)

/.../ Da, bil sem že v Sloveniji, saj sem tam študiral, in sicer v Ljubljani, na tehnični šoli. Poslali so me starši, s katerimi smo sicer takrat živeli v Zambiji. Bilo je kar težko. Novo okolje, novi prijatelji ... In ko sem se vrnil, ista zgodba. Z nekdanjimi prijatelji smo se v petih letih precej odtujili.

Kdo so bili vaši prijatelji v Zambiji?

Šlo je večinoma za otroke belih priseljencev iz Evrope in vsi smo imeli precej podobne zgodbe. Daleč največ je bilo Britancev oziroma belih Južnoafričanov. Vsi ostali, razen navedenih, smo v veliki meri ohranjali svojo etnično identiteto. Sicer pa so največ veljali Britanci, potem Afrikanerji (Buri), tisti, ki smo prihajali iz komunističnih držav, pa nismo veljali kaj dosti ... Ampak ni bilo tako hudo, razen tega, da si moral bolj dokazovati svoje kvalitete.

Kakšni so bili občutki ob prihodu v Slovenijo? Ste si tako predstavljali?

Bilo je zeleno. Zeleno, zeleno, zeleno. Preveč zeleno. Živel sem pri sorodnikih. Sošolci oziroma vrstniki so me sicer sprejeli čisto normalno, ne kot kakšnega tujca. Potem sem bil še enkrat v Sloveniji in rad bi še kdaj šel. Živet pa bi šel tja samo v primeru res hude sile ...

KENIJA

1. Nairobi, 14. 11. 2001, Majda Povoden - Nginja (rojena v 40. letih), sin Sashi (1975)

Ga. Povoden je v Ljubljani študirala arhitekturo. Med študijem je spoznala svojega moža, Kenijca, se poročila in v Sloveniji rodila prvega sina Nichija. Po preselitvi v Kenijo je rodila še dva sinova, Branchija in Sashija. Najstarejši, Nichi, živi v Sloveniji, Sashi se je ravnokar vrnil s triletnega bivanja v Sloveniji, Branchi pa je poročen s Kenijko in slovensko razume, govori pa ne najbolje.

/.../ Sama sem se že velikokrat spraševala, zakaj pride do tega, da si v deželi, v kateri se preseliš, tako želiš svoje domovine, ko pa prideš domov, si spet želiš tja, kjer je tvoja nova domovina. Kaj je pravzaprav domotožje? To občutim jaz, pa tudi moji sinovi, čeprav seveda na precej drugačen način, ker so zrasli v drugačni kulturi kot jaz.

Kako je bilo ob prihodu? Ste doživeli hud kulturni šok?

Že preden sem se sem preselila, sem se zavedala, v katero in kakšno deželo odhajam. O Keniji sem zelo veliko prebrala in ker me je zanimala politika oziroma politična sociologija, sem bila na tekočem tudi z afriško politiko. Mož je bil agronom, zato smo bili po prihodu v Kenijo nastanjeni na neki agronomski postaji na deželi. Zame je bil pravzaprav večji šok prav to, torej prehod iz mesta, v katerem sem rasla in živela, na deželo. Rada imam mesta, hiše, saj sem arhitektka. Na deželi je bilo sicer čudovito, lahko bi celo rekla, da so kraji spominjali na Slovenijo, vendar je bilo polno polj, gozdov itd., jaz pa sem mestni človek.

Imela sem hudo domotožje, zato sem kljub drugačnim načrtom – najprej sem si hotela privoščiti tri mesece počitnic – kmalu odšla v službo.

Kmalu smo se preselili v Nairobi, jaz sem se zaposlila v nekem večjem podjetju, v katerem sem delala 25 let, preden sem začela s samostojnim delom. Ker smo gradili po vsej državi, sem imela veliko stika z ljudmi in njihovimi običaji in to je bilo zelo zanimivo in koristno. Namreč, vsakdo je rojen v neki kulturi in običajno mislimo, da je ta edina prava in najboljša. Potem pa greš v svet in spoznaš, da obstajajo še drugačni načini življenja, vse skupaj vidiš z druge strani. Ugotoviš, da imajo tudi ti ljudje svoj prav, svoje razloge – od načina oblačenja pa do vzgoje, arhitekture itd.

Na primer mnogoženstvo. Življenje je bilo velikokrat težko, prišla je suša in začele so se vojne med plemeni – za hrano, za preživetje. Da bi se moške bolje borili, bili med seboj bolj povezani, so od določene starosti naprej živeli skupaj, v fantovski skupini. Enako je bilo potem z dekleti. Vse je bilo podrejeno skupini, tudi čustva, lastnina, kajti le na ta način je posameznik lahko preživel. Zato je bilo tudi dokaj normalno, da je žena ugotovila, da sama ne zmore vsega in je možu predlagala, naj vzame še eno ženo, morda njeno najboljšo prijateljico. Poleg tega je bilo mož manj, ker so izgubljali življenja v bojih.

Kako so vas, Evropejko, sprejeli moževi sorodniki in drugi Afričani?

Tu je navada, da mati ne sme stanovati pod isto streho kot odrasli sin. Ko naj bi naju moževa mama obiskala v Nairobiju, je nastal problem, kako naj naju obiše, če pa bo morala spati pod isto streho kot midva. A k sreči je bila zelo inteligentna. Vseeno je prišla in brez najmanjših zadreg stanovala pri naju, češ da so v mestu navade pač drugačne. Tudi prehrabene in vse druge navade je prilagodila mestnim. Tako je tudi mene sprejela, zelo dobro sta se razumeli celo z mojo mamo, ko je ta prišla na obisk.

Doma, v Sloveniji, je bilo sprva nekoliko hudo, kar razumem. Televizija prikazuje skoraj samo slabe novice – shujšane lačne otroke, vojne itd., zato si Afriko podzavestno predstavljamo kot tako. Moji sicer niso bili proti moji zvezi, pač pa so bili zelo zaskrbljeni, da grem v Afriko. Ko pa so prišli sem na obisk in ugotovili, da so zadeve drugačne, je bilo vse v redu, še več, postali so neke vrste »ambasadorji« Kenije v Sloveniji, vsem so razlagali, da ni tako hudo. Moja mama je bila tu trikrat po več mesecev, oče je hotel celo ostati tu za vedno ...

Sicer pa je v Keniji veliko kultur in razlike med njimi so lahko zelo velike. Priseljenec spozna to različnost in začne razumeti in spoštovati vse, vsaka značilnost ima svoj vzrok, tako v Keniji kot v Sloveniji.

Kakšni so stiki med tukajšnjimi Slovenci oziroma Slovenkami?

Slovenke, ki tu živimo, veže podobna usoda in tudi starost, tako da smo dobre prijateljice. Rade se dobivamo, čeprav je včasih težko, ker je Nairobi vendarle velik, vsaka ima veliko svojega dela itd. Zanimivo je, da se naši otroci zelo zanimajo za slovenstvo in Slovenijo. Ko bi videli, kako srečen je bil Sashi, ko je dobil slovensko državljanstvo oziroma potni list ...

Me smo že nekoliko v letih in razmišljam, kaj oziroma kdo bo ostal za nami tu, v Keniji. Ker imajo naši otroci vez s Slovenijo, bodo tudi oni, ker bodo skoraj gotovo ostali tu, širili slovensko kulturo, kolikor je imajo v sebi. Branchi na primer bolj s težavo govori slovensko, ker skoraj nima s kom govoriti, svojo ženo, Kenijko, pa uči slovenščino in jaz z njegovo hčerko, torej mojo vnukinjo, govorim slovensko ...

Sashi je rojen leta 1975 v Keniji. Sredi 90. je odšel študirat medicino v Rusijo, v Moskvo, in tam ostal tri leta. Bila je dragocena izkušnja, spoznal je tudi, kaj je rasizem,

saj je postal tarča tamkajšnjih obritoglavcev. Nato je odšel za tri leta v Slovenijo, kjer je prav tako študiral in delal. Govori torej slovensko, angleško, rusko, svahili, francosko in še dva lokalna afriška jezika.

Sashi, kako dojemaš svojo dvokulturnost?

Že pred daljšim bivanjem v Sloveniji sem bil tam kar nekajkrat, vendar sem se v Kenijo vračal z drugačnimi občutki kot zdaj, ko sem tam živel tri leta. Zdaj mi kar nekaj manjka. Privadil sem se drugačnemu življenju, spremenil sem se, medtem so se spremenili tudi moji tukajšnji prijatelji. Sicer smo ohranili prijateljstvo, vendar so naši načini življenja postali precej različni. Po približno letu dni v Keniji še ne vem točno, kje sem. Nekoč sem čutil nekaj slovenske kulture, navijal sem za Slovenijo v raznih športih itd., vendar to ni bilo isto kot sedaj. Po treh letih sem resnično začutil slovenstvo.

Ker sem v Keniji treniral rugby, sem v Sloveniji tudi igral za slovensko rugby reprezentanco. Tam ni bilo nikakršnega rasizma, nasprotno, bil sem deležen veliko resničnega prijateljstva.

Zdaj imam v Sloveniji prijatelje, trenutno se z njimi razumem bolje kot s tukajšnjimi, in čutim se resnično povezanega z njo. Nekoč sem se v Sloveniji počutil kot turist, zdaj ne več. Včasih smo se ob obiskih z brati družili predvsem s sorodniki in podobno, zdaj pa z mnogimi prijatelji, ki sem jih spoznal v času svojega bivanja tam.

Zanimivo je, da imajo vsi, ki se vrnejo s študija v tujini, nekoliko drugačno mentaliteto.

2. Nairobi, 16. 11. 2001, Nushka Muinde (rojena v 40. letih)

Ga. Muinde je v Kenijo prišla pred 32 leti. Ima prav tako tri odrasle otroke.

Hči, ki je slikarka, živi v Kaliforniji (ZDA) in bi zelo želela razstavljati v Sloveniji. Pogovor je bil bežen, spoznaven, saj ni bilo dovolj časa za daljši zmenek.

/.../ V časih nekdanje Jugoslavije je bilo tu veliko Slovencev, gotovo okrog 50. Bilo je namreč veliko predstavnikov slovenskih podjetij. Največkrat smo se dobivali na jugoslovanskem veleposlaništvu oziroma v rezidenci veleposlanika. Tiste, ki smo bile poročene s Kenijci, smo bile sicer drugačne »kategorije« ... Zdaj smo tu me štiri, pa g. Zlatko, v Tanzaniji je še ga. Vinani, pa ga. Čidzero v Zimbabveju, za druge pa ne vem. Morda je še kje kdo »izgubljen« in nihče ne ve zanj ...

Prišla sem v mesto in zato s prilagajanjem ni bilo nobenih težav, saj so vajeni tujcev. Drugače bi bilo morda na deželi. Bivanje v tej deželi mi je gotovo koristilo, tudi v profesionalnem smislu. Tako sem bila navzoča pri številnih obredih lokalnih vračev, ki imajo svoj pristop do zdravljenja npr. depresije. Sicer pa sem ostala čista Slovenka, tukajšnja kultura moje osebnosti ni bistveno spremenila.

3. Nairobi, 15. 11. 2001, Silva Owure Drnovšek (1944)

Rojena je v Zagorju, sicer je živela v Rogaški Slatini, študirala pa v Mariboru. V Kenijo je prišla leta 1974. Ima dva odrasla sinova in hčer. Večina družine je sicer živela v Zagrebu.

Prvi sin se je rodil v Sloveniji in je prišel v Kenijo kot otrok in še ni znal svahilija. Doma so nekaj časa govorili slovensko, vendar zdaj govorijo svahili ali angleško. Mladi še kar dobro razumejo slovensko, vendar ne govorijo. Silva je bila v Sloveniji nazadnje ob smrti staršev, potem pa ne več.

/.../ Ob prihodu je bilo kar težko, vse je bilo drugače. Najprej smo živeli v Mombasi. Morali smo imeti rešetke na oknih, stražarja pred hišo, v kateri sem bila največ časa sama, saj je mož delal na terenu. Drugačna je bila tudi kultura, različne vere itd. Leta 1983 smo prišli v Nairobi. Ves čas je bilo težko, saj nisem mogla dobiti službe, ker sem prišla iz »komunistične« države. Težave sem imela tudi z državljanstvom. Ko sem leta 1984 dobila kenijsko državljanstvo, sem dobila tudi službo, in sicer kot učiteljica. Nekoč smo imeli tu veleposlaništvo, kar je bilo zelo v redu. Zdaj imamo težave – Henry, najstarejši sin, ni mogel študirat v Indijo, ker nima potnega lista. Moji otroci so zelo jezni zaradi tega, saj jim nikakor ne uspe dobiti slovenskih potnih listov, tu pa zdaj nimamo nobenega diplomatskega predstavništva.

... Mladi bi radi šli iz Kenije, radi bi šli pogledat Slovenijo in morda bi tudi tam ostali. Stike s Slovenijo bomo v vsakem primeru ohranili in tudi jezika ne bomo pozabili. Ko je Slovenija igrala na nogometnem evropskem prvenstvu, so bili otroci strašno navdušeni ...

Ga. Silva je tudi pisno odgovorila na moje pismo z okvirnimi vprašanji.

Kratka življenjska zgodba

Doma sem iz Rogaške Slatine, rojena leta 1944 v Zagorju ob Savi kot hčerka Hinka in Elze Drnovšek. Moj oče je bil steklar. Leta 1965 sem končala učiteljske v Mariboru in se zaposlila kot učiteljica na osnovni šoli Zibika pri Mestinju v Šmarju pri Jelšah.

Zadnje leto na učiteljski sem spoznala svojega moža Henryja Wirrosa Owureja iz Kenije, ki je študiral na visoki strojni šoli v Mariboru in je diplomiral kot mehanični inženir leta 1973. V tem času sva se poročila in rojena sta bila sinova Henry Vlado Owure (1967) in Tommy Owure (1971), hčerka Betty Susan je edina, ki je bila rojena v Keniji (1978). Moja družina je mojega moža sprejela zelo lepo, moj oče mu je bil vzor in moji starši so bili zelo navezani na vnuke. Delno je tudi živel z menoj v Zibiki.

Leto dni po moževem odhodu v Kenijo sem se tja preselila tudi jaz, skupaj z otroki (1974). Takoj sem spoznala, da je način življenja čisto drugačen – socialni razredi, služabniki, nočni čuvaji, zasebne/državne šole in bolnice, plemenske tradicije itd.

Zame kot Evropejko je bilo gibanje zelo omejeno.

Počasi sem spoznavala načine življenja različnih ras (domačini, Azijci, ljudje z Zahoda) in se počasi prilagajala. Družabnega življenja ni bilo veliko, morda obiski ob nedeljah ali sobotah, in zabave v zelo ozkem krogu, največ z mešanimi zakoni. Tudi otroci so obiskovali isto šolo in se tako medsebojno spoznavali.

Otroke smo vzgajali v slovenskem duhu, govorimo slovensko, otroke sem tudi učila slovenske narodne pesmi in poslušali smo domačo glasbo. Moževi klanski starešine so dvignili vso plemensko tradicijo z moje družine, tako da otroci ne poznajo njihovega jezika (luo – ob jezeru Victoria) in tudi ne običajev, kar mi je zelo pomagalo, ko je mož leta 1992 umrl v prometni nesreči in sem imela proste roke, da delam po naših, katoliških običajih. Plemenske tradicije sicer pripisujejo ženi zelo majhno vlogo, glavno besedo ima starešina klana.

Težave sem imela tudi s službo, ker sem prihajala iz »socialistične« države. Zaposlena sem bila le tu in tam – honorarno. Zahodna propaganda je učila, da so izobrazba, učenje, način življenja itd. boljši od našega. Težave sem imela tudi, ker nisem bila kenijska državljanica, državljanstvo in službo pa je bilo brez podkupovanja težko dobiti. Končno sem leta 1984 dobila državljanstvo in službo, zaposlena sem bila kot učiteljica kemije in biologije na gimnaziji. Imela sem stike z otroki vseh razredov, pogovarjala sem se s starši, dejavno sodelovala v različnih organizacijah zunaj šole itd., kar mi je zelo pomagalo pri prilagajanju okolju in pridobivanju novega kroga prijateljev z različnih koncev Kenije. Tudi moje gibanje je postalo bolj svobodno, saj so ljudje po mojem vedenju spoznali, da sem ena od njih. Kot učiteljica danes srečujem svoje nekdanje učence na raznih položajih, kar mi pomeni osebno zadovoljstvo, pomeni, da sem priznana in da je moje znanje, ki sem ga pridobila v Sloveniji, enakovredno zahodnemu. Po moževi strani z vasjo nismo imeli veliko stikov, ker otrok ni hotel prestrašiti s plemenskimi običaji, ceremonijami itd., saj so bili v njih še elementi »čarovništva«. Čeprav te tradicije počasi izumirajo, se tu in tam še pojavljajo. Po moževi smrti smo podedovali zemljo, tako da je pokopan v lastni zemlji, z otroki pa smo napravili domačijo. Večkrat na leto gremo tja (400 km od Nairobijskega jezera), da jo uredimo, da otroci srečajo sorodnike itd. Opazila sem namreč, da o njih ne vedo skoraj ničesar, sprejeti pa so bili z veliko častjo. Danes tako že malo govorijo jezik luo, lahko se pogovarjajo s starejšimi in so dejavni v klanski organizaciji ter na ta način pomagajo pri izboljševanju življenja na vaseh. To je kenijski del njihove identitete.

Vendar, ko so v Naribiju, so »mzungu« – belci – luo in prihajajo v konflikt z lastno istovetnostjo, kar se kaže pri sklepanju prijateljstev ali iskanju službe. Plemena zahtevajo tudi »dowry«, plačilo za dekle, ki bi jo hoteli poročiti, in zahtevajo spoštovanje nekaterih običajev. To je za otroke velika ovira, saj se je ta običaj skomercializiral in bi kot »mzungu« morali plačati še več. Višino odkupnine za dekle seveda določi klan.

V moji družini smo ohranili slovensko identiteto z govorico, poslušamo pesmi, obiskujemo se med sabo, jaz berem knjige, sinova pa zelo navdušeno sledita slovenskemu športu, predusem nogometu. Naši otroci so še ohranili slovensko identiteto, saj je bila v nas starših slovenska zavest zelo močna, pri čemer so nas podpirali tudi naši možje. To slovensko identiteto bi bilo možno ohraniti na ta način, da bi ustvarili celico slovenskih rojakov in navezali stike z ministrstvom za kulturo ter promovirali slovensko kulturo prek tiska, filmov o Sloveniji, športa itd. Dobrodošle bi bile tudi izmenjave obiskov kulturnih skupin.

K ohranitvi slovenskega jezika bi veliko pripomogla možnost, da bi naši otroci in njihovi potomci lahko odhajali študirat v Slovenijo. Čutijo se zapostavljeni, ker njihovi prijatelji dobijo pomoč iz matičnih držav, Slovenija pa je na naše otroke v Afriki pozabila. Naši otroci bodo nadaljevali z našim delom v Afriki oziroma Keniji, ostali bodo »ambasadorji« slovenskega jezika, kulture in znanosti.

Z rodno Slovenijo imam stike prek dopisovanja s prijatelji in sestro. Starši so umrli, pred tremi meseci je umrl še brat. Uradne zadeve sicer naslavljam na ministrstvo za zunanje zadeve, drugih stikov s slovensko državo pa nimam.

4. Nevenka in Roman Biondič, Nairobi, Masai Mara, 17. april 2003

(Besedilo je po elektronski pošti prispelo tik pred oddajo rokopisa.)

Pozdravljen Zvone!

Najprej se opravičujem za malo pozen odgovor, ker sva bila te dni zelo zasedena. Lepo se zahvaljujema za posredovani naslov gospe Majde, ki jo obiščeva to nedeljo. O društvu Slovencev sva že slišala nedolgo po najinem prihodu v Kenijo, vendar nisva uspela vzpostaviti stika. Zato sva se novice o društvu zelo razveselila, ker nas je očitno kar nekaj tukaj.

Drugače vam z veseljem pomagava s podatki za vašo knjigo, kolikor lahko, seveda.

Na večino vprašanj žal ne moreva odgovoriti, ker sva v Keniji šele malo več kot leto dni, lahko pa na kratko opiševa, kako in zakaj sva se pojavila tukaj.

Roman je doma iz Poljanske doline, natančneje iz Gorenje vasi. Jaz sem iz Domžal. V Kenijo sva prišla 18. januarja 2002.

Najin prvotni načrt je bil izgradnja majhnega campa v Masai Mari na ozemlju domačinov, ki sem jih spoznala leto prej na svojem popotovanju po Vzhodni Afriki. Skupaj s fantom sva se odločila, da poskusiva svojo srečo tukaj, saj sva še mlada in s svojima službama doma nisva bila najbolj zadovoljna.

Tri mesece sva tako najprej preživela v Masai Mari, kasneje pa sva se preselila v Nairobi. Tu sva odprla turistično agencijo z namenom, da pripeljeva sem čim več turistov iz naše bivše Juge. Začela sva s slovenskim trgom, kjer sva izdala svoj katalog in sedaj upava na najbolje. Trenutno poskušava z marketingom še na Hrvaškem in v Srbiji.

Novemu okolju se je težko prilagoditi, vsaj prvih nekaj let, po besedah ostalih priseljencev. Navade tukajšnjih ljudi so zelo drugačne od naših in predvsem to je tisto, kar nama otežuje situacijo. Sem sva prišla s poslovnim namenom, kar pa je izredno težko, saj sva popolna tujca v tem zelo drugačnem svetu. Ker tukaj ni veliko Slovencev (vsaj midva nisva do danes spoznala nobenega), je zadeva še težja, saj resnično nikogar ne moreš vprašati za nasvet. Počasi se seveda prilagajava, vendar za vse skupaj potrebuješ veliko volje in potrpljenja. Tukaj sva najbolj navezana na skupnost Masajev, v kateri sva preživela prvih nekaj mesecev, in jih imava kot svojo družino tukaj v Keniji. Tam sva se avgusta tudi poročila na tradicionalni način. S Slovenijo imava vsakodnevne stike, vendar večinoma le preko interneta. V juliju pa

Izseljenci o sebi

pricakujeva dojenčka, tako, da bo še en Slovenček več. Rodit najverjetneje pridem v Slovenijo. Mislim, da je to vse, na kar lahko odgovoriva, in upam, da sva vsaj delno pripomogla k vaši raziskavi. Hvala še enkrat za posredovani naslov in vedno naju lahko vprašate, če vas še kaj zanima.

Lep pozdrav,

Nevenka in Roman Biondič

JORDANIJA

S Slovenkami v Jordaniji sem kljub neobetavnim začetkom navezal kar nekaj stikov, pa čeprav iz Slovenije. Tako sem se najprej obrnil na častnega konzula RS v Jordaniji, opravil informativni pogovor z eno od jordanskih Slovenk in njeno hčerko v Ljubljani poleti 2001, intervju poleti 2002, prejel pa sem tudi pismo.

1. Ljubljana, avgust 2001: Meta Hiasat

Kratek povzetek pogovora

Ga. Meta Hiasat je doma iz Ljubljane, kjer je končala prvo stopnjo ekonomske fakultete. V Ljubljani se je tudi poročila z Jordancem, ki je tu študiral in doštudiral medicino, in se v Jordanijo preselila leta 1970. Tistega leta je tja prišlo osem Slovenk in vse so štele čez 30 let. Začetek v Jordaniji je bil težak, saj je dežela kulturno precej drugačna, 85 odstotkov je muslimanov, 15 odstotkov pa pravoslavni in katoliških kristjanov.

Doma je z otroki vedno govorila izključno slovensko, enako tudi druge Slovenke. Celo moževi starši so se naučili nekaj slovenskih besed, uporabnih predvsem pri varstvu otrok.

Z drugimi Slovenkami so ostale prijateljice in že 30 let se dobivajo zdaj pri eni, drugič pri drugi. Včasih so Slovenci med seboj kontaktirali tudi prek jugoslovanskega veleposlaništva, ki je prirejalo prireditve. Zdaj je v Amanu nov »jugoslovanski« klub, v katerem prevladujejo predvsem Srbi, Slovenke pa tja ne gredo rade.

Po oceni ge. Hiasat je v Jordaniji 15 do 20 Slovenk.

2. Aman, 19. maj 2002: Ani Attar, Jordanija (elektronsko pismo)

Spoštovani gospod Žigon,

precej časa je že poteklo, odkar nam je naš tukajšnji častni konzul razdelil Vaše pismo z željo, da Vam čim prej odgovorimo. Žal je res obležalo v predalu. Ampak držala se bom pravila: boljše pozno kot nikoli.

Spoštujem ljudi vaše vrste, zato bom odgovorila na vaša vprašanja, in upam, da vam bom s tem kaj pripomogla pri vašem delu .

Torej moja zgodba.

V Jordanijo sem prišla leta 1973. Kaj me je prineslo sem? Ljubezen, seveda. Z možem sva študirala na medicinski fakulteti. On medicino in jaz stomatologijo. Po nekaj letih nihanja, kje naj bi se ustalili, je zmagala Jordanija. Sem sva prišla z dvema hčerkama, pod južnim soncem sta se rodila še dva sinova. Prva hčerka je diplomirala iz fizike in magistrirala iz filozofije, druga je stomatologinja, prvi sin je ekonomist in dela magisterij iz international hospitality management v Švici, najmlajši pa je še študent elektronike. Moj soprog je bil ginekolog, a je žal že pred desetimi leti zapustil ta svet. Jaz delam v svoji privatni kliniki.

Kako sem se prilagodila? Nisem imela velikih težav. Res so druga kultura, druge navade, druga vera, drug jezik, drugačen humor itd. Moževa družina me je zelo lepo sprejela; so precej napredni, drugače pa smo si življenje uredili po svoje. V tem svetu, recimo v Amanu, je veliko načinov življenja, mi smo si pač izbrali takega, ki nam ustreza. V veliko pomoč so mi bile Slovenke, ki so že živele tukaj. Sedem do osem se nas že vsa ta leta redno srečuje. Nekoč z otroki, ko so bili še majhni, zdaj bolj same, ob raznih priložnostih se pa srečamo tudi z mlajšo generacijo, kmalu bo tu tudi tretja.

Seveda sem Slovenka, ponosna na svoje maloštevilne rojake, ponosna na vse, kar je dobrega slovenskega, vsi moji otroci govorijo slovensko, kolikor le moremo in utegnemo, gremo v Slovenijo, ki jo sedaj obiskujejo tudi drugi sorodniki. Ko so bili otroci majhni, smo jim brale slovenske knjige, zdaj pa že berem vnukom, moram pa reči, da je to že malo težje. Redno dobivamo slovensko časopisje, ki si ga med seboj izmenjujemo, poslušamo radio, dve leti pa lahko gledamo tudi televizijo. Seveda brez naše pesmi ne gre.

Otroci vseh tukaj živečih Slovencev govorijo slovensko, eni več, eni manj. Nekaj jih je obiskovalo šolo slovenskega jezika v Sloveniji, nekaj je tam končalo univerzo, eden je celo ostal in živi v Sloveniji.

Tukaj živi petnajst Slovencev. Z otroki in vnuki nas je pa okrog osemdeset. Bili smo zelo počaščeni in srečni, ko nam je pred leti naša ambasadorica v Tel Avivu pripeljala slovenski oktet Vrtnica, kar je bila edina kulturna prireditev tukaj. Seveda možnost večje organiziranosti obstaja, posebno če bi bila podprta od naše matične države.

Vse imamo slovensko državljanstvo, tudi naši otroci in vnuki. DrugEGA uradnega stika s Slovenijo nimamo, kadar koli pa kakšna uradna oseba obišče Jordanijo, takoj navežemo stik. Letos smo imeli srečo srečati se z gospodom Kučanom, ki je bil na obisku na osebno povabilo kralja.

Končala bom. Upam, da nisem edina, ki Vam je odgovorila. Moja soseda Meta Hiasat mi je omenila, da sta se že pogovarjala. če imate še kakšno vprašanje, mi sporočite. Upam, da bom odgovorila hitreje.

Lepo pozdravljeni in mnogo uspeha!!!

Ani Attar

4. Ljubljana, 9. avgust 2002: Liljana in hči Diba Attar, Jordanija

Kakšna je vaša življenjska zgodba, kako ste prišli v Jordanijo ...?

Liljana: Rodila sem se v Ljubljani, mama je Slovenka, oče Dalmatinec. Tu sem doštudirala ekonomijo in bila tudi zaposlena v gradbenem podjetju IMP. Takrat smo veliko sodelovali z Irakom, zato so prihajali na izpopolnjevanje številni iraški inženirji, ki niso znali nobenega jezika. Moj sedanji mož je bil takrat študent računalništva na ljubljanski univerzi in ker je govoril tako slovensko kot arabsko, ga je moje podjetje prek študentskega servisa poklicalo za prevajalca. Takrat se je med nama spletla vez, ki je pripeljala do poroke, tu v Ljubljani, kjer se je rodila tudi prva hči Diba. Mož je kmalu odšel v Jordanijo, da bi si našel službo in ustvaril življenjske pogoje za vso družino. Po dveh letih sva tja prišli tudi Diba in jaz.

Kako je bilo ob prihodu?

Liljana: V Jordanijo sva s hčerko Dibo prišli leta 1986, ko ji je bilo 5 let. Ni znala jezika, šola pa se je naglo bližala. Zato sem vse okoliške otroke vabila s sladkarijami in podobnim, da so se čim več družili s hčerko in se je ta hitro naučila arabščine. Tudi sama nisem znala niti besede arabsko. V bližini so imeli pouk za nepismene in prijavila sem se kar tja. V družbi resnično nepismenih sem hitro napredovala in v dveh letih končala šestletno osnovno šolo. Potem sem šla v službo, in sicer projektno, k slovenskemu SCT-ju, kot lokalna sodelavka, nato pa še k nekemu španskemu podjetju. Pred 13 leti se je rodila še ena hči.

Kulturni šok je bil ob prihodu seveda velik, vendar pa je Jordanija izjemno odprta in tolerantna dežela, ljudje so do tujcev zelo prijazni, razumevajoči in odprti, mesto pa je tako kozmopolitsko, da si lahko praktično vsak izbere tak način življenja, kot si ga želi. Mislim, da bi bila Jordanija lahko za zgled vsem državam, v katerih živi več ver. Če upoštevam še to, da sem že prišla z namenom, da se prilagodim, potem lahko danes povzamem, da vse skupaj ni bilo tako hudo, pa čeprav je vsak začetek težak.

Diba, v Jordanijo si prišla še kot otrok. Kakšna so bila tvoja šolska leta, kako si se in se še danes počutiš – kot Slovenka, kot Jordanka ...?

Diba: V Jordaniji se ne počutim nič drugače od drugih Jordank, pa čeprav me »pravi« Jordanci spoznajo po nekoliko svetlejši polti. Je pa v Jordaniji res ogromno mešanih zakonov, zato taki kot jaz nismo prav nobena posebnost, to je nekaj povsem normalnega. To še posebej velja v prestolnici Aman.

V Sloveniji se imam bolj za Jordanko kot v Jordaniji za Slovenko in tudi to se mi zdi povsem normalno, sploh če upoštevam, da je oče Jordanec. Če bi bila oba Slovenca, bi bilo vse skupaj nekoliko drugače.

Sicer pa sem kot študentka angleščine zdaj v Sloveniji na praksi in se mi zelo pozna na jeziku.

Kako je bilo oziroma je z ohranjanjem slovenstva v družini?

Liljana: Dibi je šel jezik vedno lažje, saj je prva leta preživela v Sloveniji. Druga hčerka nekoliko nerada govori slovensko, ker se zaveda, da ne zna tako dobro, ampak v Sloveniji kar spregovori. Doma govorimo slovensko in arabsko, odvisno od situacije. Zadnje čase imamo na voljo tudi internet, satelitsko televizijo, radio itd., največ pač velja obisk doma.

Si imela kdaj namen živeti ali študirati v Sloveniji? Kako je s slovenstvom pri tvoji generaciji?

Diba: Da, še pred nekaj leti sem bila skoraj prepričana, da grem študirat v mamino domovino, vendar pa sem to mnenje ali prepričanje zdaj nekoliko spremenila. Zame je v Jordaniji vendarle veliko lažje, v ničemer se ne čutim omejena.

Tudi drugi mladi v glavnem govorijo slovensko in hodijo na počitnice v Slovenijo, čeprav resnici na ljubo tudi čedalje bolj zgolj zaradi staršev. Vnuki ne govorijo slovensko, saj gre za tretjo generacijo, za otroke mešanih zakonov.

Liljana: Potem ko se mlajši poročijo in imajo svoje družine, je konec koncev tudi finančno obisk Slovenije velik podvig. Bi pa v primeru kakšnega koncerta in podobnega zagotovo vsi prišli poslušat ...

Diba, če bi se srečali nogometni reprezentanci Jordanije in Slovenije, za koga bi navijala?

Diba: Če bi tekmo spremljala v Sloveniji, bi za Jordanijo, v Jordaniji pa bi spodbujala slovenske nogometaše ...

Liljana: Ja, podobno je z nami, »original« Slovenkami. Ko smo v Jordaniji, kritiziramo Jordance, njihove navade itd., v Sloveniji pa jih »branimo«. Ne, da bi se čutile Jordanke, ampak to deželo in ljudi zelo dobro poznamo, morda smo se celo navzele delčka njihovega razmišljanja.

Koliko je Slovenk in Slovencev v Jordaniji? Kako oziroma kdaj in na kakšen način se dobivate? Ste na kakšen način organizirani oziroma ali razmišljate o ustanovitvi društva?

Liljana: »Originalnih«, rojenih v Sloveniji, nas je 12. Skupaj z otroki, prvimi vnuki in drugimi posamičnimi primeri nas je danes v Jordaniji okoli 80. Imamo seznam vseh, po generacijah. Ožja skupina osmih prijateljic, Slovenk, se na neformalnih srečanjih sestaja vsak drugi teden, vsakič pri eni od nas.

Doslej smo se enkrat tudi močneje »aktivirale«, in sicer ko je v Izraelu gostoval primorski oktet Vrtnica. Takrat smo na pobudo veleposlaništva v Tel Avivu organizirale koncert v Amanu in zadeva je prav dobro uspela.

Že nekaj časa razmišljamo tudi o tem, kako bi se organizirali kot društvo, saj bi se vsaj enkrat na leto radi srečali tudi v večjem številu, torej da bi se nas dobila večina od omenjenih 80 oseb.

IZRAEL

1. Ljubljana, 2. 10. 2002: slovenska izseljenka v Izraelu, zdaj zopet živeča v Sloveniji

Spoštovani!

Malce pozno odgovarjam na vaš »mail-vprašalnik«, ki ste ga poslali pred kakšnimi tedni. Vprašalnik sem posredovala naprej znancem v Izraelu, ki bi morda bili zainteresirani nanj odgovoriti.

Jaz vas moram žal razočarati, saj se mi zdijo vprašanja preveč osebne narave, zato nanja ne odgovarjam. Morda kdaj kasneje, ko se bodo občutki skristalizirali.

Sem pa pripravljena pomagati v kakšnih drugih projektih, vezanih na Slovenijo in Izrael. Kot rečeno sem tudi vprašalnik posredovala v Izrael in morda bo kdo navezal stik z vami.

Kljub temu vam želim uspešno delo in vas lepo pozdravljam,

*Podpis*⁵¹

2. Klemen Jelincič, Ljubljana, 3. november 2002

Pisni odgovor

1 Prihajam iz slovenske družine. Materin jezik enega dedka in obeh starih mam je slovenski, medtem ko je bil moji drugi dedek iz Barcelone. Pri obeh babicah se je sicer govorila tudi nemščina, vendar bolj kot posledica bivanja v Mariboru. Moja mati, slovenska pisateljica Berta Bojetu, je odkrila judovsko poreklo svojega očeta, ko sem imel nekako 10 let, bolj intenzivno pa se je obeleževala judovska tradicija šele, ko sem imel okoli 15 let. V vsakem primeru lahko zatrdim, da je bilo moje družinsko okolje multikulturno v mnogih ozirih. Prihajali so prijatelji z vseh koncev tedanje Jugoslavije, pa tudi iz Avstrije, Italije in drugih evropskih držav, bili so raznih veroizpovedi, prepričanj in jezikov. Sam sem se za odhod v Izrael na študij odločil pri 18 letih po zaključku srednje šole na Gimnaziji Bežigrad. Na pot sem se odpravil 17. oktobra 1991. Nekaj dni sem prebil v prehodnem centru za ruske

⁵¹ Zaradi navedenega ne razkrivam identitete avtorice. Žal nihče od njenih znancev še ni navezal stika z mano.

Žide v Budimpešti, kjer sem pričakal dve prijateljici iz Sarajeva. V Izraelu smo pristali 23. oktobra 1991. Dokumentacijo, potrebno za uselitev, smo dobili že v Budimpešti. S pomočjo organizacije jugoslovenskih Židov – Udruženje Jevreja iz Jugoslavije – smo se nastanili v kibucu Šaar Haamakim, ki so ga ti zgradili že v 30. letih 20. stoletja. Kibuc pripada pionirskemu socialističnemu gibanju Hašomer Hacair, ki je bilo ustanovljeno že leta 1916. V kibucu smo se pridružili že tam nastanjeni družini iz Osijeka, ki je prišla približno mesec dni pred nami.

Po nekaj mesecih kibuca sem se preselil v severna predmestja Haiife, dokler se meseca maja 1992 nisem preselil v ješivo, ultraortodokсно versko akademijo litovske smeri, ki je bila v temu primerni četrti v Jeruzalemu. Tam sem ostal do jeseni istega leta, ko sva se z mojo ravnokar useljeno mamo preselila v sekularni del mesta. Tam je moja mama napisala tudi svoj drugi roman Ptičja hiša. Hkrati sem pričel s študijem na Hebrejski univerzi. Jeseni 1994 sem se preselil v Tel Aviv, kjer sem s premorom 8 mesecev, ko sem bil v Ljubljani, stanoval vse do svoje vrnitve julija 2002. Na univerzi Tel Aviv sem diplomiral iz sociologije in antropologije.

- 2 Novemu okolju sem se popolnoma prilagodil. Postal sem judovski priseljenc, ki bo sčasoma postal še eden od mnogih Izraelcev, ki niso bili tam rojeni. Moji prijatelji so bili na začetku drugi priseljenci (ne samo iz bivše Juge), počasi pa je moj jezik komunikacije s prijatelji prenehal biti angleški in postal v večini primerov hebrejski. Z nekaterimi ljudmi sem se sporazumeval v angleščini, imel pa sem tudi nekaj prijateljev, s katerimi smo se pogovarjali izmenično v hebrejščini in hrvaščini ali srbsčini. Pri meni osebno se je prelomilo, ko bi moral postati Izraelec, Telavivčan, ki ima v Sloveniji samo še korenine. Za to bi bil potreben prelom na arhetipski ravni. Tu se je izkazala (v mojem primeru) prvinskost slovenskega jezika in njemu ustrežajočega prostora. Takrat sem se vrnil v Ljubljano.*
- 3 V Judovsko skupnost Slovenije sva se z mamo vpisala šele leta 1997, jaz pa sem se iz nje tudi izpisal, in sicer nekaj mesecev po svoji vrnitvi iz Izraela. V vsakdanjem življenju Telavivčana je potreba po slovenski judovski identiteti zelo redka, na primer na srečanjih na ambasadi ali pa z ljudmi iz Slovenije ali bivše Jugoslavije. Pri obisku v Sloveniji pa sicer pride do stikov s člani slovenske judovske skupnosti, vendar na zasebni ali prijateljski ravni.*
- 4 Svojo slovensko identiteto ohranjam (seveda, če se prestavim nekaj mesecev nazaj) z branjem slovenskih knjig (imam s seboj celo knjižnico – približno polovica knjig je mojih, ostale pa so sestavljale mamino knjižnico, del te sem leta 1998 poklonil slovenskemu veleposlaništvu v Tel Avivu kot spominsko knjižnico Berte Bojetu) ali drugih publikacij, elektronsko pošto in dopisovanjem s prijatelji, telefonskimi in drugačnimi stiki z družino in prijatelji v Sloveniji in vsekakor tudi s skoraj vsakoletnim obiskom doma. Za ohranjanje identitete same srečanja na ambasadi ali s slovenskimi Izraelci ne igrajo bistvene vloge, so pa edina stična točka za ljudi slovenskega porekla s stalnim ali začasnim prebivališčem v Izraelu.*

Slovenska skupnost v Izraelu – poskus socio-antropološkega orisa

Slovenska skupnost v Izraelu vsekakor ni ena največjih skupnosti Slovencev zunaj avtohtonega slovenskega prostora. Jedro te skupnosti, ki ne presega 50 ljudi, sestavljajo družine in posamezniki, ki so se v Izrael priselili na osnovi zakona o vrnitvi (*Hok Hašvut – Law of Return*). Ta podeljuje izraelsko državljanstvo vsakomur, ki lahko dokumentira judovsko poreklo vsaj enega od štirih starih staršev. V to jedro bi lahko šтели tudi nekaj Slovenk, ki so se v Izrael priselile iz romantičnih razlogov, niso pa nujno sprejele tudi judovske veroizpovedi. Pojav je bilo mogoče opaziti predvsem v 90. letih prejšnjega stoletja. Skupno bi bilo število državljanov Izraela, ki so po poreklu iz Slovenije ali deloma iz Slovenije, večje, vendar gre tu za nekaj deset ljudi, ki so prispeli iz Jugoslavije v letih 1948–50, ko je prišlo v Izrael skupno okoli 9000 od 13.000 vseh Judov, ki so preživeli holokaust na jugoslovanskih tleh (leta 1940 je bilo v Jugoslaviji okoli 70.000 Judov) in so svoje »etnično« življenje osredotočali na Udruženje Jevreja iz Jugoslavije. Pri teh ljudeh je kot jezik njihovega porekla počasi prevladala srbohrvaščina, jezik, ki ga je večji del te populacije obvladal že pred prihodom v Izrael. Ta druga generacija obvlada samo še jezik okolja in zna običajno le nekaj slovenskih besed (v tem so podobni drugim imigrantskim populacijam v Izraelu).

Vsekakor je pri kategorizaciji slovenskih Izraelcev potrebno upoštevati tudi širšo jugoslovansko judovsko identiteto tako v izraelskem kot v širšem jugoslovanskem kontekstu. Skupnost jugoslovanskih Judov v Izraelu je dokaj visoko na lestvici etnične stratifikacije in je »dala« državi dva pomembna generala (Hajim Bar Lev iz Zagreba in Dado Elazar iz Sarajeva) in še danes aktivnega politika z imenom Tomi Lapid (rojen v Novem Sadu). Jugoslovanska judovska skupnost je v Izraelu soustanovila tudi dva kibuca in en mošav. V deželah bivše Jugoslavije so se Judje pojavljali kot etnična kategorija vseh 70 let obstoja te države, čeprav ta skupnost po letu 1950 nikoli ni več štela več kot pet do šest tisoč pripadnikov (Savez jevrejskih opština Jugoslavije). Člani skupnosti so močno asimilirani v nejudovske populacije in uporabljajo v vsakdanjem življenju vse uradne jezike teh področij kakor tudi ladino, madžarsko, nemško in italijansko. Leta 1991 so bile najmočnejše občine Beograd (1.700 članov), Sarajevo (1.200), Zagreb (1.100) in Novi Sad (300). Ljubljanska židovska občina je leta 1991 štela okoli 90 članov. V obdobju od leta 1990 se je v Izrael preselilo okoli 1.500 jugoslovanskih Židov. Jugoslovanska judovska populacija je bila geografsko zelo mobilna, tako da so bili člani marsikaterih družin rojeni na različnih koncih takratne države in so vzdrževali tudi temu primerne stike. To velja tudi za nemajhen del slovenske judovske skupnosti. Člani Judovske skupnosti Slovenije so tudi nemalokrat sodelovali v skupnih projektih, kot so to bili na primer mladinski in otroški poletni tabori v Dalmaciji.

To velja tudi za judovske člane slovenske skupnosti v Izraelu, med katerimi imajo nekateri sorodstvene vezi tudi na področjih zunaj Slovenije ali pa so se po prihodu v Izrael priključili združenju priseljencev Udruženje Jevreja iz bivše Jugoslavije u Izraelu in vzdržujejo osebne stike z neslovenskimi člani tega združenja. Pri vseh ljudeh, ki so prišli po 1950 (v 80. in

90. letih je prispelo okoli 20 ljudi iz Slovenije), pa je presenetljiva visoka raven slovenskega jezika in povezave s slovenskim prostorom. Te povezave so temeljile predvsem na družinskih in prijateljskih vezeh s Slovenijo in Slovenci v Izraelu, občasnem branju slovenskih knjig in tiska kakor tudi obiskih v Sloveniji sami.

Z odprtjem slovenskega veleposlaništva sredi 90. let pa se vsekakor prvič pojavi neka točka, ki lahko predstavlja stičišče za vse ljudi slovenskega porekla v Izraelu. Tradicijo, ki jo je začela gospa veleposlanica Bavdaž Kuret, danes nadaljuje gospod veleposlanik Toš. Srečanja na ambasadi se vrstijo ob praznikih, kot so dan državnosti, dan neodvisnosti ali Prešernov dan. Različna srečanja so lahko tudi posledica gostovanj slovenskih kulturnoumetniških ustvarjalcev. Na ta srečanja, kjer igrata nezanemarljivo vlogo slovenska kulinarika in vino, prihajajo vsi segmenti slovenske populacije v Izraelu, ki se vsa ta leta v mnogih primerih, čeprav so se nekateri spoznali šele preko ambasade, redno srečujejo. V tej stični točki pride do srečanja med Slovenci vseh veroizpovedi, regionalnih identitet in prepričanj: od koroških Slovencev, poklicnih nogometašev, vernih slovensko govorečih Judov s Štajerske, vojakov in vojakinj, takšnih in drugačnih predstavnikov in poslovnežev do antropologov, študentov, nun in patrov – slovenska judovska skupnost v Izraelu, Slovenci, ki so v Izraelu bolj ali manj začasno zaradi poslovnih ali študijskih potreb, Slovenci, ki so se trajno naselili v Izraelu, a ne na osnovi judovskega porekla, predstavniki slovenske katoliške cerkve, ki se nahajajo v Sveti deželi, kakor tudi druga generacija priseljencev, ki bi jih najbolje opredelili kot Izraelce slovenskega porekla.

Jedro slovenske populacije v Izraelu ohranja močne stike s slovenskim civilizacijskim vzorcem (v čemer so podobni Judom iz drugih delov bivše Jugoslavije in njihovemu odnosu do teh kultur), kar se ne odraža samo v stikih, ki jih posamezniki vzdržujejo z drugimi slovensko govorečimi, ali v obiskanosti srečanj na ambasadi, ampak celo v geografski mobilnosti, izraženi v pogostih obiskih v Sloveniji ali celo stalni nastanitvi v Sloveniji, kar je v zadnjih nekaj letih storilo okoli 10 oseb. Del teh ljudi naveže stike z Judovsko skupnostjo Slovenije, medtem ko se drugi posvečajo bolj nejudovskim vidikom življenja v Sloveniji.

Dalo bi se reči, da je slovenska skupnost v Izraelu ne glede na svojo relativno številčno majhnost zelo raznolika v kategorijah, po katerih bi se določila njihova slovenska (ali izraelska) identiteta, hkrati pa ostaja nedvoumno povezana z obema poloma te identifikacijske kombinacije.

Klemen Jelincič

ALŽIRIJA

1. Adda Bendia Dušica – pismo po elektronski pošti, november 2002

Spoštovani!

Veseli me, da je v Sloveniji še vedno tako veliko zanimanje za izseljence, kot je bilo v času, ko sem še sama živela tam. Ker sem sedaj oddaljena od domovine, mi je pač tudi ta dejavnost posameznikov tuja in nepoznana.

Na Vaša vprašanja bom odgovorila na kratko, in sicer:

- V Alžirijo sem se preselila leta 1990 skupaj s svojim možem, ki je bil tedaj študent gozdarstva na fakulteti v Ljubljani.*
- Ves čas svojega bivanja v tujini imam redne stike s svojimi domačimi in z bližnjimi prijatelji.*
- Z mojim možem se trudiva, da bi čim bolj ohranjala slovenski duh in za to je najpomembnejša in prva prav slovenščina. Ker jo tudi moj mož aktivno obvlada, se tako večinoma pogovarjava le v tem jeziku. Redno prebirava tudi vso prispelo slovensko literaturo in tako (vsaj mislim) ne nazadujeva glede tega.*
- Najini otroci so tudi slovenskega rodu in trudim se, da bi čim bolje govorili slovensko, čeprav je to v tuji deželi kar naporno delo. Zanje mi bližnji v Sloveniji redno pošiljajo šolske knjige in knjige za učenje slovenskega jezika.*
- Zaenkrat v Alžiriji ni priseljenih drugih slovenskih državljanov.*

Naj Vam povem, da smo družina, ki dobro ohranja slovenski jezik, ki je temelj identitete vsakega Slovenca, in trenutno si prizadevamo, da bi tudi moj mož dobil slovensko državljanstvo in tako postal del slovenskega naroda.

Na koncu mislim, da sem odgovorila na vsa najpomembnejša vprašanja Vašega raziskovalnega dela.

Srečno!

Adda Bendia Dušica

UGANDA

1. Miha Logar, Uganda, 8. 4. 2003 – elektronsko pismo

»Afriški del moje življenjske zgodbe ...

Moji Ugandi bi lahko rekli igra usode ali morda celo bolj romantično: kam te pripelje ljubezen. Ampak ne, nikakor ne gre za tipično zgodbo ...

Leta 1998 in 1999 sem se ukvarjal z diplomsko nalogo kot zaključkom študija novinarstva na Fakulteti za družbene vede. Osnovna tema so bile informacijske tehnologije, torej internet in podobne sodobne pogruntavščine, pri katerih me je zanimalo, če dejansko kaj koristnega prinašajo revnim okoljem. Kot študija primera mi je avtomatično prišla na misel Afrika, pač kot primer izjemno uboge regije in nikakor ne kot primer dela sveta, ki bi me posebej privlačil. No, izkazalo se je, da dobiti kontakt v Afriki, nekoga, ki ti bo odgovarjal na pošto, niti »pod razno« ni preprosta zadeva. Po pol leta večinoma brezplodnega pisanjenja elektronskih in papirnatih sporočil so me srčne zadeve slučajno odpeljale v Antwerpen. In ker sem bil ravno v sosesčini, sem skočil še do Maastrichta, do knjižnice inštituta za nove tehnologije OZN, na katerega me je opozorila mentorica Maja Bučar.

Na inštitutu so mi povedali za zanimivega ugandskega profesorja, ki se je v doktoratu ukvarjal s podobno temo kot jaz in s katerim so izgubili stik. Slišalo se je dovolj izzivalno, da sem se gladko odločil, da odleim v vzhodno Afriko, najdem tega človeka, zraven pa še potrkam na nekaj vrat in si poiščem svojo študijo primera. Itak sem že od prej vedel, da je Uganda na samem čelu uvajanja in preizkušanja informacijskih tehnologij, dražil me je njihov projekt telecentrov, tako da razlogov za izbiro Ugande zares ni manjkalo. Gledal sem fotografije zelenih gričev in neštetih voda, svoji prijateljici mimogrede omenil, da bi to znala biti kombinacija kot nalašč za mojo dušo, ampak še svitalo se mi ni, da me bo tropska Afrika tako hudo hudo zadela ... Konec 1999 sem v Ugandi, Keniji in Tanzaniji preživel tri mesece. Nekje na polovici sem starše obvestil, da bom nazaj prišel le diplomirat in opraviti vojaški rok, potem pa da se vračam v Ugando, ker da nočem živeti nikjer drugje. Kaj me je tako presunilo? Afrika, ki sem jo srečal na ekvatorju, ni bila sušna, vroča, nepriljudna celina, kakršno sem si bil predstavljal. Nasprotno: bujno zelenje, neverjetne naravne lepote, bolj toplo kot vroče podnebje, izjemno prijazni ljudje, zraven pa še obilica prostora za nove ideje, vse to me je dobesedno vrglo.

Se več, točno na ekvatorju, tam, kjer je delal moj iskani profesor, sem odkril krasno majhno privatno univerzo z mednarodnim osebjem, Uganda Martyrs University (UMU). Nisem še videl bolj idealnega kraja za študij, ki je ob tem tudi cenovno lepo dostopen (nekaj več kot 2000

dolarjev za magisterij, vključno z namestitvijo in hrano). Prav hitro sem sklenil, da ne bom podiplomsko študiral tehnologij v Ameriki, temveč da se bom raje posvetil študiju problematike držav v razvoju, z začetkom v septembru 2000.

In končno, na meji z Ruando sem odkril jezero Bunyonyi, najlepše jezero, kar sem jih kdaj videl (pa sem jih videl veliko). Moj načrt je bil torej: na UMU dobiti potrebno znanje, nato pa se preseliti ob Bunyonyi ter teorijo spraviti v prakso.

Trenutno smo v letu 2003, jaz pa lahko ocenim, da sem svoj načrt dokaj uspešno izpolnil. Magister razvojnih znanosti sem, ki ob Bunyonyiju gradi Ediriso (www.edirisa.org), nenavadno organizacijo za razvoj skozi informacije. Na UMU vsake toliko časa predavam mednarodne odnose, ko moje čokoladno dekle na taisti univerzi sredi leta zaključi svoj študij poslovne administracije, pa se bo preselila k meni ob jezero in vodila poslovni del Edirise.

Saj, ljubezen ... Medtem ko me je lepotica iz Belgije nekako poslala v Afriko, bo krasotica iz Ugande kot kaže postala moja žena. Ampak moja zgodba je zgodba o neki drugi ljubezni – ljubezni do »bisera Afrike«, kakor je Ugando krstil Winston Churchill.

Vsaka ljubezen pozna vzpone in padce, tudi moja z Afriko jih ima, ampak hkrati je absolutno premočna, da bi se videl kje drugje.

Prilagajanje na okolje ...

Ne pretiravam, če rečem, da sem v Ugandi odkril svoj pravi dom. Prilagajati se moram in čudno se počutim, kadar grem na obisk v Evropo ... Vpliv Afrike se najbolj kaže v tem, da sem, po besedah moje mame, »še bolj počasen, kot sem bil prej«. To si štejem v čast. Kakovost našega življenja na ekvatorju je neprimerno višja od tega, za čimer se pehajo Evropejci.

Slovenska identiteta ...

Odkrito moram priznati, da se prvenstveno štejem za Zemljana, potem za Afroevropejca in v končni fazi za Slovenca. Toda to ne pomeni, da se odrekam svojim koreninam. Še zlasti zato, ker Afričanom polagam na srce, naj bodo bolj ponosni na svojo tradicijo in naj manj kopirajo belce, si ne smem privoščiti, da bi sam potiskal na stran svoje slovenstvo ...

Posebno zavezanost čutim do slovenske države, ker me je z Zoisovo štipendijo podpirala večino mojega študija. Tudi zato sem obvezan, da ustanovim slovensko vejo Edirise.

Kadar sem v stiku s Slovenci, neredko ugotovim, da sem bolj na tekočem z dogajanjem v Sloveniji, kot so oni. Kadar sem na univerzi, vsak dan berem slovenske medije na internetu, še posebej vneto takrat, kadar igra Union Olimpija ali slovenska nogometna ali košarkarska reprezentanca. Starši mi pošiljajo Mladino in Sobotno prilogo Dela.

Od začetka januarja sta z mano dva slovenska prostovoljca, ki sta prišla za eno leto, tako da je slovenščina dejansko glavni jezik našega projekta ob jezeru Bunyonyi. Moja ugandska deklica se uči slovenščine, da bova izpolnila obljubo staršem in starim staršem – da bodo najini mešančki govorili slovensko.

Slovinci v Ugandi ...

Samo mi trije ob Bunyonyiju, skoraj popolnoma prepričan sem o tem. Se bom pa pridružil kenijskemu društvu.

Miha Logar z izbranko

Povezanost s Slovenijo in Slovenci ...

Edirisa je tudi okno za Slovence, da vidijo Afriko. Edirisin projekt »Srce« ob jezeru Bunyonyi je bil med drugim zamišljen kot slovenska baza v Ugandi in vzhodni Afriki, kjer lahko dobiš informacije in pomoč. V tem smislu bi si želel, da bi imeli redne stike z Ministrstvom za zunanje zadeve in drugimi oddelki slovenske države. Med zadnjim bivanjem v Sloveniji sem se oglasil pri Svetovnem slovenskem kongresu, toliko, da vedo zame, kakšnega bolj oprijemljivega sodelovanja pa doslej še ni bilo.

Miha Logar

K O N E C

POVZETEK

Redki dostopni zgodovinski podatki ali zapisi pričajo predvsem o nekdanji navzočnosti Slovencev oziroma Slovenk v Egiptu (Aleksandrinke) ter deloma tudi o slovenskih vojakih predvsem na severu Afrike. O Slovencih na drugih ozemljih ni zapisanega ničesar – razen seveda reportaž o posameznih misijonarjih, ki pa so v tem besedilu namenoma skoraj v celoti izpuščeni oziroma obravnavani kot posebna kategorija. Lahko torej sklenemo, da je sodobno slovenstvo v tem delu sveta po dobi svoje navzočnosti razmeroma mlado, večinoma, razen Egipta, ne sega dlje kot tri do štiri desetletja v preteklost.

Delo se osredotoča na tri oziroma pet držav: na Egipt, Južnoafriško republiko, Kenijo, pa tudi Jordanijo in Izrael – predvsem zato, ker se ob vendarle opaznejšem številu tam kažejo zametki organiziranosti z namenom zavestnega, načrtnega, celo formalnega ohranjanja slovenske kulturne oziroma narodne identitete. Ker kljub temu ne gre za razmere, ki bi jih lahko primerjali z organiziranostjo Slovencev v značilnih izseljenskih državah, je še vedno v ospredju kulturni model posameznika – izseljenca, ki svojo etničnost prenaša na potomce predvsem znotraj družine, kar pa ne pomeni, da mu bližnja navzočnost drugih sonarodnjakov ne pomeni veliko.

Knjiga se v prvem, izrazito deskriptivnem delu loteva opisov osnovnih značilnosti slovenskih skupnosti oziroma posameznikov v posamičnih državah, kjer je navzočnost slovenstva izrazitejša. Največ prostora je namenjenega Slovincem v Egiptu, predvsem zaradi presenetljivo bogate zgodovine izseljevanja s slovenskega etničnega ozemlja v to državo, ki v literaturi o izseljenstvu pogosto sploh ni omenjena kot ciljna destinacija naših izseljencev. Resnici na ljubo je ravno v Egiptu že konec 19. stoletja iskalo boljšega življenja več tisoč slovenskih deklet – dojlj, guvernant, služkinj itd., v času med svetovnjima vojnoma pa se jim je pridružilo še veliko drugih, značilnih primorskih politično-ekonomskih izseljencev. Slovenstvo v tej deželi danes sicer ni več navzoče v tako veliki meri, pa vendar se besedilo ustavi tudi pri nezanemarljivi skupini nekdanjih študentk, ki so se na slovenskih fakultetah spoznale z egiptovskimi sošolci in se pozneje odločile za življenje z njimi v njihovi domovini. Te trenutno tvorijo najbolj živ del slovenske kulture v tem delu Afrike, podoben model pa najdemo tudi v Keniji in Jordaniji ter več posameznic v nekaterih drugih državah.

Čeprav brez slovenske »izseljenske« zgodovine, je Južnoafriška republika tista dežela, v kateri trenutno najdemo največ slovenskih izseljencev. Gre za ekonomske emigrante, večinoma iz 60. in 70. let, ki doslej niso bili organizirali in tudi niso vedeli

drug za drugega, prav napoved te raziskave pa je spodbudila njihovo povezovanje do te mere, da so ustanovili slovensko društvo.

V analitičnem poglavju skuša delo oblikovati osnovno tipologizacijo slovenstva v tem delu sveta, in sicer glede na vzrok oziroma namen izselitve in osnovne značilnosti, ki jih ima (oziroma jih je v preteklosti imela) vsaka od skupin.

Besedilo določa šest osnovnih kategorij slovenstva v Afriki in na Arabskem polotoku:

- Aleksandrinke,
- vojaki,
- povojna ekonomska emigracija,
- emigracija iz osebnih razlogov,
- začasna delavska – poslovna emigracija
- misijonarji.

Posebno poglavje je namenjeno ženskam kot izseljenkam in nosilkam izvirne etnične identitete.

Kvalitativni deskriptivni pristop, ki prevladuje v raziskavi, je nujno dopolnjevan z empiričnimi približki oziroma prvimi ocenami o številu rojakov v posamezni državi. Pisne izpovedi in zapisi pogovorov in polstrukturiranih intervjujev, opravljenih v Sloveniji in zunaj nje (Egipt, JAR, Kenija), dajejo knjigi dokumentarno vrednost, hkrati pa bralcu omogočajo, da iz ust samih primarnih »živih virov« globlje razume – zazna vso kompleksnost čutenja in ohranjanja primarne etnične identitete sredi tako drugačnih kultur.

Raziskovalčev osebni dnevnik s študijske poti se zdi nujen dodatek opisnemu poglavju in izpovedim izseljencev, saj zapise dodatno osvetli iz raziskovalčeve osebne perspektive. Na tem mestu izvemo vse o subjektivnih občutkih in opažanjih samega avtorja, o vseh vrstah težav pri terenskem delu, skratka o vsem, česar osrednje besedilo pač ne bi preneslo. Čeprav se nemara zdi nekoliko paradokсно, knjiga ravno na ta način, torej prek popolnega razgaljenja vse avtorjeve subjektivnosti, doseže večjo objektivnost.

K večji objektivnosti in dokumentarni vrednosti prispevajo tudi fotografije, ki obeležujejo ne le materialno zapuščino slovenstva v Afriki (stavbe, nagrobniki itd.), ampak tudi prelomne trenutke oblikovanja organizirane slovenske skupnosti v Južnoafriški republiki oziroma ustanovitve društva v Keniji.

Po opravljeni raziskavi so veliko bolj jasni količina, potek, načini in vzroki izseljevanja Slovencev v Afriko in na Arabski polotok, besedilo pa predvsem nudi popolnoma svežo podobo o trenutnem stanju ohranjenosti oziroma navzočnosti slovenstva v tem delu sveta.

S tem je vsaj delno zapolnjena velika vrzel v poznavanju slovenskega izseljenstva, izsledki in tudi dosežki (formalna organiziranost Slovencev v dve novonastali društvi) pa so pomembni za slovensko kulturno, zunanjo in – tako lahko upamo – gospodarsko politiko.

SUMMARY

The scarce accessible historical data or written records witness above all to former presence of Slovene men and women (Aleksandrinke – the Alexandrines) in Egypt and partly to Slovene soldiers mainly in the North of Africa. Nothing is written about Slovenes on other territories – except of course reports on individual missionaries who are in this text deliberately almost entirely omitted or dealt with as a special category. We can thus conclude that the actual Slovene population in that part of the world is by period if its presence relatively young and that it mainly, except for Egypt, does not reach further into the past than three to four decades.

The present work is focused on three or five states: Egypt, The South African Republic, Kenya, and as well Jordan and Israel – mainly because of the fact that a noticeable number of attempts of organisation with the aim of conscious, systematic, even formal preservation of Slovene cultural or national identity are emerging there. As – despite the mentioned – the circumstances are not such we could compare them with the organizedness of Slovenes in typical emigrant states, still in the forefront is the cultural model of the individual – emigrant who transfers one's ethnicity to descendants mainly within the family, which does not mean that the near presence of other fellow countrymen is not precious to them.

In the first, explicitly descriptive part, the book deals with descriptions of principal characteristics of Slovene communities or individuals in different states where the presence of Slovene population is more distinctive. The most space is dedicated to Slovenes in Egypt, above all because of a surprisingly rich history of emigrating from Slovene ethnic territory to that country, which is in literature on emigration nearly not at all mentioned as a target destination of our emigrants. In fact, already at the end of the 19th century, thousands of Slovene women – wet nurses, governesses, servants etc. were seeking a better life precisely in Egypt. Between the two world wars many other, typical political-economic emigrants from the Primorska region joined them. Slovenes in Egypt are not present in large number, but the text does mention a not negligible group of former women students who met Egyptian classmates at Slovene faculties and have decided to live with them in their country. Those women at present form the most vivid part of Slovene culture in that part of Africa; we find a similar model in Kenya and in Jordan, and a number of individual women in some other states.

Although with no Slovene »emigrant« history, the South African Republic is the country in which we at present find the most of Slovene emigrants. They are

economic emigrants, mainly from the 60ties and 70ties who have until now not been organised and did not know for one another; the very announcement of the present research has stimulated their connecting to such an extent that they founded a Slovene society.

In the analytical part the research attempts to form an elementary typologisation of Slovene population in that part of the world in regard of cause or purpose of emigration and basic characteristics each group carries (or carried in the past).

The text defines six basic categories of Slovene population in Africa and in the Arabian Peninsula:

- Alexandrines,
- Soldiers,
- After-war economic emigration,
- Emigration from personal reasons,
- Temporary labour – business emigration,
- Missionaries.

A special chapter is dedicated to women as emigrants and carriers of original ethnic identity.

The qualitative descriptive approach, which prevails in the research, is necessarily supplemented with empirical approximations or first estimations on the number of compatriots in individual states. Written evidences and notes of discussions with emigrants and semi-structured interviews carried out in Slovenia and abroad (Egypt, S.A.R., Kenya) give the book a documentary value and at the same time enable the reader deeper understanding and perception of the complexity of sensation and preservation of primary ethnic identity in the midst of such different cultures from the mouths of the very primary »live sources«.

The researcher's personal diary from the journey seems a necessary supplement to the descriptive chapter and to the evidences of emigrants as it additionally enlightens the records from the researcher's individual perspective. At this point, we find out all about subjective sensations and observations of the author himself, about all kinds of troubles in fieldwork, in short, about everything the central text could not bear. Although it might seem somewhat paradoxical, the book in this manner – that is through total exposure of the author's subjectivity – achieves a greater objectivity.

The photographs, which represent not only the material heritage of Slovene population in Africa (buildings, tombstones etc.) but as well the turning points in forming an organised Slovene community in the South African Republic and the foundation of the society in Kenya, also contribute to greater objectivity and documentary quality.

After the realisation of the research, the quantity, the course, the manners and causes for the emigration of Slovenes to Africa and to the Arabian Peninsula are much more evident; above all the text offers an entirely new image of the present state of preservedness and presence of Slovenes in that part of the world.

Thus, a large gap in knowledge about Slovene emigration is at least partially filled up. The results and as well the achievements (formal organization of Slovenes in two newly formed societies) are important for Slovene cultural, foreign and – hopefully – economic policy.

IZVLEČEK

Namen besedila, ki je sad dvoletnega dela, še posebej raziskave na terenu, je povzeti zgodovino, predvsem pa prikazati sedanost slovenstva v državah Afrike in Arabskega polotoka; skratka: ugotoviti količino, potek, načine in vzroke izseljevanja Slovencev v ta del sveta ter opisati sedanje stanje. Ker je bilo doslej – če izzamemo »Aleksandrinke« – o tem delu slovenske diaspore napisanega zelo malo ali nič, je delo v mnogih pogledih pionirsko oziroma pilotsko, saj prinaša prvi splošni prerez s kvantitativnimi podatki, kvalitativno analizo ter dokumentarnim gradivom.

Ker kljub nekaterim opaznejšim oblikam (samo)organiziranja stanja ni mogoče primerjati z večtisočglavimi izseljenskimi skupnostmi, je v ospredju še vedno kulturni model posameznika.

Besedilo določa osnovne kategorije slovenstva na tem geografskem območju: Aleksandrinke (dojilje, guvernante ipd. v egiptovskih Aleksandriji in Kairu), slovenski vojaki v sklopu italijanske, jugoslovanske oziroma pozneje angleške vojske, predvojna in povojna ekonomska emigracija, emigracija iz osebnih razlogov, začasna delavska – poslovna emigracija, misijonarji.

Deskriptivne opise in kvantitativne ocene dopolnjujejo dragocene osebne izpovedi v obliki intervjujev in pisem ter raziskovalčev osebni dnevnik s študijske poti, obogaten s fotografijami dokumentarne vrednosti.

ABSTRACT

The purpose of the text, which is a result of a two-year work, particularly fieldwork, is to resume the history and above all to present the present time of Slovenes in African states and in the Arabian Peninsula, shortly, to establish the quantity, course, way and causes for the emigration of Slovenes to that part of the world, and to describe the present situation. As up to the present – if we except the »Alexandrines« – little or nothing has been written about this part of Slovene diaspora, this research is in many aspects breaking or pioneering as it brings the first general profile with quantitative data, a qualitative analysis, and documented material.

As – despite some noticeable forms of (self)organizedness - the condition cannot be compared with emigrant communities of several-thousand members, the cultural model of the individual is still at the forefront.

The text defines primary categories of Slovenes in that geographic region: the Alexandrines (wet nurses, governesses and similar in Alexandria and in Cairo in Egypt), Slovene soldiers within Italian, Yugoslav and later British armies, the pre- and after-war economic emigrants, emigration from personal reasons, temporary labour – business emigration, missionaries.

The descriptions and quantitative estimations are supplemented with valuable personal evidences in the form of interviews and letters, and with the researcher's personal diary from his study journey, enriched with photographs of documentary value.

ZAPISI URADNIH DOGODKOV

- 1. Zapis prvega srečanja južnoafriških Slovencev 11. 11. 2001
v Sasolburgu pri družini Kostanjevec**
(Po zvočnem zapisu formalnega dela srečanja)

Pavle Kostanjevec (v angleščini): Veseli smo, da vas je toliko prišlo, da lahko v naši hiši gostimo toliko Slovencev in njihovih bližnjih. Kot verjetno veste, se je vse začelo z Inštitutom za slovensko izseljenstvo. Ta je pokazal zanimanje za Slovence v Afriki in interes, da bi se mi »aktivirali«, se povezali med seboj in z matično domovino. O tem bo govoril dr. Zvone Žigon, ki je prišel iz Slovenije, z Inštituta, in se bo sam predstavil.

Zvone Žigon (slovensko): Dobrodošli tudi v mojem imenu. Doma sem iz Postojne, moji starši pa so z Vipavskega. Po izobrazbi sem novinar, potem pa sem študiral še antropologijo itd. Delal sem pri časopisih *Slovenec*, *Delo* in podobno, vedno pa sem se ukvarjal s Slovenci po svetu. Začelo se je tako, da sem za pol leta odšel v Južno Ameriko in spoznal veliko Slovencev. Tako sem se začel zanimati za to, kako rojaki po svetu ohranjate slovensko kulturo. Na to temo sem naredil magisterij in doktorat ter izdal dve knjigi, prvo o potomcih izseljencev v Južni Ameriki, drugo pa o slovenski politični emigraciji. Po desetih letih sem se odločil, da bom skušal ugotoviti, koliko je naših rojakov na afriški celini in Arabskem polotoku.

Če morda še niste vedeli – v ZDA in Kanadi naj bi bilo okoli 300.000 slovenskih rojakov, je pa težko reči, saj so eni odšli kot italijanski, drugi kot avstrijski, tretji kot jugoslovanski državljani.

V Argentini jih je okoli 30.000, od tega 6.000 povojnih emigrantov, nekaj rojakov pa je tudi v Braziliji in Urugvaju. V Avstraliji je okoli 25.000 Slovencev, v Evropi pa jih je največ v Nemčiji, najvišje ocene so celo do 80.000, bolj realna je številka okoli 40.000. V Franciji ocenjujemo to številko na okoli 20.000, v Švici 4.000, precej tudi na Švedskem in v Angliji. Za Afriko se ni vedelo, koliko je Slovencev in kje so, zato sem se že med svojim prvim obiskom v JAR, ko sem bil tu s pevskim zborom Ave, odločil, da bom nekoč to raziskal. Vedel sem, da je bilo veliko rojakov tudi v Egiptu in da jih je nekaj v Keniji. Zato sem 10 dni že preživel v Egiptu, zdaj sem tu med vami, potem pa grem še v Kenijo. Ugotovil sem na primer, da je bilo v Egiptu

nekaj tisoč Slovenk, predvsem dojič in služabnic, ki so delale pri bogatih družinah. Slovenka je denimo vzgojila celo Butrosa Galija. Sam sem »našel« okoli 50 oseb, največ slovenskih rojakinj in rojakov pa počiva na pokopališčih.

Glede JAR sem zelo hvaležen Pavli in Tonetu, tako da imamo zdaj nekaj podatkov in se sled ne bo izgubila. Z nekaterimi sem že naredil intervju, nekatere bom še prosil. Zanima me, kako ste prišli v JAR, kako ste se tu živeli, kakšen je vaš pogled na prihodnost itd.

V službi sem tudi na Ministrstvu za zunanje zadeve, na Uradu RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Gre za vladno ustanovo, ki rojakom v tujini pomaga pri ohranjanju njihove kulture. Vsako leto imamo tako razpis, na katerega se prijavi kakšno slovensko društvo in dobi denar za svoje delovanje. Pomagamo tudi tako, da koordiniramo dejavnost z MŠZŠ, MK in drugimi ustanovami, ministrstvi itd. Trenutno sodelujemo pri pripravi resolucije o Slovencih po svetu, na obzorju je tudi zakon. Moja predstojnica je ga. Magdalena Tovornik, jaz pa sem zadolžen za rojake v čezoceanskih oziroma oddaljenih državah. V njenem imenu vas ob tej priložnosti iskreno pozdravljam in vam želim veliko uspeha pri delu. Predstavim naj vam še *Rodno grudo*, mesečnik za Slovence po svetu, ki ga izdaja Slovenska izseljenska matica, podobne vrste pa sta še društvi SVS in SSK. Urad za Slovence po svetu je vladna ustanova.

Ga. Tovornik mi je pred odhodom rekla: »Ustanovite društvo!« Tega jaz seveda ne morem in tako niti ni bilo mišljeno, to morate storiti sami. Osebno sem zelo zadovoljen že s tem, da se je danes zbralo tako veliko ljudi, nekateri se vidite prvič, drugi po tolikih letih. To je lepo in gre za velik uspeh. Še enkrat hvala Tonetu in Pavli!

Rad bi vam pojasnil, zakaj je dobro, da se ustanovi slovensko društvo. Če imate vsi naslove vseh, se lahko med seboj informirate in se lažje srečujete, morda poslovno sodelujete, se srečate z morebitnimi rojaki iz domovine, ki pridejo na obisk, lahko se srečate ob takih in drugačnih priložnostih. Morda je dovolj, da se dobite le enkrat na leto, da le imate stik med seboj. Pomembno je, da formalno društvo lahko piše v Slovenijo in uradno prosi za pomoč iz Slovenije (potni listi, učitelj slovenščine, ...), lažje organizira gospodarske stike itd. Če imate težave s tem ali onim, me, prosim, pozneje pocukajte za rokav in zapisal si bom vaše probleme.

S kom od vas bi se še rad srečal in se pogovoril, že v sredo pa odhajam v Kenijo, kjer bodo tamkajšnji rojaki v moji navzočnosti ustanovili društvo.

/.../ Petje slovenske državne HIMNE. /.../ Prosti pogovor z navzočimi/.

ZAPISNIK občnega zbora Društva Slovencev v JAR,

9. marca 2003 ob 13:30 v Kareekloofu.

PRISOTNI:

Babnik Franc, Pavla in Frenki
Joković Alexandar s hčerko
Kostanjevec Bogdan, Teodora in Plamena
Kostanjevec Tone in Pavla
Kuhar Tone in Nolet
Lepej Anton in prijateljica
Potočnik Branko in Irena
Wagenaar Marjetka in Cornel
Škof Franc in Petra
Skupno je bilo prisotnih 14 članov društva.

OTVORITEV

Predsednik društva je izrazil dobrodošlico vsem prisotnim in pojasnil, da je to letni občni zbor društva.

PROGRAM

1. Sprejetje zapisnika
2. Novoletne čestitke
3. Pregled dela preteklega leta
4. Finance
5. Člani/nečlani (članarina)
6. Razno, himna, pesmi, večerja, ...

SPREJETJE ZAPISNIKA PREJŠNJEGA SREČANJA

Zapisnik srečanja 6. oktobra 2002 je bil sprejet.

NOVOLETNE ČESTITKE

Prebrali smo novoletne čestitke prejšnjega predsednika Slovenije Milana Kučana in drž. sekretarja iz Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. I. Simonitija.
Predsednik se bo zahvalil za čestitke ter povabil g. Kučana na obisk v JAR.

PREGLED DELA PRETEKLEGA LETA 2002:

- a) Glede na ponudbo MZZ za sofinanciranje naših programov in projektov (ohranjanje jezika, kulture, mediji, šport, gospodarstvo) smo zaprosili za 11.500 randov za računalnik za društvo. Mi bi prispevali 2000 randov.
- b) Prvo srečanje Slovencev je bilo 3. marca 2002 v Kareekloofu. Osnovali smo društvo, izvolili svet in predlagali vsoto vpisa in članarine.
- c) Drugo srečanje je bilo 13. aprila v K & P tovarni. Sprejeli smo statut in pojasnilo glede potnih listov in državljanstva.

Odperta je bila knjižica za finance društva. Kuhar in Podkrižnik sta nam darovala faks. Od 14. do 27. marca 2002 je bila tu ekipa RTV Ljubljana in posnela življenje Slovencev v JAR. Do danes so oddajo predvajali že petkrat (nemška, slovenska televizija in CNN). Odziv: gospod Turk iz Kočevja bi se rad dopisoval z nami. Ponudil se je Anton Lepej.

Od 5. do 18. maja 2002 so bili v JAR člani Gospodarske zbornice Slovenije.

Nekaj se nas je pridružilo večerji z njimi 11. maja. Pisali smo članek v *Rodno grudo*.

3. septembra 2002 smo se srečali s predstavniki slovenske vlade in Gospodarske zbornice.

d) Svet društva se je sestel 8. junija 2002. Začutili smo zanimanje in želje za uspeh, izražena v pismih MZZ in GZS.

Gospa Majda Klemenž išče podatke o Dušanu Premruju iz Postojne. Tone in Pavla bosta iskala podatke.

Predsednik je zbiral dokumente za potne liste itd.

e) Tretje srečanje društva je bilo 22. junija 2002.

f) Četrto srečanje je bilo 6. oktobra v Kareekloofu. Vsem znanim Slovencem smo poslali statut, naslove in informacije o delovanju Urada za Slovence po svetu.

g) Peto srečanje je bilo 30. novembra 2002 pri družini Venika. Skoraj vsi Slovenci so prišli, tudi iz Cape Towna in Durbanu. Prisoten je bil tudi III. sekretar s slovenskega veleposlaništva v Kairu, gospod A. Dernovšček, ki je bil tukaj 10 dni in je urejal naše dokumente.

FINANCE at 28 Feb. 2003:

Total income R9662.00.

Less admin, bank charges, hall and food expenses R4961.40.

Na knjižici imamo R4095,60.

Gotovine R605.00.

Na banki bo predsednik uredil, da se članarina lahko pošlje direktno na bančni račun društva.

ČLANARINA

Nekateri upokojenci niso bogati, zato smo sprejeli predlog, da člani nad 60 let starosti plačajo polovično članarino.

RAZNO

Vsi napišemo naš življenjepis, 1–2 strani, za arhiv. Za obliko bo Tone vprašal dr. Žigona.

Državljan: eden od staršev Slovenec, otrok do 36. leta starosti.

Za državljanstvo ali potne liste ima predsednik vloge in podatke. Vsak pa se lahko obrne direktno na veleposlaništvo v Kairu.

Za slovenske turiste lahko v sili pomaga avstrijska ambasada.

Predsednik je na kratko obnovil politične dogodke iz Slovenije (novi predstavniki vlade, vstop v EU, veleposlaništvo v JAR je v načrtu).

Za člane, ki imajo nekaj let delovne dobe v Sloveniji: počakamo s prošnjami do priključitve Slovenije v EU.

Oblika članske knjižice je bila sprejeta. Primer pošljemo dr. Žigonu.

Predsednik in blagajnik bosta napravila knjižice do naslednjega srečanja.

Člani bodo imeli popuste pri plačevanju vstopnin ali hrane. Na srečanja pa bomo še vedno vabili vse Slovence, četudi ne plačajo članarine.

NASLEDNJE SREČANJE:

24. maja 2003 ob 14. uri. Kraj: Kuhar ali Podkrižnik.

ZAKLJUČEK

Po bogati večerji, dobri kapljici in petju slovenskih narodnih.

2. ZAPISNIK PRVE SEJE DRUŠTVA SLOVENCEV V VZHODNI AFRIKI

ASSOCIATION OF SLOVENES IN EAST AFRICA
MEETING NO. 1. (FORMATION MEETING)
HELD ON 17TH NOVEMBER 2001

PRESENT

Mr. Zvone Zigon ZZ
Ms. Helena Kithinji HK
Ms. Silvi Owure-Drnovsek SO
Mr. Sasha Nginja SN
Mr. Branko Nginja BN
Mr. Henry Vlado Owure HO
Mr. Tommy Owure TO
Mr. Vojko Vrbancic VV
Ms. Nuska Muinde-Pogacnik NM
Ms. Majda Povoden- Nginja (recording) MPN

MINUTE NO. 1.1. 2001- FORMATION OF ASSOCIATION

Those present confirmed that an informal association between the Slovenes living in Kenya has existed for the last 30 years and that various social gatherings amongst them have been taking place. They further confirmed that all the members maintain close contacts with their relatives and friends in Slovenia. They, however, expressed concern that since the independence of Slovenia there has been no official representation of Slovenia in Kenya or anywhere in East Africa. This situation has had a negative impact on the social and cultural life of Slovenes living here, and has caused severe inconvenience for the Kenyan Slovenes wishing to visit their mother country, or maintain social or other contacts with it.

It was further noted that the second and third generation of Slovene descendants, who were born and grew up in Kenya, also wish to continue to maintain cultural and other contacts with the country of their parents' origin.

The members, therefore, unanimously agreed that there was a need to establish a formal association of Slovenes in Kenya to maintain and promote welfare, cultural, sports and other activities among members as well as with relevant organizations in Slovenia. They, however, noted that there may be other Slovenes living in Tanzania, Uganda and other neighboring countries. It was, therefore, agreed that the association should be open to all Slovenes in East Africa.

It was further noted with satisfaction and pride, that the proposed association would be the first known formal association of Slovenes in Africa.

MINUTE NO. 2. 1. 2001- DETAILS OF ASSOCIATION

Action by

After some discussion the following details were agreed upon:

Name of Association : ASSOCIATION OF SLOVENES IN EAST AFRICA
(DRUŠTVO SLOVENCEV V VZHODNI AFRIKI)

Membership qualification : All born in Slovenia or of Slovene parents, their ALL descendants and their parents of non Slovene origin. Members were asked to forward the names of other interested members from their families as well as other Slovene friends who were not present at the meeting.

Form of Association: Formal association registered with GOK and MPN information passed to Zavod za Slovence, RS. The title of association to be HK confirmen and Articles of Association to be prepared for formal submission for registration with GOK during the following meeting.

Membership fee: It was proposed that members pay an enrollment fee NM of Shs.1000 and thereafter Shs.100 annual fee. This matter was left for further discussion. A bank account is to be open.

Office location : The residence of incumbent Chairperson

Address: NP offered her P.O. Box in Lavington NM

Constitution and rules: As per specimen Constitution for a society. The rules ALL to be adjusted to the need of the proposed association. These details to be worked out the during the next meeting.

MINUTE NO. 3. 1. 2001- ELECTION OF OFFICE BEARERS

Members have agreed to elect the following officials, as standard requirement for formal association, on yearly basis.

The Chairperson: Majda Povoden-Nginja

The Vice-Chairman: vacant

The Secretary: Vojko Vrbancic

The Assistant Secretary: vacant

The Treasurer: Nusa Muinde -Pogacnik

The Assistant Treasurer : vacant

It was agreed upon to elect office bearers for the vacant posts during next meeting. It was also agreed, that younger members i.e. second generation be considered for these posts.

MINUTE NO. 4. 1. 01 - WELCOME GREETINGS

Members welcomed the presence of Mr. Zvone Žigon, representative from the Ministry of Foreign Affairs of Republic of Slovenia, Department for Slovenes overseas and around the world, who explained the roles of that department as well as other relevant Ministries of Republic of Slovenia. He also conveyed greetings from the Department and presented the cassette with the Slovene national anthem, Slovene table flag and some other small memoirs for which the members thanked him warmly.

The members in turn informed him about the problems Slovenes are facing in Kenya and in particular about the difficulties to maintain contacts with and visit to their mother country. They asked him to inform the relevant authorities in Slovenia about these difficulties, through his office, with an aim to improve the situation.

MINUTE NO. 5. 1. 01 - DATE FOR NEXT MEETING

Next meeting to be held on Sunday, 25th November, 2001 at MPN's house.

3. STATUT IN POSLOVNIK DRUŠTVA SLOVENCEV V JUŽNI AFRIKI

1. IME

Ime društva je Društvo Slovencev v Južni Afriki (DSJA), ki vključuje Namibijo, Bocvano in Zimbabve, v nadaljevanju društvo.

2. CILJI:

- a) pospeševanje blaginje članov in ohranjanje slovenske identitete;
- b) ohranjanje in spodbujanje družbenih in kulturnih dejavnosti med člani, stikov in zvez s Slovenijo in z drugimi podobnimi društvi Slovencev po svetu;
- c) organizacija športnih prireditev;
- d) pospeševanje izobraževalnih in znanstvenih izmenjav med prebivalci Južne Afrike in Slovenijo;
- e) krepitev gospodarskih vezi in turističnih dejavnosti med prebivalci Južne Afrike in Slovenijo;
- f) pospeševanje stikov in medsebojnega sodelovanja med južnoafriškimi in slovenskimi institucijami in organizacijami.

Društvo nima političnih ciljev.

3. ČLANSTVO

Članstvo v društvu ima dve kategoriji: stalno in pridruženo članstvo.

a) Stalno članstvo

- 1) Vsi ustanovni člani, vsi Slovenci po rodu ali rojeni slovenskim staršem in njihovi potomci ter zakonski partnerji, ki soglašajo s cilji in prizadevanji društva, izpolnjujejo pogoje za stalno članstvo.
- 2) Vpisnina znaša 100,00 R, letna članarina pa 240,00 R za osebe nad 21 let ali toliko, kot določi Svet v rednih časovnih presledkih.
- 3) Svet po lastni presoji odobri ali zavrne prošnjo za članstvo.
- 4) Svet po lastni presoji in ob upoštevanju naravnega prava izključi člana ali mu odvzame članstvo zaradi grobih kršitev obveznosti ali neplačane letne članarine. Da bi se izognili nejasnostim, se za grobo kršitev obveznosti štejejo neprimerno vedenje, kraja ali nezakonita prisvojitvev sredstev društva, korupcija, spodbopavanje ciljev in idealov društva ter vsako ravnanje, ki škoduje dobremu imenu in ugledu društva.
- 5) Član lahko tajnika kadarkoli pisno obvesti o odpovedi članstva, vendar brez vračila vpisnine ali članarine.

b) Pridruženo članstvo

- 1) Svet lahko po lastni presoji povabi v društvo kot pridruženega člana vsako osebo, ki soglašaja z ideali, prizadevanji in cilji društva.
- 2) Pridruženi člani ne sodelujejo pri volitvah društva, vendar Svet občasno poišče njihov nasvet v zvezi z zadevami društva.
- 3) Svet odvzame članstvo pridruženemu članu z utemeljenim razlogom. Pridruženi član lahko tajnika kadarkoli pisno obvesti o prekinitvi članstva.

4. NOSILCI FUNKCIJ

a) Nosilci funkcij v društvu so:

- 1) predsednik,
- 2) podpredsednik,
- 3) tajnik/blagajnik,

- 4) član,
- 5) član.

5. DOLŽNOSTI NOSILCEV FUNKCIJ

- a) *Predsednik* predseduje vsem sestankom društva in je njegov uradni predstavnik, razen če mu to prepreči bolezen ali drug utemeljen razlog.
- b) *Podpredsednik* zastopa predsednika in opravlja naloge, ki mu jih občasno dodeli Svet.
- c) *Tajnik* piše zapisnik in hrani vso dokumentacijo društva.
- d) *Blagajnik* je odgovoren za račune društva in primerno vodenje poslovnih knjig.
- e) *Člana* opravljata naloge, ki jima jih dodeli Svet.

6. SVET

- a) Svet je sestavljen iz nosilcev funkcij v društvu, ki so izvoljeni na letnem občnem zboru. Svet se sestaja ob času in na kraju, ki ga določi sam.
- b) Nepričakovana prosta mesta v Svetu zaradi smrti ali odstopa Svet zapolni do naslednjega letnega občnega zbora društva.
- c) Člani Sveta imajo dvoletni mandat in so lahko ponovno izvoljeni.
Član Sveta izprazni svoje mesto, če odstopi, zamudi 3 zaporedne sestanke brez utemeljenega razloga ali drugače preneha biti član društva.

7. DOLŽNOSTI SVETA

- a) Svet je odgovoren za vodenje društva, zato lahko daje nosilec funkcij navodila o zakonitem izvajanju njihovih nalog.
- b) Vsa sredstva, porabljena v imenu društva, odobri Svet.
- c) Svet določi postopek, za sklepčnost je potrebnih pet članov.

8. OBČNI ZBORI

- a) Svet ima dve vrsti sestankov: letne občne zборе in posebne občne zборе.
- b) Člani društva se srečajo vsako leto na letnem občnem zboru v času in na kraju, ki ga določi Svet. Tajnik s pisnim obvestilom skliče letni občni zbor vsaj 14 dni pred določenim datumom.
- c) Dnevni red za letni občni zbor vsebuje:
 - potrditev zapisnika prejšnjega letnega občnega zbora,
 - pregled poslovanja,
 - volitve nosilcev funkcij,
 - druge zadeve, ki jih odobri predsednik.
- d) Tajnik lahko skliče posebni občni zbor, če tako odloči Svet ali na podlagi pisne prošnje, ki jo podpišeta dve tretjini (2/3) članov.
- e) Za sklepčnost na letnem občnem zboru sta potrebni dve tretjini (2/3) vseh članov društva, ki redno plačujejo svoje obveznosti.

9. POSTOPEK NA SESTANKIH

- a) Na sestanku društva prevzame predsedovanje predsednik, v njegovi odsotnosti podpredsednik, v odsotnosti obeh pa član, ki je izbran na sestanku.
- b) Predsednik lahko po svoji presoji omeji število oseb, ki smejo zagovarjati določeno pobudo ali se izraziti proti njej.
- c) Sklepi se sprejemajo z dvigom rok. V primeru neodločenega rezultata ima predsednik drugi ali odločilni glas.

10. SKRBNIKI IN REVIZOR

Skrbnikov in revizorja ni.

11. SREDSTVA

- a) Sredstva društva se lahko uporabijo za naslednje namene:
 - nakup pisarniškega materiala in drugih ustreznih materialov za učinkovito vsakodnevno vodenje pisarniškega poslovanja društva,
 - financiranje družabnih dejavnosti, ki jih organizira društvo.
- b) Ves denar in sredstva prejme blagajnik.
- c) Svet ima pooblastilo, da začasno izključi iz članstva nosilce funkcij, za katere obstaja utemeljen razlog, da niso ustrezno porabili sredstev ali premoženja društva, in na njihovo mesto imenuje druge osebe. O takšni izključitvi Svet poroča na občnem zboru, ki mora biti sklican najkasneje dva meseca od dneva izključitve in ta ima polna pooblastila, da odloča o nadaljnjih ukrepih v tej zadevi.
- d) Finančno leto društva je od 1. januarja do 31. decembra.
- e) Svet ima nadzor nad sredstvi in premoženjem društva, jih varuje in z njimi razpolaga.
- f) Člani sveta niso upravičeni do plačila za svoje delo, vendar pa so upravičeni do povračila upravičenih in razumnih stroškov, ki jih imajo pri opravljanju dolžnosti za društvo.

12. SPREMEMBA STATUTA

Društvo ne spreminja svojega imena ali svojega statuta, razen če tako odločita dve tretjini (2/3) vseh članov, ki redno plačujejo svoje obveznosti, na občnem zboru, ki je bil sklican v ta namen. Take spremembe se ne morejo izvesti brez predhodne pisne odobritve regulatorja, ki jo izda na pisno prošnjo, ki jo podpišejo trije nosilci funkcij.

13. RAZPUSTITEV

- a) Društvo se lahko razpusti samo s sklepom, ki ga sprejmeta dve tretjini (2/3) vseh članov, ki redno plačujejo svoje obveznosti, na občnem zboru, ki je bil sklican v ta namen. Sklepčnost na sestanku je določena v točki 8 d. Če sestanek ni sklepčen, se predlog za razpustitev društva predloži na naslednjem občnem zboru naslednji mesec. O tem sestanku se obvestijo vsi člani društva vsaj 14 dni pred določenim datumom. Na tem sestanku se za sklepčnost štejejo prisotni člani.
- b) Društvo se ne razpusti brez predhodnega dovoljenja regulatorja, na pisno prošnjo, ki jo podpišejo trije nosilci funkcij.
- c) Če po likvidaciji oz. razpustitvi društva in poravnavi vseh dolgov in obveznosti ostane premoženje, se to podari ali prenese na društvo ali društva, ki jih izberejo člani in imajo podobne cilje.

14. PREGLED RAČUNOV IN SEZNAM ČLANOV

Poslovne knjige in vsi z njimi povezani dokumenti ter seznam članov društva so na sedežu društva na vpogled vsakemu nosilcu funkcij ali članu društva, ki pa mora vsaj sedem dni prej pisno obvestiti društvo.

VIRI IN LITERATURA

- Afrika južno od Sahare – zbirka *Dežele in ljudje* (ur. Marjan Krušič). 1993. Založba Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Bazovica*. 1941–1944. Jugoslovanski odbor iz Italije. Kairo.
- Barnard, Alan; Jonathan Spencer (ur.). 1998. *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. Routledge, London.
- Barfield, Thomas (ur.). 1997. *The Dictionary of Anthropology*. Blackwell, Oxford.
- Černigoj, Borut; Čotar, Andrej; Furlan, Matej; Vidmar, Tjaša; Žejn, Andrejka (mentorja: Mikuž, Nežka, Jerončič, Tone). 1995. *Aleksandrinke*. Raziskovalna naloga. Srednja šola Venca Pilon, Ajdovščina. Ajdovščina.
- Dey, Ian. 1993. *Qualitative data analysis*. Routledge. London, New York.
- Drnovšek, Marjan. 1991. *Pot slovenskih izseljencev na tuje*. Mladika, Ljubljana.
- Egypt, Spletna stran *Yahoo – Travel*, oktober 2002.
- Fabjan, Igor. 2000. Tunizijska Slovenka. V: *Rodna gruda*, št. 3, marec 2000, str. 45. Slovenska izseljenska matica, Ljubljana.
- Gosar, Anton. 1978. Obseg, vzročnost in karakteristika slovenskega izseljevanja v tujino. V: *Iseljeništvo naroda i narodnosti Jugoslavije*, str. 144–158, 168–179. Krt, Ljubljana.
- Heršak, Emil. 1985. Druga generacija migranata i utjecaj sociolingvističkih procesa na materinski jezik migranata. V: *Migracijske teme* I, 2, str. 23–38. Centar za istraživanje migracija i narodnosti, Zagreb.
- Israel & the Palestinian Territories*. 1996. Lonely Planet Publications, Hawthorn, Australia.
- Jordan, Spletna stran *Yahoo – Travel*, oktober 2002.
- Južnič, Stane. 1978. *Socialna in politična antropologija*. Partizanska knjiga, Ljubljana.
- Južnič, Stane. 1987. *Antropologija*. DZS, Ljubljana.
- Južnič, Stane. 1993. *Identiteta*. FDV, Ljubljana.
- Klemenčič, Vladimir. 2002. *Aleksandrinke*. Reportažna oddaja – RTV Slovenija. 24. 12. 2002.
- Kolar, Bogdan. 1991. Cerkev in Slovenci po svetu. V: *Zgodovina Cerkve na Slovenskem*, str. 273–304. Mohorjeva družba, Celje.
- Kolar, Bogdan. 1998. *Na misijonskih brazdah Cerkve*. Mohorjeva družba, Celje.
- Krapež, Marija (spraševala). 1995. *Aleksandrinke*. Raziskovalna naloga. Videoposnetki intervjujev z nekdanjimi Aleksandrinkami: Frančiška Pečenko (Batuje), Frančiška Plahuta - Bavčar (Batuje, Selo), Marija Pišot (Selo), Matilda Živec (Črniče). Zgodovinski krožek Srednje šole Venca Pilon, Ajdovščina.
- Krese, Meta. 2001. Lepe Vide. V: *Mladina*, št. 40, 8. 10. 2001, str. 47–51. Mladina, Ljubljana.

- Lukšič - Hacin, Marina. 1995. *Ko tujina postane dom*. ZPS, Ljubljana.
- Makuc, Dorica. 1993. *Aleksandrinke*. Goriška Mohorjeva družba, Gorica.
- Merljak, Sonja. 2002. Vez z domovino so bili zavrtki in potice. V: *Delo*, 21. 8. 2002, str. 8. Delo, Ljubljana.
- Petric, Ina. 1980. *Socializacijski dejavniki v procesu oblikovanja nove identitete Slovencev*. RSS, Ljubljana.
- Prešeren, Jože. 1997. Slovenska Urugvajka v Ghani. V: *Rodna gruda*, št. 8–9, avgust–september 1997, str. 34–35. Slovenska izseljenska matica, Ljubljana.
- Prešeren, Jože. 2000. Slovenija na jugu Afrike. V: *Rodna gruda*, št. 3, marec 2000, str. 8, 9. Slovenska izseljenska matica, Ljubljana.
- Russell, Bernard H. 1991. *Research Methods in Cultural Anthropology*. Sage Publications. Newbury Park, London, New Delhi.
- Severna Afrika in Arabski polotok – zbirka *Dežele in ljudje* (ur. Marjan Krušič). 1994. Založba Mladinska knjiga, Ljubljana.
- South Africa, Spletna stran *Yahoo – Travel*, oktober 2002.
- Slamič, Ivana. 2001. Izseljevanje v Egipt. V: *Ortaona – Vrtovin 1001–2001*, str. 83–84. Krajevna skupnost Vrtovin, Vrtovin.
- Slamič, Ivana. 2001. Vrtovinske Aleksandrinke. V: *Ortaona – Vrtovin 1001–2001*, str. 114–121. Krajevna skupnost Vrtovin, Vrtovin.
- Toš, Niko. 1988. *Metode družboslovnega raziskovanja*. DZS, Ljubljana.
- Tretjak, Franc. 1995. *Korenine zla – afriške slike 1, 2*. Karantanija, Ljubljana.
- Trstelj – Aleksandrinke*. 1995. Glasilo učencev osnovne šole Dornberk, št. 3. Osnovna šola Dornberk, Dornberk.
- Vuk - Godina, Vesna. 1990. Skrite tendence in nenamerni vplivi v delovanju agentov (politične) socializacije. V: *Teorija in praksa*, št. 5, str. 675–679. FSPN, Ljubljana.
- Žene – matere, služkinje, dojilje, razpete v boju za vsakdanji kruh – razstavnii listič*. 1994. Goriški muzej, Nova Gorica.
- Žigon, Zvone. 1993. *Problem dvojne narodnostne identitete pri slovenskih izseljencih* (diplomska naloga). FDV, Ljubljana.
- Žigon, Zvone. 1995. Za vetrom in soncem. V: *Slovenec*, 20. 11. 1995 (intervju s Francem Babnikom iz Južne Afrike). *Slovenec*, Ljubljana.
- Žigon, Zvone. 1996. Funkcionalni bilingvizem in Slovenci v Argentini in Urugvaju. V: *Dve domovini/Two Homelands – Razprave o izseljenstvu/Migration Studies*, št. 7, str. 71–95. Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana.
- Žigon, Zvone. 1996a. Kolovratenje po jugu Afrike. V: *Slovenec*, 27. 12. 1995–31. 1. 1996 (podlistek). *Slovenec*, Ljubljana.
- Žigon, Zvone. 1996b. Težava belcev je v (občutku) večvrednosti. V: *Slovenec*, 10. februarja 1996, št. 33, str. 27 (*Sobotno branje – Intervju s Francem Tretjakom, piscem knjige Korenine zla*). *Slovenec*, Ljubljana.
- Žigon, Zvone. 1998b. *Otroci dveh domovin*. Založba ZRC, Ljubljana.

Tretja knjiga dr. Zvoneta Žigona prinaša bralcem v domovini tako reko novo tematiko, saj je bilo doslej o Slovencih v Afriki in na Arabskem polotoku bistveno manj objavljenega kot pa o naših rojakih v drugih delih sveta. Avtor se je lotil te pionirske raziskave s svojo preskušeno metodo, ki uvodoma obsega za etno evidentiranje izseljencev na obravnavanem geografskem območju, vzpostavitev prvih stikov, nadaljnje širjenje seznama kontaktnih oseb, razpošiljanje vprašalnika in naposled študijsko pot z vodenimi intervjuji, sodelovanjem pri ustanavljanju izseljenskih društev in pisanjem slikovitih dnevniških zapiskov. Drugi del raziskave predstavlja kabinetno delo: sistematično in pregledno problemsko razlento podatek (koli inški pregled ter socialno- in kulturnoantropološka analiza tamkajšnjega slovenskega priseljenstva, vzroki izseljevanja Slovencev v te dele sveta, na in in poti izseljevanja, prilagajanje na novo okolje, organiziranost izrazito majhnih izseljenskih skupnosti in ohranjanje slovenske narodne identitete v državah, v katerih se kultura bistveno razlikuje tako od slovenske matne kulture kot od multikulturne prakse zna ilnih priseljenških držav). Pestra vsebina monografije, le deloma dopolnjena s podatki iz koli inško skromne dosedanje literature, izhaja predvsem iz bogatega empiri nega gradiva, ki v prilogah prinaša vse prej kot suhoparno branje.

Delo je namenjeno študentom in raziskovalcem s podroja socialne in kulturne antropologije, geografije in etnologije, raziskovalcem razlikih profilov v okviru migracijskih študij in vsekakor tudi širši slovenski javnosti. Avtorjev slog se namre odlikuje tako po jasnosti, zgošnosti in nazornosti kot tudi po spontanosti in osebni neposrednosti. Izzivi druga nosti torej ne predstavljajo le relevantne interdisciplinarne strokovne študije; prinašajo tudi izrazito zanimivo in mestoma celo presenetljivo vsebino, podano na privla ena in.

Dr. Janja Žitnik

ISBN 961-6358-86-3

